

BİRİNCİ BÖLÜM

İstanbul...

Yılın son ayı buzlu nefeslerle soruyordu...

Kamçı gibi sert bir rüzgâr gecenin karanlık perdesini kırbaçlayarak Teknik Üniversitenin merkez binasında helezonlanıyor ve her nasılsa açık unutulmuş bir pencereden içeri fıskırıyordu.

"Kapatın lan!" diye bağrdı halının üstüne sere serpe oturan esmer delikanlı, "bu havada hangi akıllı pencereyi açtı be, donacağız."

Kimsenin kımıldamadığını görünce, esneye esneye doğruldu:

"Hergeleler" dedi aksi bir sesle, "tembelik içinize işlemiş."

Gevrek gevrek güldüler. Delikanlının salmaraktan pencere önüne gitmesini, bir an saçlarında saklayan rüzgârla ürpermesini, sonra kanadı çarparak örtmesini zevklenerek seyrettiler. Delikanlı işini bitirince:

"Hergeleler" diye söylendi.

Pencerenin hemen dibindeki bir sandalyeye sıkı sıkıya bağlı bulunan kendi yaşlannda sarışın delikanlının suratına hafif bir tokat vurdu:

YOLBAŞI ? 7

"Rahatın iyi mi çelebi? Viski ister miydin?"

Delikanlının ağız da bağlı olduğundan cevap veremedi. Yalnızca gözleriyle küfretti.

"Ben de senin..." dedi esmer delikanlı, "aynen."

İlgisini başka taraflara kaydırđı. Odada gelişigüzel bakınmaya başladı.

Yerde gelişigüzel atılmış sigara izmaritlerine bozuldu. Gözüne çarpan birkaç boş konyak şişesine kızdı. Gördükleri gerçek bir perişanlığın izleriydi.

"Zıkkımlandığınız sigaraları tablalara bastırırsamza inekler" dedi ortaya, "şu hale bakın, burdan ayı ini daha temizdir."

"Ama bizim ayıcığın rahatı yerinde ne haber!" diye karşılık verdi Aydın, sandalyeye bağlı delikanlıyı çenesiyle göstererek, "baksana hiç şikâyet etmiyor."

"Hadi be!"

İki saat önce yakıtı biten kalorifer sönmüş, oda hızla soğumaya başlamıştı. Gençler arada bir kalkıp tepinerek ısınmaya çalışıyorlardı. Ama yetmiyordu. Duvarlar soğuk üflüyordu sanki. Yakacak bir şeyler bulmaları lâzımdı.

Rektörün masasına gözleri takılınca, durakladı. Eskiydi, ama estetik bir görüntüsü vardı. Galiba antika bir şeydi. Kimbilir kaç lira ederdi? Ancak şu anda paraya değil, iliklerini ısıtacak şeylere ihtiyaçları vardı.

Fikrini Timur'a açmak için bir istek duydu, ama halini görün-

ce vazgeçti.

"Timur hazretleri" diye geçirdi içinden.

Gerçekten de krallar gibiydi: Rektörün koltuğuna gömülmüş, bacaklarını da masaya yığıyordu. Gözleri yarı kapalı olduğuna göre ya düşünüyor, ya da düşünür gibi yapıyordu. Elinde yarı boş bir konyak şişesi vardı. Arada bir dudaklarının uçukluğuna

8 ? YOLBAŞI
değdirip ısınmak umuduyla emiyordu. Fakat nafile! Ne yaparsa yaparsın ismamiyordu. Alkol bile içinin buzullarını eritmekten uzaktı.

"Buz yahu!" diye yakındı.

Konyak şişesini başına dikti.

Sırtında anacığının özenle ördüğü yün bir kazak vardı. Pek sevmediği halde solculuğun şanından sayıldığı için katlandığı askeri parkasını kazağın üstüne geçirmişti. Yine de üşüyordu. Soğuk sanki kendi içinden geliyordu. İçi soğuyup dışına vurmuştu.

Arkadaşlarına baktı. Çehreleri donuktu. Ölülerini andırıyordu. Daha beter üşüdü. Öksürdü.

"Sigaradan" dedi kendi kendine.

Sigarayı hatırlar hatırlamaz bir tane daha yaktı. Çivi çiviye sökerdi.

"Saçmalık! Çivi çiviye sökermiş. Lâf ola küp dola! Çivi dediğin kerpetensiz çıkmaz."

Babasını hatırladı birden. Memurdu. Ama marangozluktan da iyi anlardı. Arada bir evin şurasını-burasını tamir ederdi. Çalışırken söktüğü tahtaların üzerindeki paslı çivileri çıkarmasına da izin verirdi. Her çiviye söküşünden sonra öyle mutlu olurdu ki. İşe yaradığını hissederdi. Gururla babasının karşısına dikilir, "bitirdim babacığım" derdi, "başka iş var mı?"

Annesi bu haline katılır, "Afferinler benim oğluma, büyümüş de babasına yardım ediyor" diyerek öpücüklerle boğardı.

Yürek çarpıntısı kadar hafif bir sesle mırıldandı:

"Hey gidi günler!.."

Aradan yıllar geçmemiş gibiydi. Yılları hiç yaşamamış, hiçbir zaman üniversiteye girmemiş de, sanki hep çocuk kalmıştı. Köy hayatını özleyiyor muydu ne? Yoksa çocukluğundaki masumi-
YOLBAŞI ? 9

yeti mi arıyordu? Kestiremedi. Ruhunu sıkan mengenenin sebebini de kestiremiyordu zaten. Ayrıca böylesine sıkı giyinmiş olmasına ve bu kadar alkol almasına rağmen üşümesini de aklı almıyordu. Acaba neydi içinini soğutan? Az önce pencereden içeri dolan rüzgâr mı, yoksa bütün gün seyretmek zorunda kaldığı ölüden farksız donukluktaki genç yüzler mi? Belki hepsi, belki de başka bir şey. Bulaştığı olaylar mı acaba? Şu sandalyeye bağlı delikanlı. Ya da olayların nasıl gelişeceğini bilememe ürküntüsü...

Daha fazlasını düşünmemek için alkole sığındı. Konyak şişe-

sini bir kere daha başına dikti.

"Timur, biraz da bize koklatsana yahu!"

Arkadaşını duymazdan geldi. İçkiyi paylaşmak işine gelmiyordu. Gerçi Marksizm mülkiyet hakkını kaldırmıştı, ama bu geceye mahsus olarak kuralları çiğneyecekti. Bu soğuk ve uzun geceye içkisiz katlanamazdı.

"Adaam, sen de!"

Bıkkın bir tavırla parmaklarını dağınık saçlarının arasına soktu. Taa ensesinin altına kadar sıvadı. Parmaklarında kısıp kalan saç tellerini rektörün masasına üfürdü.

Doğrusu koltuk rahattı. İliklerine işleyen soğuk da olmasa, herşeye rağmen iyi bir uyku çekebilirdi. Ne şans! Yakıt da tam bitecek zamanı bulmuştu.

"Onun da bin belâsını versin!"

Alt kattaki kafeteryanın kalabalık olduğunu biliyordu, ama aralarına karışacak cesareti yoktu. Çoğu tanımadığı kişilerdi. İçlerinde rahat etmesi zordu. Yine de inmeliydi kafeteryaya. Orası mutlaka sıcaktı. Hem çay ocağı yanıyor, hem onca insanın nefesi ile ısınıyordu. Gitmeliydi. Yoksa ruhu donacaktı.

Kalktı. Bir süre olduğu yerde dikildikten sonra gerindi. Gitse mi iyiydi acaba, kalsa mı? Kararsızdı. Bir elini cebine soktu. Fa-10 V YOLBAŞI

kat öbürü de üşüyordu. Konyak şişesini masaya bıraktıktan sonra, onu da cebine soktu. Cepleri sıcakça idi. Ama yalnız ellerin ısınması neye yarardı ki? Ceplerinin sıcaklığı içini ısıtıyordu. Bereket versin konyak vardı.

Şişeye göz kırptı. Yandan fazlasının bitmiş olduğunu görünce beter canı sıkıldı. Artık daha idareli içmeliydi. Bir yudum daha almalı mıydı şimdi? Evet, almalıydı. Bitiyordu ya.

"Canım, bir yudumdan ne çıkar!"

Şişeyi masadan aldı.

"Baksana, Timur! Sana söylüyorum hanımevlâdı, baksana yahu!"

"Hanımevlâdı" sözüne nasıl da içerliyordu. Kızdığını bile bile söylüyorlardı, dalma basmak için. Duydu, ama inadına duymamış gibi yaptı. Dudaklarının arasına kadar çıkan küfrü iki yudum konyakla gerisin geri yuttu. Pabuçlarının ucuna baktı devamlı.

"Bir yudum versene be, nasıl arkadaşsın?"

Bu sesi de duymazdan geldi. Yalnız bakışlarını pabuçlarından aldı, karşı köşeye çevirdi. Sandalyeye bağlandığı gibi duruyordu delikanlı. Düğümü Necdet atmıştı. İyi anlardı bu işlerden, babası gemiciydi.

"Bir gemici düğümü vurdum ki, kesmeden çözmek ne mümkün?" demişti, kabara kabara.

Sandalyeye bağlı gençle hemen hemen aynı yaşta sürüyorlardı. Zaten içerdeki herkes üç aşağı, beş yukarı aynı yaşları sürüyordu. Sadece biri sandalyeye bağlıydı. Çünkü rehindi. Karşı devrimci olması, rehin olmasına yetmişti. Onu yakalayıp bura-

ya getirenler öyle söylemişlerdi: "Namussuz karşı devrimcidir" derken suratına tükürmüşlerdi, "faşist köpeklerden biri işte!" Bir an göz göze geldiler. Timur hemen başını çevirdi. Deli-yolbaşı ? 11

kanlının bakışlarındaki kanmaz kini fark etmişti. Ürktü. Korkuya benzer bir şeyler hissetti. Bir yerleri daha buzlamıştı.

"Bakma lan" dedi içinden, "gebertirim ha!"

Cesaretini toplamak için arkadaşlarına döndü. Necdet, Aydın'la Receb'e birşeyler fısıldıyordu. Üçü de yere çömelmişti. Küçük bir halka oluşturmuş, biteviye konuşan Necdet'i dinliyorlardı. Aydın arada bir kısık kahkahalar attığına göre, Necdet'in anlattıkları güldürücü şeyler olacaktı. Recep sık sık arkadaşının sözünü kesiyor,

"Deme yahu!" diye hayretini belirtiyordu.

Necdet'in yeminini iyiden iyiye duydu:

"Allah çarpsın ki doğru söylüyorum!" diyordu.

Aydın'ın kendisinden yana kaçamak bir bakış attığını da, Timur, görmezden geldi. Dalgasına iyice dalmış gibi yaptı. Nedenise fısıltılar eskiden beri merakını çekerdi. Isıklıkla, moda bir İngiliz şarkısı tutturdu, ama kulaklarını da adamakıllı dikti.

Necdet fark etti galiba. Fısıltılarına ara verip sesini yükseltti:

"İçkisiz tadı çıkmıyor arkadaş. Bu oğlan da konyağın tapusunu üstüne çıkartmış gibi hiç birimize koklatmıyor. Kusura bakmayın, ötesini anlatamayacağım."

Aydın doğruldu. Arkadaşının anlatmayı kesmesine içerlemişti. Tam ağız tadıyla dinleyecekken, birkaç yudum konyak yüzünden kesmesi... Şu Timur da çok bencildi yani. İkişer yudum alsalar kıyamet kopmazdı ya.

Timur'un karşısına durup diklendi:

"Yeter kafayı dumanladığın arkadaş, nöbet mahallinde sarhoş olmak yasaktır. Ver şişeyi!"

Timur gözlerini inadına baygınlaştırdı, sesini de iyiden iyiye pelteleştirdi:

"Çek arabayı be! Örgütün parasıyla alınma değil bu şişe, öz mahmdır; yallah başka kapıya!"

12 ? YOLBAŞI

Aydın hiçbir zaman kendisini tutamazdı. Aşırı heyecanlı ve çok hayalperestti. Hemen kızar, kendince bir aykırılık gözlemesiyle de saldırıya geçerd.

Sesini yükseltti:

"Güzellikle versene şu şişeyi..."

Yüzü değişmiş, gözleri deli deli parlamaya başlamıştı.

Timur yardım ister gibi öbürlerine baktı. Bakmasıyla kimse-nin kendisinden yana olmadığını anladı. Şişeyi arkasına saklamışken, vazgeçti. Aydın'ın burnuna doğru kaldırdı:

"Üşüyorum, arkadaş" dedi, "hepsini bitirmeyin."

Aydın hiç vakit kaybetmeden şişeyi başına dikti. Okkalı üç yudum aldı. Pos bıyıklarını sıvazladı ardından:

"Sağolasm" dedi alaycı bir gülümseme ile, "bonkör delikanlıymışsm."

Timur birden aklına gelmiş gibi sordu:

"Ne fısıldaşıyordunuz orada?"

Aydm önce şaştı, ama çabucak toparlandı, güldü:

"Örgütsel bir konu değil," dedi. "Özel iş, bilmesen daha iyi."

Bön gülüşü Timur'un sinirine dokunmuştu.

"Söylesene!" diye üsteledi.

"Yok, arkadaşım, herkes herşeyi bilmemeli."

Adımlarını sürüye sürüye gruba yaklaştı, şişeyi önce Necdet'e uzattı. Anlatmasını teşvik için avans veriyordu. Recep,

"Ulan yağcı seni," diyerek takıldı. "Hayalperest kerata. Ağzın sulanıyor değil mi dinlerken..."

Aydm itirafa mecbur edilmiş bir casus tavrıyla, ellerini iki yana açtı:

"Necdet'in anlatması bir başka türlü oluyor abı," dedi. "Bitiyorum. Şimdi rahatladın mı?"

YOLBAŞI ? 13

Necdet'i dürttü ardından:

"Yeter lan, bitirdin konyağı, hadi anlatsana artık..."

Fısıltılar tekrar başladı. Arada bir Timur'a bakıp bakıp iç çekiyor, tuhaf tuhaf gülümsüyor. Necdet nazlanmaya durunca da titrek yalvarışlarla soruyorlardı:

"Sonra... Sonra? Hadisene canım..."

Timur adamakıllı alınmıştı. Kendisinden gizlenen konu neydi acaba? Sır çemberini kırıp kulağına kadar gelen kelimelerden çıkardığı mânâ, bir kız hakkında konuşulduğu yolunda idi. Peki ama bunun gizli saklı tarafı mı vardı?

Gruba yanaştı. Birden sustular. Necdet,

"Konyak bitti arkadaş," dedi alaycı bir sesle. "Varsa bir cigara versene."

Timur elini iç cebine attı. Düzgün bir paket çıkardı. Önlerine fırlattı.

"Alın!"

"Kızma yoldaşım," dedi Necdet, "şunun şurası arkadaşız yani."

Timur dudak büktü:

"Öyle mi? Bilmiyordum."

Aydm atıldı:

"Ayıbettin, ayırımız gayrımız var mı? Marksizm uğruna can feda değil mi?"

Recep söze karıştı:

"Benim malım senin malın, senin malım benim malım..."

Topuna birden sordu:

"Buna yeminli değil miyiz?"

Bağrıştılar:

14 ? YOLBAŞI

"Elbette..."

"Yeminliyiz."

Recep zafer kazanmış gibi bir eda ile sigara paketine uzandı.

"Eh öyleyse, öz malımdan bir cigara, alabilirim."

Timur birden patladı:

"Konyağım öz malınız, sigaram öz malınız. Konuşmaya gelince fısıltı. Neymiş? Özel konu imiş de, beni ilgilendirmezmiş. Hadi be siz de..."

Timur'un söyledikleri bakışmalarına sebep oldu. Birkaçı kırdarken, Recep, kahkahasını ağzında tutmak için elini ağzına bastırdı. Neden sonra Necdet doğruldu. Parmağını Timur'un yüzüne doğru sallayarak:

"Sana bir dost nasihati arkadaşım," dedi, "herşeye kulak verme."

Timur homur homur homurdandı:

"Nasihatini kendine sakla. Nasihatmış."

Recep ne zamandır gevelediği kahkahayı patlattı. Avurtlarını şişire şişire güldükten sonra,

"Sen yine nasihat dinle oğlum," dedi, "kârlı çıkarsın."

Timur işin ucunu yakaladığını göstermek için bilgiç bilgiç ba-

şını salladı:

"Bilmiyor muyum sanki, bir kızdan söz ediyordunuz," dedi.

Aydın Necdet'e göz kırptı.

"Çok uyanık," diye gülümsedi, "anladı işte."

Necdet sıkıntıyla omuzlarını oynattı. İçinden Timur'un bildiği kadarıyla yetinmesini temenni ediyordu. Daha fazlası işleri karıştırabilirdi. Çünkü ballandıra ballandıra, hem de bire bin katarak anlattığı kız, Timur'un öz ablasıydı: Semra. Geçip karşısına "Sevgili arkadaşım benim, ablandan söz ediyorduk, fıstık YOLBAŞI ? 15

gibi maşallah! Tanıştırmakla ne iyi ettin bilsen," diyemezdi ya. Demeye yürek isterdi. Yürekten önce sağlam bir çene ile bilek. Timur'u gözleriyle şöyle bir tarttı. Güçlü kuvvetli görünüyordu. Cesaretine de diyecek yoktu hani. İki gün önceki çatışmada yara almadan kurtulan tek kişiydi. Oysa kavganın içine gözünü kırpmadan atlamıştı. Zincir vardı elinde. Milliyetçi öğrencilere de, polislere de sarmıştı zinciri. Bir ara iki polis Timur'u kısıp almışlardı, ama ne yapmış yapmış kurtulmuştu. Karakola bile götürmemişlerdi.

Ablası hakkında kötü söylediklerini duysa, hazmeder miydi acaba? İhtimal vermiyordu. Onun yerine kendisini koydu bir an. Alındaki damarlar kabardı, öfke genzinde düğümlendi.

En iyisi, Timur'u buradan uzaklaştırmaktı. İş garantide almak için yanında tutmalıydı. Hiç değilse bu gece için. Arkadaşları bir boşboğazlık ederlerse...

Gitti, Timur'un koluna girdi:

"Gel, istersen şöyle bir dolaşalım. Devriye gezmek iyidir. Ba-

karsın, içeri sızmaya çalışan olur."

"Silâhın var mı?" diye sordu Timur.

Necdet'in eli arka cebine gitti. Tabancanın soğuk temasını parmaklarında hissedince, cesareti arttı. Nasıl da unutmuştu. Timur'dan bir an olsun korktuğuna yanıyordu şimdi. Silâh belde ateşe hazır olduktan sonra, korku ne demeye gelirdi daha?

"Var ya, sende yok mu?"

"Yok. Vermediler ki..."

"Hadi hadi. Boykotçuluk oynamıyoruz burada, bir sistemi yıkmak için yola çıktık. Devrim ne silâhsız olur, ne kansız! Kendine bir tabanca uydur."

"Nereden?"

"Örgütten istesene," diye seslendi Recep. "Ağzın biraz lâf et-sin, her toplantıda kuzu kuzu dinliyorsun."

16 ? YOLBAŞI

Timur ona doğru döndü:

"Sende de mi var tabanca?"

Recep arka cebinden bir sustalı çıkardı. Düğmesine dokundu. "Çıt" diye bir ses çıktı. Işığa tuttu.

"Yakın muharebe silâhı derler buna, iyi iş görür. Şu köşede bağılduran kuzu gibi düşünenlerden üç tanesinin kanıyla yaldızlanmıştır."

Dişlerini birbirine sürttü:

"Evet, tam üç tane!"

Bıçak ışıkta parılıyordu. Soğuktu parıltıları, yahut Timur'a öyle geliyordu.

Necdet kolundan çekti onu.

"Hadi yürü! Kulak verme ona, herşeyi abartır."

Yarı sürükleyerek dışarı çıkardı.

Koridorda iki delikanlı bekliyordu. Rektörlükten çıkan ağabeylerini görünce, sol yumruklarını havaya kaldırdılar.

"Yaşasın Marksizm!"

"Yaşasın," dedi Necdet, yanmağız.

Sesini alçalttı:

"Bu çocuklar da başka şey bilmezler. O yaşasın, bu yaşasın, şu kahrolsun, vesaire. Slogan farfaraları!"

Timur'u merdivenlere doğru götürdü.

"Aşağısı daha neşeli, belki içecek birşeyler de buluruz. Sarhoş olmak istiyorum bu gece, kör-kütük sarhoş olmak."

Birinci katta ikinci katm aksine şiddetli bir gürültü vardı. Timur ilk anda neye uğradığını şaşırıldı.

"Amma gürültülü," dedi bezgin bir tavırla. "Çok da kalabalık."

YOLBAŞI ? 17

"Ne sandın? Üç-beş kişiyle koca binayı koruyamazdık ya, yeterince adam aldık içeri.-"

"Hepsi silâhlı mı yani?"

"Eh, aşağı yukarı."

"Basarlar mı dersin?"

Necdet'in gözlerinde bir istihza ışığı yandı, söndü.

"Basarlar elbet, hem de can almacasına. Bilirsin, merhametten yana nasipleri yok. Tuttuklarını öldürüyorlar."

"Recep öyle demedi ama..."

"Ya nasıl dedi?"

"Sustalısını karşı görüştekilerin üçünün kanıyla yaldızlamış."

Necdet yan ka'pıya yürüdü:

"Gel kafeteryada bir çay içelim. Receb'in sözlerine de kulak asma boşboğaz eşşeğin biridir."

İçeri girip bir masaya oturdular karşılıklı. Servis yapan militan öğrenciye tanıtma kartlarını gösterdikten sonra, birer çay söylediler.

"Çaylar bedava," diye konuştu Necdet, "Bütün gider karşılanıyor. Sıcacık da üstelik burası, kalabalıktan olacak."

Bakışlarını mütemadiyen masalarda dolaştırıyordu. Birden doğruldu.

"Az işim var benim," dedi acele ile, "dönene kadar otur."

Cevap beklemeden uzaklaştı. Timur gözleriyle takip etti onu. Izbandut gibi biriyle birkaç kelime konuştuğunu, sonra beraber dışarı çıktıklarını gördü.

Yarım saat tek başına bekledi dönüşünü. Sanki buna mecburmuş gibi. Canı sıkıldı. Bir çay daha getirtti. Tam yarılarmıştı ki Necdet'i gördü. Sallanıyordu. Gözleri günlerce uykusuz kalmış gibi kırmızı ve şişti.

18 ? YOLBAŞI

"Hasta mısın?" diye sordu endişelenerek.

"Yok," dedi Necdet, yerine oturdu. "Hasta filan değilim. Çakırkeyif oldum. Ne üşüme kaldı, ne can sıkıntısı. İstiyorsan sana da bulurum."

"Konyak mı?"

"Peh, ne konyağı? Duman!"

Başını yaklaştırdı:

"Esrar yani, ister misin?"

Timur hayır mânâsına, gereğinden sert bir baş işareti yaptı.

"Sen bilirsin. Yakın bulurum seni, arkadaş dost gibi tanırım. Takdir de ederim. Geçen günkü savaşta yamandın doğrusu. Heyülâ gibi iki polis elinden kurtulmayı nasıl becerdin, hâlâ şiarım. Bir de zincir sallaman vardı ki... Dedim ya arkadaş, yamandın."

Timur ellerini biraz da çaresizlikle iki yana açtı.

"Bulaştık bir kere," dedi. "Biz öldürmesek onlar öldürecek. Biz vurmasak onlar vuracak. Doğrusunu istersen hiç rahat değilim. Okuyalım, adam olalım diye ailemiz bizi üniversiteye gönderiyor, biz işgal ediyoruz. Okumadığımız gibi, kimseyi de okutmuyoruz. Galiba doğru değil bu."

Necdet'in bakışları bulandı, gözleri kısılmış, burun kanatları öfkeden açılıp kapanmaya başlamıştı. Oldukça haşin bir sesle.

"Biraz önceki takdirlerimi geri almalıyım arkadaş," dedi.
"Bozuk düşünceler var kafanda. Söylemedin deme sonra, bak böyle düşünmeye devam edersen iş değişebilir. Örgüt güvenemediği kişileri ne yapar, bilir misin?"

Timur iniltiye benzer bir sesle mırıldandı:

"Öldürür mü?"

Sırıttı öbürü:

YOLBAŞI ? 19

"Daha beter, arkadaş. Devrim sırasında Küba'da Kastrocular iyi bir yöntem bulmuşlardı. Haini dağa kaldırır, toprağa gömerlerdi. Başına da bal sürerlerdi. Küba'nın karıncaları da karınca hani, herbiri başparmak iriliğinde. Üstelik aç mı aç."

Sadist bir gülüş dudaklarında oynadı. Çayından bir yudum daha aldı, guruldatarak yuttu.

"Düşünsene. Aç karıncaların balla birlikte hainin derisini, sonra etini, daha sonra da beynini kemirdiklerini düşün!"

Timur'un yüzü tiksintiyle buruştu, gözleri dehşetten yumruk gibi oldu. Arkadaşının yüzüne bakakaldı öylece.

"Biz bu usulü biraz modernize ettik, ülkenin koşullarına, eldeki olanaklara göre değiştirdik. Anlayacağın, bir başka yöntem saptadık. Başka, fakat benzer. Hainin üstüne sigara talimi yapıyoruz. Yanar sigarayı en nazik yerlerinde söndürüyoruz anlayacağın. Ne o? Yüzün ekşiyor. Hadi hadi arkadaş, toparlan! Alışırın zamanla. Cesedi ne yaptığımızı merak etmiyor musun? Hah haaa! Bir hafta önce belediye parkında bulunan ceset bir devrimciye aitti. İhanet etmişti. Cezasını verdik. Suçu karşı görüştekilere yükledik, oldu da bitti maşallah! Yazarlarımız sağ olsun. Hükümeti diledikleri yöne çekmekte ustadırlar. Kalkalım mı? Sen bilirsin. Çayını bitirmedin, ama soğudu zaten. İstersen bir tane daha iç ha, ne dersin? İçin ısınır."

Isınmaya ihtiyacı kalmamıştı Timur'un, yüzünü ateş basmıştı. Ter sırtından aşağı akıyordu. Duyduklarına inanmak istemiyor, yalvaran bakışlarla, Necdet'ten söylediklerini yalanlamasını istiyordu.

Necdet esrarı fazla kaçırmıştı. İçini dökmek gibi psikolojik bir baskı altında bulunuyordu. Aslında anlatmaması gerektiğini biliyor, dilini tutmaya çalışıyor, fakat bütün gayretleri boşa gidiyordu. Sanki bütün bildiklerini anlatmaya zorlayan gizli bir kuvvet, anlaşılmaz bir kudret vardı. Bir yandan da kendisini mazur gösterme ihtiyacını duyuyordu. Yan yana çıkarken,

20 ? YOLBAŞI

"Ben aslında duman müptelâsı değilim," diyordu. "Meret çok dokunuyor. İstersen git, dinleme beni. Güzel şeyler anlatmıyorum, değil mi? Adaam sen de... Zaten dünya çirkin! Aldırmıyorum. Hiçbir şey umurumda değil. İhtilâl gerçekleşse ne olacak? Bir an bile düşünmedim bunu. Herhalde böyle fakülteleri işgal ettirmezler bize, başıboş bırakmazlar. Komünizm bu, arkadaş. Tuvalete mi çıkacaksın? İzinsiz gitmek yok. Rejim de-

diğın böyle olacak, değil mi arkadaş? Ne bu başıboşluk? Yok, ihtilâl gerçekleşmemeli. Başıboşluğu severim ben. Amma da saçmalıyorum, değil mi? Meret iyiden iyiye çarpmış olmalı. Giderek daha berbat ediyor beni. Kusacağım galiba, arkadaş sıkı tut! Sen daha yenisin aramızda. Bu ilk büyük görevin, değil mi? İçerdeki rehineye ne yapacağımızı merak ediyorsundur. Anlatayım, arkadaş. Şu anda bazı evraklar hazırlanıyor. Sol örgütlerin tanıtma kartlarından birkaçını cebine koyacağız öldürmeden önce. Üç tanesini en azından. Resimli, mühürlü. Bir çatışma çıkaracağız aramızda. Receb'e mi iş düşer, bana mı, bilemem. Birimizden birimiz herifi zımbalayacağız. Polis ceplerini arayınca ne bulacak, biliyor musun?"

Timur uyuşmuştu sanki. Mekanik bir sesle,

"Sol örgütlerin tanıtma kartlarını," dedi.

"Afferin arkadaş," derken peltek bir kahkaha attı Necdet.

"Kafan iyi çalışıyor. Bizden yana gazeteler de çekecekler manseti. Görür gibiyim arkadaş, görür gibi: 'Bir devrimci daha öldürüldü' diyecekler. 'Bir cana daha kıyıldı' diyecekler. Yazarlarımız, 'hükümet istifa' diye başlık atacaklar yazılarına. Fikir enteresan değil mi, arkadaş. Sana da ilginç gelmiyor mu?"

Timur kaçmak istiyordu buradan. Soluğu sıkışmıştı. Hava ciğerlerine az geliyor gibiydi. Üst üste nefes alma ihtiyacını duyuyordu.

Birden bir böğürtü duydu. Yanındaki kusuyordu. Timur'un YOLBAŞI ? 21

pantolonunun paçaları berbat olmuştu. Şuursuz bir hareketle kolundan çıktı. Necdet şöyle bir yalpaladıktan sonra, yere kaplandı. Böğüre böğüre, içinde ne var ne yok, hepsini boşalttı. Yüzü kusmuk gölünün içinde kalmıştı. Timur kaldırmak için üstüne eğildi. İnlediğini duydu. Arada bir de mırıldanıyordu.

"Ben bittim, arkadaş, ben bittim yoldaş> ben öldüm."

"Ölmezsın," dedi, "hiçbir şey de olmaz, hadi kalk!"

Kımıldamadı bile.

"Bırak! Rahat bırak beni. Şuracıkta ölüvereyim."

Kucağında taşıyamazdı ya koca adamı. En iyisi kollarından sürüklemektir. Öyle yaptı. Koridorun sonundaki odaya doğru çekti. Kapıyı beklemekte olan iki militan gülümseyerek bakıyor, fakat yardım etmek için hiçbir harekette bulunmuyorlardı.

Timur sinirlendi:

"Bacaklarından tutsanıza!" diye bağırdı.

Biri yapıştı Necdet'in bacaklarına, öbürü kapıyı açtı. Karga tulumba içeri taşıdılar. Sere serpe uzattılar halının üstüne.

"Ne oldu bu serseme böyle?"

Timur bu kalın, fakat gıcıklı sesi ilktir duyuyordu. Kim olduğunu anlamak için döndü. Otuzbeş-kırk yaşlarında parkalı bir adamla karşılaştı. Tanımıyordu. Çenesindeki bir tutam sakal, adamı keçiye benzetmişti. Pos bıyıkları ağzını örtmüştü. Kirli saçları kasketten taşıp omuzlarına yayılıyordu. Hele o gök ma-

visi gözlerindeki sivri bakışlar... İnsanı gözleriyle âdeta delik deşik ediyordu. Kimdi? Okulda ne işi var bu adamın? Öğrenci olamazdı. O yaşı çoktan gerilerde bırakmış. Belki de bir öğretim üyesi, yahut teşkilâtın yüksek kademelerinden bir eleman... Herşey mümkündü.

Omuzlarını silkti, "Bana ne" diye geçirdi içinden. "Kim olursa olsun."

22 ? YOLBAŞI

"içmiş," dedi sesini yükselterek. "Duman çekmiş."

"Eşekoğlu eşşek!" diye hırladı sakallı adam.

Necdet'in pabuçlarına bir tekme indirdi:

"Kaç kere söyledim, kaldıramıyorsun, içme diye. Dinlemez.

Bir gün kötü kızıp icabına bakacağım keratanın!"

Başını Timur'a çevirdi. Gök gözlerinde şüphe kıvılcımları ya-
nıyordu.

"Ne anlattı?"

Timur elinde olmadan geriledi.

"Hiç, abuk sabuk şeyler."

"O abuk sabuk dediğin şeyleri içinde tut, tamam mı, kimseye açma, karışmam sonra!"

Timur adamın tesirinden kurtulmak için silkindi.

"Sana ne oluyor be," dedi dik dik, "ne karışıyorsun? Biz arkadaşız onunla."

Aydın'la Recep bakiştılar. Sanki çok tuhaf birşey duymuşlardı. Recep Timur'un yanına yürüdü. Hafiften dirsekledi:

"Yoldaş Garbis hücrelerarası irtibat komiseridir," dedi. "Der-
gimizde çıkan başyazılar onun. Şu 'Halktan biri' imzalı yazı-
lar."

Timur anlamaz bakışlarla baktı bir süre. Başını salladı. Mağlûbiyeti kabul etmekten başka çaresi yoktu. Geri geri gitti. Kendisini rektörün koltuğuna attı. Masanın üstündeki gazeteyi alıp iyice yüzünü kapadı. Yıkılışını öbürleri görsün istemiyordu.

Sakallının gıcıklı sesini tekrar duydu:

"Bacın güzel mi senin? Enişten olurum istersen. Ha, ister misin?"

Sandalyeye bağlı delikanlıya söylüyordu. Göz ucuyla baktı Timur. Delikanlı can havliyle ipleri zorladı. Fakat Necdet düğü-
YOLBAŞI ? 23

mü sıkı vurmuştu. İstedliğini yapamayınca bakışlarıyla galiz bir küfür savurdu. Tikintiyle baktı Garbis'in gök gözlerine.

Adam sırita sırita tekmeledi.

"Debelenme lan," dedi, "uslu dur!"

Timur'un içi bulandı. Şu Garbis denen adam, merhametin kı-
rıntısını taşıyamıyor olmalıydı. İğrendi ondan. Sözlerini de, hare-
ketlerini de aşağılık buldu. Zaten hiçbiri umduğu gibi, düşün-
düğü gibi değildi. İnsanları üzmemekten, onlara işkence etmekten zevk duyuyorlardı. Oysa hepsi insansever geçiniyordu. Niye

onları kınıyordu sanki? Kendisi başka türlü mü? Başka türlü ise Recep'e niçin hayır diyememiş de eyleme katılması isteğini seve seve kabullenmiş? "Yok, arkadaş, düşünce olarak sosyalistim, ama böyle işlere gelemem" deseydi, diyebilseydi kim zorlayabilirdi Kimin kime vurduğu belli değil. Herkes önüne çıkanı düşman bellemiş, sarıyor zinciri, basıyor yumruğu. Bir vaveyla, bir kıyamet. Polis önceleri seyirci. Sağ-sol kavgasının tehlikeli bir mecraya aktığını gördükten sonra araya girmeye çalıştı ya, kaç para eder? Onlara da verip veriyorlar! Bellerindeki tabanca- lar kuzu kuzu, yalnız joplarını kaldırıp indiriyorlar arada bir. Emir kulları, ne yapsınlar? Silah çek denmeden çekemiyorlar. Oysa solcu öğrenciler bu komutu başından beri almışlar, çoğunun silâhı elinde. Tabanca, musta, bıçak, zincir, demir. Ne bulurlarsa. İşte bu kavgada şeflerin dikkatini çekmiş, Recep'i göndermişler. Öyle ya, mutlaka göndermişlerdir, yoksa Recep kendiliğinden örgüte adam alabilecek kadar etkili değil. "Gel arkadaş" dedi, "seni militan yapalım, eylemlere katıl, hücreye gir, böyle başı-boş sonuç alınmaz." Amma da sevindi. Adam yerine bulunduğu için göğsü bir kabarma kabardı. "Olur" deyiverdi. Hay demez olsaydı.

Canı sigara çekti birden. Paketi çıkarmak için bir elini cebine attı. Paketi çıkarınca yere bir kâğıt düştü. Sigarasını yaktıktan sonra eğildi, kâğıdı aldı, kıvrımlarını düzeltti. Gülümsedi.

24 ? YOLBAŞI

"Mithat Abinin telgrafı" dedi içinden. "Koca sosyalist yuvaya dönüyor."

Mithat, teyzesinin oğluydu. Mersin'in köylüklerinden gelme. Babası trafik kazasından, annesi de eceliyle öldükten sonra köyüne hiç gitmemiş. Belki on yıl, belki daha fazla. Ama köyünü de unutmamış. Anlatırken gözlerinin alevi, karşısında ne varsa tutuşturuyor sanki. "Köyüm cennetten bir köşe. İnsanları yardımsever, çilekeş. Sabahın ayazında tarlanın yoluna düşerler. Kağrı gıcirtıları horoz seslerine karışır. Kocalarını üzüle üzüle tatlı uykularından kaldırmaya çalışan genç gelinlerin yanık sesi, çamurlu patikalarda erir. 'Kalk, yiğidim, horozlar öttü. Mahir Ağa mısın ki, güneş mızrak boyu çıkana kadar yatasın. Kalk, yiğidim, vur öküzünü arabana, tarlana koyul, tarlana değil, Mahir Ağanın tarlasına, O gözü çıkasmın!' Mahir Ağa mışıl mışıl uyumakta. Mahir Ağanın hatunu Esmâ da uyumakta. Oğlu Sefer, Hamit, Sami de uyumakta. Uyumayıp da ne yapacaklar? İşlerini gören köylü, tarlalarını süren, eken, biçen, döven köylü. Harman zamanı, kot kot ekin taksiminde girerler ancak tarlaya. Üç hisse ağanın, bir hisse köylünün."

Aradan beş yıl geçti. Timur, Mithat'ın o günlerde yayınlanan yazılarını unutmadı. Hele bir keresinde çileli köylünün haline üzülenek ağlaması, Mahir Ağaya öfkelenerek yumruklarını dışlemesi taptaze hatırında. "Ah Mahir köpeği! Seni bir elime geçirsem" demesi de... O kadar etkilenmişti ki, koşup annesine sormuştu: "Anne, sen Mithat Abinin köyünde doğdun, anlatsa-

na Şu Mahir Ağayı..."

"Mahir Ağa mı, hangi Mahir Ağa?" diye ŐaŐmıŐtı annesi.

"A... Unuttun mu? Öyle ya, Őehirli olunca köyü büsbütün unutmıŐsundur."

Annesinin Şaşkın bakışları üstündeydi.

"Ayol, ne unutmaması, insan doğduğu, bunca yıl yaşadığı yerleri unutabilir mi?"

YOLBAŞI ? 25

Gözleri buğulu, yüzü hasretin kıvraklığıyla al aldı:

"Benim köyüm köylerin içinde birdir" derken hasret soluklanıyordu. "Ortasından bir dere geçer. Çamaşır yıkardık kıyısında. Sonra Demokrat Partisi her evin içine akıttı suyu, dereye yıkamaktan kurtulduk. Ekinlerini görecektin, oğlum, sabahın melteminde bir dalgalanıŐ dalgalanır, zikre varan dervıŐ tıpkı. Portakal bahçeleri yeşil yeşil yanar, sıcakkanlı insanlar birbirlerinin yardımına koŐarlar. Bir gün senin işin, bir gün benim işim, bir gün onun işi. Herkes birbirini tanır köy yerinde, herkes birbirini sever. KomŐunun derdi, bütün köyün derdi."

"Mahir Ağa, karısı EŐma, oğulları Sefer, Hami, Sami?"

Gülümseme yanmıŐtı göz bebeklerinde:

"Hay, desene öyle! Evet, karısını söyleyince anladım."

Timur ümit ümitti:

"Hah, onu anlat!"

Annesi zengin ve acıyıcı:

"Neresini anlatayım onun? Hep tembelliğinden, oğullarını da ele muhtaç etti."

Timur hırŐlı, Timur'un sıkılı sıkılıydı yumrukları.

"Ne diyorsun sen?"

"Şeyi diyorum, Mahir Ağayı. Tembelliğinden diyorum, çocuklarını da perişan etmiş diyorum, karısını da. Garip EŐma Kadın. Nice yalvarmıŐ, yakarmıŐ kocasına, etme ağam, gitme paşam, arazileri satma, kulun kölen olam! Der ya, kocası olacak Mahir avanağı dinlemez. 'Eksik etekliğine bakmayıp erkek işine karışma!' Arazilerini satar. Yetesiye vardı ya, topuna kıyar. Üç dönüm birisine, beş dönüm birisine. Köylü önce almak istemez, ama tutar, başka köylerden müŐteri getirir. Köy başkaları gireceğine bari alalım derler. Mahir Ağa Çehre göçer. Göçer ya iş tutturamaz. Dedim a, tembellik sinmiş üstüne. Hazıra can mı dayanır. Birkaç yılda paralar suyunu çekince..."

26 ? YOLBAŞI

"Ya ağalığı, adamın ağalığı nereden geliyor?"

"Tembelliğinden elbet. Herkes sabahın köründe tarlasının yolunu tutarken, o kuşluk vaktine kadar yatarđı. Köylü bundan kinaye ağa derdi ona. BirŐeye yanmam da EŐma'ya kıyamete

kadar yanacağım. İyi kadındı. Saçını süpürge yapmıştı ya, ne fayda. Yazık oldu fukara EŐma'ya, tembel Mahir Ağa yüzünden, yazık oldu."

Annesinin yanından âdeta kaçmış, uzun bir süre boşlukta yürüdüktan sonra, Mithat'a koşmuştu. "Abi, sizin köylü Mahir Ağa bir fakir, bir tembel, bir hazır yiyen adammış. Annem dedi." ,

Cevabı aklında değil, ama ne demişse demiş, kendisine inandırmıştı. Zaten güçlü bir ikna kabiliyeti var. Sesindeki yumuşak tokluktan mı, bakışlarındaki inanmışlıktan mı, duruşundaki azametten mi ne, karşısındakini hep etkiler, söylediklerini inandırır.

Elindeki telgrafa tekrar baktı. Almanya'nın Bonn şehrinden çekilmiş. Mithat, Cuma sabahı Yeşilköy'de olacağını bildiriyor. Telgrafın kaybolma ihtimalini düşünmüş olacak ki, birini Timur'un okul adresine, birini de eve çekmiş. Timur'un annesiyle babası da Cuma sabahı mutlaka Yeşilköy'de olacaklar. Geceyi nerede geçirdiğini sorarlar elbet. Annesi değilse mutlaka babası sorar. Yok, hayır; annesi daha meraklı. Üstüne titrer. Künbilir nasıl üzölmüşdür. Sağa, sola telefon yağıdırmıştır herhalde.

"Alo, Timur hâlâ dönmedi, sizde olabileceğini düşündük."

"Yok."

"Alo, Timur sizde mi acaba?"

"Yok."

"Nerede olabilir bu çocuk?"

Babasının cevabını aşığı yukarı tahmin ediyor.

YOLBAŞI ? 27

"Üzölme hanım, bebek değil ya, kimbilir hangi eğlence yerinde keyif çatıyor."

Kendi gençliğini hatırlayacak ve herhalde sözlerini şöyle bağlayacak:

"Gençlik hanımcığım, gençlik... Âh, gençlik!"

Sorarlarsa ne diyecek? "Arkadaşlarla eğlendik anne." Herhalde inanırlar. Canları isterse. Onsekizini çoktan bitirdi. Kanunlara göre başına buyruk, hiç kimse karışamaz; dilediği gibi yaşamakta hür.

Mithat'la hele bir buluşsun, okulu nasıl işgal ettiklerini anlatacak. Polislere zinciri nasıl sardığını anlatacak. Mutlaka gelir gelmez onu bir hücrenin başına şef yaparlar. Bilimsel sosyalizmin ciğerini biliyor, onu şef yapmayıp kimi yapacaklar? Bu işin ustası. Gençlik olayları yeni yeni kıpırdarken öğrenci örgütlerinin başında idi, forumlarda filân ateşli nutuklar atardı. Sosyalizmin alfabetini dizi dibinde öğrendi. Aylarca, ortaokuldan itibaren başlayan uzun bir ders süresi.

Mithat'la tekrar bir arada olacağını düşünmek, Timur'u oldukça rahatlattı. Can sıkıntısını süpürdü, çöpe döktü. Hayali bile ilâç gibi gelmişti. Can kurtaran simidi gibi sarıldı o hayale.

Bet bet bakan gök gözler yok, öfkeden titreyen keçi sakal yok, sandalyeye bağlı karşı devrimcinin intikam ve ıztırap kasıntısı yüzü yok, Recep'in herşeye sokulmaya hazır sivri burnu, Necdet'in kusmuğa banmış ağzı da yok. Hep Mithat'ın hayali var,

dinlendirici, rahatlatıcı, doyurucu.

Uzunca boyu, geniş omuzlarıyla karşısında sanki. Dudaklarında biraz umursamaz kıvrıklar, geniş alnında tek bir kırışık, o da hayretini ifade ederken belirginleşiyor. Hafif dalgalı kumral saçları alabildiğine karışık. Kulak memelerine inen favorileri "L" şeklinde. "Ağabey, niye favorilerin böyle? Anlamı var mı?"

"Tabii var, favorilerimin 'L'si, Lenin adının ilk harfi."

28 ? YOLBAŞI

"Ha ağabey, bravo, herşeyinle sosyalistsin!" .

Sanki niçin Almanya'ya gitti? "Türk işçilerine sosyalist bilinç aşlamak için." Giderken öyle dememiş miydi? "Alman emperyalizminin ezdiği kardeşlerime bilinç vereceğim." Herhalde beş yıl süren aşı işçilerimizi bilinçlendirmiştir, yoksa Mithat kalkıp Türkiye'ye dönmez, orada kalır, bilinçlendirmeye devam ederdi.

Bir şüphe: İyi, ama zaman zaman Türkiye'den Almanya'ya giden örgüt mensupları dönüşlerinde Mithat'ı hiç ağızlarına almadılar, birkaçını sordu hattâ, "Görmedim" dediler. "Mithat neden temas kurmadı ki onlarla?"

İki yıl çok sık mektuplaştılar. Mithat hep Almanya'daki Türk işçilerinin sefaletinden, ezilmişliğinden söz etti mektuplarında. "İş güvenlikleri yok, sosyal hakları yok, aldıkları ücret Alman işçilerinin yanında deveye kulak, haym denilen işçi evleri ahırdan beter, en ağır işlerde çalıştırılıyorlar üstelik..." Ve yakınma: "Yine de sosyalist bilince yakın gelen yok denecek kadar az."

Sonra mektuplar seyrelti ve nihayet kesildi. Tam üç yıl ne ses, ne sadâ. Mithat kaybolmuştu sanki. Adresine gönderilen mektuplar da "Adresten ayrıldı" kaydıyla gerisin geri dönüyordu. "Doğuya geçmiş" diye düşünmüştü. "Herhalde Demokratik Almanya'nın kollarına atılmıştır. Dönüşünde Doğu işçisinin refahı ile Batı işçisinin sefaletini anlatan yazılar döktürecek."

Eli kalem tutuyor. Tutuyor da söz mü, bir ara gazete bile çıkarmıştı. Buram buram Marksizm kokulu. İTÜ'nün makina bölümünü bitirmiş, ama değme edebiyatçılar kadar yazmayı becerir. Hele gelsin. Solun hizmetinde sürüyle gazete var, dergi var, birinden birine döktürmeye başlasın; hele hele kapitalist Al-

manya ile sosyalist Almanya arasındaki farkı sosyalizmden yana yorumlasın, bak o zaman herkesin parmağı ağzında kalmaz mı?

YOLBAŞI ? 29

Yine tereddüt: Teyzeoğlu sapmışsa? Parayı sıcak bulup kapitalist olmuşsa? Beş yıl bu. Almanya bir makina mühendisinin değerini elbet bilir, ücreti de ona göre verir. Onbin mi, onbeş bin mi ayda? Onbin desek yılda yüz yirmi bin eder, beşe çarp, altıyüz bin. Ohoo, iyi para! Yok canım, sosyalizmi onca iyi bilen Mithat'ın sapması imkânsız! Neyse, yakında öğrenecek. Ne kal-

dı ki Cuma'ya? Gece bitsin sabah Cuma sabahı olacak. "İyi. Demek yarın Mithat'ı göreceğim."

Sigara, parmaklarını yakmaya başlayınca yere fırlattı, ayağıyla ezdi. Mithat'ın sapma ihtimali yine beynini karıncalayınca, hırsıyla izmaritin üstüne tükürdü.

"Sigara değil zehir," diye söylendi, "ağzımın içini yangın yerine çevirdi meret."

Polis düdüğünün tırtıllı sesi sıkı sıkıya kapalı pencereleri zorlayınca, dış çaktı. Düdük sesi değil, ceza hukukundaki kanunların virgülü sanki. Fırt, fırt! "Hay fırt-fırt'ına da, sana da!"

Duvar saatinin ding-dong'ları düşüncelerini tokmaktadı. Vay anasına! Gecenin üçü olmuş. Ne gecesi, sabahın üçü. Oda neden böyle sükûnun çizgisinde mütereddit? Ha, delikanlıyı çözüyorlar sandalyeden. Garbis'in sırtı dönük. Parkasının bel kısmında kocaman bir leke var. Hangi çatışmanın hâtırası kimbilir. Başının üstünde mavi dumanlar kıvrır kıvrır. Dudaklarında bir sigara olmalı. Pos bıyıklarının kirli sarılığında belli pis bir tiryaki olduğu. Demin iyice görmüş ve'midesi bulanmıştı.

Necdet yeni toparlanıyor. Yüzü balmumu, alt dudağı çenesine doğru sarkmış, gülüyor mu, ağlamaya mı hazırlanıyor, belli değil."

Delikanlıyı çözdüler. Yalnız ellerindeki bağla, ağzındaki tıkaç olduğu gibi duruyor. Göz göze geldiler. Timur hemen gözlerini kaçırdı, Garbis'in parkasındaki lekeye çevirdi. "Acaba hangi çatışmanın hatırası?"

30 ? YOLBAŞI

"Hey, bacın güzel mi senin, istersen enişten olurum."

Garbis'in havlayan sesi bu. Delikanlının bütün gövdesi kasıldı, bakışlarıyla tükürdü Garbis'e. Bunun karşılığı olarak da yüzüne bir tokat yedi.

"Soytarı!" diye gümledi Garbis, "bacımın..." Sövdü.

Hırıltılar çıktı delikanlının genzinden, boğuk ve sönük hırıltılar, tek silâhı gözlerini kullandı yine, onlarla küfrü iade etti.

Garbis'in elinde bir tabanca, soğuk parlıyor silâh.

"Yürü!" diye dürttü. "Bodruma. Orada sana çok güzel bir merasim yapacağız!"

Kahkahayla güldü. Sonra Recep'e döndü:

"Sabah toz olacaksınız," dedi. "Şişli'de bir yer kiraladık, bir bodrum katı. Bodrum filân, ama iyicedir. Somya, vesaire var. Yalnız benimle temasta bulunacaksınız. Zili iki uzun bir kısa çalacağım. Başka kimseye açılmayacak kapı. Fazla ortalıkta gözükmeyin. Celâl adında birini katacağım aranızda, şefiniz olacak. Tam itaat isterim. Timur musun nesin, dinlesene! Recep'le gideceksin yarın. Aydın, Necdet'le sen yine yurttan kalacaksınız. Gevezelik istemem, tamam mı?"

Parkasının üst cebinden çıkardığı kâğıdı Recep'e uzattı.

"Adres üstünde yazılı. Bir ara uğrarım."

Necdet doğrulmaya çalışıyordu. Kişnemeye benzer bir sesle, "Meraklanma şef," dedi, "işler yolunda gidecek."

Garbis ona doğru bir tükürük attı:

"Sen de aklını başına al, artık duman çekmek yok, aramızda esrarkeş istemiyoruz."

Necdet alık alık sırıttı:

"Başüstüne, ama şef, esrarsız nasıl yaşarım ben?"

Garbis ıslıkladı:

YOLBAŞI ? 31

"Yaşamayı beceremeyen ölür!"

Bu gres yağı kadar kaygan ses herkese bulaştı. Recep, elini alnında gezdirdi. Necdet öyle alık alık baka kaldı, Aydın'ın yüzü pencereye dönüktü. Timur ise kristal avizenin duvarda yalpala-yan gölgesine bakıyordu.

Garbis delikanlıyı tabanca tehdidi altında sürükledi. Kapıyı çarparak kapattı.

Bir sessizliktir çöktü rektörlüğe. Karınca gezinse belki ayak seslerini duyacaklardı. Sessizlik sanki canlanmıştı. Canlanmış ve içerdekilerin gırtlığına yapışmıştı. Soluk almada güçlük çekiyorlardı.

İhtimal, bu hissin tesiriyle, Aydın pencereyi açtı. Dolu dizgin içeri fıskıran rüzgârın kamçısı duvarlarda sakladı, birkaç kâğıt parçası kıvrana kıvrana uçtu.

"Kapasana!" diye bağırды Recep, rüzgârın kırbacına sesini karıştırarak, "zaten oda buza kesmiş."

Aydın sözü ikiletmeden kanadı örttü. Duvar dibine çekildi. Keçe kalemle üstünde gül resimleri bulunan duvar kâğıdına, "Lenin'in izindeyiz" diye yazdı. Sonuna da harflerin iki misli büyüklüğünde bir ünlem koydu. Galiba buna kendisi de hayret ediyor, hayretini bir ünlemin uzunluğunda ölçmeye çalışıyordu.

"Ne yapacaklar dersiniz?" diye sordu Timur; az önce Garbis'in bodruma sürüklediği delikanlıyı kasetmişti.

Sözü tavandaki avize kadar bir yer bulup tutunamadı, boşlukta asılı kaldı. Hiç kimse cevap vermedi. Sadece dönüp baktılar. Dillerinin ucuna gelen en güçlü ihtimali geçire geçire yuttular. Söyleme cesaretleri yoktu.

Timur herşeyi unutmak için yeniden Mithat'ın hayaline tutundu. Yarın geliyor. Saat kaçta acaba? Bilinmez. HavaYolla-32 ? YOLBAŞI

rının sürprizleri dillere destan. Mithat bizim Hava Yolları ile dönüyorsa saat vermemekte yerden göğe haklı. Sabah havaalanına telefon eder. Almanya uçağının geliş saatini öğrenir. Bu iş kolay.

"Baksana, Timur, sana söylüyorum hey! Baksana hanımevlâdı..."

Necdet'in pelteleşen sesi yine, yarı kişneme, yarı konuşma. Konyak bittiğine göre mutlaka sigara isteyecek. "Ver bir ucu mantarlı" diyecek. Şu "hanımevlâdı" sözüne nasıl içerliyor.

Köpeğe kemik atar gibi attı paketi.

"Al!"

• • •

"Al, al, al

"Götür beni uzaklara...

"Sar beni!

"Herşeyimi...

"Al, al, aaal!"

Okuldaki müzik dersi dışında hiçbir eğitim görmediği açıkça belli, cırlak sesin sinir törpüleyici hırlıklarına arada bir kahkahalar, çığlıklar ve fisiltılar da karışıyor. Yamyam müziği çalan orkestranın cümbüşüyle yumruklaşa yumruklaşa kapıdan fırlıyorlar.

"Kafalarındaki düşünce melekesini, ruhlarındaki uçsuz-bucaksız boşluğu, esrarın dumanıyla efsunlayıp şuursuz bir başıboşluğun boğucu tesirini hafifletmek ümidiyle bu gece yine Deniz Yosunu Diskoteğine koşuyorlar."

Yağmuru savuşturmak için saçağın siperine sinmiş yaşlı polis, diskoteğe her girenin ardından böyle filozofça fikirler yürütüyor.

YOLBAŞI ? 33

Alçak sehpa etrafını çepçevre sarmış buruk yüzlü insanlar cemiyetin sancısı üstünde kadeh şakırdatıyorlar.

"Şerefe!"

"Şerefe, cicim!"

İnsanlar... Genç insanlar. Delikanlılığın, yahut kızlığın eşiğinde, yeni yürümeyi öğrenen bir çocuğun paytak acemiliği içinde adımlarını atanlardan tutunuz, hayatının baharını bitirip orta yaşlılığın sonbaharına merdiven dayamış mütereddit kart delikanlılara ve evde kalmış kızlara kadar niceleri, ailesinde bulmadığı, okulunda bulamadığı birşeyler arıyor burada. Hayatı unutmak istiyorlar, yaşlı polise sorarsanız. Unutmak ve unutulmak istiyorlar. Menşeyini bilmedikleri ıztırâpları şarap kadehinde boğmak istiyorlar. Boğmak ve kurtulmak, yahut boğularak kurtulmak, birbirine karıştırıyorlar. Bu karışıklığı çıkarıp düşünmekten sıyrılmak için de sahnedeki cırlak sese salya döküyorlar.

"Al, al, aaal!"

Sonra... Loş salonun ortasındaki dans pistinde batıcılıkla sosyalizm iç içe dansediyor. Tek tük yanan renkli ampullerin yalpası alkolün kızarttığı yüzlerde menevişleniyor. Sefahatin hep ten kararttığı dip köşelerden sık sık sirkeli kahkahalar ve sinirli aşağılamalar geliyor:

"Ah, Merlin, çok cömertsin!"

Yahut:

"Aşşğılık, sen de!"

Yaşlı polisin filozofluğu yine üstünde bu gece. Deniz Yosunu Diskoteğinde buluşanların birbirlerine hitap şeklini biliyor: Başını yan yatırıp gözlerini kırıştırıyor:

"Gerçeğin olmadığı yerde gerçek isimlerin ne işi var? Buraya gelenler ya bütün gerçekleri ters yüz etmiş, veya bir yana itmiş-
34 ? YOLBAŞI

ler. Melâhat'lar Meloş, Fatma'lar Fatoş. Hele kargaburunlu, patlak gözlü Davut yok mu! Aslanın tilkiliğe özenmesi kadar tuhaf bir özentiyile adını Davit yapmış. Öbürleri? Sami'nin adı Sam, Receb'inki Raco. Bunları da beğenmeyen, bir gâvur artistinin adını kullanıyor. Brijit, Klark, Merlin, Sofya, Con. Neden ki, kafalara sokulan taklitçilik gele gele isimlere de musallat olmuş. Deniz Yosunu Diskoteği bu gece ve her gece, yosun kadar kaygan, yosun kadar kaypak ve yosun kadar muharrik zamane gençliğinin hayata küskünlüğünü efsunladığı, kendisini unuttuğu ve unutturduğunu sandığı bir yer."

"Al, al, aaal!"

Başını daha bilgiç sallıyor.

"Al, al, al!" diye devam ediyor. "İnsanî duygularıyla birlikte herşeylerini ayaklar altına seren, bu yetmez gibi de 'Al, al, aaal' çılgınlıklarıyla üstünde tepinen iffet, ismet pazarlayıcıları günahlarının yükü altında ezilecekleri yerde, bu kadarlık insanî bir duygu dahi taşımadıklarını ispatlamak istercesine, hareketlerinin kötü olduğunu söyleyen herkese karşı düşman kesiliyorlar. Başta ailelerine düşmandırlar, sonra bütün cemiyete! Millet! Eh, bu düşmanlık hissini burada kör tepinmelerle yeterince açıklayamazlar ya! Yarın yine ellerinde dövizlerle okul bahçelerini, sonra sokakları, caddeleri dolduracaklar. Akşamdan kalma pelteliği genizlerinde duya duya, 'Yaşasın sosyalizm!' diye bağıracaklar. Güvenlik kuvvetlerine saldıracaklar. Kimbüir, belki ben de aralarında bulunacağım, ne olsa güvenliği teminle vazifeliyiz. Peki, ama bu acılar, bu sancılar nerede durulacak, çatışmalar nereye varacak, bu işin sonu ne olacak?"

Soru filozof polisin dudaklarında değil yalnız, bütün milletin içinde. Sık sık kahve köşelerinde, bazan radyo mikrofonlarında, bazan da sözünü, sohbetini bilir, düşünmeyi sever kafalarda dönüp duruyor:

YOLBAŞI ? 35

"işin sonu nereye varacak?"

Bulunan cevaplar çeşitli, çareler türlü türlü: Kimisine göre "Tam Batılılaşana kadar" kimisine göre "dinî kalıntıları kazıncaya kadar," kimisine göre "tam manâsıyla Atatürkçü oluncaya kadar." Yaşlı polis geçmişin tecrübesini sindirmiş, söylenenlere katılamıyor. Ona göre: "Tanzimat hareketi Batıyı içimize soluklatmış, Haçlı kültürü özümüzü eğelemiş, taklit, devlet eliyle sokuşturulmuş; ama yabanın silgisi binlerce yılın izlerini silememiş, bu yüzden ne Doğulu kalabilmişiz, ne Batılı olabilmişiz, ikisinin arasında bir boşluk meydana gelmiş; büyümüş, yayılmış. Beden 'Muasır medeniyet' filân diye bir parça tatmin edilmiş, ama insanlar yalnız bedenden ibaret değil ki, ruh var, işte orası boşalmış; sonra? Boşluğun arayışı ya sosyalizmde biter gi-

bi olmuş, veya boşluk kadehin içindeki zehri yudumlayarak doldurulmak istenmiş, mesele bu. Şu Deniz Yosunu Diskoteğine birikenlere baksanıza! Bu boşluğun kurbanları hep..."

Semra da bunların arasında. İlhami Beyle Melâhat Hanımın otuz yıldır süren evliliklerinin ilk mahsulü Semra. Hani şu Timur'un ablası. Hani şu Necdet'in pelte pelte anlatarak Aydm'ı da, Recep'i de yalattırdığı kız. "Fıstık gibi" dediği hani!

Saçları Afrika yamyamlarının dikkatini çekecek kadar dağınık. Bakışlarında uçup giden birşeylere özlem selâmı gönderen burukluk. Elinde kıracaktıymış gibi sığıttığı votka kadehi. Karşısında iki genç erkek.

İkisinin de gözleri kızın üstünde kilitlenmiş. Daha genç olanın bakışlarında azıcık saygı, öbürününki ise saldırgan ve fırtınalı.

"Bize gidelim ha!" derken bir yalanmadığı kalıyor.

Sesi kuzuyu yemek için kandırmaya çalışan masallardaki kurtun sesi gibi.

"Orası daha sakindir ha, baş başa eğleniriz, ne dersin?"

36 ? YOLBAŞI

Duvardaki saate takıldı Semra, kendi kendisiyle konuşur gibi hafif.

"Üç olmuş," dedi, "gitmeli."

Kadehi son damlasına kadar boşalttı, masaya vurdu.

"Geç olmuş," diye tekrarladı, "gitmeli."

Saldırgan bakışlı genç adam atıldı hemen:

"Aldırma canım. O saat zaten bildim bileli hep ileri gider.

Dans edelim mi?"

Semra bir elini başına götürdü, ovmak istedi, ama uzun ojeli tırnakları alnına battı. Yüzünü ekşi içmiş gibi buruşturdu.

"Yorgunum. Başım da çatlıyor. Fazla kaçırdım galiba. Yarın erken kalkmalıyım. Derse gideceğim. Öğrencilerime..."

Birden sustu. Bu söz onu dehşette bırakmıştı. Bir öğretmen olduğunu buraya geldiğinden beri ilk defa hatırlıyordu belki de. Öğrencileri vardı. Onlara örnek olma durumunda idi. Oluyordu ya: Şu karşısında oturan taze çocuk da öğrencilerinden biri değil miydi? Zavallı çocuk, buraya ilk defa nasıl geldiğini sorsalar hatırlayamazdı bile. Zil zurna sarhoşturdu o gün. Öğretmeninin omuzuna dayanarak gelmişti. Neresi olduğunu bilmeden, düşünmeye zaman bulamadan.

Gence bakıyordu. Lisenin son sınıfında henüz. Yüzü ne kadar da masum. Yo, eskisi kadar değil, biraz kararmış gibi geliyor Semra'ya. İki ayda yaşlanmış sanki çocukcağız. Yanındaki öbür delikanlı ile aralarında en az yedi-sekiz yıllık yaş farkı olmalı, ama doğrusu pek anlaşılıyor.

Birden bir utanç geldi içine. Yüzünü ateş bastı. İltir hareketindeki çirkinliği düşündü. Fakat çabucak attı kafasından. Bu hançerden beter yara açan düşünceye tahammülü yoktu.

"İçkini bitirsene, Metin" dedi. "Geç oldu. Annen merak etmez mi seni?"
YOLBAŞI ? 37

Liseli genç kadehi dikti. Sonra,
"Bizim evde bu saat erken sayılır" diye konuştu. "Annem daha dönmemiştir bile."

Bu saate kadar bir annenin yuvaya dönmeyişi Semra'nın sarhoş kafasına bile ters düştü.

"Ya!"

"Evet," diye devam etti delikanlı. "Ya bir maskeli baloda veya bir kumar partisinde annem. Zaten babamla bu yüzden bozmuşlar. Serveti de, çocukları da aralarında paylaşıp ayrıldılar. Kardeşim Çetin babamın hissesine düştü, ben annemin."

Bezgin bir dudak işareti yaptı. Kadehini doldurmak için şişeyi kaptı.

Semra elini tuttu delikanlının, bakiştılar. Kaderlerinin birleştiği bir çizgi uzadı bu bakışlardan, ümitsiz bir çizgi. Ümitsiz ve karanlık.

"Bırak, hocam, şu şişeyi bitireyim."

Semra ürperdi. Delikanlı nerede olduğunu unutmuş, "Hocam" demişti. İçini bir tuhaf, bir tepetaklak uygun sardı:

"Kalk," dedi emredici bir tonla, "gidiyoruz."

Öbür gence baktı, elini uzattı.

"İyi geceler, Ceymis, yine görüşelim."

Delikanlı hayallerinin bu gece de gerçekleşmeyeceğini anlamıştı. Gecelerini bu kızla boş yere harcadığını düşündü. "Kolay kafese girmez" demişlerdi kendisine. Haklıydılar galiba. Bütün ustalığını kullanmış, ama Semra'yı kafese sokamamıştı. Önünde diz çöküp ilân-ı aşk etmesini bekliyordu ise hava alırdı. Diz çökmeden götürebileceği sürü ile kız vardı.

"Görüşmesek de olur," dedi yanmağız.

Bir anda bütün ilgisini Semra'dan çekmiş, karşı masada oturan bir kızla işaretleşmeye başlamıştı.

38 ? YOLBAŞI

Semra çıldırarak gibi oldu. Bu hareketi aşağılanma saydı. Boş kalan elini hızla geri çekti. Nefretini lif lif sesinde toplayarak karşısındakinin yüzüne çarptı:

"Ve elveda, mister Ceymis, insan müsveddesi!"

Delikanlı neye uğradığını birden anlayamadı. Uyuşuk beyni idrakini geciktirmişti. Anlayınca yüzünün ifadesi allak-bullak oldu. Genç kızı tokatlamak ister gibi bir hareket yaptı. Semra bunu bekleyerek çantasını hazırlamıştı. Deniz Yosunu Diskoteğinde kadın-erkek kavgası görülmemiş birşey değildi. Bu gece de kahramanı kendisi olurdu dövüşün. Sarhoşlara da seyir çıkardı.

Fakat adını Ceymis olarak yabana uyduran Cemil kendisini frenledi. Tokattan daha beter bir bakış atmakla yetindi. Şöyle müstehziyane dudaklarını kıvırdı. Hareketini daha da ileriye

götürmek için olacak, kalktı, az önce işaretlediği kıza doğru ısı-
lık çala çala uzaklaştı.

"Aşşagılık köpek," diye söylendi Semra. "Yaban domuzu, pis
mahlûk!"

"Hocam," diye mırıldandı liseli genç. "Kendinize geliniz.
Herkes.."

Semra hışımla ona döndü:

"Herkesin de, senin de canınız cehenneme! Bütün erkeklerin,
hattâ babamın bile..."

Bir hıçkırık gırtlığına düğümlenmiş, sesini kısmıştı. Gözlerin-
de dehşetli bir ifade, hareketlerinde başıboş bir terslik vardı.
Muvazenesiz ruhunun bütün belirtileri yüzünde toplanmıştı.

Delikanlı biraz da korkarak yaklaştı.

"Kendinize geliniz," diye fısıldadı tekrar. "Size bakıyorlar."

Semra çantasını yüzüne kapadı. Hıçkırıklar arasında,

"Baksınlar," diye inledi. "Onlarda göreceğ göz ne arar!"

YOLBAŞI ? 39

"Halinize gülüyorlar."

"Bırak, gülsünler. Bunlar insanların açılıyla eğlenen yara-
tıklardır. Bana gülmelerinden daha normal ne olabilir?"

Kendisini kapıdan dışarı attı.

"Bırak gülsünler," diye bağırdı sesi çıktığı kadar. "Bırak! Bak,
ben de gülüyorum."

Delişmen kahkahaları bir saçak altında siperlenip yağmurdan
korunmaya çalışan yaşlı polisin kulaklarını tırmaladı. Hayat
mektebinin son sınıfında okuyan bu adam belki de en son der-
sini genç kızdan aldı. Başını bilgiç bilgiç salladıktan sonra,

"Bir kurban daha," diye söylendi. "Deniz Yosunu birini daha
yuttu!"

Aynı kapıdan az önce bir genç kız hıçkırarak dışarı fırlamıştı.
Şimdi bir başka genç kız kahkahalarla çıkıyordu. Yaşlı polis me-
muru tecrübelerine dayanarak aşırı gözyaşının ve aşırı kahka-
hanın kaynağını tespit etmişti:

"Başboşluk, ah! İnançsızlık."

Öksüre öksüre uzaklaştı.

40 ? YOLBAŞI

İKİNCİ BÖLÜM

Mutfakta kırılan bardağın çingiraklı sesi İlhami Beyin şeker-
lemesini birkaç parçaya böldü. Gözlerini açtı. Tatlı tatlı esnedik-
ten sonra,

"Ne oldu, hanım?" diye seslendi mutfak kapısına doğru, "kı-
yamet koptu sandım!"

Cevap biraz gecikerek geldi:

"Bardaklardan birini kırdım, bey."

İlhami Bey ikinci esneme iştihakını burnunu sıkarak güçlkle
savuşturdu.

"Tatlı canın sağolsun senin, cam eşyanın kırılması hayra alâmet sayılır, aldırma."

Mahmur gözleri duvardaki saate takılınca elini dizine vurdu.

"Uw!" dedi, "anam, babam, sekiz olmuş!"

Doğruldu. Mutfağa geçti. Kapıya dayandı. Tazı taklidi yaparak havayı kokladı:

"Enfes, âlâ, kadınların kraliçesinin sen, ama çilingir sofram hâlâ hazır değil."

YOLBAŞI ? 41

Melâhat Hanım omuz başından bir gülücük gönderdi:

"Az daha sabret, bey, biftekler kızarsın, hemen çilingir soframı kuracağım."

İlhami Bey kızarmış et parçalarından birini ağzına attı, takma dişlerini takırdata takırdata çiğnedi, yuttu, üstüne de bir bardak suyu boca etti:

"Enfes," dedi yine, "ellerine sağlık, hanırcığim, sayende emekliliğin tadını bir güzel çıkarıyorum."

Kadın salata tabağını önüne çekti, büyücek iki domatesi yıkarırken cevap verdi.

"Benim sayemde mi, yoksa çilingir sofrası sayesinde mi, doğrusu pek belli değil!"

İlhami Bey hoşça başını salladı iki yana:

"Sayende, hanım, sayende," diye perçinledi. "Sen olmasaydın çilingir sofram da olmazdı. Çilingir İlhami olacağıma meyhaneye kuşu olurum."

"Baykuşu," diye düzeltti Melâhat hanım.

Adam bir parça bozulur gibi oldu. Yarı şaka parmağını salladı karısına doğru:

"Bana baykuş deme, hanım, karışmam ha!"

"Anladığın mânâda değil, bey, alınma, geceleri dolaşan kanatlılardan yalnız baykuşu bilirim de..."

İlhami Bey tekrar yerine döndü. Koltuğa gömüldü. Önündeki sehpa da duran katlanmış gazeteye uzandı. Öğleden beri bir makaleyi bitirememişti. Okurken çabucak içi geçiyordu. "İhtiyarlık" derken aldı gazeteyi. Pijamasının üst cebinden gözlüğünü çıkardı. Burnunun üstüne yerleştirdi.

"Nerede kalmıştım acaba?"

Unutmuş gitmişti. Makalenin ne başını, ne de ortasını hatırla-
42 ? YOLBAŞI

mıyordu. En azından baş tarafları okuduğundan emindi ya, hatırlayamadıktan sonra, okumuş olması neye yarardı?

"Yeniden başlasam iyi olacak."

Yazıyı baştan aldı:

"İşçi sınıfı çetin günler yaşıyor. İşbirlikçi büyük burjuvazi, gerici egemen güçler ve onların hükümeti, haklarımıza meydan okumakla, ülke adım adım faşizme gitmektedir. Bu gerici-faşist karması güçlerin yürüttüğü kanlı terör, zorbalık ve sömürü düzeni acımasızca saldırıyor bilinçli kitlelere. İlericilik ve gericilik

demokratik istemlerle..."

Durdu. Gözlerini kırıştırdı. Birşey anlamamıştı. Baştan bir daha okudu, yine anlayamadı. Hadi diğerleri neyse de, şu "istem" kelimesine kafası takılmıştı. Düşünmekle bulamayacağını anlayınca, etrafta bir sözlük aradı. Gözleri bir süre duvardaki kütüphaneyi taradı durdu. Nihayet kalın bir cildin üstünde karar kıldı bakışları. Kalkıp kalkmamakta tereddüt etti, ama sonunda merakı galip geldi. "İstem" kelimesinin ne olduğunu öğrenmeye kararlı görünüyordu. Gitti. Osmanlıca Türkçe Sözlük'ü kütüphaneden aldı. Geldi, koltuğuna yerleşti. Önce bir sigara yaktı. Dumanı başıboş kıvrımlar halinde savurdu. Ardından sözlüğü açtı.

Melâhat Hanım çilingir sofrasını hazırlamayı bitirdiği halde, o hâlâ aradığını bulamamıştı. Sonunda sözlüğü sehpanın üstüne attı:

"Canına yandıklarım, halk bizi anlamıyor diye yakınılar bir de. Nasıl anlayalım? Anlaşılacak gibi yazsanıza! Ne demek istem? İnsan daha ilk cümlelerde takılıp kalıyor."

Karısının sesini duydu:

"Sofran hazır bey."

"Sağol, hanımcım, hâ sahi, istem kelimesinin mânâsını biliyor musun?"

YOLBAŞI ? 43

Melâhat Hanım tuzluğun sıkışan kapağını açmakla meçguldü.

"Biliyorum ya," dedi. "Semra kızımızın dilinden düştüğü yok ki."

Kendisinin bilmediği birşeyi karısının bilmesine şaşmış gibiydi. Biraz hayretle.

"Ya," dedi, "peki ne demekmiş?"

"İstemek, bey, yani talep."

İlhami Bey kucağında duran gazeteye kindar bir bakış fırlattı.

"Peki, bunu anlayacağımız şekilde yazsalar olmaz mı sanki? Ne diye deveyi yokuşa sürüyorlar? Bilgiç görünmek için mi?"

Kadın "Nereden bileyim?" der gibi omuzlarını silktikten sonra,

"Semra kızma sorsana, bey," dedi. "Gazete onun."

"Semra kızıma mı dedin, kadın? Öyle ya, Semra kızım ve Timur oğlum. Bu gazetenin müdavimi onlar. Sermin kızım fotoromandan başka, okusa ders kitabı okur."

"Bu çocuklar beni çok düşündürüyor" dedi Melâhat Hanım anne sezgisiyle. "Hele oğlanın halini hiç beğenmiyorum."

"Canım ne var halinde? Genç işte, biz de gençtik bir zamanlar. Yakışıklı da benim oğlum, pist etse elli kız takılır peşine. Yarın öbür gün üniversiteyi bitirip yeğenin Mithat gibi makina mühendisi oldu mu, geriye evlendirme işi kalır. Şöyle varlıklı bir aile kızı bulur, baş-göz ederiz."

Karısı gülsün diye bekledi. Alıştı buna. Çocuklarının mü-
rûvetinden söz edince, Melâhat Hanım ya çığlık atar, yahut
kahkahalarla gülerdi. Sesi çıkmayınca dikkatle yüzüne baktı.
Kadının gözlerinde endişeli bir ifade gördü.

"Nen var, kuzum? Yoksa Timur'un bir densizliğini mi duy-
dun?"

44 ? YOLBAŞI

Melâhat Hanım duygularını anlatmaya çalıştı:

"Yok, sadece sezinliyorum. Analık hissi işte. Ne bileyim, bir
kötü tırrnalama yerleşti içime, söküp atamıyorum."

İlhami Bey rahatlamıştı. İyice koltuğa yayıldı.

"Kadınca bir kuruntu seninki," dedi. "Üstünde durma."

Melâhat Hanım üstelemedi. Kocasının tahmini doğru çıksın
istiyordu. Fakat içi rahat değil. Üç çocuğunun üçü için de ayrı
ayrı endişeleri var. Bu üç fidan hiçbir ana-babanm arzu edeme-
yeceği istikametlere eğrilmiş gibi geliyor ona.

Üç fidan. İyi benzetme doğrusu. Kendi kendisini kutladı. Üçü
de canından bir parça. En büyüğü Semra, ortancası Timur ve
küçük Sermin. Daha onaltımda şipşirin, hoppa bir lise öğrenci-
si.

Sermin onaltı yaşma henüz bastı, ama Semra neredeyse yir-
miüçünü gerilerde bırakıyor. Bir hayırlı kısmet bulup başgöz et-
menin vakti çoktan geldi. Fakat bu kıza lâf anlatılamıyor ki.
"Beğeneceğim, seveceğim ve evleneceğim" diye tutturdu. Şim-
dilik arıyormuş. Ohoo! Melâhat Hanım da genç kızlığında az
görmedi bu pembemsi rüyaları. Sonunda ne oldu? Babası bir
gün çağırmış, evlenme vaktinin geldiğini, münasip bir talip çık-
tığını, bu yüzden de evlendireceklerini söylemişti. Nişana kadar
İlhami Beyi yalnız bir defa görmüştü. Buldukları yer o kadar
kalabalıktı ki, doğrudürüst yüzüne bakamamıştı bile. Bakabil-
diği kadarıyla pek beğenmediğini hatırlıyor. Ama razı olmuş,
evlenmişti. Pekâlâ da mesut bir yuva kurulmuştu; nesi var san-
ki bu ailenin?

Zamane kızları, zamane erkekleri başka türlü oluyor zahir.
Dünya değişti. Hem öylesine değişti ki, Melâhat Hanım bazan
doğduğu dünyanın bu dünya olup olmadığını düşünmek zo-
runda kalıyor.

İlhami Beyin dalan bakışları karısının üstünde. Uzun süre bir
YOLBAŞI ? 45

arada yaşamak karısının gözlerindeki şifreyi çözme alışkanlığı
vermiş adama. Çocuklarının bahsi geçince Melâhat Hanımın
gözlerinde nicedir kara bulutlar toplanıyor. Açık endişe bulut-
ları bunlar. Şimdi de aynısını görüyor.

"Ne düşünüyorsun, hanım?"

Kadın iç çekti, elini yüzündeki kremli kırışıklarda dolaştırdı.

"Hiç. Düşünecek o kadar çok şey var ki, her seferinde düşün-
memeye karar veriyorum. Sanki böyle yapmakla olacakların
önüne geçebilirmişim gibi. Nasılsa kader hükmünü icra edecek-

tir. İstesek de, istemesek de..."

İlhami Bey, emekliye ayrılarda beri, belki de ilk defa çilingir sofrasına oturmayı geciktiriyor. Hafiften öne doğru abandı. Kucağındaki gazete yere kaydı. Eğilip alma zahmetine katlanmak istemedi canı.

"Timur için mi endişeleniyorsun?"

"Timur için, Semra için, Sermin için. Bu çocuklar korkutuyor beni; elimde değil, hareketlerinden ürküyorum. Biz başka türlü yetişmiştik ne olsa, ailemizin gözü üstümüzde idi."

İlhami Bey zoraki bir umursamazlıkla elini salladı:

"Ohoo, sen Osmanlı devletinin dirilmesini istiyorsun. Zaman değişti, hanım, bunu kabul etmek zorundayız."

"Haklısın, bey, zaman değişti, yahut insanlar değişti. Her neyse, yenilerin dediği gibi, dünya dönüyor; tıpkı koca bir değirmen taşı dünya. Galiba bu koca taş buğday yerine insan öğütüyor."

İlhami Beyin bakışlarına bir inanmazlık gelmiş oturmuştu.

"Neler söylüyorsun, hanım? Doğrusu ürkmeye başladım. Sen acaip olmuşsun yahu! Korktum, korktum, pes!"

Kadın esefle başını salladı:

"Korkunun ecele faydası yok derler, bey, galiba iş işten geçti."

46 ? YOLBAŞI

Çocuklarımıza mektepten başka, sevgiden başka, bir de paradan başka birşey veremedik. Bu sayede her zaman mutlu olacaklarını umduk. Şimdi görüyoruz ki, verdiklerimiz mutlu olmalarına yetmedi."

"Öyle mi diyorlar? Çocuklar yani..."

"Demelerini beklersek yakındır. Fakat eminim, hiçbiri söylemediği halde, adım gibi biliyorum. Bu çocuklar dışarda birşeyler arıyor, yoksa gecenin ikisine, üçüne kadar niçin dolaşılır?"

"Gençtirler, eğlenmek hakları."

Melâhat Hanımın gözlerindeki endişe bulutlarının üstüne şimdi korku bulutları da yığılmıştı.

"Hak mı, beyim," dedi. "Rica ederim bahsetme. Hak denince aklıma hep Allah geliyor. Haklının mükâfatlandırılıp, haksızın cezaya çarptırılacağı Mahşer Gününü hatırlıyorum. Kendi mes'uliyetlerimizin getireceği cezaların yanında bir de çocuklarımız yüzünden çekeceklerimiz... Korkuyorum, beyim, çok korkuyorum!"

İlhami Bey işi şakaya boğmak istedi:

"Amma da saçma," dedi. "Rahmetli anam gibi konuşuyorsun."

Sesi buz gibiydi. Bir gerçeği ifade ettiğini kendisi de fark etmişti birden. Başında beyaz tülbent, elinde teşbihle anasını görür gibiydi şimdi. Seccadesinin üstüne diz çökmüştü yine. Yaşlılığında bile pembeliğini kaybetmeyen dudakları kımıldıyordu.

Yüzü ıztırapla büzülmüştü İlhami Beyin. Anasının teşbihi de, seccadesi de odasında bıraktığı gibi duruyordu. Öldüğünden beri kimse dokunmamıştı; seccadenin üstüne hiç kimse diz çök-

memiști. Bu evde bir vakit bile namaz kılınmamıştı, o günden bugüne.

Yan odanın kapısı gıcırdayarak açıldı. Aralıktan annesinin YOLBAŞI ? 47

tülbendi başına çok benzeyen bir baş uzandı. İlhami Bey büyülenmişti sanki, gözleri kapıda kala kalmıştı.

Melâhat Hanım kocasının derinden derine nereye baktığını anlamak için döndü. Dudaklarından bir çılgık döküldü:

"Aaa... Kızım!"

Kapı tarafından bir kıkırdama geldi. Melâhat Hanım elini alınına bastırarak,

"Aman, Allah'ım!" diye bağırdı. "Babaannesine ne kadar da benzemiş."

Genç kız salona girdi. Babasının, annesinin şaşkın hallerine şen şakrak kahkahalarla güldü. Gülmeye doyunca sustu. Babasına yadırgayıcı bir bakış fırlattı. Yüzündeki muztarip ifadeyi görünce suçüstü yakalanmış haylaz çocukların özür dileyen tavrı içinde başını indirdi.

"Şaka yapmak istemiştin," diye mırıldandı.

İlhami Bey hâlâ şaşkınlıktan kendisini kurtaramamıştı. Karşısında sanki annesi duruyordu. Sermin'in, ninesine bu kadar benzediğini şimdiye kadar hiç fark etmemişti. Kar gibi beyaz tülbent, başını çepeçevre sarmış, çenesinin altında düğümlenmişti. Bütün haylazlığı, umursamazlığı silinip, melekleşmesine ramak kalmıştı. Bir de şu dudaklardaki yanpırı, hoppa, müstehzi tebessüm olmasaydı. İşte o herşeyi berbat ediyordu. Birden sinirlendi İlhami Bey:

"Bunda gülecek birşey görmüyorum ben," dedi. "Annemin örtüsüyle alay etmen hoş değil."

Genç kız bu sefer gerçekten üzüldü. Gitti, babasının önünde diz çöktü. Ellerini ellerinin arasına aldı:

"Alay etmiyorum, babacığım, babaannemin örtüsüne değil, sizin şaşkın halinize güldüm."

Babaannenin örtüsü, şu ak-pakörtü. Sermin'in isyankâr başını 48 ? YOLBAŞI

çerçeveleyen, ona yumuşaklık veren, onu melekleştiren sır! Neydi ki? Maharet örtüde miydi? Babaannenin ak mirasında mı?

Babaanne... Çocukların gözünde aileyi felâketlerden koruyan sihirli bir muska. Ellerini açtı mı bir zırh gibi gerilip bütün semavî âfetleri savuşturacak, bütün aksilikleri bertaraf edecek. İlhami Beyin gözünde sadece müşfik bir anne. Melekleşen bir sima. Aslında mazi ile bugün arasında gittikçe derinleşen uçuruma kurulmuş bir köprü. Seccadesinin secde yerinde belki hâlâ gözyaşlarının nemi var, odasının tavanında belki hâlâ avizesi asılı, döşeme tahtaları belki hâlâ terliklerinin hışırtısını taşıyor. Altı ay öncesine kadar sağdı. Zaman ne de çabuk geçiyor, arada asırlar var sanki, İlhami Beyle annesinin arasında asırlar...

"Peki, peki," dedi aceleyle. "Hanım, bifteği de soğuttuk galiba. Neyse, bu gece içmek istemiyor canım. İyisi mi, hep beraber bir akşam yemeği yiyelim. Ufaklığı sofradan kaldır."

Melâhat Hanımın sevinçten uçuklaşan yüzü kocasından tarafa döndü. Hasta mı diye düşündü bir an, ufaklığın sofradan kaldırılması o kadar olmayacak birşey gibi geliyor ki ona. Uzanan eli bir gölgeden farksız, rakı şişesine değen parmakları soğukluğun içinde bir ılıklik arar gibi. Ruhunun derinliklerinde müjde kıpırtıları. Yıllardır ilk defa içkisiz akşam yemeğine oturulacak ha! İlhami Bey, kendi kendine "Çilingir İlhami" deyip akşamcılığıyla övünen emekli memur İlhami Bey... İçmeden akşam yemeği yiyecek ha! Olur şey değil.

Aynı şaşkınlık Sermin'de de var; tülbentin boğumlarından dışarı fıskıran bukeleri okşaya okşaya babasına bakmakta. "Rahatsızlanmış olmasın. Ama iyi görünüyor. Annesini hatırlattığım için üzülmüş herhalde, kabahat bende. Yapmamalıydım. Daha fazla üzmemek için çıkarayım."

Elleri tülbente doğru kalktı, iki ucundan tuttu.

YOLBAŞI ? 49

"Lütfen," diye atıldı İlhami Bey, "lütfen kalsın, kızım, yemeğin sonuna kadar hiç değilse. Annemi tekrar sofrada görür gibiyim. Bazı akşamlar sırf onun hatırı için ufaklığı sofradan kaldırırdım, gelir otururdu aramıza. Şimdi sen kızım... Bu halinle... başındaki bu örtü ile... tıpkı..."

Kelimeler gırtlığında düğüm düğüm oldu, ses telleri sanki birbirlerine karıştı, belki de hayatında ilk defa istediği şeyleri söyleyememenin acısını yaşadı, sustu. Yutkunup sustu.

Gözlerini kızının başını çerçeveleyen örtüden koparamıyor, dikkatini bir türlü başka tarafa kaydıramıyordu. İçinde yaman bir burukluğun acı titreşimlerini hissederek mazinin sis perdeleri ardında birşeyler aramaya başladı. Bu örtü. Yüzünü henüz hatırlayabildiği ninesinin başında vardı. Bu örtü. Altı ay kadar önce melekleşmiş ruhanî bir varlığın hafifliğiyle âdeta uçuşan annesinin başında da vardı. Bu örtü... karısının başında niçin yok? Ya kızlarının?

Melâhat Hanıma doğru kaçamak bir bakış attı. Saçları ne kadar siyah! Gecenin karasına banmış gibi. Oysa beyazların hakiyeti çoktan başlamalıydı. Bıraksa, bırakmıyor. Bazan sarıya, bazan da böyle gece siyahına boyuyor. Asıl rengi, gençliğindeki rengi nasıldı? Hatırlayamıyor. Sorsa belki karısı da hatırlayamayacaktı. Siyah mı, kumral mı, sarı mı? Şu yüzü. Elli yaşın kazıdığı çukurları doldurmakta Melâhat Hanımın kabiliyetini inkâr etmemeli. Köylü kızı olmasına rağmen sosyeteğe çabuk uymuş. Ama o ilk balo yok mu? Hatırladıkça hemen şimdi olmuş gibi yüzü kızarıyor.

Yılbaşı gecesiydi. Yeni tuvaleti içinde Melâhat Hanım oldukça güzel, oldukça alımlı görünüyordu. Sarı bir peruk takmıştı. Yabanî kıvrımlar alnında bukelleşiyordu. Taklit şeklen eksiksiz-

di. Velâkin geceyarısı salonun bütün ışıkları bir anda söndürülünce, oldu olası karanlıktan korkan Melâhat çılgılığı basmış, başında peruk olduğunu unutarak telâşla saçlarını çekiştirmişti.

50 ? YOLBAŞI

Işıklar yanınca... Aman, Allah! Ne fecî manzara. Melâhat pistin tam ortasında duruyordu, gözleri ürkek noktalarla dolu, peruğu elinde, şaşkın, komik, telâşlı, kayıp. Beyler nezaketen kahkahalarını boğmuşlardı, ama hanımlar katılasıya gülüyorlardı. Hele birbirine kaş göz işaretleriyle pistede kala kalmış şaşkın kadını göstermeleri yok mu, İlhami Beyi deliye döndürüyordu. Dışarı sürüklemiş, bir taksiye attıktan sonra rahat bir nefes almıştı. Ne rahatı? Sinirinden tırnaklarını dişliyordu. "Rezil olduk, herkese rezil olduk, arkadaşlarımın yüzüne nasıl bakacağım?" Melâhat Hanım şaşkınlığını üstünden atamamıştı. Köşeye büzülmüş, kocasının yakınmalarına sessiz gözyaşlarıyla mukabele ediyordu. "Rezil olduk, âleme rezil olduk! Sanki ne vardı peruğa asılacak?"

Melâhat Hanım eve gelinceye kadar sesini hiç çıkarmadı ya, sonra pençe pençe haykırdı:

"Yapamam demedim miydi sana? Alışık değilim demedim mi sana? Saçımın takma olduğunu unutuverdim korkunca. Asrîlik diye tutturmasaydın, başımıza bu gelmezdi."

"Yani ne, asrî olmayacak mıyız? Elin karısı nasıl beceriyor? İyisin, hoşsun, ama Melâhat, sosyeteye ayak uyduramıyorsun. Baktın mı bizim müdürün karısına, hiç yaşını belli ediyor mu?"

Melâhat Hanımın isyan hareketi keskindi:

"Kokana, tam bir kokana! Herşeyi takma, karının her hareketi yapmacık, onun gibi olmak istemiyorum."

"Olmak zorundasın ama, geleceğimiz buna bağlı."

Biraz öyleydi. Asrî olamayanın yükselmesi imkânsızdı. Dansa, baloya gelmiyor, karısını içki âlemlerine sokmuyor, başlarını açmıyor diye kendi seviyesinde üç memurun sicillerine kırmızı kalemle "gerici" kaydı düşürülmemiş miydi? Gözleriyle o meşum kırmızılığı görmemiş miydi? Hele Mustafa Bey... Dairede ondan çalışkan, ondan namuslusu mu vardı? Bir tapu çıkmazı

YOLBAŞI M 51

yüzünden teklif edilen yirmi bin lirayı elinin tersiyle iterek, "Ben Allah'tan korkarım" dememiş miydi? Ama sonu? Vakitsiz emeklilik. Daha onun durumunda kaç kişi aklında: Kerami Bey, Lütfi Bey... Lütfi Bey az-buz ayak uydurduğu için personel şefliğine kadar çıkabilmiş, hadi oradan emeklilik. Ama kendisi. Müdürlüğe tırmandı, yüksek seviyeden emekli oldu; bunu asrîleşmeye borçlu. Karısının "Edemem, yapamam" gibi itirazlarına müsamaha gösterseydi, öbürleri gibi yanardı. Çok çok personel şefliği... Hiç yeter miydi?

Sonra sonra balolar ard arda gelmişti. Melâhat Hanım da git-tikçe uyum sağlıyordu. "Aferin karıcım, aferin gülüm, aferin; herkesin gözü üstündeydi, bana gıpta ettiklerini biliyorum, ge-

cenin kraliçesiydin, bravo!"

Arada kıskançlık yüzünden tartışmalar, hattâ kavgalar çıkmıyor değildi, ama eh, asrîleşmenin cilvelerinden deyip sineye çekiyorlardı.

"Bana baksana! Kör mü sanıyorsun beni? O sırnaşık karıyla yapış yapış dans ettiğinin farkında değil miyim yani? Rezalet çıkmasın diye sustum ama... Bak, karışmam!"

"Ya sen! Parlak Hayri ile taraçaya çıktığında ne yaptınız? Hani şu sicil memuru tüysüz. Ona yüz vermekle, gülünç olduğunun farkında değil misin? Bari denginle flört et."

Melâhat Hanımın gözleri ışı ışı.

"Flört mü, o ne demek o?"

"Yani şey... Canım, nasıl söyleyeyim, kırıştırmak gibi birşey işte."

"Ya! Demek kırıştırmama karşı değilsin de, Parlak Hayri denen oğlana karşısın. Yani sen de o sırnaşık karıyla flört ediyorsun öyle mi?"

"Fölt değil yahu flört, dilini de düzeltemedin hâlâ."

52 ? YOLBAŞI

Nihayet dilini de düzeltti. "Moderno hayatın" icaplarını benimsedi, birkaç kelime Fransızca da becerir oldu. "Bonjur Mös-yö... bonsuvar Madam... ah seri... boku mersi.. Vuzet tre jantil..." Böylece herşey yoluna girdi. Sahi girdi mi? Peki, şimdi içinde duyduğu kopuk kopuk endişelerin menşei ne? Galiba sancının kökü derinde. Mazinin yaldızını tırnaklarıyla kazıyarak biraz daha gerilere gitse, 1937'lere filân.

Küçük bir Anadolu kasabası, Kurtuluş Savaşının izleri binaların durvarlarında hâlâ acı hâtıraları resmediyor. İnsanlar gülmeyi unutmuş gibi. İlhamı, ondokuz yaşında filân. Melâhat da herhalde onaltımda. Akraba kızı. Bazan Melâhat'ın köyüne gidiyorlar annesiyle. Al basma entarisi içinde uçuşuyor Melâhat. Birbirinin pek farkında değiller önceleri. Doğru dürüst yüz yüze bile gelmiyorlar. Köy geleneği böyle icap ettiriyor. İlhami o zamanlar tapuda küçük bir memur. Büyükler izdivacı kararlaştırıyorlar. Usulen tebliğ ediyorlar ikisine de. "Yakından bir görsem" diyor annesine. "Gelip gidiyoruz, ama doğru dürüst birbirimizi tanımıyoruz." Annesi Osmanlı kadını. "A... Üstüme iyilik sağlık" diyor. "Ben sana yüzüne bakılmayacak bir kız alır mıyım hiç?" Melâhat'a da ona yakın sözler söylenmiş olmalı. "Sen karışma bakalım kız, ayıptır." Ancak nişan günü görüşürüyorlar. Fakat ev öylesine kalabalık ki, utançdan başlarını kaldıramıyorlar. Yalnız bir kere bakabiliyor İlhami, belli belirsiz gülümsüyor. Melâhat'tan da bir gülücük alıyor, gülücükler odanın ağır havasında buluşamadan siliniyorlar.

Düğün... Kasabadaki küçük ev... Pencereden kocasının işten dönmesini bekleyen ak yazmalı genç kadın... Karısına bir an önce kavuşmak için koşar adım yürüyen genç erkek. Çocuklar... Önce Semra, ardından Timur... İstanbul... Sonra Sermin... Dans, müzik, balo, poker. "Rest" yahut "döper" sesleri, bazan bomba

gibi bir müjde:

"Hanım, müdür oldum, sevinsene!"

YOLBAŞI ? 53

"Hanım, sonunda arabayı aldım, bak kapının önünde!"

Sık sık tırmalayıcı sorular...

"Bey, o kadar parayı nereden buldun?"

Sinirli kahkahalar...

"Üzümünü ye de bağını sorma, hanım, üzme tatlı canını, İlhami Bey bulur."

Sancılar, acılar, yeni yeni ve fakat kökü eskide...

"Çocuklar?"

"Geç oldu, nerede kaldılar dersin?"

"Hâlâ dönmediler?" .

"Alo, Semra sizde mi acaba?"

"Alo, Timur uğradı mı?"

"Nerede kaldılar? Nerede? Nerede?"

Donmuş duvarlar, silikleşen hayaller, uzaktan çok çok uzaktan gelen ince bir kuş sesi:

"Yemiyorsun baba."

Gözlerinin önünde yeni şekiller, yeni çehreler, karısının siyah boyalı saçları, ardından kızının ak örtüsü.

"Ha! Sahiden de kızım, uyukladım galiba."

Ses tonunda derin bir azabın kazıyıcı titreşimleri vardı. Serinin yine kendisini suçladı. Durup dururken ninesinin başörtüsüne sarınmak nereden aklına gelmişti sanki? Dayanamamıştı işte. Ninesinin özlemiyle mi, geçmişle bir bağ aramak için mi yoksa, dolabını açmıştı. Ak örtüsü ölmeden önce astığı yerde, astığı gibi duruyordu. Mekanik hareketlerle başına bağlamıştı. Aynanın karşısında kendisini seyretmişti bir süre. Ninesine yakıştığı kadar yakışmamıştı örtü. Bir iğretlilik, bir sun'ilik seziliyordu. Küçükken başını iyice örter, ninesine uyup namaz kılarıdı. Minik avuçlarını açarak ninesi gibi dudaklarını oynatırdı.

54 ? YOLBAŞI

Çok sevinirdi kadıncağız, avuçlarını öper, "Büyük Allah'ım seni korusun, yavrucuğum" diye dua ederdi.

Sonradan babaannesini değil, annesini taklide başlardı. Tuvalet masasının önünde saatlerce oturur, ya dudaklarını boyar veya tırnaklarını cilalardı. Bazan mızımızlandığı olurdu: "Anneciğim, ben de tırnaklarımı uzatmak istiyorum." Ama izin vermezdi ki. "Daha küçüksün, cicim, hele büyü de."

Büyüdü, fakat hâlâ uzatamadı tırnaklarını, öğretmenleri kızıyor diye. Ah, şu lise bitse de bir, bir bitse de... Üniversitede herşey serbest. İstedğin gibi giyin, istediğin kadar boyan. Ah, şu lise...

"Kız, çatalını kül tablasına sokuyorsun!"

Sıçradı birden:

"Dalmışım, anneciğim, aç değilim galiba."

Saatına baktı:

"Uuuu, geciktim bile! Neriman'lara gidecektim."

Melâhat Hanımın içinde endişeler yine kıpır kıpır:

"Ne yapmaya?"

Sermin sofradan kalktı, odasına yürürken başındaki örtüyü çıkardı. Saçları hışımla omuzlarına aktı.

"Ders çalışmaya," diye cevap verdi annesine, "başka ne olacak? Liseyi birincilikle bitirmemi istersiniz herhalde değil mi babacığım?"

İlhami Beyin ağzı doluydu. Başıyla "Evet" işareti yaptı. Kızının arkasından gülümseyerek baktı. Yavaş yavaş gülüşü silindi. Dudaklarında zoraki bir sırtıktan başka hiçbir şey kalmadı. Çatalını usulca masaya bıraktı. Ellerini peçeteye sildi. Alışkın hareketlerle bir sigara yaktı.

Melâhat Hanım birşey söylemesini bekleyerek kocasının hareketlerini takip ediyordu. Konuşmaya niyeti olmadığını gö-

rünce, endişelerini gizlemeye çalışarak lâf olsun gibilerden sor-

du:

"Bu kızlar için ne diyorsun?"

İlhami Bey vakit kazanmak gayretiyle bardağa su koydu. Bir-

kaç yudum içtikten sonra, dilini damağında şaplattı:

"Suyun tadı hiç fena değilmiş, hanım. Tevekkeli en iyi içki sudur dememişler. Sahi, ne sormuştun sen? Kızlar için... Ne mi düşünüyorum? Semra kızım maşallah istikbâlini kurtardı. Sermin kızım sınıfının birincisi. Okutmaya gücümüz de var. Emekli maaşına kalsaydık..."

Elini boşlukta salladı:

"Açlıktan nefesimiz kokardı. Bereket bankada birkaç kuruşumuzla, babadan kalmakoca bir çiftlik var. Daha ne düşüneceğim?"

Kadın duymamış gibiydi:

"Semra'nın çıkışları da lisede iken başlamıştı, hatırlıyor musun?"

"Nasıl yani, anlayamadım?"

"Serpil'Tere gidiyorum. Nurhan'lara gidiyorum... Derken Muratlar, Aydınlar, Cengizler. Sonu nereye varacak dersin, bey?"

"Canım, iki yaşında sabi değil ki, bir tokat vur, oturt dizinin dibine."

"Kızını dövmeyen dizini dövermiş, bey, vurabilseydik böyle olmazlardı belki de."

İlhami Bey birden öfkeleni. Sert sert karısına baktı:

"Neler duyuyorum, beni itham mı ediyorsun? Yani ben çocuklarımı iyi yetiştiremedim mi? Nelerini eksik ettim söyler misin, hanım? Bu çocukların yaşadığı hayata lüks hayat denir. Bunların yaşında iken bizim bütün imkânlarımız sınırlıydı. Şikâyete hakları yok. Senin de yok."

56 ? YOLBAŞI

Melâhat Hanım başını hızla geriye attı, alınına düşen perçemi savmak için.

"Maddî imkân cihetinden öyle," diye konuştu, "gerçekten bizimkiler oldukça sınırlıydı. Fakat bizde olup çocuklarımıza veremediğimiz birşey var gibime geliyor. Nedir, nasıl birşeydir? Ben de bilmiyorum. Ama eminim ki var."

Aynı his zaman zaman İlhami Beyi de yoklardı. Ama pek üstünde durmazdı. Adam sendeciliğe vururdu işi. Adetâ konuyu düşünmekten korkardı, evet düpedüz korkardı. Birçok şeyi düşünmekten korktuğu gibi. Kendi kendisine dahi itiraftan çekinirdi bu korkusunu. Yok sayardı, fakat şimdi çok daha emindi. Gerçekten korkuyordu.

"Kapatalım bu bahsi," dedi yorgun bir sesle. "Gece iyi başladı ya, kötü gidiyor. Ben kahveye çıkıyorum. Dilersen sen de Leylâ Hanımlara git. Avrupa'dan döndükleri günden beri ziyaret etmedik. Ayıp olacak."

İlhami Bey yerinden kalkmış, giyinmek için odasına doğrulmuştu. Öbür kapıdan salona giren Sermin'le karşılaştı. İlgisizce baktı. Dizlerinin bir karış üstünde duran mini eteğiyle bu Sermin biraz önceki Sermin değildi.

"Geç kalma, kızım," dedi.

Genç kız şımarıklığın bütün izlerini taşıyan bir hareketle babasını öptü. Annesine uzaktan el salladı.

"Hepinize mutlu geceler," dedi. Çıkıp gitti.

Melâhat Hanım gözlerini kapıdan bir süre alamadı. Her akşam çocukları bu kapıdan çıkar, geceyarıları aynı kapıdan girerlerdi. Hangisinin nerede olduğunu bilmiyordu. Ne yaptıklarından haberdar değildi. Soracak olsa müphem cevaplar gelirdi.

"Arkadaşlarla biraz eğlendik, anne."

"Uzun etme, anne, Neriman'larda idim."

YOLBAŞI ? 57

"Aman, anne, artık çocuk değilim."

Semra'nın sık sık söylediği söz bu.

"Aman, anne, artık çocuk değilim."

Elbet değil, yirmiüç yaşında koca bir genç kız. Ama yaş analık endişelerini silmiyor, eritmiyor, aksine arttırıyor. Sokak tehlikelerle dolu, genç kızlar için sokak, tuzaklarla dolu vahşî bir ormandan farksız. Ah, bir evlendirse de bu endişelerinden kurtulsa. Kocasıyla ne hali varsa görsün, isterse bütün gece dönmessin evine, karışmaz, böyle de üzülmez; artık kocası olacak adam üzölsün artık.

Bir portre şekillendi gözlerinin önünde, derinden bakınca tanıdı. Yeğeni Mithat bu, büyük kızı için koca olarak düşündüğü tek insan. Zafer yüklü, galiba biraz da müstehzi gülüşüyle karşısında. Semra ile eskiden yıldızı pek barışık değildi ya, uzun süren ayrılık ikisini de değiştirmiştir.

Kalktı. Büfenin alt sürmesini çekti, bir telgraf çıkardı. Tekrar tekrar okudu.

"Dönüyor ya," diye söylendi, "iyi ki dönüyor."

Masayı topladı. Kahveye çıkmak üzere hazırlanan kocası ile birkaç kelime konuştu. Mutfağa geçti. Bulaşıkları yıkarken, kafasının içi düşünce artıklarıyla keşmekeşti. Yalnızlık içini karartıyordu. Eskiden böyle miydi bu ev? Şen kahkahalar, şakrak çığlıklar yükselirdi. Çocuklar, daha çocuk iken, balo filân olmadığı geceler bu ev ne güzel bir aile tablosu çizirdi. Şimdi niçin sessiz, niçin suskun? Bir mezarlık kadar ıssız, inançsız bir ruh gibi bomboş! Neden? Nerede bu evin çocukları, nerede bu evin beyi, nerede bu evi bir otele, bir lokantadan ayırıp aile yuvası yapan ılık unsurlar? Onlar gidince geride kalan yalnız, derin bir sükût, sınırların üstünde tepinen karamsarlık, bir de otel vasfı. Sadece otel, hep hep bu kadar. Lokantası da var, ahçısı fena değil. Gelip yiyeceksin, yatıp uyuyacaksın. Birbirlerinin parçası, fakat birbirlerine yabancı insanlar. Niye?

58 ? YOLBAŞI

Doğru, çocukları ile belki lüzumu kadar meşgul olamamış, dans partileri, balolar, konken vesaire derken, yıllar geçmiş gitmiş. Zaman böyle, İlhami Beyin dediği gibi, "Zaman sana uymazsa sen zamana uy." Ya da "Asrîleşmek lâzım, hanım asrîleşmek..."

Gerçek sebebi hissediyor, fakat berraklaştırıp bir türlü kelimelere dökemiyordu. Daha doğrusu, düşünce keşmekeşini yönlendiremiyordu o tarafa. Kafasında sebep kırıntıları cümbüşte, düşünce artıkları el ele tutuşmuş rakediyor, yahut beyinin içinde tepmiyorlardı. Her zamanki hali: Sebebi yakalar gibi olunca tir tir titremeye başlar, kafasını boşaltmak için, düşüncelerini çöp tenekesindeki yemek artıklarına dökmek için dayanılmaz bir arzu duyardı. Yine böyle. Kendisini elindeki işe vermeye çalıştı, fakat nafile. Ruh bunalımı herşeyin üstüne çıkıp çılgın çığlıklar atmaya devam ediyordu. Artık başka çaresi yok, ya çıldıracak, veya elindeki işi bir kenara fırlattığı gibi komşuya koşacak.

"Leylâ Hanıma gitmeli, İlhami haklı, Avrupa'dan döndü döneli yüzünü görmedim, ayıp olacak. Fransa'ya da uğramıştır mutlaka. Kimbilir, neler neler getirmiştir. Yeni moda hakkında bildikleri olmalı, sormaya lüzum yok, mübarek çenesini bir açtı mı..."

Önlüğünü çıkardığı gibi mutfağın bir köşesine fırlattı. Kapıya kof bir gürültü ile tedirginlik veren düşüncelerinin üstüne kapadı. Oh, şimdi daha rahattı.

•••

Melâhat Hanımın sesine, belirli endişe titreşimleri hakimdi:

"Korkuyorum, bey, ya uçağa birşey olmuşsa!"

İlhami Bey emin bir tavırla karısına baktı, her zamanki neşeli, babayani tavrını bozmadan teskine çalıştı:

"Kuruntu, hanımcığım, kuruntu. Hep kuruntu. Uçak yarım saat gecikti diye kıyamet mi koptu sanıyorsun?"

YOLBAŞI ? 59

"Ama..."

"Ama'sı nedir? Bilmez gibi konuşuyorsun. Hani geçen yıl Esenboğa Havaalanında sabahlamadık mıydı? Geldi gelecek, kalktı kalkacak, derken... hoop, sabah oluvermişti, unuttun mu? Böyledir bizim uçaklar."

"O zaman fırtına vardı, baksana havaya, para kadar bile bulut yok."

"Belli mi olur? Almanya'nın gökleri bir başka türdür belki, uçağı geç kaldırmışlardır."

Gözleri kapıya takılınca durakladı, galiba biraz da sevindi. Karısının dirseğini dürttü:

"Bak, hanım bak! Bizim deli çocuk değil mi bu?"

Kadının yüreği ağzına geldi bir an. Timur'u görünce sevineceği yerde nedense ürktü. Yüzü korkunç gelmişti ilk bakışta, Birşeyler sezinlemiş gibiydi. Kalbi hop etti. Yoksa Timur uçak hakkında kötü bir haber mi getiriyordu?

Aklına takılmasıyla yerinden fırlayıp oğlunu çağırması bir oldu. Bir yandan da kollarını sallıyordu.

"Timur, oğlum, Timur!"

Timur sesin geldiği yana baktı. Annesiyle babasını görünce onlara doğru yürüdü. Yüzüne iğreti bir gülüş takmıştı.

"Ne var, anne, ne bu telâşın?"

"Uçak, Timur, uçağa ne oldu?"

"Hangi uçak, anne?"

Melâhat Hanım heyecandan tıkanınca, İlhami Bey cevap verdi:

"Yeğenini Almanya'dan getiren uçaktan söz ediyor."

Delikanlının bakışları bulandı.

"Birşey mi oldu?"

60 ? YOLBAŞI

"Annen de sana soruyor ya. Rötâr yapınca telâşlandı. Boşuna dertlendiğini söylüyorum; bilirsin anneni, bari sen de söyle de rahatlasın."

Annesinden önce Timur rahatlamıştı. Uykusuzluktan kızarmış gözlerini oğuşturdu.

"Neredeyse gelir, anne," dedi. "Telâş edecek birşey yok."

Saatine bir göz attı.

"Sadece yarım saat gecikti, olur böyle şeyler."

Timur'u doğrulamak ister gibi hoparlör cızırdadı. Almanya'dan gelmesi beklenen uçağın beş dakika sonra alana ineceğini bildirdi.

"Bak, anne, gördün mü? Boşa telâşlandın. Neredeyse Mithat'ı kıskanmaya başlıyordum. Bunca sevgiyi nerene saklarsın, bilmem."

Melâhat Hanım elini göğsüne bastırdı, tatlı tatlı güldü.

"Şurama oğlum," dedi. "Kalbime saklıyorum. Mithat'ı sizlerden ayırdığım yok. Sizler kadar onu da seviyorm. İyi çocuktur, hoş çocuktur. Biraz değişik fikirleri vardı, ama uslanmıştır in-

şallah. Ne bileyim. Yaban eller insanı değiştirir derler. Daha mı iyi yapar, daha mı kötü? Gelince göreceğiz."

İlhami Bey yarım bir kahkaha attı.

"Hanım," dedi. "İster misin Almanya'dan bir sarı kızı koluna takıp getirsin, nah gelininiz diye elimizi öptürsün."

Timur, babasının kahkahasına üst perdeden katıldı, fakat Melâhat Hanım yüzünü buruşturmuştu:

"Allah saklasın!" dedi feryat eder gibi.

İlhami Bey hayret etmiş göründü.

"Sevinmez misin, hanım?"

"Nasıl söz öyle, niçin sevinecekmişim? Elin gâvurunu ne yapayım? Gül gibi kızlarımız varken..."

YOLBAŞI ? 61

Bu sözler gayr-i ihtiyarî çıktı ağzından. "Kızlarımız" derken Semra'yı kasdetmişti. Bunu gayet iyi biliyordu. Başka türlüünü düşünemezdi. İlhami Beyle Timur da anlamış olmalıydılar. Müstehzi bakışlarını hep üstünde tutuyorlardı. Rahatsızlıkla kıymıldadı önce. Sonra meydan okumak geldi içinden.

"Evet tabî. Tam da düşündüğünüz gibi. Ne olmuş yani? Yeğenimden iyi damat mı bulacağım kendime? Verdim gitti."

Bir uçak homurtusu duyuldu, ardından Almanya'dan gelen uçağın alana inmekte olduğunu bildiren anons kulaklarına çarptı. Doğrudular. Cama yaklaştılar. Herkes sözleşmiş gibi aynı hareketi yaptığından, terminal bir anda ana-baba gününe döndü. Gürültü ses duvarını aştı, kimin ne dediği anlaşılmaz oldu.

İlhami Beyle Timur yan yana duruyorlardı. Uçak gözükmüştü. Ahenkli süzülüşüyle yere konan bir güvercini hatırlatıyordu.

"Pilotlarımız harika," dedi İlhami Bey.

Ardından ne zamandır oğluna sormak istediği şeyi sordu.

"Timur, geceyi nerede geçirdin oğlum?"

Delikanlı irkildi. Babasından şimdiye kadar böyle bir soru duyduğunu hatırlamıyordu. Merakın altında bazı bilgiler mi yatıyordu acaba? Gazeteleri okumuş olmalıydı. Fakültenin penceresinden dışarı atılan gencin koca bir fotoğrafını basmışlardı. İğrenç bir fotoğraftı. Ceset tanınmayacak hale gelmişti. Yüzünün kese kâğıdı şeklini alması için ne biçim bir işkenceden geçirilmişti kimbilir. Kolları bağlı bir insanı yumruklayanlar zerre kadar vicdan sızısını içlerinde duymayan birer taş parçaları mıydı, yoksa birer kukla mı?

Dövmekle de kalmamış, vücudunda sigara söndürmek gibi Çinlilerin ortaçağ işkencelerine bile taş çıkartan iğrenç metodlar denemişlerdi.

62 ? YOLBAŞI

Babasına gerçeği olduğu gibi söyleyebilir miydi şimdi? O gencin öldürülmesinde kendisinin de payı bulunduğunu açıklayabilir miydi? Yaşlı adamın kalbine inerdi mutlaka. Oracığa yı-

ğılıverirdi.

Söyleyemezdi elbet, söylememeliydi.

"İşte!" diye bağırın annesinin sesine ayıldı, uçağın merdivenlerinde Mithat'ı gördü. Deli çırpınışlarla elini salladı. Babasının sorusuna cevap vermekten kurdardı diye ona minnet duyuyordu. Fırsattan faydalanarak sözü değiştirdi:

"Baba, bak Mithat Abi, hadi gümrük kapısına."

Arkadan dolanıp gümrük kapısına gittiler. Beş yıllık hasreti birer kucaklaşma ile giderdiler.

Melâhat Hanım, kocasının az önce söylediği gibi yeğenin kolunda bir sarışın göremeyince için için sevindi. Belli etmemişti, ama İlhami Bey o ihtimali ileri sürdüğü zaman az daha düşüp bayılacaktı. Yeğenini pek değişmiş bulmuyordu. Yalnız dudaklarında her zaman görmeye alıştığı umursamaz, biraz da müstehzi tebessüm gitmişti. İyi de olmuştu, oldu olası umursamazlığı Mithat'a yakıştıramazdı zaten, şimdi üstünde bir ciddiyet vardı, bir de bıyık. Bu da iyi sayılırdı, yeğenine yakışıyordu. Galiba yüzündeki ciddiyeti de bu bıyığa borçluydu.

Bir anne şefkatiyle yeğenini seyrediyor, sıcak sıcak gülümsüyordu. Semra'yı mesut edeceğinden emindi. Bakıyor, kafasında düğünün şemasını çiziyordu. Kocasının sesini duyunca hayalini nikâh memurunun önünde bırakıp ona döndü.

"Birşey mi söyledin, bey?"

"Söyledim elbet, diyorum ki Almanya bizim delifişegi pek adam etmişe benzemiyor, eski tas eski hamam misali!"

Mithat'ın gözleri daha çok Timur'un üstünde geziniyordu.

"Avrupa adamlık satmıyor ki, enişte," dedi. "Aksine satın alı-YOLBAŞI ? 63

yor. Neyse, bunları uzun uzun konuşuruz sonra E... Timur, sende ne var ne yok?"

Timur neden bilmiyor, ama genç adamın bakışları altında bocalıyordu. Eskiden böyle bir soru sorsaydı tereddüt etmeden köprüaltı ağzıyla cevap verirdi:

"İyidir Mithat Abi, sende ne var ne yok?" derdi.

Şimdi diyemedi, herhalde beş yılın araya gerdiği yabani perdenin yırtılması için biraz zaman gerekiyordu.

"Yaramazlık yok," dedi. "Bagajın nerede?"

"Gümrüğe gelecek. İş biraz uzayabilir, isterseniz ben sonra geleyim. Boş yere beklemeyin."

"Yok, işte bu olmaz!" diye itiraz etti Melâhat Hanım. "Birlikte döneceğiz. Birkaç dakika beklemekle ölmeyiz ya."

Ölüm sözü Timur'un içine dokundu. Okuldaki hadiseyi unutmuyordu. İhtimal, yaşadığı müddetçe de unutamayacaktı. Kendisine bile yabancı gelen bir sesle.

"Mithat abim haklı anneciğim," dedi. "Bana kalırsa eve gidin. Gümrük işi birkaç dakikaya sığacak işlerden değildir."

İlhami Bey,

"Arabayı size bırakalım öyleyse," diyerek söze karıştı. "Bir

taksiye atlar döneriz."

"Aynı şeyi biz yaparız, baba, hem ehliyetim de yanımda değil. Trafikle takışmak istemem."

"Eh, hanım, günah bizden gitti gayri, gençler düpedüz yanlarında bulunmamızı istemiyorlar. Ne yapalım, gider, kuzu kuzu eve gelmelerini bekleriz."

Şaka ettiğini belirtmek için Mithat'a göz kırptı. Genç adam başını sallayarak anladığını belirtti.

"Evde görüşürüz," dedi İlhami Bey.

64 ? YOLBAŞI

Ayrıldılar.

Gümrük işi gerçekten de birkaç dakikaya sığacak işlerden değildi. Bunu tam iki saat ayakta dikildikten sonra daha iyi anlamışlardı. Timur,

"Eh, abi," dedi bıkkın bir sesle. "Bizde böyle işte. Görüyorsun kıcık mk düzenin marifetlerini."

Mithat dalgın dalgın sordu:

"Kıcıkırık düzen mi dedin, Timur?"

"Tabii, sen de böyle demez miydin mektuplarında?"

"Belki. Ama şu an hatırlamak bile istemiyorum. Bence geçmiş, geleceğe ışık tuttuğu ölçüde hatırlanmalı."

Timur bir parça hayret etti ya, işi şakaya boğup sıyrıldı:

"Galiba Almanya bir filozof kaybetti. Şöyle desem daha doğru olur: Türkiye bir filozof kazandı."

Kontrol sırası Mithat'ın bavullarına gelmişti. Görevli gümrük memuru.

"Ne var bavullarda?" diye sordu.

Timur aceleci delikanlı öfkesiyle atıldı:

"Lazer bombası! Almanların son harikasını bizimki ülkeye kaçırdı. İzin verin de geçsin."

Gümrük memuru "Ne diyor bu?" der gibilerden Mithat'a baktı. Mithat birinci bavulu işaret ederek,

"Bunda çamaşırlarım ve dostlarıma birkaç hediye," dedi.

"İkinci bavulda ise kitaplarım var."

"Ne tür kitaplar? Sol yayınlar mı?"

Mithat elinde olmadan güldü. Timur birden endişelendi. Endişesi ölçüsünde de saldırganlaştı.

"Ne varmış sol yayınlarda?"

YOLBAŞI ? 65

"Sana sormadık," diye aksileşti gümrük memuru, "biz şu beyle konuşuyoruz. Anahtarları verin."

Timur Mithat'ın kulağına ulaşabilmek için ayaklarının ucunda yükselerek,

"Ver elli kâğıt abi," diye fısıldadı.

Cevap vermedi Timur'a. Gümrük memuruna anahtarları uzattı.

"Buyurun."

Adam, Mithat'ın elinden anahtarları çekti aldı. Sinirli hare-

ketlerle birinci bavulu açtı. Timur'a içerlemişti. İnadına aramayı uzatacaktı. Bavulu didik didik etti. Fakat gümrüğe tâbi birşey bulamayınca canı daha beter sıkıldı. Çıkışır gibi,

"Hani hediyelik eşyalar vardı bavulunda?"

"Var," dedi Mithat. "Bir traş makinesi, bir teyp, üç eşarp ve bir de dolma kalem. Bulamadınız mı?"

"Bunlardan gümrük alınmaz."

Memurun gittikçe daha aksileştiğini gören sıradakileri bir endişedir aldı. Şu genç adamın acısını gümrük memuru mutlaka kendilerinden çıkaracaktı. "Sanki cimrilik yapmayıp eline birkaç kuruş tutuşturursa kıyamet mi kopar!" diye düşündü biri. "Arada böyle dünyayı düzelterebileceğini sanan ukalalar da çıkıyor işte. Çıkıyor da ne oluyor sanki? Olan kuyruktakilere oluyor. Hem daha uzun bir süre beklemek zorunda kalıyorlar, hem de fiyatlar iki misline yükseliyor." Birkaçı dayanamayarak homurdanmaya başladı:

"Böyle cimriyi de ilk defa görüyorum."

"Atla deve sanki, ver birkaç kuruş, bitsin."

"Zulüm bu, birader!"

Sonunda kanunu çiğnemeye hazırlananların sakat muhakemeleri kanunsuzluktan yakınmaya geldi, dayandı.

66 ? YOLBAŞI

"Kanun yok ki birader, kanun!"

"Tutacaksın böylelerini, falakaya yatıracaksın."

"Almanya'da biri çıkıp bu adamın yaptığını yapacaktı ki, görecekti gününü."

Gümrükçü ikinci bavulu da açmıştı. Sıra sıra kitap diziliydi. İlk eline geleni aldı. İçine bile bakmadan,

"Yasak bunlar," dedi.

Yüzünde bir zafer şenliği vardı. Sesi aradığını bulmuşların neşesini yansıtıyordu.

Timur'un rengi attı. Şu kırmızı kapakların içinde gerici hükümetin yasakladığı Marksist görüşler varsa Mithat belki de tutuklanır. İşin daha kötüsü kitaplar elden gider. Rüşvet vermeye kandırmah en iyisi, fiyatı iki misline çıkarırsa memur yola gelir.

Kolundan çekti:

"Abi, yüz kâğıt..."

Mithat sakın sakın sözünü kesti:

"Lüzum yok buna, kitaplar yasak değil."

Memura döndü:

"Yurda girmesi yasak kitapların bir listesi elinizde olsa gerek. Ezbere hüküm vermek yerine o listeye bir göz atsanız nasıl olur?"

Bu kadcılık bir ikaz gümrük memurunun bütün cinlerini beynine çıkarmaya yetti. Nezaket kaidelerinin çemberini kırarak bağırmaya başladı:

"İşimi senden öğrenecek değilim. Hem benimle alay edemezsin sen. Kaç paralık adamsın? Almanya'ya gitin diye adam mı

oldun?"

Başını aynı hiddetle arkaya attı:
YOLBAŞI ? 67

"Memur bey, lütfen gelir misiniz?"

Elleri arkada dolanıp duran polis memuru kafasını ileri uzattı. Dikkatleri üstüne çekeceğinden memnun,

"Vukuat mı var?" diye sordu.

Yanlarına geldi. Gümrükçü bavulu işaret ederek.

"Yasak kitaplar," diye fısıldadı kulağına, "gerisi senin bileceğin."

Bavulun kapağı açık duruyordu. Polis merakla içine bir göz attı. Münazarat diye okudu kitaplardan birinin üstündeki ismi. Düşündü alnını kaşıya kaşıya. Yurda sokulması yasaklanmış kitap listesini hemen hemen ezberlemişti. Aralarında böyle bu isimde bir kitap hatırlamıyordu. Ama nesine lâzım, iş işti. Madem gümrükçü istiyor, adamı merkeze kadar götürürdü. Gerisi amirlerinin keyfine kalmış.

Bakışlarını Mithat'a çevirdi. Ne dost, ne düşman, boş boş baktı. "Suçlamalı mı, suçlamamalı mı" diye geçirdi içinden. Omuz silkti. Kendisinden hüküm vermesini isteyen yoktu. Suçlu yahut suçsuz, fark etmezdi. Götür demişlerdi, götürecekti.

"Al bavulu," dedi, çenesiyle işaretleyerek, "gidelim."

Genç adam itirazsız bavulun kulpuna yapıştı. Timur'a,

"Öbürünü eve götür," dedi. "ben gecikeceğim galiba."

Timur mütereddit, biraz da şaşkındı. Gördüğü kadarıyla kırmızı kapaklı kitaplar pek Marksizmi öğretecek cinsten değil. Peki, ama Mithat tâ Almanya'dan başka ne tür kitaplar getirebilir? En iyisi kendisine sormalı.

Bavulu kapattığı gibi ardından yetiştirdi.

"Abi, ne türden bunlar?"

"Neler?"

"Şu kitaplar?"

68 ? YOLBAŞI

"Dinî eserler, birkaçı da mesleğimle alâkalı."

Kaskatı kesildi. Az daha bavulu düşürüyordu.

"Olamaz!" diye çığlıkladı içinden. "Asla!"

İnanılacak gibi değil. Marksist eserler filân diye korkarken... Mithat'ın dinî eserlerle döneceğini bilse... En azından karşılamaya gelmezdi. İmkânı var mı bunun? "Olası mı? Mithat gibi sosyalizmi çok iyi bilen biri dindarlığa mı özenmiş yani? Yok be? Olanaksız... Belki de dindar görünüp dikkatleri üstünden kaydırmak, böylece sol eylemleri rahatlıkla yürütmek... Tamam, böyle düşünmüştür."

Rahatladığını, hafıfladığını hissetti. Bir an, hafakanlar basmıştı Mithat'm dindarlaştığını düşününce. Hattâ yanından kaçmak gibi bir duyguya bile kapılmıştı. Şimdi ona yardım etmek istiyordu.

"Galiba başına iş açman gerekiyordu, abi. Peki, şimdi ne ola-

cak?"

Mithat hiç endişeli görünmüyordu.

"Meraklanma," dedi. "Git eve söyle, belki gününde geceyi de karakolda geçireceğim. Benim için üzülmelerine hacet yok. Serbest kalır kalmaz gelirim."

Mithat'ın sakin hali Timur'u neredeyse çıldırtacaktı.

"Deli misin, abi!" diye bağırdı. "Polisin elinden öyle kolay kurtulamazsın. Hırpalamaya kalkarlar."

İşin şakasmdaydı galiba, hâlâ gülüyordu.

"Hırpalanmayan insan rahatlığın kıymetini bilemez" dedi.

"Hem niçin hırpalasınlar? Kitaplarım yasaklanmış filân değil. Dinin serbest olduğu yerde, dinî kitapların yasaklanması düşünülemez."

Timur yeni bir bocalama cenderesinde donuklaştı. "Yok canım! Mithat Abi işini bilir. Dindarlığı maske olarak kullanacak."
YOLBAŞI ? 69

Çok bilmiş pozlarda göz kırptı:

"Gel de sen polise anlat bunu," dedi yayvan yamuk. "Anlayacaklarını sanmam!"

"Anlayan biri mutlaka çıkacaktır. Hadi sen git artık."

"Bırakmam!"

"Lütfen ne diyorsam onu yap. Ortalığı da velveleye verme."

Hem gidiyor, hem konuşuyorlardı. Polis memuru kulaklarını dikmiş, onları duymaya çalışıyordu. Böyle bir harekete belki lüzum görmeyecekti, ama Timur'un zaman zaman üstüne mihlandığı çivileme bakışlar hoşuna gitmiyordu.

"Konuşmayı kesin!" dedi isteksiz bir sesle.

"Sana ne?" diye parladı Timur. "İstedığimizi konuşuruz. Demokrasi yok mu memlekette?"

O zamana kadar sakin görünen polis, ilk defa aksileşti:

"Doğru konuş, lan!"

Timur üstüne atılmaya hazır bir vaziyet aldı.

"Konuşursam ne olur?"

Adamın yüzü öfkeden morarmıştı.

"Yırtarım ağzım!"

Mithat, Timur'u kolundan çekti. Polise,

"Özür dilerim," dedi. "Arkadaşımın kusuruna bakmayın. Zaten gidiyor."

"Gitmem," diye diretti Timur.

Polis bir "Lahavle" çekti içinden. Şu sakin yüzlü, vakur bakışlı, mert görünüşlü genç adamın yerine öbürünü teslim edeceklerdi de, dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecekti.

Mithat diller döküyordu Timur'a.

Nihayet delikanlıyı ikna edebildi. El sıkıştılar. Timur son olarak polise düşmanca bir bakış daha fırlattı.

"Yine görüşürüz" dedi, yan verdi.

70 ? YOLBAŞI

Topuklarını asfalta vura vura uzaklaşırken,

"Şu düzenin canına yanayım," diye hayıflandı, "değiştirmeyip de ne yapacaksın! Bizimkiler haklı."

Mithat, polis memuruyla yan yana yürüyordu, kafasının içinde düşüncelerin resm-i geçidi vardı. Beş yıl ayrılıktan sonra derin bir hasretle dolu ülkesine dönüyor, ama döner dönmez bütün ümitlerini yıkmaya hazır bir durumla yüz yüze geliyordu. O ki, gerçeği yaban ellerde bulmuştu. O ki hakikatin sırrına el memleketinde ermişti. O ki, Batı kapitalizmi ile Doğu sosyalizminin birbirlerine alternatif gibi, fakat aslında yekdiğerinden doğan düşman görünümlü iki kardeş olduklarını Almanya'da kapitalizmi soluya soluya öğrenmiş, yeni bir arayışla yep yeni bir eşikten adımını atmıştı. Böyle mi olmalıydı? Öz yurdunda, özünü aramak için dönen biri böyle mi karşılanmalıydı?

Timur'un fısıltısı kulaklarındaydı hâlâ: "Ver bi yüz kâğıt, abi!"

Gümrükçü gözlerinin önünde. Parayı almaya hazır haliyle kafasındaki memur tipinin taban tabana zıddı. "Ver bi yüz kâğıt, abi!" içinden cümleyi nasıl tamamladığını tahmin etmek zor değil: "Bu düzende işler böyle yürür, abi!" Bunun da gerisini şöyle getirmiş olmalı: "Canına yandığımın, bu düzen mutlaka değişmelidir." Sonra da gözlerini süze süze özlemine dile getirmişti. "Ah! Bilimsel sosyalizm gerçekleşse de halklarımız özgürlüğe kavuşsa!"

Büyük yanlışlık burada işte! Gençler aksaklığı görüyorlar, acısını duyuyorlar, sancısını çekiyorlar, ama yanlış ilâç alarak acılarını daha beter çoğaltıyorlar. Sosyalizm bir çare değil. Hiç çare değil. Asıl, insan meselesi var karşımızda. İnsanları düzeltme meselesi. Öyleyse önce maneviyat vermeli. Beşerî ihtirasları gemleyebilecek kudrette duygularla donatmalı. Bu kudret ancak dinin özünde mevcut. Timur bunu hissedebilse "Ver bi yüz YOLBAŞI ? 71

kâğıt" diyemeyecek, gümrükçü rüşvete avucunu uzatmayacak. Kanunî tedbirler bu yolu tıkayamıyorsa, yine insanların ahlâkî çöküntüleri yüzünden tıkayamıyor. Öyle bir hale gelindi ki, yasak mefhumu, yalnızca pırıl pırıl bir kelepçe şeklinde maddeleşmiş gözlerde. İşin bu cihetini garantiye alan, Allah korkusunu da taşıyamıyorsa sarılmış gayr-i insanî, gayr-i vicdanî, gayr-i kanunî yolun babalarına. Örnekler ortada; geçenlerde bir Alman gazetesi devletler arası bir satın alma meselesinde rüşvet yiyen Alman devlet adamını teşhir etmedi mi? Demek yalnız maddî ölçülerle kanun yapanlar, aynı ölçüyü taşıdıklarından kendileri uymuyorlar. Büyük hesap gününü kafalarının içinde hakikî bir yasakçı olarak görmeyenler ortaya çıkmayacağına inandıkları her mel'aneti işlemekte engel tanımıyorlar. Sonra iş o noktaya geliyor ki, kanunu yapan da, uyması gerekip uymayan da yakınmaya başlıyor. Zira bir başka yerde bir başka ka-

nunsuzluk işine ket vurmaya başlıyor. Haydi feryat: "Bu düzen değişmeli!" Ve bildikleri yegâne çare: "Sosyalizm gelmeli!" Delikanlılar şimdi bunun peşinde. Delikanlılık; macera hevesi ile önemli biri olma ihtirasının iç içe girdiği çağ! Bazan ümitsizliğin, bazan sorumsuzluğun, bazan dünyayı tek başına kurtarmak gibi tutarsızlığın tereddüt girdabında bocalattığı gençler! Gençlik: Herşeye kısa yoldan sahip olunabileceğini, her yere hesapsız, kitapsız, kestirmeden varılabileceğini ummanın sihirli çağı. Herşeyi bilir, herşeyi görür, her müşkülü çözer bir entelektüel insan görünme hastalığı! Ve gerçekleşmeyen her rüyanın bir ayrı bocalatışı, uygulama kabiliyeti olmadığı görülen reçetelerin verdiği acılar, hayallerin bittiği yerde başlayan derin sancılar... Bu sancuların, acıların, sukut-u hayallerin, bocalamaların tesiriyle işlenen yeni hatalar. Yeni hatalardan doğan eskisinden beter acılar, sancular, tedirginlikler, arayışlar! Sonra arayışların düğümlemler gibi gözüktüğü bir nokta: Marksizm!

Fakat bu yol çıkmaz! Bu cadde geçit vermez! Önü tıkalı, bir
72 ? YOLBAŞI

girdikten sonra ardı da tıkanıyor, insanlar cenderenin ortasında kala kertiyorlar. Macaristan, Çekoslovakya. Bir ara silkinmeyi denediler. Netice malûm. Rus tankları açılır gibi olan dönüş yolunu bir daha açılmayacak surette tıkayıverdi.

Kapitalizmde insanı insan sömürüyor. Marksizmde insanı devlet sömürüyor; sömürmekle de kalmıyor, yiyor, bitiriyor. Peki, insanı yüce bir varlık olarak gören, ona gerçek değerini veren bir tefekkür sistemine ne demeli?

Gerçeği arayan bulur. Düşüne düşünce insan hiç değilse bazı eksikliklerin mevcudiyetini hisseder. Öyle oldu. Araya araya, sora sora... "Zekât" dediler. "Nasıl?" dedi.

"İslâmiyetin vecibelerinden. Zengin, parasının kırkta birini muhtaç olana vermek zorunda. Parasını işletmezse her yıl bu miktarı ödeyeceğinden servet eriyecek. Bunun için para sahibi yatırım yapmak durumuyla karşı karşıya. Ya durup dururken parasının bitişini seyredecek, veya yatırım yapıp bundan kurtulacak. Yani İslâmiyet zekât emrini koyarken, aynı zamanda kapital sahiplerini yatırıma teşvik ediyor. Bu arada devlete düşen görevler var. Muhtaçlara yardım: Günümüzde bu işsizlik sigortası şeklini aldı. Ama İslâmiyet, kaidesini bin dört yüz yıl önceden koymuştu. İşçilerin alınteri kurumadan ödeme yapılması ihtarı. Bu da günümüzün hâlâ varamadığı iş güvenliğine kadar uzanan bir çizgidir. Kapitalizm tüketimi kamçılarken ve bunu israfı benimseterek yapmaya çalışırken, İslâmiyet 'kanaat' demmiştir. Marx'm teorisi malûm. Milletler üreticilerin teşvikleriyle lükse ve israfa yönelecekler, iş zamanla öyle bir noktaya gelecek ki, para yetmez olacak. Daha fazla ücret isteyecekler. İşçi-işveren münasebetleri bozulacak. Sonuç. İş barışı bozulacak. Daha sonrası? Bu noktada Marksistler müdahale ederek işçiyi fazla ücret vermeyen patrona karşı kıskırtacaklar, ayaklandıracaklar, fabrikaları işgal ettirecekler, işte anarşi, daha sonrası da komü-

nizm."

YOLBAŞI ? 73

"Doğru!" dedi yürek çarpıntısıyla.

Araştırdı, okudu, gezdi, tartıştı, inceledi ve ilk kanaatini üst üste pekiştirdi:

"Doğru! Doğru! Doğru!"

Döndü Türkiye'ye. Niyeti kafasındaki doğrulara yeni doğrular eklemek. Ne buldu? "Ver bi yüzlük, abi." Rüşveti bastır, salını salını geç. Sebep? Buradakiler de dinlerinin "kanaat" düsturuna sırt çevirmişler. Kapital sahiplerinin bitmez, tükenmez reklâmlarıyla israfa, lükse sürüklenmişler. Netice: Aile bütçesinde koca bir delik. Bu deliği kapamanın yolu ise rüşvet! İlâcı, çaresi, kurtuluş yolu? Yoo, kat'iyen sosyalizm değil. Ya? Şu bavuldaki kitaplar. Yirminci asır insanının problem ve ihtiyaçlarının ışığında İslâmın ezeli gerçeklerini yine İslama sadık kalarak anlatıyor. Fakat bir mücrim muamelesi görüyor. Dindar bir milletin yaşadığı bu ülkede dinî neşriyata mücrim muamelesini lâıyk görmek ne kadar tuhaf, ne kadar ters! İdeal toplumun hudutlarını, boyutlarını çizen bir dini mahkûm etmekle yetinmeyip, dindarı da suçlamak olacak şey değil. Niye peki? Öğrendiklerini anlatamamışlar diye mi? Millet ilelebed karanlıklar içinde boşlukta yuvarlansın, tutunamasın, sağlam yere basarsın diye mi? Batıcılığın mukallitlik, Batılılaşma hareketinin aslında milleti dinden koparacak bir tuzak olduğunu anlayamasın diye mi? Anlayamasın ve Batıcıları suçlayanlasın diye mi? Batıcılık kopya, sosyalizm de kopya! Her ikisi de yabancı menşeli. Her ikisi de dogmatik. Araştırmadan, soruşturmadan bağlanma hastalığı. Sosyalistler Türkiye gerçeklerine uygun bir sentezin peşinde değil, kapitalistler de öyle. Rusya'nın yaptığını yapalım. Fransa'nın yaptığını yapalım... Olup bitecek. Ama olmuyor, bitmiyor! Sancılar sürüyor, acılar üst üste çöküyor. Sen tutuyorsun, Almanya'da doğruyu buluyorsun, özü yakaluyorsun, kaçırılan ipucuna yapışıyorsun. Türkiye'ye geldiğinde "Yasak" diyorlar. Yahu bu sizin özünüz be! Bin yıllık İslâm medeniye-

74 ? YOLBAŞI

tinin pırıltılarını gösteriyor. "İstemez, biz Batılılaşacağız!" Ama durun bakalım! Fransa da Batılı, İtalya da Batılı, Almanya da Batılı. Bakın, birbirlerine benziyorlar mı? Her birinin ayrı kültürleri, ayrı gelenek ve görenekleri yok mu? Hiçbiri kendi millî değerlerini bırakma pahasına diğerini taklide yönelmiş mi? İtalya'da hâlâ Katolik prensipleri geçerli, kilisenin izni olmadan evli çiftler hâlâ boşanamıyor, peki bu devlet geri kalmış, çağdışı kalmış diyebilir misiniz?

Batılılaşmada kararsızlığımız var, çünkü doğru dürüst tanımamışız. Tanzimatla başlayan kararsızlıklar, yanlışlıklar hâlâ sürer gider. Yanlış anladık meseleyi, yahut yanlış anlattılar, kasten! Batılılaşmayı çağdaş teknolojik seviyeyi tutturmak şeklinde anlasaydık mesele kalmayacaktı. Dinimiz zaten beşikten meza-

ra kadar ilim öğrenmeyi emreder. Zaten terakkiyi emreder, hattâ hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalışmayı emreder, ama öte yandan mânâ yapısını da ihmal etmez ve yarın ölecekmiş gibi de ahirete çalışmayı emreder. Maddeyi mânâ ile barıştı-rarak hayatın her ihtiyacına cevap arar, bulur. Gel gelelim, Batı-lılaşıma kılıkta, kıyafette aranmış, harfte aranmış, eteğin mini-sinde, başlığın siperlisinde aranmış. Oysa elin Japonu çıkmış, çetrefelli alfabetini bile değiştirmeden, kimonosunu bile çıkar-madan, takunyasını bile atmadan Batı teknolojisini yakalamış, Batının ekonomik seviyesini yakalamış, yakalama ne demek, Batıyı yakasından çekmiş, gerisine itmiş; gerçeğin tâ kendisi de-ğil mi bu? Galiba hepsi bahane, Batı medeniyetine ulaşma filân da fasarya herhalde. Asıl maksat milleti dinden uzaklaştırmak olmasın! Dinî vecibelere uymayı külfet sayanlar bu vecibeleri ortadan kaldırmak suretiyle kendi kendilerini rahatlatma heve-sine kapılmasınlar! Bunu temin için de kanunlar yapmasınlar! Baskı, terör, jandarma süngüsü, kelepçe, zindan! İhtar üstüne ihtar: "Ülkemizde ortaçağ kalıntıları istemiyoruz!" Ortaçağ ka-lıntısı dedikleri İslâmiyet. Zavallılar, İslâmiyette bir ortaçağ ol-YOLBAŞI ? 75

madığı bilemeyecek kadar da cahil. Bu kavram Batıda kilise baskısını anlatmak için kullanılır. İslâmiyet hiçbir zaman baskı unsuru olmadı ki. Bu noktada bile Batıya özentisi. Millete de, kendilerine de yazık ettiler.

Beş yıl dışarda kaldı. Bu yılların içinde Avrupa'yı köşebucak gezdi. Yaşayışlarını gördü, birbirlerine karşı davranışlarını ince-ledi. Makina mühendisi olarak teknolojik gelişmeleri takip etti. Doğru, Avrupa teknolojide ileri, fakat ahlâken tefessüh etmiş. O kadar ki, bazı ilim adamları, ünlü düşünürler gittikçe büyüyen başıboşluk neticesi eroinin uyuşturan kollarına düşen gençliğini kurtarmak için kafa patlatıyor. Ne tuhaf! Biz öyle bir yere öze-niyoruz ki oradakiler yerlerinden memnun değil, öyle bir me-deniyeti taklit ediyoruz ki, onlar bizim öz medeniyetimizi hadi-selerin zorlamasıyla kabule yaklaşıyorlar. Öyleyse, ahlâkla me-deniyet birbirlerinden ayrılamaz. Ahlâksız bir toplum ilimde ve teknolojik alanda ne derece ileri gitmiş olursa olsun, medenî sa-yılamaz! Batıyı gerçek medeniyete ulaştıracak tek yol var: İslâmiyet. Bizim için de tek yol var: Kaybettiğimiz değerleri kaybedilen yerde arayıp bulmak ve dört elle sarılmak!

Polisin "Geldik" diyen sesi ile karakolun gri boyası aynı anda düşüncelerinin içine düştü. Kapıdaki iki memur suçlayıcı bir ta-vırla baktılar. Komiserin karşısına çıktığında da aynı tavırla karşılandı. Polis,

"Yasaklanmış kitaplar," dedi hazırolda, "gümrükten teslim."

Komiserin şakaklarına kır düşmüş. Ölüm, kapısını birkaç ke-re tıkırdatmış olmalı. Resmî kıyafette, cebinin üst yanındaki iki yıldız, ışık ışık.

Adın, soyadın, mesleğin? Nereden geldin, ne zaman geldin,

niçin geldin? Bu kitaplarla ne yapacaksın, bunları neden okuyorsun? Neden, niye, niçin, hangi sebeple? Soru yağmuru sağnak sağnak. Yazı makinesinin tık-takları balyoz balyoz. Komiser 76 ? YOLBAŞI

rin karşısındakini karalamak için sıraladığı sorular ak kâğıdın üstüne kap kara harfler yığarak zincirleniyor. Tık-tak... Tiki tık-tak...

Mithat sakin, her sorulana cevapların en münasibini arayarak veriyor. Komiser kızgın, muhatabını köşeye sıkıştırıramamak yüzünden olmalı, hayli de tedirgin. Arada bir yakınma:

"Sizinle mi uğraşacağız yani? Nedir be, dünyayı kitaba boğacaksınız."

"Keşke" diyor içinden Mithat. "Dünya kitapsızlığım karasında bocalarken, keşke!".

Kapı açıldı, uzun boylu, dazlak kafalı, zayıf biri girdi. Komiser ayağa fırladı:

"Buyurun başkomiserim."

Lakayt bir "otur" işareti yaptı adam, hafif başını çevirerek ilgisizce Mithat'a baktı. Alnını kırıştırdı, bakışlarını biraz derinleştirdi. Gözlerinde mazinin perdesi buruklandı.

"Ben seni tanıyor muyum, delikanlı?"

Mithat tebessümünü ölçüsünde muhafaza ederek geçmişi kurcaladı. Mazi bulutlarının ortasında adamı yakaladı.

"Sanırım, efendim," dedi. "eskiden sık sık karşılaşıyorduk."

"Yüzün yabancı gelmiyor ya, bir türlü bulup çıkaramadım."

Arkasından da mazeritini yapıştırdı:

"Sürü ile insan görüyoruz her gün, hatırlamak mümkün mü? Adın neydi?"

"Mithat, efendim. Öğrenci teşkilâtlarının çoğunda vazife alırdım, yürüyüşler filân tertiplerdim. Beş yıl kadar önce."

Başkomiser ellerini birbirine vurdu. "Şırak" sesi çılgınlığıyla be-neklendi:

"Vay be! Hatırladım. Peşini az mı kovaladık."

YOLBAŞI ? 77

Komisere döndü, çenesiyle Mithat'ı işaretleyerek, "Bu var ya," dedi. "Başımızın belâsıydı. Aramızda ona Lenin Mithat derdik."

Komiser aval aval başkomisere baka kalmıştı.

"Le... Lenin mi?" diye kekeledi.

"He ya, uslandı sanıyordum. Garanti okulu da yarıda kesmiştir. Hiçbirinin adam olamayacağını o zamandan biliyordum ben."

"Okulu bitirdim," diye konuştu Mithat, "sosyalist filan da değilim artık."

Komiser kendisini toparlamıştı:

"Suçu bu sefer değişik," dedi. "Ki..."

Başkomiser aceleyle atıldı:

"Komünistliği bıraktın, suçun da değişik, dur bakalım; bula-

cağım. Banka filân soymuş olmayasm!"

Buruş buruşuk güldü:

"Bildim değil mi?" dedi muzaffer, "dünkü soygunun failisin. Vay kerata vay! Dur, dur! Yoksa uçak kaçırma niyeti mi?"

"Almanya'dan henüz döndü," dedi komiser, başkomiserin zafer çığlığını gırtlığına tıkayarak. "Suçu...", şey..."

Aradığı kelimeyi kolaylıkla bulamadı, böyle bir suçun olabilmesi ona da ters geliyordu. Mithat,

"Suçum dindarlık," dedi, "dindar olmak."

Başkomiser duyduklarına inanamadı bir an. Şaşkınlık sırası ona gelmişti. Yıllarca meydanlarda cedelleştiği, "Doğru ol, namuslu ol, adam ol" diye tavsiye üstüne tavsiye sıraladığı Lenin Mithat dindarlığı yüzünden karakola düşsün! İnanılır gibi değil di ki...

"Doğru mu bu?"

78 ? YOLBAŞI

"Doğru," dedi komiser, "uçaktan iner inmez gümrükte yakaladılar."

Başkomiser pencerenin önüne yürüdü:

"İnanılır gibi değil, olur şey değil! Ha, Lenin Mithat dindar olsun. Allah, Allah!"

Kendi kendisine söylenmeyi kesti, Mithat'a,

"Ne zamandan beri?" diye sordu.

"Üç yıl kadar oluyor. Almanya'da... Beş yıldır Almanya'dayım. Avrupa'yı tanıdıktan sonra, insan kendi değerlerinin kıymetini daha iyi anlıyor."

Başkomiser durakladı. Kendi değerleri mi vardı ki kıymeti gurbet elde anlaşılın? Düşündü, bulamayınca da sordu:

"Ne gibi değerler?"

"Dinî, ahlâkî, an'anevî değerler."

"Yani Avrupa bizden iyi değil mi diyorsun?"

"Teknolojik mânâda iyi, ahlaken bitmiş!"

"Canım teknoloji ile ahlâkın ne ilgisi var?"

"Var komiser bey, teknik zaten mevcut bir milleti ileri götüren unsurdur. Ahlâk ise o milleti ayakta tutan değer, istinad noktası, güç kaynağı. Millet yıkıldıktan sonra, teknik yaşasa ne çıkar? İnsansız makine iş görür mü?"

Başkomiserin alnı yine kırıştı, ellerini kalçalarına koydu:

"Yani sözün kısası, şimdi düzen değiştirmek istemiyorsun ha?"

"Şimdilik yalnız dinimi öğrenip yaşayarak kendimi değiştirmek istiyorum."

Hava tam sohbet havasına girmişti. Daha da koyulaşacağı benziyordu. Başkomiserin meraklı bakışlarında bunu okuyan komiser, biraz sıkıntılı bir tavırla kımıldadı. Fakat amirinin sö-

YOLBAŞI ? 79

zünü kesip vazife yapmak zorunda olduğunu hatırlatmaya cesaret edemedi.

"Demek dini öğreneceksin, yaşayacaksın, bu yolla düzenden önce kendini değiştireceksin."

"Düzenden önce demedim, komiserim, ben kendimi değiştireceğimi söyledim."

Elini kaldırarak sözünü biçti:

"Ne fark eder sanki? Düzen insanlarla ayakta durmuyor mu? İnsanlar değişince o sabit kalacak değil ya."

"Sağlıklı bir netice çıkardınız, komiserim."

Bir gözünü kırptı başkomiser, kabardı:

"Kaçın kurasıyız," dedi gergin gergin, "leb demeden leblebiyi anlamasak sırtımıza bu elbiseyi giydirirler miydi?"

Birden sivil olduğunu hatırladı:

"Bugün de biz giymedik," dedi, güldü.

Sigara paketini çıkardı. Bir tane yaktıktan sonra, paketi genç adama tuttu.

"İçer misin? Eskiden söndürmezdin, hatırlıyorum, değil mi?"

"Hatırınız için," dedi Mithat, "iki yıldır ağzıma koymadım."

Aldı sigarayı, dudaklarının arasına yerleştirdi. Başkomiserin uzattığı çakmakla yaktı, dumanı acemi kıvrımlar halinde saldı.

"Demek hatırım için," diye sordu başkomiser. "Peki içki versem yine hatırım için alır mısın?"

Bocalatacağı ümidiyle sorduğu soruyu, Mithat, yüzünü buruşturarak tavıyla, sesini kesin bir ton vererek de lisanıyla reddetti:

"Asla! Beşerî güçlerin en amansızı beni dinimin yasakladığı birşeyi yapmaya zorlayamaz."

Lâf olsun diye yaktığı sigarayı komiserin masasının üstünde-
80 ? YOLBAŞI

ki tablaya bastırdı. Diğer izmaritlere meydan okuyan kocaman bir izmaritti bu, boyuyla, bosuyla yan yatmıştı, henüz sönmemiş ucundan kesik duman sütunları yükseliyordu.

"Dinimi öğrenip yaşamak istediğimi söylemişim, komiser bey, hatırlıyor musunuz?"

"Evet, ama aklıma takılıyor, inansan da yaşamasan olmaz mı? Şimdi çoğunluk böyle. Hepimiz dine saygılıyız, yapamıyoruz o ayrı mesele. Sana beş vakit namaz, bir ay oruç, hac, zekât... Neyse, anamdan öğrendiğim kadarı bunlar, zor gelmeyecek mi? Külfet olmayacak mı senin için?"

"Aksine," dedi Mithat.

Hafiften öne abandı, yumuşak sesinde inançlı titreşimlerle konuşmasını sürdürdü.

"Asıl, yaşanmayan din külfettir. Din yaşanırsa huzur verir, Allah'ın emrine itaat ettiği ölçüde ruh yücelir. Bir günahın azabı kadar derin bir azap daha bilmiyorum!"

Başkomiser bu sefer tereddüde düşmedi. Genç adamın yüz ifadesi sözlerindeki samimiyetin tescili idi. Gözlerindeki parıltı ise bir meftuniyeti terennüm ediyordu.

"Yani sence günah işleyenler büyük bir azap içinde kıvranıyor, öyle mi?"

"Bundan rahatsız olmayan kalb, duygusunu kaybetmiş demektir."

Başkomiser daldı. Geçmişini hatırlıyordu. Mithat'ın söyledikleri doğrudu. Bu hissi eskiden kendisi de duyardı. Ailesinden din konusunda öğrendiği bazı şeyler var ki ibadet etmediği günler o şeyler yer yer içinde ıztırap çılgınlıklarına dönüşür. Öğrencilik yıllarında bir vakit namazı geçirse sanki koskoca bir çınar iki omuzunun arasına biner, belini büktükçe bükerdi. Sonra sonra bu hissi de duymaz oldu.

YOLBAŞI ? 81

Başkomiserin suskunluğu komiserle konuşma zemini hazırlamıştı. Müstehzi bir sesle,

"Şeriatçılığın var mı?" diye sordu.

"Pek anlayamadım."

"Canım, sen bilirsin bunları, şeriat devleti kurmak filân, hilâfeti geri getirmek gibi... Bilirsin sen."

Mithat gülümsüyordu. Almanya'da arkadaşlarıyla arasında geçen sohbetleri hatırladı. Neler neler anlatırlardı. Geceyarısı -evlerden kaldırılmalar, karakollara götürüp hakaret etmeler, dövmeler, sövmeler. Ve hep aynı sorular:

"Hilâfeti getirmek istiyorsunuz değil mi? Şeriat devleti kurup namaz kılmayanları keseceksiniz, değil mi?"

Başını kaldırıp komiserle baktı:

"Düzeni değiştireceğiz, yıkacağız, yakacağız çılgınlıklarıyla kaldırım taşlarını tekmeleyen sürü ile insan varken, kendi halinde, dinine bağlı bir vatandaşı yoldan çevirip 'Şeriatı getirecek' zanıyla suçlamaya çalışmak, mantıkî geliyor mu size komiserim?"

"Ben sana soruyorum," diye bağırdı komiser. "Cevap vermek zorundasın."

Genç adam vakarla dikti başını:

"Cevabım yok, komiserim. Lütfen zaptınızı tutun ve beni savcılığa gönderin."

Adam cereyana tutulmuş gibi sarsıldı. Hızla fırladı yerinden. Yumrukları sıkılı olduğu halde Mithat'ın üstüne yürüdü:

"İstediğin kadar diren, dik kafaları bükmek, olmazsa kırmak için başka usûllerimiz de vardır."

Başkomiser araya girmemiş olsaydı belki de genç adamı yumruklayacaktı. Kararlı gibiydi. Fakat âmirini aşamadı.

"Lütfen oturunuz," diyen sesinde, emredici tonu sezdi.

82 ? YOLBAŞI

"Başüstüne," dedi.

Koltuğuna dönerken de ilâve etti:

"Sırtını hangi yüksek mevkiye dayadığını bilmiyorum, ama, o sırtı kaşımak boynuma borç olsun."

Mithat sinirinden titremeye başlamıştı. Bu adam neler söylüyordu? Devleti temsil ettiğini unutarak şahsî duyguları uğruna makamını küçültüyordu.

"Evet," dedi sert bir sesle. "Sırtımı çok yüksek bir mevkiye

dayadım gerçekten, öylesine yüksek bir mevki ki, o mevkide Yüceler Yücesi, yaratılmışların Yaratıcısı bulunur."

Tekrar fırlayacakmış gibi bir harekette bulundu adam, yapmak istediği şeye izin vermesi için başkomisere yalvaran bakışlarla baktı. Dişlerinin arasından,

"Alay ediyor bu," dedi. "Devlet memuruyla alay ediyor."

Mithat buna sevindi. Komiser nihayet hatırlamıştı devlet memuru olduğunu.

"Alay etmiyorum," dedi yumuşak, "ifade vermeye hazırım."

"Al ifadesini," dedi başkomiser. "Sonra da savcılığa sevk et."

Pencerenin önüne gitti tekrar, kollarını göğsünde kavuşturdu, alanı seyretmeye koyuldu. Ama kulakları genç adamın vereceği ifadeye takılı kalmıştı.

"Öyle olsun," dedi komiser, isteksiz, sinirli bir sesle. "İfadeni almaya devam ediyorum. Başkomiserimden duyduğuma göre eskiden sosyalisttin. Tamam mı?"

Mithat başını salladı tasdik mânâsına.

"Bazı toplu gösterilerin başını çekiyordun, öğrenci teşkilatlarını sevk ediyordun, öyle mi?"

Yine başını sallamakla yetindi.

"Sesli cevâp isterim, baş sallamalarını kâğıt üstüne geçiremiyorum."

YOLBASI ? 83

"Evet."

"Sosyalizmden bıkınca mı İslâm modasına uydun?"

İslâm ve moda. Birbirine bu kadar zıt iki kelimenin aynı duktan dökülmesine şaşıtı kaldı genç adam.

"İslâm moda değil, bir dünya görüşüdür" dedi.

Komiser lâf alabileceğini sanarak alelacele sözünü kesti:

"Devlet sistemi mi yani?"

"Evet, devlet sistemi, hattâ kâinatın sistemi."

Komiser aradığını bulmuştu.

"Duydunuz!" diye bağırdı başkomisere doğru. "İslâmm devlet sistemi olduğunu söyledi."

Mithat elinden başka birşey gelmediği için hep gülüyordu.

"Söyledim," dedi. "Yine de söylüyorum. İslâmiyet devlet sistemidir, kâinat sistemidir. Osmanlı imparatorluğunun, ondan evvel Selçuklu devletinin, Harzem devletinin idarî şekli bu idi."

Komiser hayal sukutunu bastırmak için üst üste öksürdü.

Genç adam başkomisere döndü, devam etti:

"Komiserim, eskiden bize nasihat çekerdiniz. Ahlâklı birer genç olmamızı, anarşi çıkarmamamızı telkin ederdiniz. Ahlâk dinin gerçeklerine dayanır. Binaenaleyh dinsiz toplumdaki ahlâklı nesil beklenemez. Bir arayışa girdim ve dinimi tekrar buldum. Hem de ahlâkî çöküntünün zirvesindeki Avrupa'nın ortasında buldum. Telkinlerinizin netice vermediğini kabul edebilirsiniz. İmanlı insan basit problemleri mesele yaparak devlet nizamıyla oynamaz. Ters işleyen bazı çarkların ıslahını

düşünebilir ancak. Bu da millet, memleket yararınadır."

Komiser söyleyecek söz bulamadı. İki elini birden kaldırarak Mithat'ı susturdu:

"Tamam, tamam, uzatma!"

84 ? YOLBAŞ

Soruyu değiştirdi:

"Neden bu kitapları okuyorsun?"

Masanın üstündeki yığından birini kaldırıp Mithat'a gösteriyordu.

"Okumamam için siz tek bir sebep gösterebilir misiniz bana?"

"Sorma, cevap ver."

"Pekâlâ, cevap veriyorum öyleyse: Ben yüksek tahsil yapmış bir gencim, makina mühendisiyim. Tam bir Marksiz olarak ayak bastığım Almanya'dan bir dindar olarak ayrıldım. Bir hain hüviyetinde terk ettiğim ülkeme beş yıl sonra bir vatansever hüviyetiyle döndüm. Bunlar sizin değer ölçülerinize göre iyi şeylerse, bu iyi şeyleri masanızda duran kitaplara borçluyum."

Komiser kitap yığınınına bir göz daha attı.

"Bunlar da tehlikeli şeyler," dedi.

"Hükümünüze bakılırsa iyi tetkik etmişsiniz."

Komiser sıçradı, telâşla,

"Kat'iiyen," dedi, "tek satırını bile okumuş değilim."

Mithat şimdi komiserin gözünün içine ısrarla bakıyordu:

"Hayret! Okumadığınız, araştırmadığınız eserler hakkında, bir aydın olarak hüküm vermenize çok şaştım."

Başkomiser kahkahasını zaptetmek için elini ağzına bastırdı. Döndü, komisere baktı. Yüzü kıp kırmızıydı. Acıdı adama.

"İyi, iyi" dedi, siz devam edin. Birbirinizi kırmaktan da vazgeçin. Ben çıkıyorum biraz, işim var."

Mithat'ın elini sıktı. Komisere gülümsedi. Çıktı

Komiser' neden sonra toparlanıp ciddileşti. Artık sorularını iyice düşündükten sonra soruyordu. Sert kayaya tasladığını anlamıştı.

YOLBAŞI ? 85

Sorgu bitince, genç adamı bir polis refakatinde savcılığa sevk etti.

Nelerle karşılaşabileceğini tahmin ediyordu Mithat. Benzer hadiseler bazı arkadaşlarının başından da geçmişti. Anlatırlardı hep. Sorgusu yapılmadan aylarca tutuklu bulunduranlar olmuştu aralarında. Hukukî yollardan mücadelelerim vermişler, geç de olsa adaletin tecellî edeceği günü sabırla beklemişlerdi. Öz yurtlarında yaban muamelesi görmek hiçbirinin içinde ümitsizliğe köprü kurmamış, aksine yeni bir azmin eşiğinden adım artırmıştı.

Kendisi de öyle yapmaya gayret edecekti. İnancına saldırılmadığı, dinine dil uzatılmadığı müddetçe itidali elden bırakmayacaktı.

Yurda döner dönmez bu hadiselerle karşılaşması hazırlandığı büyük imtihanın belki de ilk zorlu sualiydi. Başarıyla vermeye çalışacaktı. Fakat kafası bir konuya takılıyordu, devleti yok etmeye dönük alenî faaliyetler sokakta kol gezerken, hâlâ nasıl oluyor da, dinî kitap okuyanları savcı karşısına çıkarabiliyorlardı?

Yolboyu düşündü durdu. Sonunda şu kararı verdi: İslâm nizamına dayanarak altı yüz küsur sene ayakta duran Osmanlı devletinin yıkıntıları üzerine inşa edilen Cumhuriyet Türkiyesi, meşruiyetini Osmanlı devletini karalamakla kabul ettirme cihe-tine gitmişti. Bu yanlış tutumun neticesi olarak devletin dayalı bulunduğu nizam, yani şeriat da kötülenmişti. O yoğun propa-ganda döneminden kalan bürokrasi ve aydınlar zümresi hâlâ iş başında olduğuna göre, bütün dinî hareketleri "öcü" görüp gös-termeleri normaldi. Telkin, propaganda ve baskılardan ileri ge-len ürküntü kafalara hükmediyordu.

Bu neticeye vardıldıktan sonra ilkokuldan beri tarih âdına oku-tulan şeyleri hatırlamaya çalıştı. İki madde içinde özetledi bun-ları:

86 ? YOLBAŞI

Osmanlı devletini ve padişahları alabildiğine kötölemek.

Cumhuriyet ve banilerini alabildiğine methetmek.

Niçin kötülediğini bilmeden kötölemek ve niçin methettiğini bilmeden methetmek. Tenkide, tahlile açık olmayan iki ana madde. Ve bunların arasına sıkıştırılmış din düşmanlığı.

Bu düşmanlık belki kanunlarla yapılmadı, ama öyle bir hava estirildi ki, din ve dine dayanan herşey üst seviyede mahkûm edildi. Bu kadarı gerekli miydi? Vardıysa şayet, bazı Osmanlı padişahlarının hatalarını "İnsan kusursuz olmaz" gerçekçiliğiyle inceleyip, şahsî mahkûmiyetlerle yetinilse ne olurdu?

Düşünceler kovanda arıların vızıldaşması gibi kafasının için-de vızıldıyordu. Etrafına bakınca bu vızıltının aslında kulakları sağır eden bir gürültü olduğunu anlatı. Parkalı, sarkık bıyıklı gençler yine yürüyorlardı. Kendi öğrencilik yıllarında olduğu gibi yine sol yumruklar havada idi. Bir fark vardı gözle görülen: Şimdi sol sloganları daha açıklıkla bağırıyorlardı.

Acı bir gülümseme dudaklarının kenarında iki derin çukur meydana getirdi. Yanında yürümekle olan polis memuruna sordu:

"Bunlar ne istiyor böyle?"

Polis memuru tam bir alâkasızlıkla gösteri yapan gençleri seyrediyordu- Omuz silkti:

"Bu gürültüde ne isterlerse istesinler, karambola gelir," dedi.

"Belki de yalnızca yürümek istiyorlardır. Pabucun parasını ve-ren babaları olduğuna göre, eskitmekten niçin korksunlar?"

Başını iki yana salladı.

"Zamane gençleri," diye devam etti. "Ekmek elden su göl-den. Yürü baba yürü. Bizim zamanımızda okusalardı da gör-

sem. İnanır mısın, bir saat gidiş bir saat gelir, her gün iki saatlik yolu tepip ortaokulu bitirdim. Ayağımda delik pabuçlarla, kar-YOLBAŞI ? 87

da, kışta. Karnım iyice doysa yol umurumda bile olmazdı ya, karın doyuracak ekmek nerede? Bir fakirlik ki, gırtlığımızı çıkmış. Bu şartlar altında ancak ortaokulu bitirebilir insan. Elimizden bu kadarı geldi."

Polis memuru dert küpüydü galiba, biraz daha dokunsa kimbilir kaç bin "ah" dökülecekti?

"Şimdilik hayatınızdan memnun musunuz bari?"

"Eh, Allah'a şükür, geçinip gidiyoruz işte."

Mithat'ın gözleri ışıl ışıl yandı. "İşte bizim insanımız," diye düşündü. Sevindi, sevinçle dolu dolu sordu:

"Allah'a inanıyorsunuz, değil mi?"

Adam soruyu çok saçma bulmuş olmalıydı, önce "deli misin". der gibilerden baktı sonra paylarcasma,

"Elbette!" dedi.

"Ben de inanıyorum."

Gülerek devam etti:

"Fakat ne tuhaf! İnananlar el ele verip inançsızlara karşı mücadeleye edebileceklerine, şu hale bakınız! Ben inanıyorum diye suçlu ve sizin gibi inanan birinin nezaretinde savcılık yolundayım. Siz de biraz ters gelmiyor mu?"

Polis memurunun yüzünde kırışıklıklar belirdi. Gözlerini şaşkınlıkla açtı. Kasketini geri iterek alnını kaşdı. Ardından elindeki dosyayı yelpazeler gibi Mithat'ın yüzüne doğru salladı:

"Beni kandıramazsın," dedi. "Sen şeriatçısın."

"Şeriatçılığın, dinî inançlara sadakat olduğunu biliyor musun?"

"Ha!"

"Yani Allah'a inanıp emirlerine uyan ve yasaklarından kaçan insanlara bu memlekette elli yıldan beri şeriatçı diyorlar. Daha 88 ? YOLBAŞI

da özü, Kur'ân-ı Kerimin iki kapağı arasındaki hükümler şeriatın tâ kendisidir."

"Yok yahu!"

Polis memuru yanmağız itiraz etti ya, biraz düşününce Mithat'a hak vermek zorunda kaldı. Fakat nedense bunu söylemekten çekindi. Anladığı şeyi âmirine anlatabilir miydi bakalım? Şunun şurasında emekliliğe yaklaşmışken bir gaf yapıp meslekten atılmak işine gelmezdi. Çoluğu çocuğu vardı.

"Kafamı karıştırdınız," dedi bıkkın bıkkın. "Tartışmak istemiyorum. Sizi savcılığa götürmekle görevliyim ve bu görevimi yapacağım. Lütfen susunuz."

Adliye binası görününce derin bir nefes aldı:

"Geldik zaten."

Savcı anlayışlı bir insandı. Almanya'dan gelir gelmez, ayağının tozuyla adliyeye sevk edilen genç adamı sonuna kadar din-

ledi. Masasının üstüne yığılan kitaplara tek tek baktı.

"Sizin gibiler karşıma çok çıkar," dedi. "Defalarca bu konuda iddianame hazırladım; bir çeşit uzman sayılabılırım. İddiana-meme yazacaklarımı ezbere biliyorum. Neticeyi de tahmin ediyorum. Ama her halükârda bilirkişi tayin edip eserleri incelemek zorundayız. Sizi mahkemeye sevk etmekten başka elimden birşey gelmez. Anlayacağınızı umarım."

Doğrusu savcıdan bu muameleyi göreceğini ummamıştı. Biraz şaşırdı, ama düşününce genç savcının davranışını normal buldu. "Şeriatı getirip namaz kılmayanları keseceksiniz" gibi sathî, tutarsız, peşin bir hükmü yoktu. Karakoldaki komisere benzemiyordu. Dindarlar hakkında vehimden ibaret korkulara kendisini kaptırmamıştı. Gençti daha, belki bu yüzden.

"Teşekkürler," dedi. "Size adresi vereyim."

Savcı Mithat'ın dosyasına bir göz attı.

YOLBAŞI ? 89

"Karakoldaki ifadenizin başında var. Adres değişikliği olursa artık haberdar edersiniz."

Kapı vuruldu.

"Giriniz," dedi savcı.

Açıldı, otuz-otuz beş yaşlarında, temiz giyimli, orta boylu, güler yüzlü biri girdi odaya.

"Aleykümselam," dedi savcı, genç adamın selâm vermesini beklemede. "Buyurun Zafer Bey, ziyaretinizi neye borçluyuz?"

Elini sıktı.

"Buyurun oturun, iade karan verilen kitaplarınızı mı almaya geldiniz yoksa?"

"Evet," dedi Zafer Bey, "Gelmişken size de bir selâm vereyim dedim."

"Çok iyi, bakın Mithat Bey Almanya'dan yeni döndü. Döner dönmez de karakolu boyladı. Şu masanın üstündeki kitaplar onun."

Zafer Bey önce masanın üstündeki kitap yığınınına baktı, döndü Mithat'a gülümsedi, bakışları havada sarmaş-dolaş oldu.

"Sizi tanıdığıma memnun oldum," diye konuştu Zafer Bey.

"Arasına böyle yanlışlıklar oluyor. Bu da bizim çilemiz işte. Almanya'daki arkadaşlar nasıl?"

Mithat'tan önce savcı söz aldı:

"Yavaş olun bakalım," dedi şakacı bir tavırla, "büromu dersaneye çevirmeyin. Biliyor musunuz, Mithat Bey, şu Zafer Bey beni bile çarptı. Eskiden kabadayılıktan yığınla sabıkası vardı. Pek geçinmiyorduk o sıra. Sonra baktım, yönünü değiştirmiş. Dindar olmuş çıkmış. Ama kanun yine yakasını bırakmadı. 'Dini siyasete âlet etmekten' defalarca karşıma getirdiler. Arada bir mapushaneyi boyladı. Mahkeme, mahkeme... Sonunda beraat ve kitapların iade kararı. Sizininki de böyle olacak, ya sabır. Biraz bekleyeceksiniz."

90 ? YOLBAŞI

"Ne yapalım, bekleriz," dedi Mithat, "Allah'a şükür, karşıma sizin gibi birini çıkardı, yoksa ümitsizlik ruhumu avuçlamaya başlıyordu. Karakoldaki karşılaşma pek iç açıcı değildi doğrusu."

"İnsanı zorla anarşist yaparlar bilirim," dedi savcı esefle, "zorla yaparlar. Hırpalamadılar umarım."

"Eskiden tanıdığım bir başkomiser mâni olmasaydı, çoktan o işi de yapacaklardı."

"Neyse, geçmiş olsun," dedi Zafer Bey, ayağa kalktı. "Savcı Bey müsaade ederlerse gidelim artık."

"Tabii, nasıl isterseniz."

Vedalaşıp çıktılar. Kırk yıllık dost gibi kol kola girdiler. Mithat'ı getiren polis memuru koridorda bekliyordu. Yanma gitti.

"Bıraktılar ha!" dedi, hayret yüklü.

"Tabii. Bir bakıma iyi bile oldu. Zafer Beyle karşılaştık. Böylece arama zahmetinden kurtulmuş oldum. Anlayacağınız, karakol ve savcılık buluşmamızı hazırladı. Ya, memur bey, böyledir bu işler."

Polis memurunun bir cevap vermesine Zafer Bey fırsat bırakmadı. Hemen söze başladı:

"Şu koridordan geçenlere bakın," dedi. "Bazılarının çehresinde sevinç, bazılarında üzüntü. Ya dâvayı kaybetmişler veya kazanmışlar. Acaba insanlar eliyle dağıtılan adalet tam tecellî etmiş mi? Mazlumların ahi zalimlerden alınabilmiş mi? Hüküm verenler acaba hiç hayata düşmemiş mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu polis memuru, şaşkın.

"Şunu demek istiyorum ki, hükmünde yanılmaz bir mahkemeye mutlaka ihtiyaç var. Suçluyu teşhis edip, suçsuzu tebcil edecek bu mahkemeye Mahkeme-i Kübra diyoruz. Şaşmaz adalete de İlâhî adalet adını veriyoruz."

YOLBAŞI ? 91

Mithat'ı kolundan çekti:

"Gidelim, kardeşim, öğle namazı geçiyor."

Polis memuru arkalarından baka kalmıştı. Kasketini geriye itti, alnını kaşıdı.

"Sevdim onları," diye mırıldandı, "iyi insanlar."

Tanıyınca sevmişti, ama sevmemek için tanımamakta direnenler öylesine çoktu ki, yığınla...

• • •

Tül perdelerin arasından süzülen ikinci güneşi komodinin üstündeki kristal vazoya yansıyor, oradan kıvrak bir atılımla, Melâhat Hanımın siyaha boyalı saçlarına fişkırıyordu.

Can sıkıntısıyla yerinden kalktı. Pencerenin önüne gitti. Arayışla bakındı. Her zamanki gibi, cadde yine kalabalıktı. Güne dün geceki yağmurda gölleşen çukurların içinde yıkanıyordu.

"Hava nefis," diye söylendi.

Bakışlarını daha uzaklara kaydırды. Arayışını sürdürüyordu. Göremeyince canı beter sıkıldı. Koltuk yerine piyanonun üstü-

ne oturan Timur'a bakmadan sordu:

"Tevkif etmezler değil mi, oğlum?"

Delikanlının elleri pantolonunun cebinde idi. O da Mithat'ı düşünüyordu. Omuzlarını kaldırıp indirdi.

"Sanmam anneciğim. Mithat abim atlatır vartayı."

"Bırakmayacaktın, evlâdım, yanından ayrılmayacaktın. Kefil falan isterlerse..."

"Eve dönmemde ısrar etti, ben ne yapabilirdim?"

"Karakollar tekin değildir," dedi İlhâmi Bey. "En iyisi hanım, ben gideyim."

Ve belki de yirminci defa aynı bıkkınlık içinde aynı cümleyi tekrarladı:

92 ? YOLBAŞI

"Nesine gerekti din kitapları?"

"Paltonu getireyim mi?" diye sordu Melâhat Hanım.

"Getir, getir. İstanbul'un havasına güvenilmez. Hele de bu mevsim."

Kadın yan kapıdan çıktı. Salonda baba-oğul yalnız kaldılar. İlhami Bey bundan faydalanmak istedi. Beynini ne zamandır hart hart kemiren soruyu bir daha sordu.

"Timur, gece nerede olduğunu söylemedin."

Bu soru havaalanında sorulduğu zaman delikanlıyı şoke etmişti, ama şimdi fazla bir tesiri yoktu. Buna kendisi bile şaşı. Belki de ömrü boyunca unutamayacağını sandığı geceki cinayet olayı yavaş yavaş kafasından silinmeye yüz tutmuştu. Belki Mithat'ın polisçe yakalanması onu tekrar bilemiş, cemiyyete düşmanlığını tazelemişti. Kestiremedi. Fakat babasını rahatlatacak bir cevap da bulması lâzımdı. Gülmeye çalıştı:

"Aynı hikâyeye, babacığım," dedi.

"Yani arkadaşlarınla sabaha kadar eğlendin."

"Öyle, evet. Sabaha kadar! Vur patlasın çal oynasın! Gençliğinde hayatın tadını çıkarmaya bak, bu gençlik bir daha ele geçmez diyen sen değil misin, baba? Tavsiyene uyuyorum."

Yere bakıyordu. İlhami Bey birşeyler sezinlememek için kör olmalıydı. Bir başka soruya geçmek üzere iken karısı girince vaz geçti. Kadını telâşlandırmaktan, yersiz saydığı kuruntulara sevk etmekten korktu.

"Umarım öyledir, oğul," dedi.

Melâhat Hanım baba-oğul arasında geçen konuşmanın mahiyetini kestirmeye çalıştı. Önce oğluna, sonra kocasına baktı. Timur'un yüzünde ürkeklik, suçluluk, kocasının yüzünde şüphe izleri gördü. Akli fikri yeğeninde olduğu için ters yorumladı.

"Mithat'tan bir haber mi var?" diye sordu.

YOLBAŞI ? 93

İlhami Bey karısının omuzunu fiskeledi şakacıktan.

"Boş endişeler hanım," dedi, "boş endişeler. Hadi bana eyvalah. Birazdan yeğenin burada olur."

"Güle güle, bey, gecikirsen telefon et, yoksa bu merak öldü-

rür beni."

"Birşey olmaz," diye uzatarak kapıya doğruldu İlhami Bey. Birden zil çalmaya başlayınca frenledi. Kadın ok gibi fırladı. İlhami Beyden önce davrandı, kapıyı açtı. Ve bir çığlık attı:

"Oğlum!"

Mithat eşikte duruyordu. Yüzünde ısıtıcı bir gülümseme vardı. Gür kaşları hafiften gerilmiş, göz kenarlarında ince kıvrımlar meydana gelmişti. İnsanın içini rahatlatan sesi duyuldu:

"Selâmün aleyküm."

İlhami Bey ona doğru yürüdü. Alışkanlıkla,

"Merhaba," dedi. "Nerede kaldın yahu? Teyzen asılacaksınız diye korkuyordu."

Melâhat Hanım eşikten çeküemiyordu bir türlü. Yapışmıştı sanki. İlhami Bey ikaz etmeseydi daha uzun süre öyle durup Mithat'ı seyredecekti.

"Şaşırmışım," dedi sevinçle. "İçeri gel, oğlum, enişten seni aramaya çıkıyordu, neler oldu? Bir kötülük yapmadılar ya sana."

Mithat salona girdi. Paltosunu teyzesine verdi. Tebessümü hep dudaklarında, Timur'u eliyle selâmladı. İlhami Beyin karşısındaki koltuğa oturdu.

"Niçin kötülük yapsınlar teyze," dedi. "Polis teşkilâtı kötülük yapmak için değil, kötülüklerin önünü almak için kurulmuştur."

Timur dayanamadı, dilinin iğnesini rasgele sapladı:

94 ? YOLBAŞI

"Seni gelir gelmez bu yüzden mi yakaladılar, Mithat Abi? Fena olduğun için, ha!"

"Yanlışlık her zaman olur."

"Aman polisten bahsetme," diye yaka silkti Melâhat Hanım.

"Bir gösteri yürüyüşü sırasında çocuklara yaptıklarını gözlerimle gördüm. Ana kuzularına yapılacak hareket miydi o? Göz göre göre copluyorlar."

"Teyze, senin ana kuzusu dediklerin, kuzu postuna bürünmüş kurt gibidir. Hoşgörünü israf etme."

Timur tüylerinin dikenlendiğini hissetti. Bir kova buzlu su başından aşağı boşaltılsa, belki bu derece şaşırmaz, bu kadar soğumazdı.

Mithat'a doğru birkaç adım attı. Parmağını göğsüne dikti. Te reddütlerini hırçın bir soruya gömdü:

"Ne diyorsun sen?" dedi, yabanî bir sesle. "

İlhami Bey oğlundaki reaksiyonu kaçırmamıştı. Münakaşa uzarsa görüşler şiddetle çarpışmaya başlayacaktı. Anladığı kadarıyla Mithat, Timur'dan ayrı düşünüyordu. Avrupa onu değiştirmişti. Her halde beş yıl Türkiye'den uzak kaldığından olacaktı. Araya girmenin tam sırasıydı:

"Her neyse," dedi. "Dünyayı biz düzelterek değiliz."

Karısına güldü:

"Tok açın halinde anlamaz dedikleri doğru galiba, hanım, biz

yedik diye oğlanı aç mı koyacaksın? Hadi birşeyler hazırla da ev yemeğinin tadına varsın."

Melâhat hanım heyecandan ne yapacağını bilemez halde gezinip duruyor, kâh bir sandalyeye, kâh piyanosunun ayağına tosluyordu.

"Doğru ya," dedi memnun, "hemen hazırlarım, bunca ayrılıktan sonra ev yemeğine hasrettir yavrurum."

YOLBAŞI ? 95

"Sağol, teyze," dedi Mithat, eliyle kesin bir çizgi çekerek "Yedim ben."

Melâhat Hanım çılgılık çılgılığa itirazı bastı:

"Atıştırmışsmdır ayol, karakolda ne yemiş olabilirsin?"

"Karakolda değil, teyze, bir arkadaşın evinde yedim."

İçinden "kardeş" diye düzeltti. Arkadaşlığı yeterli bulmamıştı. Zafer'in gösterdiği alâka, gösterdiği yakınlık "arkadaş" kelimesinin ifade edebileceği mânâlardan çok çok daha derin ve çok daha ileriye çünkü.

Birlikte gittiği apartman dairesini düşündü. Sade, mütevazı, tertemiz. Büyük bir salon, yerlerde minderler, duvarlar manâli cümleler yazılı levhalarla süslü. Etraf huzur soluyordu.

Zafer Bey dört üniversite talebesiyle paylaşıyordu daireyi. Delikanlıların ikisi ile tanıştı. Okuldan yeni dönmüşlerdi. Yemekten önce bir hayli konuştular. "Burası bizim dersanemiz" dedi Zafer. "Okulların vermediği dersleri kendi kendimize almaya çalışıyoruz." Sözün burasmda kütüphaneyi gösterdi: "Şu kitaplar muallimlerimiz, şu dürülü seccadeler de tatbikat alanımız." Gülümsedi ılık ılık: "Üniversiteli kardeşlerimiz kendi branşlarını ilgilendiren konuların derinliğine bu kitaplar sayesinde iniyor, maddeyi mânâ ile sentezleyip, ilmin zirvesine çıkıyorlar."

Tarhana çorbası, menemen ve bulgur pilâvından ibaret yemeği, Mithat, başka bir yerde duyması mümkün olmayan bir saadet hissiyle yedi. Şimdi de bir apartman dairesinde, ama oradaki huzurun, saadetin kııntısı dahi yok. Hele Timur! Şuuru karın boşluğuna düşmüş gibi tedirgin. Mithat'a bakan gözlerinde kâbus gören insanın şaşkınlığı var.

Timur bu kâbusu uzaklaştırmak ister gibi birkaç kere elini yüzünün önünde salladı. Gitmiyor. Hattâ daha yapışkan, daha ısrarlı sarılıyor. Konuşmaması Mithat'a kırıldığı intibamı vere-

96 ? YOLBAŞI

bilir. Hislerini tahlil etmekten kendisi de âciz, yalnız birşeyler söylemesi gerektiğinde bütün duyguları müttefik.

"Yemeği eski arkadaşlarınızdan biriyle mi yediniz?"

"Yenilerden," dedi Mithat.

Timur piyanodan indi. İçindeki tedirginliği piyanonun içine yığmak ister gibi rasgele tuşlara dokundu. Önce bas bir gürleyiş çıktı, onu bariton bir kükreyiş takip etti, sonra soprano bir hıçkırık. Ardından hepsinin birbirine karışmasıyla meydana gelen

intizamsız tıngırdamalar. Piyano sanki kahkahalar atıyor..

"Bırak yahu," diye parladı İlhami Bey, "kulaklarımın zarı hışırıyor."

Timur sert bir hareketle kapağı vurdu:

"Yani," dedi Mithat'a bakmamaya çalışarak, "tanışır tanışmaz yemeğe mi götürdü seni?"

Hitap şeklinde bile muvazene yoktu. Bazan siz diyor, bazan sen diyordu. İlk defa teyzesinin oğluyla eski samimiyet köprüsünde buluşamayacaklarını hissetti. Sıkıntılı sıkıntılı pencereye yürüdü.

"Savcılıkta tanıştık," diye izah etti Mithat. "İade kararı verilen kitaplarını almaya gelmiş, savcıya bir selâm vereyim diye düşünmüş, savcı bey hoş bir zat, o tanıştırdı. Birlikte namaza gittik evvelâ, oradan da dört üniversiteliyle paylaştığı daire-sine."

"Namaz!"

Bu tekrar hem Timur'un, hem de babasının ağzından ikili bir yadırgayışla çıktı. Mithat hiç fark etmemiş gibi konuşmasını sürdürdü:

"Mahkemeye çağrılacağım tabii, hiç mühim değil, sonunda Zafer Beye iade ettikleri gibi, kitaplarımı bana da iade edecekler."

YOLBAŞ! ? 97

Melâhat Hanımın rengi uçtu. Mahkeme denince nedense aklına hep mapushaneler geliyor. Bir kere görmüşlüğü vardı. Başkasına kaçan karısını aşığıyla birlikte yatak odalarında vuran uzak bir akrabasını ziyarete gitmişti. Adamın yılgın çehresi hâlâ gözlerinin önünde. Bakışlarındaki acı hep hatırında. "Namusumu temizledim" derken, bir an horozlanır gibi oluşu, sonra kanatları yolunmuş tavuk gibi sinişi unutulacak gibi değil ki. Dışardan giren ışık mahkûmun perişan yüzüne pranga halkaları gölgelemişti. Taş duvarların yosunlu çığlığı bir an ruhunu soğutmuş, sırtını ürpertmişti Melâhat Hanımın.

İsyanın dalgalarını kelime haznesinde araya araya,

"Olmaz öyle şey!" diye bağırdı. "Ne yaptın ki?"

Sesinden kendisi de ürktü, yumuşattı, frekansını indirdi:

"Timur bazı kitaplar getirdiğinden bahsetti, yani bu yüzden mi?"

Mithat kendisini de inandırmak ihtiyacıyla, başını müsbet mânâda sertçe salladı:

"Bu yüzden," dedi, "evet, teyze!"

Kapı ziline mekanik bir hareketle döndüler. Timur açtı. Sermin'den önce sesi daldı salona:

"Hepinize merhaba!"

Biraz şımarık, biraz yırtık ve biraz da isterik çığlıklarıyla isyan kıvrımlarının boğuştuğu bir ses. Mithat'ı gördü. Yine sesinde aynıkarmaşık çizgileri yansıtıyor yansıtıyor,

"A!" diye haykırdı. "Mithat Abi."

Saçlarının lülelerine sinmiş şampuan kokusunu odaya fişkırtan sert bir baş hareketi yaptıktan sonra Mithat'a doğru koştu. Elini uzattı:

"Hoşgeldin..."

Mithat doğrulmuş, iç cebinde birşeyler aranıyordu. Sermin'in eli boşlukta kalmıştı. Aradığını bulunca bu boşluktaki ele tutuştu.

"Sana lâyük değil, ama küçük hanım," dedi, "yine de kabul et."

Sermin yeni bir çığlık kopardı, minik kutuyu aceleyle açtı:

"Aa! Ne kadar güzel bir broş! Anne, yeni mantomun yakasında çok güzel durur, değil mi? Durun, takıp geleyim."

Seke seke odasına koştu. "Avrupalı hemcinslerinden hiç farkı yok" diye düşündü Mithat, "ama yine de alnının ufkunda Şarklı bir pembelik kalmış. İyiyeye alâmet sayılır."

Sakınırken, alnını sıvazladı:

"Bu ev de herhangi bir Avrupa evi değil mi zaten? Duvarlarda Van Goh taklidi tablolar, Lui stili koltuklar, alçak Garp sehparaları, piyano... Perdelerine kadar herşey Batılı. Her köşede sun'î silinmişlik, her bucakta Şark-Garp çekişmesinin yumruk sesleri."

"Madem ki yemeğini yemiş, bari kahve pişir, hanım" dedi İlhami Bey sessizliği bozarak. "Bir kahve ikram edelim bari, yemeğimizi yemeyen misafire."

Kocaman kocaman gülümseyerek Mithat'a baktı:

"Ne işin var be, oğlum" dedi, yapmacık bir sitemle, "sanki memlekette kitap yok, tutup ne diye Almanyalardan getiriyorsun da başına dert açıyorsun. Hem canım, ne yapacaksın kitabı? Maşallah üniversite tahsilin var, kos koca makina mühendisisin. Okuyacağın kadar okudun, artık yaşamana bak!"

Mithat buruk bir acı duydu:

"Öyle yapıyoruz," dedi, "yaşamaya çalışıyoruz. Yaşarken de manevî mükellefiyetleri yerine getirmek istiyoruz. Bu ise memleketimizde suç sayılıyor."

Timur derinden bir daha baktı teyzesinin oğluna. O sıcacık YOLBAŞI ? 99

gülüş, o vakur duruş, o parlak bakışlar, muntazam kesilmiş kara bıyıklar... Ağzı söylemese bile onlar kendiliklerinden bir şeyler söylüyorlar. Herbiri ayrı ayrı bağılıyor sanki. "Biz değiştik... Biz değiştik... Biz değiştik!"

"Bitti bu çocuk," dedi içinden, "gerilere kaydı."

Mithat devam ediyordu:

"Enişte, ilim üniversite diplomasıyla bitmez ki, belki başlar. Zaten bize öğrettikleri ne? İlkokuldan itibaren hep ezber. Biraz inkâr, biraz da Avrupalılık. Bu eğitim sisteminden, kendisini tanımayan, milletini hiç tanımayan yarım aydınlar yetişti. Kopuş böyle başladı, enişte."

İlhami Bey elini boşlukta sallayıp cümleleri biçti:

"Pek birşey anlamadım desem yeri, herhalde cehaletime vermezsin."

"Estağfurullah! Siz o hayatın alevinde piştiniz, dumanını teneffüs ettiniz, Avrupalılıkla Osmanlılığın, Müslümanlık Garpcılığın kran kırana mücadelesine şahit oldunuz. Acılarını duydu-
nuz, ateşine yandınız. Bilirsiniz..."

Timur kös kös dinliyor, İlhami Bey karısının önüne koyduğu kahveyi bile unutmuş, gözlerini iri iri açmış, Mithat'ı anlamaya çalışıyordu. Neler söylüyordu bu çocuk? Alevinde pişmişmiş, ateşine yanmışmış, dumanını teneffüs etmişmiş... Hiç hatırlamıyor böyle birşey. Ne alevi, ne dumanı, ne acısı? Ha, gençliğini kastediyorsa, biraz biraz doğru. Küçük bir memurken çakti çekeceği kadar. Biraz da balolara, pokere, dansa alışana kadar çakti. Hele Melâhat'ı alıştıranaya kadar ohooo! Hele o ilk balo gecesi yok mu hele? Melâhatm köstebek gibi iki büklüm, peruğu elinde pistin ortasında kala kaldığı yılbaşı gecesi... Eh!

"Çektik ya," dedi kahve fincanına uzanarak, "epey çektik. Hayat mücadelesini dediğin gibi kıran kırana verdik."

100 ? YOLBAŞI

Kahveden bir hüpürtü yüklendi:

"Sonunda biz kazandık ama," dedi gururla, "zafer bizim oldu. Doğrusunu söyleyeyim mi sana oğlum, pek öyle duman muman soluduğumu hatırlamıyorum, ateşe filan yandığımı da. Birazcık sıkıntı işte, İstanbul'a zor intibak ettik de..."

Mithat yıkık yıkık güldü, yaşlı adam geçirdiği hayat safahatının derinine inemeyecek kadar geçmişe yabancı. Anlatsa, anlamayacak kadar kendisinden uzak, kopan bağları eklemeye zaman lâzım. Timur herhalde babası gibi değil. Ne olsa genç, herşeye karşı gençlere has derin bir ilgisi olmalı. Denemekte fayda var.

"Sen ne yapıyorsun, Timur, okul iyi mi?"

Delikanlı kısa bir cevap verdi:

"İyi sayılır."

"İşgaller filân oluyor diye duymuştum da."

"Oluyor tabii, yüksek tahsil gençliği, halkını faşizmin elinden kurtarmaya kadar savaşa yeminli."

"Hangi yolla kurtaracaklar?"

"Tek kurtuluş yoluyla," dedi saldırmaya hazır bir tavır takınarak. "Bilimsel sosyalizmi gerçekleştirerek."

Söylediklerine inanmak istiyordu. Mithat'ın tasdikine ihtiyacı vardı. Bunun için oldukça yalvarıcı baktı.

"Öyle değil mi?" dedi tasdik almayı çabuklaştırmak maksadıyla.

Teselli güneşini yakalamak için ümitsizlik bulutlarını dağıtmaya dönük bedbaht bir çırpınıştı bu. Ömrünün son kırıntılarını tutma gayretiyle kıvranan ölüm mahkûmunu hatırlatıyordu.

Mithat'ın sol kaş kalktı, alnında tek bir kırışık yaylandı.

"Sosyalizm mi?" diye sordu hayret etmiş görünerek.

"Elbette, bir kuşağın, hattâ dünyanın kurtuluşu için tek reçete."

Mithat'ın sol kaşı yine dikildi.

"Başka hangi reçeteleri inceledin de bu karara vardın, öğrenebilir miyim?"

Delikanlı bocaladı. Sorunun cevabını bulmak için kendisini zorladı Kafasının içi boş gibi, sistemler beyninin kıvrımları arasında birbirleriyle saklambaç oynuyor. Ne demeli? Forumlarda öğretilen sloganlar, yürüyüşlerde taşınan pankartlar... Başka birşey yok. Mithat bu kadarıyla yetinmez yine sorar. Besbeter bocalatır. Bunu göze almalı mı, yoksa bir bahane ile kaçmalı mı? Kaçacak ya, Mithat'ın neyi savunacağını merak ediyor. Bunu öğrenirse ilerde işine yarayabilir, gelecek münakaşaları kazanmak için araştırır, fikirlerini çürütecek dokümanlar toplar. Uzun iş, zaman ister bu, şimdi bir şeyler söylemeli, Mithat müstehzi tebessümünü takınmadan söylemeli. Kahrolsun Amerika! Bu da slogan. Yaşasın sosyalizm! Bu da bir slogan. Kahrolsun emperyalizm! Boş şeyler bunlar, bomboş şeyler! Boş mu? Yani bir boşluğun ardında mı gidiyor? Kahrolsun kapitalistler! Kahrolsun! Dur, kapitalistler var. Tamam! Kapitalizm. Sömürü düzeni.

Yüzünün kasları gevşeti. Biraz çekine çekine,

"Kapitalizm var ya," dedi, "işçinin alın terini sömüren düzen."

Mithat kendisinden çok emin görünüyordu. O kadar ki Timur'un sinirine müthiş dokundu. "Kasıntı" diye geçirdi içinden, "amma da kasıntı."

"Kapitalizm var, doğru," diye konuştu Mithat. "İddiana da doğru diyelim. Diyelim ki kapitalizm işçinin alnterini sömürüyor. Peki ya, 'İşçinin alnının teri kurumadan ücretini veriniz' diyerek, asrınızın bile en ileri sosyal devlet kaidesini koyan sistem hakkında ne diyorsun?"

102 ? YOLBAŞI

Timur şaşkın şaşkın babasına baktı, imdat dilenir gibiydi.

"O nedir o?" dedi kuru bir sesle.

"İslâm iktisat görüşünde yatan muvazene, tabî. Bu görüş insanı önce insan olarak ele alır. Yalnızca üretim-tüketim açısından yaklaşmaz olaya, derinlere iner, kalbe, ruha, beyne nüfuz eder. Bir insanın sırf güçlü diye, varlıklı diye diğer insanı sömürmesine, kötülük yapmasına izin vermez. Batı felsefesine göre, insan düşünen hayvandır. Çeşitli yollarla düşünmesi engellendiği takdirde kitleler bir çubukla güdülebilir. Batı Avrupa ülkelerinin çubuğu altındandır, komünist diktatörlerin çubuğu ise demirdendir. İki sistemin de ana gayesi insanları gütmekten, onların alın terini, göz nurunu birkaç zümrenin istifadesine, iktidarına âlet etmekten ibarettir."

"Peh" etti Timur, umursamadığını göstermek için.

Mithat, anlatma ihtiyacındaydı. İstiyordu ki, hemen gerçekleri kabul etsinler, "Biz bilmiyorduk, aldanmıştık, aldatılmıştık" desinler ve kendilerine zarardan başka birşey vermeyen izm'li reçeteleri yırtıp, ezeli reçeteye dört elle sarılsınlar.

Biraz düşündü. Düşündükçe bunun o kadar kolay olmadığını anlar gibi oldu. Zaman lâzımdı. Hem de sandığından daha uzun bir zaman. Tahrip edilmiş beyin hücrelerinin tamiri, yangında mahvolmuş bir mimarî eserin imarından elbette daha zor, daha giriftti ve elbette daha fazla zaman gerektiriyordu.

Biliyordu, Timur da, kendisi de sistemleri araştırıp inceledikten sonra sosyalizmi tercih etmiş değillerdi. Bu Batı taklitçiliğinin tabii uzantısıydı. Melez kültürün acımasız neticesiydi.

Batıyı tanımadan Batıcı olmuş Türk aydını, kitleleri cebren arkasından sürüklemeye hevesine kapılmış, kendi değerlerini, medeniyetinin unsurlarını, milletin ihtiyaçlarını araştırıp, buna göre bir sentez arayacağı yerde, işin kolayına kaçmış, eline geçirdiği hazır reçeteyi tatbika koyulmuştu. Türk aydını, her has-

talığa aynı ilâcı veren ortaçağ hekimine benziyordu. Başka ilâç adı bilmediği için de bunda şiddetle direniyordu. Bir dönem böyle geçti. Yeterince ayak uyduramayanlar horlandı, silkelendi, dışlandı; kimine "mürteci" dendi, kimine "ortaçağ kalıntısı." Böyle bir dönemde yetişenlerin resmî ideoloji istikametinde kafalarını şartlandırmaktan, yürekten inanmadıklarına inanır görünmekten başka çareleri yoktu. Aksi halde memuriyet bulamıyor, bulsalar bile yükselemiyorlardı. Yine de gerçekleri arayanlar çıkmadı değil çıktı, ama her imkâna başvurularak, hattâ seh-palar kurularak sindirildi.

Ama büyük bir yanlış ilelebed sürdürmek imkânsız. Bir yere kadar gelip takıldı. Aslını bilmeyenler aslına düşman kesildi. Resmî ideoloji ile artık doymayanlar, daha katı, fakat eskinin alternatifleri gibi görünen ideolojilere saplandı. Tatminsizliğin gayyasında topluma düşman kesildi. El yordamıyla bulduğunu sandığı çareler kof çıkınca şiddete yöneldi. Yani kargaşanın menşei loşluk ve boşluk, kargaşanın temeli kendi değerlerinin farkında olmayan nesillerin tereddüdü, kargaşanın menbaı şaşkınlık. Ve bu şaşkınlığı giderip tereddütleri yok etmek, zaman işi.

Şu Timur meselâ; genç, dinamik, cevval. Bütün milleti bir çırpıda, bir solukta kurtarmak hevesinde. Her delikanlı gibi aceleci, her delikanlı gibi sabırsız; kestirmeden sonuca gitme hevesinde. Slogan farfaralığı buradan geliyor galiba: "Tam bağımsız Türkiye! Bu düzen değişmelidir! Sömürü düzenine son! Halklara özgürlük! O fabrikatör de, sen niye işçisin? O ev sahibi de, sen niçin kapıcısın?" Bunlar ilk bakışta cazip şeyler, lâkin dünya gerçeklerine vurulduğunda topu iflâsa mahkûm. Lâkin başka çıkar yol bilmeyenler için hayatın yegâne gayesi olacak kadar da cazip. Dünyayı bir çırpıda düzeltmek isteyen delikanlı-

ların bu duyguları alabildiğine sömürülüyor. Belli konularda şartlandırılıyorlar: "Büyüme, yükselmek, vatani kurtarmak is-
104 ? YOLBAŞI

tiyorsan, solcu olacaksın!" Tesirli ve sürekli propaganda, tahrip, telkin. Bunlara kapılmayıp da ne yapsın Timur? Zaten kendisi işledi onu, tellim tellim işledi. Derinlemesine bir suçluluk duy-ması da bundan, yanlışa sürüklediği genci, gerçeğe çekme gayretinde. Fakat görebildiği kadarıyla işi zor. "Tahrip kolay, tamir zordur" diyen Üstad ne kadar haklıymış meğer. Ama denemek mecburiyetinde. Timur'a ulaşması lâzım.

Bir daha çırpındı ulaşmak için:

"Neler okuyorsun bakalım, Timur, ders kitapları dışında ya- ni, bildiğim kadarıyla iyi bir okuyucusun."

Timur rüyada gibi, gözleri mahmur, Mithat abisini düşünü- yor ve söyledikleriyle şekillendirmeye çalışırken umutsuzluğun koynunda uyuyor.

"Son zamanlarda pek birşey okuyamıyorum, Mithat Abi, ama eskiden verdiğin kitapların hemen hepsini ezberledim."

Sesinde gizli bir itham mı var, yoksa Mithat'a mı öyle geli- yor? "Beni sen sürükledin" der gibi Timur. "Beni sürükledin, fakat kendin geliniyorsun" diye hesap sorar gibi. Yüreğinin bir teli koptu, vicdanı ruhunun boşluğuna yuvarlandı.

"Biraz da değişik konular üstüne yazılanları okumak istemez misin?"

Timur müstehzi şimdi:

"Bavulunda yakalanan kırmızı kaplılardan mı söz ediyor- sun?"

"Niçin olmasın, ufkunu açarlar, etrafını daha iyi görmeye başlarsın."

Yine müstehzi:

"Bırak, Mithat Abi yahu, ben etrafımı yeterince görüyorum. Bildiğim şu ki, dünya sömürenlerle sömürülenlerden ibaret. Bunun ortası yok. Ya ezeceksin, ya da ezileceksin. Elindeyse ezilenleri kurtarmaya bak, sömürülenlerden yana ol."

YOLBAŞI ? 105

"Ama, Timurcuğum, biliyorsun, sömürünün son bulduğu ül- ke saydığın Sovyetler Birliği insanları tek tek sömürmekle ye- tinmeyip milletlerin gırtlığna çöreklenmiş. Macaristan'dan son- ra Çekoslovakya'ya yaptıkları malûm. Sonra sıra Romanya'da mı, Polonya'da mı bilemem. Afganistan, yahut İran'a da gelebi- lir."

Timur kıp kırmızı oldu.

"Dünya barışı uğruna" dedi kekeler gibi.

"Hadi, Timur, bu söylediğine inanıyor olamazsın. Hangi ba- rış? Macaristan'ı cıyak cıyak bağırıp ezmenin adı barış mı? Çe- koslovakya'yı tanklarla çiğnemenin adı barış mı?"

"Öyle" dedi omuz silkerek.

"Bak, Timurcuğum, onların barış derken kasedettikleri mânâ,

komünistlerin mutlak hakimiyetinden sonra sağlanacak cebrî sükûttan ibarettir. Proleteryanın burjuvazi ile mücadelesi, proleteryanın zaferine kadar sürmeyecek miydi?"

"Tabii sürececek."

"Proleterya diktatörlüğü ile yönetildiği iddia olunan ülkeler, burjuva yönetimi saydıkları ülkelerle sürekli soğuk savaş halinde değil mi?"

"Olması gerekiyor."

"Şu halde dünya barışı denilen nesne burjuvazinin bütün dünyada yıkılmasıyla sağlanabilir."

"Evet."

"Yani komünistler dünyaya hakim olup barışı sağlayacaklar. Bunu sağlayana kadar da kendilerinden güçsüz devletleri ezecekler, bağımsızlık özlemlerini kaba kuvvetle yok edecekler. Bunun diğer adı emperyalizmdir."

"Amerika emperyalisttir."

"Rusya da öyle Timur, Rusya da öyle."

106 ? YOLBAŞI

Ilhami Bey takma dişlerini göstererek esnedi. Sevmediği bir dersi dinlemek zorunda kalan öğrenciden farksızdı. Konuşulacak şeyler miydi bunlar? Tatlı tatlı sohbet etmek varken yok din, yok sosyalizm, yok Batı, bilmem ne! Uyku da bastırıldıkça bastırıyor. Alimallah biraz daha devam ederse ayıbı filân unutup horlamaya başlayabilir. Yine de merak ediyor, bakalım tartışmayı kim kazanacak? Timur mu daha kültürlü, Mithat mı? Anladığı kadarıyla imtihan oluyorlar, bilgilerini ölçüyorlar. Ama konuşan hep Mithat, oğlu arada bir kızgın kızgın bakıyor, eliyle sık sık red işaretleri yapıyor. Şu halde haklı olan Mithat mı? Belki de bekliyor çocuk, Mithat'ın sözü bitince takır takır o başlayacak.

Melâhat Hanım sessiz, sakın örgüsünü örüyor, bazan Mithat'ın ses tonu değişince başını dikeyyor, iki gence de analık şefkatıyla kısa kısa bakıyor.

Sermin piyanoya dayanmış, ellerini de göğsünde kavuşturmuş. Üşüyor gibi. Mantosu sırtında kızın. Mithat'ın hediye ettiği broş yakasında. Göstermek için takmış ya, salona döndüğünden beri fırsatını bulamamış. Beklemiş konuşma bitsin diye, ama pek biteceği yok. Sonra sonra Mithat'ın söylediklerini ölçmeye tartmaya başlamış, ilgisi artmış, dinledikçe broşu filân unutmuş gitmiş. Olduğu yerde kaskatı ve şu anda en dikkatli dinleyici o.

Mithat Timur'un tam karşısında, gözleriyle onu kendisine bakmaya zorluyor ve devam ediyor:

"Sovyetler Birliği Macaristan'ın hürriyet meşalesini söndürürken, Çekoslovakya'nın bağımsızlık feryadını boğarken, bir yandan da tarihinin en büyük barış kampanyalarını sürdürüyordu. Sovyet yayın organları, liderleri dünya milletlerinin gözlerinin içine baka baka barışı sağlama uğruna bu külfeti ihtiyar ettiklerini iddia ediyorlardı. Zaten Litvanya'yı, Estonya'yı,

Azerbaycan'ı, kırım'ı aynı komik iddia ile ilhak etmediler mi?
YOLBAŞI ? 107

Bu devletlerin her biri vaktiyle bağımsızdı Timur, şimdi her biri Sovyet emperyalizminin birer uydusundan ibaret."

Delikanlı şiddetle ayağını vurdu, yüzüne kan hücum etmiş, bakışları donuklaşmıştı.

"Emperyalist olan Amerika'dır," diye çırpındı. "Sovyetler Birliği barışçıdır."

Mithat bu tepkiye aldırmadan devam etti:

"Sovyetler Birliği Deli Petro'nun dünya istilâ plânını aynen muhafaza eden, enderi görülmeyecek derecede sömürgeci emeller taşıyan bir vampirdir. Amerika onun yanında çok temiz kalır. Yakın bir örnek vereyim mi? Emperyalist dediğin Amerika, İngiltere, Fransa savaştan hemen sonra Almanya'yı rahat bıraktılar, ama senin o çok barışçı Komünist Rusyan bir utanç duvarıyla koca devleti acımasızca ikiye böldü. Üstelik andlaşmaları hiçe sayarak. Sen o meş'um duvarı görmedin, Timur, eminim, parçalanan Almanya gibi, yüreğin de iki parça olurdu. Dönüşümü belki biraz da o lânetli duvara borçluyum."

İlhami Bey dayanamayarak müdahale etti:

"Çocuklar, bitmeyecek mi bu tartışma? Uyku bastırdı yahu!"

Ağzını eskisinden beter açarak bir daha esnedi. Mithat ona bakmadan,

"Keyfinizi bozmayın, enişte," dedi. "Biz daha konuşacağız.

Sosyalistliğim sırasında bir soru sık sık takılır kalırdı kafamda, kendi kendime sorardım: Marksizm işçi sınıfına hitap ediyor da niçin daha çok entellektüel tabaka ile zenginleri cezbediyor?"

Timur yapmacık bir istihza ile,

"E..." dedi. "Niçin bakalım?"

"Çünkü entellektüel tabaka inançsız yetişti. Eğitim sisteminin manevî değerler kaldırılınca herşey şüpheciliğe bulandı. Sonuçta öğrenci laboratuvara sokamadığı hiçbir şeye inanmaz

108 ? YOLBAŞI

oldu. Biraz birşeyler biliyor, fakat bildiklerine temel bulamıyor. Halbuki temellendirmesi lâzım. Entellektüel gururu diyebileceğimiz, kendisini büyük görme, kurtarıcı gibi görme eğilimi milletin ekserisinin bağlı bulunduğu değerleri küçümsemesine sebep oluyor. Bu eğilimi yüzünden ondan kopuyor, gittikçe uzaklaşıyor. Millet inançlı, o inançsız; millete dayanamıyor, boşlukta muallakta kalıyor, oysa bir yere dayanması şart. Marksizm karşısına çıkıyor, inkarcılığına dayanak oluyor. Kâğıt üstünde, kitap içinde duruşu hayli iyi, uygulama şeklini umursamıyor bile, çünkü aslında kendi toplumu için gerçekleşeceğine inanmıyor. Ancak bir düşünce sistemini benimseme zorunda olduğundan, boşlukta kalmaktan korktuğundan sahip çıkıyor. Propaganda da var, kesif şekilde. Çağdaşlık gibi, solcu olmak adam olmaktır

gibi, solculuk asrın sistemidir gibi... Kapılıp gidiyor işte.

"Bazı zenginlere gelince: Umumiyetle onlar da hemen hemen aynı sebepten ötürü solculuğu benimsiyorlar. Sefahatlerine, din dışı yaşayışlarına gerekçe buluyorlar. Aksi halde rahatsız olacak. Halbuki zengin hayatı hiçbir rahatsızlığı kabul etmez. Ülkesi için komünizm, gerçekleşmesi imkânsız bir rüyadır. Hiçbir zaman gelip kralca hayatını bozmayacaktır. Ama sefahatına, inkarcılığına hizmet edecektir. Hem solculuk modadır, aydın olabilmek için solcu olmak lâzımdır. Dindarlık gericiliktir, çağdışılıktır! Malûm propaganda yine. Bu cins zenginler düzenin bütün nimetlerinden istifade etmektedirler, ama düzen yıkıcılarıyla da işbirliği halindedirler. Dedik ya, komünizmi ciddiye almıyorlar, gafletlerinden istifade ile gelebileceğini düşünmüyorlar. Sanıyorlar ki düzenden faydalanıp rahat yaşayacaklar, aynı zamanda solcu olup çağdaş görünecekler. Bu hep böyle devam edecek. Bunlar çoğunlukla kendi işçilerinin hakları üstüne yatarlar, fakat Almanya'da Marksist teşkilâtları besleyen iş adamları pekçoktur, zaman zaman sağcı gazetelerin belgelere dayalı ifşaatları olur bu yolda. Hattâ aşırı sol birkaç sendikanın YOLBAS! ? 109

genel başkanı milyarder çıktı. Zaten Fransa'nın en süper zengin iş adamı da Marksisttir."

Elini salladı:

"Eskden bir dergi çıkarırdım, hatırlıyor musun? O dergi için nice iş adamından ilân almışım ve o paraları komünizmin gelişmesi için harcamışım. Hâlâ yok mu sanki? Mamullerinin tam sayfa reklâmını sol, hattâ aşırı sol gazetelerde yapanlar? Onları bu yolla besleyenler, âdeta elleriyle kendi karanlık geleceğinin kuyusunu kazanlar. Yok mu?"

"Salt yalan!" diye aksileşti Timur. "Topu gerici iftirası. Parababaları bizim düşmanımızdır, onlar sağcıları besliyor, faşist hükümetin kanlı elleriyle tokatlaşıyorlar, birlikte bize saldırıyorlar. Biz asıl halk kesiminden, işçi kesiminden destek görüyoruz."

"Şaka ediyorsun," dedi Mithat gülümseyerek.

Birkaç adımda büfeye gitti, içeri girdiği an gözüne takılan gazeteyi aldı, döndü Timur'un yanına, gazetenin orta sayfasını açtı:

"Bu aşırı solda bir gazete değil mi? Sen okuyorsun."

Timur ister istemez başını salladı: „

"Ne olmuş?"

"Şu yarım sayfa reklâm veren adam işçi mi acaba? Ya şu gazino sahibi? Bak, assolistini ne kocaman koydurmuş!"

Gazeteyi koltuğa bıraktı:

"Hesaplasak belki yarım milyon tutar, aşırı sol gazetenin iş adamlarından bir günde aldığı meblâğ bu. Buna da ihtiyaç yok. Şöyle bir düşünsene: İşçi Partisi acaba niçin sanayi bölgelerinde, gecekondu semtlerinde destek görmedi de hep zengin muhit-

lerden oy topladı? Bunu nasıl izah edeceğiz?"

Timur allak-bullak oldu, omuz silkmekten başka hiçbir şey
110 ? YOLBAŞI

yapamadı. Pekâlâ doğru söylediğini biliyordu, verecek cevabı kalmamıştı.

"İşim var benim," diye homurdandı. "Gitmeliyim. Yalnız, gitmeden birşey söyleyeyim sana, teyzemin oğlu. Kafamda bir soru işareti bile meydana getiremedin. Ne yaptığımı çok iyi biliyorum. Evet, solcu olmak çağdaşlaşmaktır, solcu olmak adam olmaktır! Halklarımız ancak sosyalizmle kurtulur. Bu benim inancım. Her noktasını tek tek çürütse, ilkelerinin yalana dayandığını ispat da etsen, umurumda değil. Değişen birşey olmayacak. Çünkü yerine koyabileceğim birşey yok. Kesme de bitireyim. Sana teşekkür borçluyum. Vaktiyle, gerici olmadan önce yardımın dokundu. Gerçekleri gösterdin, bilimsel gerçekleri. Başka senden alabileceğim birşey yok. Benim de kendimce görüşlerim, fikirlerim vardır. Ortaokul öğrencisi değilim artık, yakamı bırak. Nasıl bir çıkar uğruna değiştin bilemem, fakat aynı yolda beni şartlandıramayacağım. Acıyorum! Yardım etmek istiyorum. Ne yapabilirim ama? Kapitalist bir ülkede yıkanan beynin nasıl eski safiyetine döndürebilirim?"

Mithat'ın elleri iki yana sarktı.

"Yazık," diye mırıldandı.

"Sana yazık asıl, ben çağdaş bir kafa taşıyorum. Sen çağdışına gittiğinin farkında değilsin. Kafanı örümcek ağları sardı. Pırıl pırıl düşüncelerinden eser bile kalmadı. Bilimsel yöntemlere sırt çevirdin de, dinin doğmalarında çıkış arıyorsun. O kapı kapandı, dostum, şimdi zaman bilimsel sosyalizm zamanıdır."

Parmağını tehdit mânâsına salladı:

"İstesenez de istemesenez de, bekleseniz de beklemesenez de... proleter sınıf tarihî süreç içinde ihtilâlini yapacak ve Türkiye mutlaka bağımsızlığına, ekonomik özgürlüğüne bir gün kavuşacaktır. O gün nereye sıvışacağınızı merak ediyorum doğru-
YOLBAŞI ? 111

"Hiçbir yere," dedi Mithat. "Burada kalacağım."

"Gülerim. Proleterya diktatörlüğü kurulacak ve sen burada kalacaksın."

"Neden olmasın? Nasılsa barış getirecek değil misiniz? Oturur, barışın gelmesini beklerim."

Timur birden şaşırıldı:

"Barış... Öyle ya, barış getireceğiz. Fakat bize karşı direnenleri kara listeye almışız. Senin gibiler elimizden kurtulamaz."

"Hayret! Bir katliam plânlıyorsunuz anlaşılır. Sizin gibi düşünmeyenleri doğrayacağız. Sizin gibi düşünmeyenler her zaman mevcut olacağı için de bu katliamı sürdüreceksiniz. Peki, ama sizler, hepiniz birer katil misiniz?"

Timur derin bir şaşkınlığın tesiriyle kekledi:

"Şey... ben... demek istedim ki... yani." Toparlandı: "Seninle

tartışmayacağım, işim var, gidiyorum!"

Sarsak adımlarla yürüdü, kapıyı açtı, ardına bakmadan çıktı, hızla çarptı kapıyı tereddütlerinin üstüne.

Mithat'ın bakışları acımağlı. Suçluluk hissini bir türlü içinden silemiyor. Timur'u kendisi bozdu, dinî duyguları ninesinin mırıltılarından ibaret olan körpe dimağını sosyalizmle doldurdu. Bir boşluktan soktu Marksizmi, yerleştirdi. Şimdi çekip alamadığını görüyor, çaresizlikle pençeleyiyor. Mes'uliyet hissi boğum boğum her zerresine sinmiş. Nasıl yapmalı, bu çocuğu nasıl kurtarmalı? Kurtulmak istese, az biraz gayret gösterse... Ama hayır, istemiyor! Komünizmin tutarsızlığını, çirkefini, çirkinliğini gösterdiği halde, çirkefin tam ortasındaki yerini işaretlediği halde Timur ısrarlı, kararlı. Mantıkla değil, cezbe halinde gidiyor, kafasında beyin yerine bir koca demirperde taşıyor olmalı, ispatlar bu perdeye toslayarak tersyüz dönüyor. "Yazık, çok yazık!"

112 ? YOLBAŞI

Bakışlarını sessizliğin içinde gezdirdi. Sermin hâlâ piyanonun yanında ayakta, kolları yine göğsünde, istifini hiç bozmamış, yalnız bakışlarında soru işaretlerinin hâlelenmesi var.

"Anladığım kadarıyla," diye konuştu Mithat'la göz göze gelince, "abimle fikirleriniz çelişiyor, ikiniz de toplumun sancılı olduğunu kabul ediyorsunuz, ama o kurtuluşu sosyalizmde arıyor, siz ise sözlerinizden çıkarabildiğim sonuca dayanarak söyleyeceğim: Dinde arıyorsunuz."

Kollarını çözdü, iki adım yaklaştı.

"Kusura bakmayın Mithat Abi, ama savunduğunuz fikir biraz çağdışı değil mi?"

Mithat elektriklendi, cevap vermeye hazırlandı, fakat Melâhat Hanım ondan önce davrandı, örgüsünden başını alarak,

"Rahat bırak çocuğu, kız" diye çıkıştı. "Biraz nefes alsın."

Mithat, teyzesini duymamış gibiydi.

"Çağdışı ne demek?" diye sordu Sermin'e.

Genç kız bir hayli bocaladıktan sonra,

"Yani," dedi, "böyle diyorlar. Dindarlık çağdışıdır, ne bileyim. Yok, biliyorum, ama anlatamayacağım. Galiba bugünün şartlarına uymamak gibi birşey..."

Mithat başıyla bir lastik işareti yaptı:

"Önce zamanın dilimlere bölünmesi benim açımdan aklın alacağı şey değil. Zamanı bir tünel kabul edelim. İnsanlar bir uçtan giriyor, öbür uçtan ölüme çıkıyorlar. Nesiller ard arda geliyor. Sonra yine insanlar bu tüneli dilimlere ayırıyorlar. Otobüs durağını gösteren işaretler gibi işaret levhaları dikiliyor. İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, filân! Gel gelelim, herkes aynı tünelden geçtiğine, istese de istemese de aynı yolu takip ettiğine göre çağdış nasıl kalınır? Bugün herkes atom çağını yaşıyor. Eskimosu da, YOLBAŞI ? 113

Kızılderilisi de, yamyamı, medenîsi de... Herkes. Bunun içi, dışı yok. Öyleyse ne var? Sanayileşmiş ülkelerle, sanayileşememiş ülkeler var.' Ekonomik yönden kalkınmış ülkelerle, ekonomisi geri kalmış ülkeler var. Bunun dışında çağdışılık gibi yamalar sırf uydurmadan ibaret, yakıştırmadan ibaret. Çağdaş olmayı teknik ve ekonomik kalkınmışlığa bağlıyorlar ve Avrupa'nın gelişmişliğini buna örnek diye alıyorsan, o takdirde biz milletçe çağdışıyız demektir."

Sermin ellerini iki yana açtı.

"Ne diyeyim, bilmem ki, dinciliği gericilik sayıyorlar, abim sık sık tekrarlar, Marx mı kim söylemiş, din halkları uyuşturan afyondur diye."

"Bu söz Rönesans öncesi Hıristiyan skolastizmi için biraz geçerli olabilir belki, ama İslâmiyet için asla."

"İyi, ama Hıristiyanlar bizden çok çok ilerde, bunu nasıl izah edersiniz?"

"Sathî bir mukayese yapıyorsunuz, küçük hanım. Batının bugünkü ileriliği, Hıristiyanlığın üstünlüğünden değildir. Doğunun bugünkü geriliği de Müslümanlığın zayıflığından değildir."

"Açıklayabilir misiniz bunu?"

"Açıklarım. Batı, Müslümanların İlâhî kitabı Kur'ân'm emrettiği şekilde çalışmıştır. Müslümanlar aynı emirleri tatbik etmemişlersa, bunun suçlusu İslâmiyet değil Müslümanlardır. Doğu bütün gerçekleriyle dinini yaşadığı asırlarda dünyanın en büyük en medenî devletlerini kurmuştur. Dinin 'Çalış' emrini yerine getirdiği ölçüde yücelmiş, medenîleşmiştir. Sonra Doğu dinin dışında kurtuluş çareleri aramaya başlayıp tembellik batağına kayınca da gerilemeye yüz tutmuştur. Yani Avrupalı kafasını işletmiş. 16. asırda Osmanlıları dünyanın en büyük devleti haline getiren unsurları tetkik ile onlara sarılmış, aynı zaman-

114 ? YOLBAŞI

da İslâm dini terakkiye mânidir' şeklinde bir ferman takdim ederek Müslümanları uyuşturma yolunu tutmuştur.

"İslâm dini nasıl gerilik sebebi olabilir? Peygamberimiz, 'Beşikten mezara kadar ilim öğrenin' diyor. 'İlim Çin'de de olsa arayın' diyor. 'İlim aramak genç, ihtiyar her Müslümana borçtur' diyor.

"Şimdi söyler misin bana: Doğu, 'Beşikten mezara kadar ilim öğren' emrine uyduğu için mi geri kalmıştır? İlim Çin misali uzak bölgelerde aradığı, bulduğu, getirdiği ve benimsediği için mi geri kalmıştır? Gencini, yaşlısını, kadını, erkeğini, ilme kavuşturduğu, cehalet batağından ilmin selâmetine ulaştırdığı için mi geri kalmıştır? Düşünsene: İlim ehlinin meclisinde bulunmayı ibadet sayan, çalışmayı ibadet sayan, dünyaya 'ahiretin çalışma yeri' diyen bir dinin mensupları öğrenmeye rağbet etmedilerse, çalışmaya rağbet etmedilerse, suç dinin midir? Ben makina mühendisiyim. Bu bilgimi makine yapmada kullanma-

yıp komünizmi yaymada kullandımsa, elbette makina yapanlar beni geçecek. Din ne yapm buna? Çalış diye emir vermiştir, kulağından tutup insanları, çarkların önüne süremez ya."

"Bir ekonomik görüşünüz var mı peki.?"

"Var," dedi Mithat. "Mevcutların en iyisi. İnsanı ne tüketim, ne de üretim aracı olarak gören, insana insan olduğu için değer veren, zekât ve sadaka müesseseleriyle fakiri koruyarak zenginlere mükellefiyetler getiren, devlet teşebbüsü ile özel teşebbüse gerektiğinde gerektiği kadar yatırım imkânı sağlayan... hülâsa Avrupa cehaletin ve geriliğin batağında iken İslâm devletlerini zamanın en büyük medeniyetine, en yüksek iktisadî seviyesine eriştiren bir ekonomik görüşümüz var. O kadar tutarlı bir görüştür ki bu, Avrupa Ortaçağ dediğin zamanın sonlarında Osmanlı devletine tutunarak kendisini bataktan çekti ve fakat tutunduğu devleti, görülmemiş bir ihanet duygusuyla gerilik ba-YOLBAŞI ? 115

tağma itti. Haçlı kılıcının yapamadığını haçlı zihniyeti yaptı bir ölçüde. İslâm devletleri içten fethedildi, sömürüldü, çürütüldü.

"Devlet yıkılır, sistemler ayakta kalır. İslâm da bütün müesseseleri ayakta. Lâzım olan tek şey, ana noktalardan hareketle görüşleri formüle edecek elemanlar."

"Hani nerede?"

"Doğru ya, nerede? Ekonomiyi bilen dini bilmiyor, dini bilen ekonomiden habersiz. Ya her ikisini bilenlere, veya her birini öğrenmiş heyetlere muhtacız. Nasıl yetişsin? Üstelik devlet eliyle her fırsatta sindirilmiş, ürkütülmüş bir dindar camia... Batı çamuruna bulanmış kafalar... İslâm da faizin yasak olduğunu söylemeyi dahi yasaklayan kanunlar. Bu ortam içinde dindar ekonomist yetiştirmenin imkânsızlığı ortada. Fakat yetişmeyişinin suçu Müslümanların üstünde değil. Ruh boşluğu üstüne bina edilen ekonomi bilgisinin Marksizme dayanması da tuhaf değil. Ekilen rüzgârın mahsulü elbette fırtına olur."

Biraz durdu, ilhami Beyin horlmasına ince bir tebessüm ilâve etti. Tekrar Sermin'e döndü:

"İstersen, küçük hanım, meseleyi formüle edelim. Daha iyi anlarız o zaman. Bak, Batının geliştirdiği kapitalizm insanın insanı sömürmesine dayanıyor. Buna tepki olarak doğan Marksizm insan sömürsünü insanın elinden alıyor, ama devletin tekeline veriyor. Zamanla Batının âlimi düşünce düşünce ikisinin çıkmazlığı arasında yeni bir yol arıyor, nihayet karma ekonomi dediğimiz görüşü benimsiyor. İşçiye grev hakkı, toplu sözleşme, vesaire... Oysa İslâm düşüncesi faizi yasaklayarak insanı insana sömürtme yolunu kesin şekilde kapamış. Zekâtı koyarak bugün Avrupa'da sosyal demokratların dahi varamadığı bir noktaya, sosyal adaletin teşekkülü noktasına yüzlerce yıl önce gelmiş. Zekâttan ne çıkar, diye düşünme sakın, şu çıkar: Kapital sahibini yatırıma yöneltir. Çünkü parayı altına çevirip saklasa

116 ? YOLBAŞI

da, olduğu gibi yastık altında muhafaza etse de zekâtını vereceğinden, serveti âtil tutmayacak, kullanma yolunu arayacak. Yani bugünkü tabirle yatırıma kaydıracak. Bunun neticesi müteşebbis zengin olur. Bu sefer İslâm yeni prensiplerle çıkıyor. Hayır işlemek gibi. Bugün turistlere övüne övüne gösterdiğimiz kervansaraylar, hanlar, aşhaneler, birer hayır müesseseleri. Çoğu, zamanın Osmanlı zenginleri tarafından kurulmuş, yaşatılmış. Yapmazlar diye birşey yok. Zira İslâmî düşünce kendi sisteminde ahlâklı yardımsever bir toplumu esas alır, bunu sağlamak için de sistem dışı davranışları günah ile sevabın dengesinde önler."

"Ya toplum ahlâklı değilse?"

"Ahlâksız toplumda zaten hiçbir rejim başarı gösteremez. İslâm ona göre eğitim, öğretim müesseseleri getirmiştir. Madde ile mânâyı kaynaştırmıştır. İnsanlar yalnız maişet derdiyle işlerine koşmazlar, aynı zamanda bunu ibadet telâkkî ettiklerinden, isteyerek, severek işlerini 3'aparlar. Günümüzde tekerleme olmuş: Bugün git, yarın gel. Başka ne olsun? Memur sırf ay sonunda eline geçecek paranın hesabında olunca böyle davranır elbet. Ama onun yanında olunca böyle davranır elbet. Ama onun yanında Allah korkusunu da taşısa sorumluluk duygusu gelişecek, tavrı değişecek, halka hizmeti ibadet sayacak ve durum tabiatıyla değişecek. O zaman çıkarabildiğince iş çıkarmaya çalışacak. Bir yandan geçimini temin ederken bir yandan da Allah rızasını esas alacak. Yadırgama, belki bu toplum içinde yadırgıyorsundur, ama söylemişim. İslâmî düşünce evvelâ insanın kalb ve beyninde oluşup gelişir, dinî hislerin kuvvet kazanacağı bir eğitim ve öğretim müessesesi meseleyi büyük ölçüde çözer. Ahlâk ders kitaplarından çıkar, insanların şuuruna yerleşir."

"Yani bireycilik..."

"Ferdietçilik demek istiyorsun. Bu tabirin mânâsına sığmaz. YOLBAŞI ? 117

Daha geniş. Bir yandan ferdiyetçi, öbür yandan cemiyetçi. Cemiyet fertlerden teşekkül ettiğine göre, insan unsurunun ön plâna alınmasıyla, bu nokta, yani toplumculuk noktası kendiliğinden halledilmiş olur."

İlhami Bey "Aaa!" diye bir ses çıkararak gerinince, Mithat sözünü kesti. Şimdilik bu kadarı yeterliydi. Sermin'in kafasında yeni sorular doğacağından emin bulunuyordu.

Melâhat Hanım örgüsünü koltuğa bırakarak kalktı.

"Ağzın kurumuştur," dedi, "bizimkini de uyku bastırdı. Birer kahve daha yapayım, zaten ilkini soğuttun."

Mutfağa yürüdü. Kızının önünden geçerken biraz durakladı, parmağını yakasındaki broşa uzatarak,

"Çok güzel durdu," dedi, "bu mantona iyi gitmiş."

Sermin dalgın dalgın:

"Öyle mi anne?"

İlhami Bey mahmurluğunu dağıtmıştı, konuşulanların çoğunu kaçırdığı halde,

"Canım evlâdım," dedi Mithat'a bakarak, "kendini yorma, zamane gençliği bir başka türlü. Sen de öyle idin ya, Almanya değiştirmiş olacak."

Elini kır saçlarında gezdirdi.

"Zamane işte," dedi, göz kırptı.

Mithat başını ona çevirdi.

"Yani," dedi, "oluruna mı bırakmalı sizce?"

"Değil tabii, değil canım. Fakat sıkıştırmak da olmaz; şurada, komşumuz Halim Beyin kızı kaçtı gitti. Ne bir haber, ne bir mektup. Demiştim, baskı yapma bu kıza, tepki doğurur, diye dinlemedi."

"Kim bu Halim Bey, işi ne?"

118 ? YOLBAŞI

"Komisyoncu, gümrük komisyoncusu; iyi kazanır, halleri vakitleri yerinde."

"Kızma nasıl baskı yapıyordu?"

Başını iki yana salladı İlhami Bey, acımtırak güldü:

"Canım, bilmez misin, şimdiki gençler uçarı, geceyarıları eve dönerler, o da keyifleri çekerse. Eğlenirler işte, gençlik hali. Halim Bey ille de hava kararınca kızı eve dönsün, isterdi, bir anlaşmazlık, bir dargınlık... Kız yallah!"

"Ruh boşluğu," diye mırıldandı Mithat.

"Anlamadım, ne boşluğu?"

"Nasıl şey o? Herşeye de bir kulp bulursun."

"Nasıl anlatsam, bir bakıma öz medeniyetimizden kopup taklide yönelişimizden doğan boşluk işte."

"Taklide ha?"

"Batı taklidine, onlar gibi olma gayretine, ille de Avrupalılaşma çabasına... Bunun doğurduğu intibaksızlığa ben ruh boşluğu diyorum."

"Yani gençler boşlukta gibi birşey demek istiyorsun, bu mu kasdetmek istediğin?"

"Evet enişte, kasdettiğim bu, gençler gerçekten de boşlukta. İlkokulda ellerine verilen oyuncakları, büyüyünce kırdılar, inançla inançsızlık arasında bocalamaya başladılar."

İlhami Bey kasıldı, gerildi:

"Bu evde herkes inançlıdır. Nah! Anamın odasında seccadesi, teşbihi, Kur'ân'ı aynen duruyor."

Birden gevşedi:

"Ama, yine de çocuklarım geceyarılarına kadar..."

Sustu. Bir daha da konuşmadı. Mithat ona söylemek istediklerini düşündü, düşündü:

YOLBAŞI ? 119

"Millî bünyeyi yıllardan beri kemiren azılı bir kurt var; taklitçilik. Sonu ruhsuzluğa çıkan zikzaklı bir yol. Bu ruhsuzlaşmanın neticesi olarak da solculuk. Pembesinden kızılma kadar

renk renk, desen desen, boy boy... Üstelik her türlü kıyıcılığı, hedefe ulaşmak için her türlü kepezeliği mubah, hattâ gerekli sayan bir çarpık görüş, Kapitalizmin inançsızlığı üstüne temel-lenen ve fakat kapitalizme bir tepki olarak gelişen sistem. İnsanı insanlıktan çıkarıp makinalaştıran, ruha, duyguya, düşünceye; her türlü insanî hislere kapalı, sırf maddeden ibaret bir kavram kargaşası. Bugün gençliği de, toplumu da kıvrandıran sancının menbaı Batılılaşma hareketinin içinde aranmalı, onun getirdiği diğer akımlarda, müesseselerde aranmalı.

"Türk aydını, sanki kendisine haramî lisaniyla 'Kırk katır mı, yoksa kırk satır mı?' sorusu sorulmuş gibi ille Batıcılığı, onun sancularını görünce de solculuğu benimsiyor. Yıkıcı olmayan, dogmalardan arı, hurafelerden beri, medeniyetimizin temelle-lerini teşkil eden, bir zamanlar ona sahip çıktığımız ölçüde bizi dünyanın en ileri, en medenî, en büyük imparatorluğu haline getiren, birleştirici, yüceltici bir düşünce sisteminin, bir niza- mın, kısaca İslâm dininin farkında değilmiş gibi davranıyorlar. Neden? Çünkü Batının sefahati onları çekiyor. Ruhunun derin-lemesine inmeden şekline meftun oluyorlar. Din ihya olursa şa- rap kadehi kırılır, kafaları dumanlamak önlenir diye mi korku-yorlar acaba?"

İlhamı Bey, düşüncelerinin burasına baş aşağı daldı:

"Dine saygılıyız evlât, yapamıyoruz gerçi, ama yapanları tak- dir ediyoruz. Yobazlığa kaçmayan dindarlığı şahsen benimse- rim. Ama mîrim, inan bana, bazılarını görüyorum, hacı-hoca filân..."

Elini red mânâsına salladı, yüzünü ekşitti:

"Bırak Allah'ını seversen, etmediklerini koymuyorlar. Bir ha- 120 ? YOLBAŞI fız var, Aksaray'da dükkân işletir, pahacının teki. Bu Müslü- manlığa sığar mı?"

"İslâmiyet ticareti belli kaidelere bağlamıştır, enişte, kendi sistemi içinde bü kaidelere uymayanları cezalandırır. Hem in- sanların kusurlarını dine mal edemeyiz."

"Galiba haklı söyledin. Hafızın günahı kendi boynuna. Dinin ne kabahati var? Ama, oğlum, kötü örnek oluyorlar, öyle değil mi? Dine saygılı olduğum için ben bile tahammül edemiyorum bazen."

"Dine saygı ha, enişte! Ninelerimiz, dedelerimiz namazında, niyazında yaşarlardı. Onlardan bize kala kala dine saygı kaldı. Kuru bir saygı. Acaba bizden evlâtlarımıza ne kalacak?"

Yapışkan bir sessizlik her tarafa sindi. Melâhat Hanım kahve-leri getirmişti.

"Afiyet olsun," dedi sükûtu darmadağın ederek.

"Eline sağlık, hanım," dedi İlhamı Bey.

Mithat arkasına yaslandı. Mutlak gerçeği bir nebze olsun an- latabilmiş olmanın engin hazzı içinde, ama yine de buruktu. Bu ailede yetişmiş sayılırdı. Uzun yıllarını aralarında geçirmişti. Çocukların fikrî sapmasında başrolü oynamıştı. Düzelmeleri

için elinden geleni yapacaktı. Hiç değilse ikisini kurtarabilse, o da olmazsa bir tanesini. Mes'uliyet hissini, tedirginlik veren bu duyguyu biraz olsun hafifletebilirdi belki.

Düşündü. Konuya biraz fazla derin girdiği kanaatma vardı. Gelecek günlerde daha rahat kaldırabilecekleri yerlerden bahsetmeyi kararlaştırdı.

Akşamın alaca karası ağır ağır İstanbul'u kuşatıyordu. Salon gölgesiz bir boşluğun içine yaslanmıştı. Sermin girdi. Elektrik düğmesini çevirdi. Avizenin billur aksi İlhami Beye çilingir sofrasını hatırlattı birden.

YOLBAŞI ? 121

"Olmaz," diye geçirdi içinden. "Bu gece olmaz. Belki bir yolunu bulur, köşedeki büfeye kadar giderek ayak üstü birkaç kadeh çekerim, ama Mithat'ın önünde kafiyen olmaz."

"E..." dedi. "Biraz da Almanya'dan bahset, yeyip içtiğin senin, görüp işittiklerini anlatsan yeter."

Ne tuhaf! Kendi gerçeklerinden kaçanlar, başka gerçeklerin peşinde koşuyorlardı.

"Peki" dedi.

Zaman lâzımdı, zaman...

122 ? YOLBAŞI

UÇUNCU BOLUM

Semra hırçın bir sesle annesinin sözünü kesti:

"İstemiyorum dedim, anne, lütfen üstüme gelme! Ne sevgili yeğenin Mithat Beyefendi ile, ne de bir başkasıyla evlenmek niyetinde değilim. Size yük de olmuyorum. Kazandığımı bana yetiyor."

Melâhat Hanım bu meseleyi açtığına çoktan pişman olmuştu, ama iş işten geçmiş bulunuyordu. Bütün ağırlığını koymayı denemekten başka çaresi yoktu.

"O nasıl söz öyle?" diye çıkıştı. "Kazandığın sana yetermiş. Bu yeterlilik gökten zenbille gelmedi ya."

Semra kararlı bir omuz silkmeye yetindi.

"Saçımızı süpürge ettik," diye devam etti Melâhat Hanım.

"Kızımız okusun, kızımız öğrensin, kızımız istikbalini kurtar-sın! Şimdi böyle mi diyecektin?"

Semra karyoladan indi. Terliklerini aranır gibi yaparak YOLBAŞI ? 123

zaman kazanmaya çalıştı. Uzun süredir tasarladığı şeyi nasıl yapabileceğini düşünüyordu. Şu evlilik meselesini bahane edebilirdi pekâlâ.

"Anneciğim," diye başladı. "Biliyorum, çocuklarınız olarak hepimizin sizlere borcu var. Maddî meselelerle karşılanabilecek borçlar da değil üstelik. Bize canınızdan can verdiniz. İyi, ama unutmayın ki biz de çocuklarımıza aynını vereceğiz. Dünya böyle geldi, böyle gidecek."

Melâhat Hanım birşeyler seziniyordu. Analık hissi kolay ya-

nılmazdı. Geçti karşısına, emretti:

"Çıkar bakalım dilinin altındakini."

Semra eskisinden daha ciddî, devam etti:

"Sözün kısası, anne, kendime kendimce bir dünya kurmak istiyorum. Dur, hemen itiraz etme! Siz beni evlendirip göndermek istemiyor musunuz? Ben evlenmeden de gidilebileceğini ispatlayacağım. Modern Türk kızı nasıl oluyormuş, bütün mahalleli görsün. Bütün memleket, hattâ dünya görsün! Kararımı verdim, anneciğim, şimdi değil, üzülme, çoktan vermiştim. Açıklamak için koşulların oluşumunu bekliyordum."

Melâhat Hanım bir adım gerilemiş, kızının yüzüne dehşet içinde baka kalmıştı. Bu yüzü tanıyor gibiydi, ama öyle uzaktı ki şu anda, günlerce koşsa yürüse yine de ulaşılmaz gibi geliyordu.

"Biz ne yaptık ki?" diyebilirdi.

"Hiçbir şey! Veya çok şey! Üzülmenizi istemem. Kötülük yapmadığınızdan emin olabilirsiniz. Belki bilmeden. O başka! Sizin suçunuz değil. Uyurgezerler de bazan cinayet işleyebilir. Fakat bilinçli işlenen cinayetler kadar ceza görmezler. Yahut bütünüyle beraat ederler. İyilik yapmak isterken kötülük yapanlara, bilmem, hukuk ne buyurur? Sonuç olarak anne: Bu evden gitmek istiyorum ve bu,, isteğimi yerine getireceğim. Nere-

124 ? YOLBAŞI
deyse yirmidördümü dolduruyorum. Rüştümü ispat edeli çok oldu."

Melâhat Hanımın eli ayağı titriyor, can çekişen bir serçe gibi vücudu kasılıp, kasılıp gevşiyordu.

Öz kızı mıydı konuşan? Gerçekten Semra mıydı? Ya üstündeki şu yabansı hal... Şimdiye kadar hiç tanımadığı şu tuhaf tavırlar... Kızma mı ait? Semra bir saat içinde bu kadar değişmiş olabilir mi? Yoksa saat saat, gün gün değişmiş de kendisi şu anda mı fark ediyor?

Çatı çöküp altında kalsa, malını mülkünü kaybetse, el açıp nâmerde muhtaç olsa... fakat şimdi içinde bulunduğu duruma hiç düşmese...

Ağzını oynattı konuşmak için, sesi çıkmadı. Ağlamak istedi, tek damla yaş akmadı. Bağırarak için çırpındı, fakat çığlık gele gele genzine tıkanıp, boğulacak gibi oldu.

Tuttu kendisini, deli gibi kapıdan dışarı attı. İlk önüne çıkan koltuğa yığıldı. Aynı anda dış kapının kilidinde bîr anahtar döndü. Sermin salona girdi. İlk gördüğü şey, annesinin bitkin yüzüydü.

"Anneciğim!"

Melâhat Hanım gözleri pencereye dikili, hareketsiz oturuyordu. Yüzü balmumu renginde. Gözleri çukur çukur olmuş. Etrafındaki mor halkalar kadını on yıl daha yaşlı gösteriyor.

Sermin'in ilk aklına gelen şey kalb krizi oldu. Diz çöktü önünde, hıçkırdı.

"Anneciğim!"

"Semra," diye inledi kadın.

Sermin'in telâşi doruğa çıktı, annesinin kremlere bulanmış ellerine yapıştı. Soğumuştı. Ölümün elleri gibi buza kesmişti. Bu soğukluk genç kızın iliklerine yayıldı. Dudaklarının arasından korku dolu, telâş dolu bir çığlık daha çıktı:

YOLBAŞI ? 125

"Kimse yok mu evde?"

Bu ses yankılandı. Sonra duruldu. Melâhat Hanım yine,

"Semra," dedi.

Şuuru takılmış kalmıştı Semra'ya. Başka tek kelime etmiyordu, edemiyordu.

"Ben Sermin, anneciğim, ben Sermin!"

Çılgın gibi sarsmaya başladı.

"Baksana, anneciğim! Bana baksana!"

Semra, kardeşinin çığlıklarını duymuştu. Bavulunu hazırlıyordu. Bıraktı. Salona girdi. Annesine belki biraz acıdı, belki de bakışlarına o ifadeyi vermek için kendisi zorladı, fakat belirgin hiçbir tepki göstermedi.

Sermin ablasını fark eder etmez, bütün kabahatin onda olduğunu sezmişti:

"Ne yaptın anneme, ne yaptın!" diye bağıra bağıra saldırdı.

Semra, saldırgan kardeşini cılız kollarından kısıkvrak yakalamakta şaşılacak derecede bir maharet gösterdi. Üstüne gezlenmiş kindar bakışlarına boş gözlerle mukabele etti.

"Küçük fare," dedi. "Şuradaki kolonyayı al da kadıncağızın alnını, bileklerini ov, bana da sataşmaktan vazgeç. Çünkü kimseye hesap vermek zorunda değilim."

Sermin bütün nefretini, birikmiş kıskançlığını bir cümle ile yüzüne patlattı:

"Senden iğreniyorum!"

Semra'nın alnında iki yatay çizgi derinleştikçe derinleşti. Kalemle çekilmiş kaşları düşmanı vurmak için gerilmiş birer yay oldu. Şimşek gibi elini kaldırdı. Sermin'in yanağına oldukça sert bir tokat aşketti.

"Biraz daha terbiyeli olman için bu..."

126 ? YOLBAŞI

Sonra kuvvetlice itti. Sermin geri geri yalpaladı, muvazenesi bozuldu, bir çığlık attı ve annesinin üstüne düştü. Semra hiçbir şey olmamış gibi tekrar odasına döndü. Bir taş kadar hissiz ve duygusuz, bavullarını hazırlamaya devam etti.

Sermin'in gözlerinde sicim sicim yaşlar vardı. Hırsından dudaklarını kemiriyordu. Ağlaya ağlaya kalktı. Kolonya şişesini alarak annesinin alnını, bileklerini ovmaya başladı. Az sonra iki elinde iki bavul olduğu halde salonu geçen, geçerken de müstehzi bir bakış fırlatan ablasını görmezden geldi.

"Defolsun gitsin!" dedi içinden.

Neden sonra annesi gözlerini kendisine çevirip,

"Sermin, sen misin yavrum?" diye sorunca, dünyalar bağış-

lanmış kadar sevindi. Semra'yı da unuttu.

"Anneciğim," dedi. "Benim tatlı anneciğim, iyisin ya şimdi."

Gözleriyle "Evet" dedi. Salonu taradı bakışları. Aradığını bulamadı. Tekrar Sermin'e çevirdi. Fısıltı halinde,

"Gitti mi?"

Sermin annesinin ne sormak istediğini, az önceki bakışlarıyla kimi aradığını çok iyi biliyordu. Gözlerini ondan kaçırdı.

"Gitti," dedi sadece

"Büs bütün mü?"

Başını salladı.

"Büs bütün... herhalde."

Birden korktu Sermin. Ablasına karşı duyduğu tepkiyi annesine yöneltmekle, zavallı kadının üzüntüsüne üzüntü ekliyordu.

"Döner gelir," diye atıldı inandırıcı bir sesle. "Nereye gidecek? Elbette döner gelir. Hiç meraklanma. Bir, en fazla iki gün, taş çatlasa bir hafta. Nereye gidebilir?"

YOLBAŞI ? 127

Melâhat Hanım bu teselli sözlerinin üstünde hiç durmadı. Hattâ duyup duymadığı bile şüpheliydi.

"Bir gün sen de gider misin?" diye sordu aniden.

Sermin şaşırılmış kalmıştı.

"Ben mi? Ben... niçin gideyim, anneciğim? Seni kimlere bırakıp giderim? Bana verdiklerini seni terk ederek ödeyebileceğimi bilsem, belki bu azaba katlanabilirdim. Hayır, anneciğim. Hep yanında yanibaşında kalacağım. Böyle, başımı kucağında bulacaksın her arayışta. Senin için yaşayacağım."

"Korkuyorum," dedi Melâhat Hanım. "Artık herşeyden korkuyorum, herkesten korkuyorum."

Kapı zili çaldı.

Sermin,

"Babam," diye fırladı yerinden.

"Yok," dedi Melâhat Hanım. "Yıllardır nasıl zile bastığımı bilirim babanın. Bu o değil. Git, bak bakalım."

Gözlerini sildi, elinin kremi yüzüne bulaştı. Mendiliyle temizlemeye çalıştı.

Gelen Timur'du. Kardeşinin ve annesinin yüzlerine dikkatle baksaydı az önceki fırtınanın bütün izlerini bulabilirdi. Fakat onun şu anda işi başından aşkındı. Ne annesine, ne kardeşine ayıracak bir dakikası bile yoktu. Sermin'e,

"N'aber?" dedi.

Cevap beklemeden annesine,

"Merhaba," çekti.

Salonu uzun adımlarla geçti, odasına gitti.

Melâhat Hanım bir kere korkmuştu. Kolay yatışacağına benzermiyordu.

"Timur," diye seslendi arkasından.

128 ? YOLBAŞI

Cevap biraz gecikerek geldi salona. Oldukça da boğuktu. Belki yankılandığı için böyleydi.

"Ne var, anne?"

"Okula gitmedin mi, yavrum? Erken döndün."

"Boykottayız ya..."

Melâhat Hanım elini alnına bastırdı:

"Sahi," dedi, "boykottasınız. Unutmuşum. Karnın aç mı?"

"Hayır anne, hemen çıkacağım. Birşey almaya geldim."

"Ne?"

Bu soruya hiç cevap çıkmadı. Melâhat Hanım da ısrar etmedi. Cevap vermediğine göre özel birşey olacaktı. Lâfi değiştirdi.

"Mithat'ı gördün mü?"

"Yok..."

Sert ve haşin bir sesteki, çeşitli tepkiler oynayıyordu içinde. Timur çoktan hükmünü vermişti: Mithat bir şeriatçıydı. Yani tehlikeli insandı. Aradaki mesafeyi ne kadar uzun tutarsa o kadar iyi olurdu. Artık o bir "Mithat Abi" değil, bir düşmandı. Karşıt görüşlü bir ajandı. Daha doğrusu, bir mahkûmdu.

Geldiği günden bu yana üç ay geçmişti, ama ancak dört beş kere görüşmüştü onunla. Fellik fellik kaçıyordu. Kaçıyordu; çünkü her karşılaşmada hezimete uğradığını görüyordu. Yaldızlı sloganları sıralıyor, bitiriyor, sonra mantık ve gerçek karşısında sürekli bocalamaya başlıyordu. Onun yüzünden, sosyalizmin gerçekçiliğinden bile tereddüde düşer olmuştu.

"Bir haftadır meydanda gözüküyor," dedi Melâhat Hanım.

"Mahkemede beraat ettiğini duydum. Baban söyledi. Kitaplarını da iade etmişler."

Timur sesini çıkarmadı. Bunu kendisi de biliyordu. Hattâ daha ötesini biliyordu. Birinci bilirkişi heyeti menfî rapor verdiği

YOLBAŞI ? 129

için Mithat'ın avukatı reddetmiş, heyet mensuplarının bu konuda mütehasıs olmadıklarını ileri sürmüştü. Üç kişilik heyette Timur'un iki hocası da vardı. Tanıyordu onları. Yalnız kitapta yazdığını değil, kafalarındaki de öğrencilere aktarırlardı. Bunlar çoğunlukla sosyalizme düzülen methiyeler şeklinde olurdu. Müsbet rapor mu vereceklerdi yani? Ama Mithat'ın avukatı onlardan da kurnaz çıkmıştı işte Topunu reddetmişti. Teşekkül eden ikinci bilirkişi heyeti de tutmuş, "Kitapların okunmasında zarar değil, fayda mülâhaza ettikleri" yolunda anlı-şanlı bir rapor tanzim etmişti. Ve Mithat paçayı kurtarmıştı.

Annesi hâlâ bazı şeyler üstüne sual açıyordu, ama Timur hepsini cevapsız bırakıyordu. Çünkü kendi odasında değildi. Babasının odasına geçmişti. Yatağın altına, konsolun sürmelerine bakıyordu.

Aradığını bulunca durakladı. Çamaşırların arasında duruyordu. Almak için uzattı elini. Eli titremeye başladı. Bir tereddüt dalgası bütün vücuduna yayıldı, içinden bir ses,

"Bu korkunç bir şey, sakın dokunma ona" diyordu.

Bu tereddüt otuz saniye kadar sürdü belki. Sonunda tabancanın soğukluğuna dokundu. Buz gibi bir gülümseyiş dudaklarında dondu.

"Hiç de korkunç değilmiş," diye söylendi.

Aldı, beline soktu. Parkasını iyice üstüne kapattı. Tekrar odasına döndüğünde, yüzü ter içinde idi.

Alelacele kurulandı. Üstüne çeki düzen verdi. Tabancanın değdiği yerden yayılan soğukluk, damarlarına doluyordu. Az sonra kas katı kesilecekmiş gibi bir hisse kapıldı. Sonra o yer de yavaş yavaş ısındı. Vücudunun harareti demire geçti. Salona döndü. Sermin telefonda birisiyle konuşuyordu.

"Bekliyoruz Mithat Abı," dediğini duydu.

130 ? YOLBAŞI

"Geliyor mu?" dedi, ilgilenmiş gibi.

Sermin ahizeyi cihazın üstüne bıraktı. Başını tasdik mânâsına salladı. Gözlerinin içi ışıl ışıl yanıyordu.

"Hayrola, gidiyor musun?" dedi Timur'a.

"Biraz işim Var."

"Ne işi? Okul yok, oturup dersine çalışsana."

Timur Sermin'in yüzünü fiskeledi.

"Bak hele, ne günlere kaldık. Ne zamandan beri küçükler bu evin âmiri oldu?"

Sermin'in ağzından gayr-i ihtiyarî şu cümle çıktı.

"Büyükler evden gideli beri abi!"

Melâhat Hanım bakışlarıyla kızını azarladı. Semra'nın evi terk ettiğini Timur şimdilik öğrenmemeliydi. Belki tekrar döner, herşey eskisi gibi olurdu.

Bir ümitti işte. Sönük de olsa bir ümitti.

Melâhat Hanımın endişesi boş çıktı. Timur böyle imajları değerlendirebilecek durumda değildi. Yapacağı işi düşünüyordu o. Kafasında mütemadiyen dönüp duran tilkilerle uğraşıyordu. Örgütün emri dün akşam gelmişti. Bu gece iş paydosuna yakın bir saatte dananın kuyruğu kopacaktı.

"Allahısmarladık, anne," dedi.

Döndü, kardeşine göz kırptı.

"Geç kalırsam meraklanmayın."

Parkasının yakasını kaldırdı.

"Erken gel," diye seslendi annesi. "Bu akşam Mithat bizde olacak."

"Ben kimbilir nerede olacağım" diye geçirdi içinden Timur.

Yüksek sesle de,

YOLBAŞI ? 131

"Çalışırım," dedi. Çıktı, gitti.

• • •

Evden ayrıldıktan sonra bir otel odasına yerleşen Semra kar-yolaya oturmuş, kafasının içindeki keşmekeşle çekişiyor. Hafızası zaman tüneline adım adım. Beyninde kör noktalar.

Çok sevdiği ninesinin ölümü kendisini aileye bağlayan yegâne mânâ kökünü de kurutmuş. Maddî bağlar, kendi kendisine yerterli hale geldiği günden itibaren zaten kopmuş bulunuyordu. Ailenin sevgisine, şefkatına, hattâ parasına ihtiyacı yok. Parayı nasılsa kazanıyor, sevgi ile şefkati ise çoktan beridir sokakta arıyor. Daha ne? Geriye başka hangi bağ kalmış?

Annesini, babasını, kardeşlerini sevmesi gerektiğini kendi kendisine telkine çalıştı. Beynindeki kör noktayı alevlendirebilme ümidiyle,

"Annemi seviyorum, babamı seviyorum, kardeşlerimi seviyorum!" diye üst üste çırpındı. Sevmem lâzım! Herkes ailesini sever. Ya ben! Bende niçin bu duygular karanlığa gömülmüş? Niçin beynimdeki sevgi noktası böylesine uyuşuk? Sevgi denen insanî duygu, belki de yaşamanın hammaddesi, niye siyah kefenlere sarınmış? Yağmur yüklü bulutlarda hiç şimşek çakmayacak, nokta kadar bir ışık parlamayacak mı?

Yine ninesi düştü aklma. Beynindeki kara perdeleri kınalı elleriyle aralayan tek varlık o. Ama dokuz aydır hiç elini uzatmamış, perdelerine hiç dokunmamış. Karanlık daha beter koyulaşmış bu süre içinde. Sevgiye giden yolları çığ tıkamış, bütünüyle.

"Nineciğim, kınalı ellerini bir daha uzat! Yırt beynimi sarmalayan kara perdeleri, aç sevgiye çıkan yolları. Tüm insanlara yönelen nefretimi gider. Eskiden dediğin gibi yine, 'İnsanları sev, yavrum' de. 'Ama önce Allah'ı sev. Sevgini Ona ulaştır ki, sana rahmetini serpsin' de."

Başı dumanlı dağlar gibi. Gözleri bulut bulut, beyni uğul
132 ? YOLBAŞI

uğul! Bölük pörçük düşünceler bir aşure kazanında kaynayan nevale.

"Ninemi suçlayamam. Olanca gücüyle hepimize birtakım mefhumları sevdirmeye çalıştı. Meçhulün kapılarına anahtar olmaya çalıştı. Yürek çarpıntılarımızı dinledi, sevginin sırrını açtı. Fakat ne çare! Sokakta, okulda, evde durmadan işleyen bir törpü... Güzel duyguların, temiz düşüncelerin filizlerini insafsızca törpüledi. Bir yaşlı kadın bunca mukavemeti nasıl kırabilir? Evde bile alay konusu olurdu zaman zaman. Tesbihiyle, seccade-siyle, tertemiz başörtüsüyle bir ruh gibiydi. Gezen, konuşan, fakat etkili olamayan bir ruh. Bir ruh, evet... ailenin ruhu. Ölümden sonra, aile ruhsuz bir ceset tıpkı. Bu cesedin urlaşmış beyni babam mı, annem mi? Belki bazan o, bazan bu. Şu halde ikisi de suçlu."

Ürperdi. Ellerini yüzüne kapadı. Hıçkırmamak için zor tuttu kendisini. Babasını, annesini suçluyor. Oysa çocuklarının her biri için ayrı bir fedakârlık numunesi. Babasının işleri her zaman yolunda. Devlete sırtını dayamışlığın rahatlığı içinde hep. Yüksek tahsili yok, ama ne yapmış yapmış, birinci dereceden emekli olmayı becermiş. "Eski memurlarda yüksek tahsil aranmıyor olacak."

Zaman zaman rüşvetsiz iş yapmadığı yolunda söylentiler çı-

kardı. Dayanamamış, bir gün ağlaya ağlaya sormuştu babasına:
"Baba, mahallede herkes rüşvet aldığını söylüyor, bunaldım artık."

O sırada ortaokul ikinci sınıfta okuyordu. Ev dönüşü bazı öğrenciler "Rüşvetçinin kızı" diye arkasından tempo tutmuşlardı. Ağlayarak eve kaçmıştı.

"Keyfine bak" demişti babası. "Elin ağzı çuval değil ki büzelim. Bugüne kadar her tuttuğumu kopardım. Sür'atle başarı merdivenlerini tırmadım. Çekemedikleri için böyle söylentiler yayıyorlar, aldırma sen."

YOLBAŞI ? 133

Fakat aldırıldı işte. O gün, babasına olan güvenini kaybetti. Bekliyordu ki babası feveran etsin, bir kuruş bile rüşvet yemediğini haykırınsın, rüşvet yiyenleri namussuz ilân etsin.

Böyle yapmadı, âdeta soruyu geçiştirdi.

Semra ondan sonra sık sık düşündü:

"Yediklerimiz, giydiklerimiz, okul harçlığımız, eğlence masrafımız; bu lüks hayat... Acaba kaç vatandaştan haksız yollarla elde edilmiş gelire sağlanıyor."

Babasının tutkusu, çilingir sofrası. Her akşam sesinde özlem tıkırtılarıyla annesine seslenir:

"Melâht, bizim çilingir sofrası..."

Sözü daha bitmeden annesi cevap yetiştirir.

"Azıcık dinlen, bey, birazdan hazır olur."

Ve ninesi odasında teşbihini çekerdi.

"Sübhanallah... sübhanallah!"

Doğru, bu ailede herşey var, ama bu "herşey"in ortasında birşey daha var: boşluk! Korkunç, karanlık, uçsuz bucaksız bir boşluk! Evlâtlar boşluğun içinde başıboş dönen pervaneler gibi.

Bu koca boşlukta kendisinin evden ayrılmasıyla meydana gelecek yeni, minnacık bir boşluğun ne önemi var? Herhalde annes ilk şoku geçirdikten sonra rahatlamıştır. Çabucak da unuttur. Zavallı kadın. Hayalleri sarsılmış olmalı. Büyük kızını Mithat'la evlendirmeyi tasarlıyordu. Artık bu evlilik gerçekleşmeyecek.

Ellerini yüzünden çekti. Ninesinin ufalan hayaline belli belirsiz gülümsedi.

"Mithat," diye mırıldandı. "Onunla bir yuva kurmak? Hadi canım, olacak şey mi? O nerede, ben nerede? Eski halindeki Mithat olsaydı, yine neyse. Ama bu haliyle asla! Dindar bir koca; içkisiz, kumarsız, eğlencesiz bir hayat. Üf, çekilmez! İşkence-134 ? YOLBAŞI

den farksız olur böylesi. Nereden biliyorum? Denemedimki o hayatı. Sanki şimdi yaşamakta olduğum hayat işkence değil mi?"

Mithat bütün eğlencelere sırt çevirmiş olmalı. Yine de yüzündeki pırıl pırıl tebessümü, sefahat ehlinin kahkahalarıyla mukayese edince, Mithat'ı onlardan çok daha mesut buluyor. "Onun

her tebessümü insanın içini ısıtırken, acaba neden diğerlerinin kahkahalarında sinir törpüleyici bir isteriklik var? Acaba neden?"

Köşe bucak dolaştırdı gözlerini, dolaştırırken gördüklerini yadırgadı. Birden dünyada yapa yalnız hissetti kendisini:

"Şimdi ne yapacağım? Evi terk ettim. Ailemle olan son maddî bağı da ellerimle kopardım. Bir otel odasında mı günlerimi geçireceğim. Sürü ile arkadaşım var; doğru ama, onları da sevmiyorum ki. Eğlence. Her gece bir ayrı yerde, bir başka arkadaşla. Alkolle ruh boşluğunu doldurmak mümkün olsaydı, babam dop dolu bir insan olurdu. Sayılı gençlik günlerimi vur patlasın, çal oynasınla geçirdim diyelim. Peki ya sonrası?"

Sonrası bir balyoz gibi başına indi. Ellerini tekrar kapadı yüzüne.

İhtiyarlık! Buruş buruş bir yüz. Tutmayan mafsallar. Seyrelmiş, beyaz saçlar. Feri dönmüş gözler. Ve bir de emekli maaşı, teselli mükâfatı gibi.

"Korkunç! Müthiş!"

Ya daha sonrası? Ölüm. Eyvah! Ömrünce günah talimi yapan bir cesedin, paslı bir ruhun hesabını vermek. Ninesinin anlattıkları doğruysa eğer öbür dünya var. Öbür dünyada insanı hesaba çekenler var. Günahı, sevabı tartanlar var.

Bir teselli aradı kendisine.

"Yok canım, böyle şey olmaz!"

YOLBAŞI ? 135

Olmaması için Allah'ın varlığını kabul etmemek lâzım! Eh, etmeyi verir o da.

"Nerede hani?"

Ellerini yüzünden çekip bakındı. Odada yalnız başınaydı. Şu köşede bir komodinin, komodinin üstünde abajur. Yerde küçük bir halı, tavanda kör ampul, bir karyola ve kendisi...

Ninesi, "Allah her yerdedir" derdi.

"Hani nerede? Karyola, komodinin, abajur, avize halı ve bir de ben. Başka kimse yok. Tabii şuradaki sinek pislikleriyle beneklenmiş aynayı saymazsak..."

Gülmek istedi, gülemedi. Bir yerlerden itiraz sesi geliyor gibiydi. Susturması gerekti bu sesi. Aksi halde rahat edemeyecekti.

İnandırıcı bir tonla tekrarlamak zorunda kaldı:

"Yok yok, yok! Burada yok, sokakta yok, evde, okulda yok.

Hiçbir yerde yok işte bes belli..."

Durakladı. İtiraz tekrarlamıştı.

Komünizmin, materyalizmin, sosyalizmin ve Batıcılığın ortaklaşa avuçladıkları beyninin kıvrımlarının en uç yerinde her nasılsa kalabilmiş zerre miktar mantık, genç kızın kendisinden kaçışını, kurtuluşu yoklukta arayışını durdurmaya çalışıyor.

"Kendini aldatma!" diye fısıldıyor.

Semra bu sesi susturmaya, kendi kendisini tamamıyla ikna

etmeye çalışıyor:

"Yoo, aldatmıyorum! İnanmam için tek sebep gösterilemez."

"Aksine, çok sebep gösterilebilir. Etrafındaki eşyalardan başlayalım. Komodin, karyola, abajur, avize... Bunların birer usta tarafından yapıldığı kabul mü?"

136 ? YOLBAŞ!

"Elbette."

"Dünya var mı?"

"Tabîî var."

"Sen var mısınız?"

"Görüyorsun ya."

"Öyleyse bunları da bir yapan olmalı, değil mi?"

"Tesadüf!"

"Boş avuntu, kuru gürültü. Acziyetin ifadesi. Kaçamak."

"Neler saçmalıyorsun?"

"Mantık ne zamandır saçmalık sayılıyor. Aklını kullan. Gözünü kapamakla yalnız kendi dünyanı karartırsın."

"Ne dediğini anlamıyorum."

"Anlamak istemeyenler için her söz meçhul, her sır girdap, her doğru anlamsız. Şimdi bir laboratuvar düşün. Kutular içinde her türlü kimyevî maddeleri savuruyor. Ama öyle bir intizamla savuruyor ki, her birinden yeteri kadar kavanozlarda toplanıyor ve harika ilaçlar meydana çıkıyor. Mantık açısından bu mümkün mü?"

"Hayır."

"Öyleyse o kimyevî maddelerden ölçülü, tartılı, alıp bir araya getiren, onlarla harika ilâçlar yapan bir kimyagerin varlığını kabulleniyorsun. Madem ki ilâç vardır, ilâcı hassas ölçülerle yapan da olmalıdır diyorsun."

"Ta... tabîî. Biri olmalı."

Meçhul sesin zafer çılgılığı: ..

"İşte dünyanın da, insanın da, bitki ve hayvanın da harika terkiplerini yapanı buldum. Mânâ kapısı aralandı. Gir o kapıdan içeri, rahat et."

YOLBAŞI ? 137

Semra'nın dudaklarında ince, kızgın ümitsiz bir feryat:

"Bana bunları öğretmediler! Tabiat dediler. Atomlar moleküller, partiküller, elementler, hücreler dediler. İğrendiğim halde atalarımın maymun olduğunu söylediler. Bunca insanın okudukça cahilleştiğini nasıl bilebilirdim. Topu ninem kadar bile bilgili değilmiş. Herşeybir kulp uydurdular, ama en sonunda 'bilmiyoruz' demek zorunda kaldılar. Aksi halde bütün bu varlıkları inkâr gerekti. Gözle gördükleri, elle tuttukları şeyleri... Yaratıcısı var demekten kaçındıklarından, bir bilinmeyen enerjiye getirip bağladılar herşeyi. İnsanlığı, insanlıkla birlikte benim gibi zavallıları boşluğa fırlattılar. Hayret! İnsanlar geliştirdikleri teknikle kendi felâketlerini mi hazırlıyorlar şimdi?"

Dünya korkunç ve yaşanmaz geldi bir an. İstikbal onu, müt-

hiş korkuttu. İnsanlık hem ilimde, hem teknikte kendisini inkâra yönelmişti. Bu, insanlığın belki de sonu olacaktı. Biliyor muydu?

"Vahşi, acımasız bir dünya! Sanki yaşamak zorunda bırakılmış zavallı insanlar. Herkesin eli kendi gırtlığına uzanmış, şursuzca sıkıyor. Genzinden gelen hırıltıları bir başkasının sanıp avunuyor."

Evden işe, işten eve. Arada sırada diskotek, pavyon. Sık sık sinema, tiyatro. Derken yaşlılık ve ardından ölüm!

"Dünya dönüyor ve büyük ihtimalle içindekileri öğütüyor. İnsanlık giderek gayeden uzaklaşıyor. Mefhum kalmamış, inanç kalmamış. İnanç kalmayan yerde gaye de kalmaz. Peki, ama gayesiz yaşamının adına 'yaşamak' denir mi? Şu sokakta nâra atan sarhoş bir canlı cenaze mi? Şu yazıyooor diye haykırarak gazete satmaya çalışan çocuk felâkete sürüklendiğini biliyor mu?"

Eli çantasına gitti. Ne zamandır uyku hâpi olarak uyuyordu. Cam şişeyi çıkardı. Avucuna iki tane hap koydu. Tam ağzına

138 ? YOLBAŞI
atacakken vazgeçti. Eliniçekti. Büyülenmiş gibi gözlerini haplara dikti. Nereden duyduğunu kestiremediği ses haklı. Bu haplardaki terkip laboratuvarında esen rüzgârla bir araya gelmiş olamazdı.

Birini ağzına attı.

"Bu kadar tesadüf de biraz fazla oluyor," diye söylendi. '

Yine çantasına uzattı elini. Çıkardığı konyak şişesini kafasına dikti.

Başı çatlayacak gibi ağrıyordu.

YOLBAŞI ? 139

DÖRDÜNCÜ BOLUM

Nisan yağmuru hafiften tozlu sokakları yıkamaya başlamış. Rahmet nokta nokta İstanbul'un üstüne düşüyor.

Yağmur başlayalı beri halk âdeta bir felâkettten kaçmak istercesine aceleci adımlarla duraklara akıyor. Otobüsler hınca hınç. Kendisini bir otobüse, bir dolmuşa atabilen herkesin yüzünde zafer gülüşü. Beklemek zorunda kalanlarda ise sabırsızlık, sıkılmışlık alâmetleri. Bir arada kos koca arabasının direksiyonuna »yayılmış, buğulu camdan duraklardaki kalabalığa küçümser bakışlar fırlatan zenginler de geçiyordu Halk bu küçümser bakışları bazan hoş, bazan kindar karşılıyor. Birkaç genç "şunların insanlığına..." diye başlayıp kötü bir sonuçla mırıltılarını boğuyorlar.

"Derin bir uçurum" diye düşünüyor Mithat, bir yandan yürürken. "Toplumun bir kısmı minarenin tepe yerinde, bir kısmı ise kuyuda âdeta. Sebep? Her nasılsa zengin olmuş insanlar mükellefiyetlerinden bihaber. Yalnızca servet hamallığı yapıyorlar. Paraca daha alt seviyede olanlara bu serveti göstermek, zenginliğini onlara kabul ettirmek gayretine düşenler var. Fa-

lanca'nın sekizyüz bin liralık otomobili var, desinler. Feşmekan-140 ? YOLBAŞI

ca iki milyona yat satın aldı desinler. Otomobilinde, yatında saltanat sürsün, gerisi vız gelir! Oysa vız gelmemeli. Dudaklarda islanan şunca kalabalığa küçümser bakmamak. Bu durum fakirde zengine karşı bir nefret doğuruyor. Nefretin ortasından da Marksizm filizleniyor. Haydi o zaman, 'Kahrolsun para babaları! Kahrolsun kapitalistler! Kahrolsun patronlar!'

"İslâmî düşünce zenginliğin sınırını çizmiş. Özel mülkiyet, hususî teşebbüs serbest. Yalnız bu arada fakiri düşünmek esas. İsrafa yer yok. Zengin bu kaideleri benimseyince orta tabakanın çok çok üstünde bir hayat seviyesi kurmaz. Onlar duraklarda çile doldururken, üstelik küçümseyerek bakmaz. Belki birkaçını alır, evlerine bırakır. Bu küçük sayılabilecek hareketle servete karşı tepkiyi bir ölçüde önler. Dahası var. Zengin sekizyüz bin liralık otomobil almak gibi sırf gösterişe hitap eden bir israfa gireceği yerde, yüz bin liralık araba alır, kalan yediyüz bini yatırıma kaydırır, yeni iş sahaları açar, birkaç işçinin istihdamını temin eder, veya hayır müesseselerine yardımda bulunur. Burs verir. Fakir çocukları giydirebilir. Yetiştirme yurtları açar. Bazan itimat ettiği işçilerine faizsiz borç para vererek iş kurmalarına yardımcı olur. İslâmî düşüncede böyle. Mesele, bu düşünce tarzından hareket edecek insanın yetişmesi..."

Rahmet hâlâ nokta nokta İstanbul'un üstüne düşüyor. Rengârenk şemsiyeler duraklarda gül bahçeleri meydana getirmiş.

"Bu şehir rahmete lâayık mı?" diye geçiriyor içinden Mithat. "Lâayık" diye de cevaplandırıyor sorusunu. "Bu koca şehirde hayır ve şer yan yana. Sevapla günahın kıyasıya mücadelesi sürüyor. Batı ile Doğu boğuşmasının hay huyu geliyor sokak aralarından."

Ve Mithat yürüyor.

Gözünde bu şehir başka bir şehir. Bu insanlar başka insanlar. YOLBAŞI ? 141

Şu caddeler beş yıl önce attığı isyankâr adımların topuk seslerini sinesine çeken caddeler değil.

Üç aydır İstanbul'u bir başka gözle görüyor, bir başka kulakla dinliyor. O zamanlar pavyonları, diskotekleri görürken şimdi camileri, minareleri görmekte. O zamanlar isterik kadın kahkahalarını, isyankâr gençlerin haykırıışlarını duyarken, şimdi ezan sesini duymakta. Caz müziğinin tırmaladığı kulaklarını, çoktandır, Allah adının yüceliğindeki yumuşaklıkta dinlendiriyor.

Derin imajlar taşıyor bu şehir, gizli gizli gülümsüyor sık sık, gülüşünü görebilenlerin yüzüne. Minarelerin gölgesinde, dersanelerin sıcak havasında, camilerin kubbe altlarında, geçmişin özü, geçmişin ruhu, geçmişin mahiyeti ve mânâsı, Batıcılık denen posadan ayrılıp ısıtıcı gülücükler gönderiyorlar.

Gözleri yan yana yürüyen üç kadına takılınca düşüncelerini

bu noktaya çekmek zorunda kaldı.

Çok yaşlı olanı çarşafı, orta yaşlısı mantolu, yeni yetme kız ise mini etek. Saçları mor berenin altında kıvrır kıvrır, adımları bir su birikintisine düşme korkusundan olacak, dikkatli ve mütereddit.

Yaşayan üç kuşağın üç temsilcisi. Üç türlü düşünüşün, üç çeşit yaşama tarzının ve üç cins anlayışın temsilcileri. Kol kola, fakat birbirlerinden asırlarca uzak. Yanyana, ama aralarında uçurumlar var.

Galiba nine ile kızı ve torunu...

Birbirlerinden bu derece kopuk, birbirlerine bu kadar uzak insanların aynı çatı altında yaşamaları dram mı, komedi mi? Yemek masasına uzanan ellerde bile müthiş bir insicamsızlık mevcut olmalı. Ninenin eli kınalı, annenin eli kremli, genç kızınki uzun tırnaklı ve mutlaka ojeli. Bunlar meşrutiyetin annesiyle cumhuriyetin annesi, bir de istikbalin annesi. İlki Osmanlı terbiyesinin izleriyle hâlâ yaşayan bir imparatorluk kadar sağ-

142 ? YOLBAŞI
lam; ikincisi kafasına cebren sokuşturulan Batı taklidi kültürün tesiriyle muhayyer, bukalemun gibi yerine göre değişken, "Zaman sana uymazsa sen zamana uy" düşüncesiyle mefluç, sonuncusu boşlukta bırakılan neslin savrukluğuyla yarı meczup!

Mithat gözlerini alamıyor üç kadından, bakıyor ve düşüncelerine devam ediyor.

"Kadınımız evinde bir inci. Batıdan bir el uzandı, boyalı tırnaklı, kremli, kaygan bir el. Kadınımızın içinde taşıdığı inciye söktü, aldı. İçi boş bir istiridye gibi kalıncaya kadar hırpaladı ve sonra fırlattı, çamurun içine attı. Kadınımız tanmmazlaştı, Batının çamuru cevherini öylesine görünmezleştirdi ki tarifi zor."

Bir gazetede okuduğu haber beyninin hücreleri üstünde tokmak tokmak. Sekreter kadın, patronunu vurmuş. Bir gönül meselesi yüzünden. İkisi de evli, çoluk çocuk sahibi. Ateşle barutun yan yana bulunması neticesinde meydana gelen infilâktan yıkılan ismet duvarının üstünde günahlarını yükseltmişler. Patron neden sonra evli olduğunu söyleyince ve bütün o evlilik vadelerinin sadece kandırmadan ibaret olduğunu ifade edince, kadın çılgına dönmüş. Ümitlerinin yıkıntısında bocalaya bocalaya kimbilir ne niyetle satın aldığı tabancayı üst üste ateşlemiş. Patron kanlar içinde bir maktul, sekreter kadın, eli tabançalı bir katil. Ve geride anasız, babasız çocuklar...

"Bir katil ve bir maktul var ortada, fakat onları bu çıkmaz sokağa iteleyeni bir de görünmez el mevcut. Evinde inci olan kadını 'çalış' emriyle erkeklerin yanına iten, incisini kaybedince de acımasızca cezaevine veya meçhulün batağına, saçlarından sürüye sürüye çeken meş'um bir el."

Yağmur daha da hızlandı. Damlalar saçlardaki kıvrımlara tutuna tutuna ensesine, oradan da muzip muzip sırtına doğru kaydılar. Adımlarını biraz daha açtı.

"Yağsm yağmur," dedi kendi kendine konuşarak, "yağsın!"

Bu şehir, bu vatan, bu insanlar rahmete muhtaç! Bizi yıkan başkaları, ama tekrar yapacak olan bizleriz. Elimizden ne gelir demek için vakit çok erken. Önce nelerin geldiğini denemeliyiz. Hastalığı, Batının sistemiyle birlikte Batıdan ithal ettiğimiz malum. Kurtuluş çaresi olarak sunulan reçetelerin çoğu millî bünyede allerji meydana getiriyor, hastalığı teskin edeceği yerde azdırıyor, yahut başka hastalıklara sebep oluyor. Reçeteyi millî benliğimizden, öz medeniyetimizden çıkarmak zorundayız. Bunun için de kaybettiğimiz her değeri, her millî vasfı, kaybetmeye başladığımız yerde aramak durumundayız. Batı bize geçmişini yamadı, biz bunun acılarını iki asra yakındır çektik, şimdi kendi geçmişimize dönmeliyiz. Çareyi kendi kendimizde ararsak bulacağımızdan şüphe etmiyoruz. Bu vazife münevverlere düşer. Kendilerine aydın diyen, fakat gerçekte karanlıkta dolaşanlara ihtiyaç yok. Bize hakikî münevverler gerekiyor. Bizi bilen, daha doğrusu kendisini bilen, tanıyan."

Mahkemece bilirkişi tayin edilip aleyhte rapor veren profesörlerden biriyle görüşmüştü. Onbeş dakika kadar konuşabilmişti adamla. "Boşuna zahmet etme, bu adam ve bu adam gibiler dogmatik kafa yapısına sahip, ilim değil, sol ideoloji taşıyorlar" diyen Zafer Beye yanıldığını ispat edecekti. "Bilmiyorlar, anlatılınca anlayacaklarından eminim, ne olsa okumuş adamlar" diye düşünüyordu.

Yanıldığını görüşmeden sonra anladı. Adam ilmi, gerçeği fırlatıp atmış, ilkokul öğrencisinin kısırlığıyla ezberindekileri dökmeye başlamıştı.

"Modern dünyamızda şeriata yer yok. Avrupa'nın aya ulaştığı günlerde ortaçağ hurafeleriyle milleti uyuşturmaya çalışıyorsunuz. İlim adamı olarak buna müsaade edemem..."

Şuna da bak, kendisinden sanki müsaade isteyen var! Hay Allah! Bir kürsü işgal eden adam, yüzlerce üniversite talebesine ilim öğretmek için beslenen adam bu ha!

144 ? YOLBAŞI

"Sizce şeriatçılık ne demektir?"

Kaçamak cevaplar verdi. "Çağdışı akım... Gerici hareket... devrim düşmanlığı... Skolastizm."

Yine anlattı, anlatmaya çalıştı. Fakat boş. Anlamak istemiyor bir türlü. Ezberindekileri diziyor cümlenin ipine.

"Skolastizm... şeriatçı düşünceye yer yok... eloğlu fezaı fet-hediyor... devrim düşmanlığı..."

Mithat yine anlattı, hep anlattı, tekrar anlattı. Adamda Nemrutlaşmış bir gurur. Hiç tetkik etmediği mevzular üstünde bile kendisince allâme-i cihan. Bilmediğini bilmeyen kişiye ne yapılabılır? Zafer'in dediği kadar varmış meğer, hattâ daha öte. Yanından buruk çıktı. Dersaneye uğradı. "İş yok" dedi arkadaşlarına, "bu adam bitmiş. İçinde yaşadığı milleti zerre kadar tanımıyor, değerlerini bilmiyor, bir de galiba rahatı bozulur diye

korkuyor, bunu hissettim. Benimle konuşurken tedirgindi, korkuyordu âdeta. Neyse, hepsi bunun gibi değil umarım, fırsat buldukça profesörleri yine de ziyaret edeceğim. Kafalarında bir araştırma merakı uyanırsa belki rahatlarından azıcık fedakârlık edip bu zahmeti ihtiyar ederler."

Sokak levhasının önünde biraz durdu. İçerilere doğru baktı. Teyzesinin oturduğu apartman rahatça görünüyor buradan. Modern mimarî dedikleri zevksizlik çukurundan kimbilir kaçınıcı kovada çekilmiş dört katlı mavi apartman, üçüncü katta teyzesinin dairesi. Balkon çiğ pembeye boyanmış, yağmur alan yerler daha da koyu. İçinde oturanların ruh halleri balkonda benek benek sanki.

Eskiden bu aileyi normal bir aile gibi görürdü, ama şimdi öyle göremiyor. Çünkü bir başka dünyanın penceresinden bakıyor. Ayrı, eskisinden çok ayrı değer ölçüleri kullanıyor.

"Bu aile," dedi, başını iki yana salladı, "indifaya hazır bir yarı nardağ!"

YOLBAŞI ? 145

Düşünceler attığı her adımda biraz daha yüklü bastırıldı kafasına. Bu aileyi düşündü. İlhami Beyi, teyzesini, çocukları. Aralarında yetiştirdiği insanlar. Ama kendisine alabildiğine yabancı. Birinden birini kurtarma ümidi olmasa zahmet edip gelmez bile.

İlhami Bey... Ailenin baş köşesini işgal eden adam. Emekli yüksek memur. Bütün derdi, akşamdan akşama kurdurduğu çilingir sofrasının eksiksiz donanması. Bu olsun da, isterse dışarda, ne dışardası, ailede kıyametler kopsun.

Teyzesi bir başka âlem. Ailenin ikinci rüknü, dahiliye bakanı dense yeri. Yok, aynı zamanda haricî işlere de baktığına göre hariciye bakanlığı da onun üstünde. Yaşı elli, söylemiyor ama belki ellinin de ötesinde. Köyden gelme, fakat kafasında köyünün güzelliğinden başka tek köy hatırası yok. Zavallının ömrü boş bir yarışın delice rekabeti içinde geçiyor. Önce Yüksek sosyete mensubu şehir bayanlarıyla sosyeteleşme yarışı, şimdi de gençlerle gençleşme yarışı. Sel sularının oyumlaştırdığı toprakların çukurlu halini andıran yüzünü her Allah'ın sabahı kimbilir kaç saat aynanın karşısında kalarak, Paris'ten, Londra'dan ısmarlanan güzellik müstahzarlarıyla sıvamaya çalışıyor. İhtimal, usta bir boyacı maharetiyle yüzünün çukurlarını macunluyor, oyuklarını dolduruyor, şurasına allık, şurasına pudra, şurasına ruj... Boyuyor, boyuyor.

Timur'un neler çevirmekte olduğu ana hatlarıyla belli. Her karşılaşmasında birtakım müsbet çağrışımlar yapacak konuşmalarla ikaza çalışması, şimdiye kadar belirli bir sonuç vermedi. Bundan sonra da vereceği şüpheli. Çocuğun Marksizm anlayışı ilmî değil bir kere, sırf sloganların cezbesinde. Bir de galiba dönüş yapmayı erkekliğine yediremiyor. Tuhaf bir his, tuhaf ama birçoklarında bulunur.

Semra şimdilik incisi sökülmüş bir istiridye. Tartışmalara gir-

miyor, tavsiyelere kulak asmiyor, hemen her gördüğünde sarhoş; boşlukta kalışın sarhoşluğu mu, yoksa içkinin verdiği uyu-146 ? YOLBAŞI

şukluk mu? Belirsiz. Akıntıya kürek çektiğinin kendisi de farkında gibi, ancak istikametini düzeltmek istemeyen bir hali de var. Devamlı tenakuzlarla cedelleşiyor. Zaten eve pek uğradığı filân da yok. Öğretmenlikten bıkmış, sekreterliğe özenmiş. Çalıştığı yeri de nedense ailesinden saklıyor. Melâhat Hanım kızı için endişeli, bu endişe zaman zaman İlhami Beyin de sesine sınıyor, ama "gençlik hali" deyip öyle bir umursamazlığa atıyor ki kendisini; insan o haliyle görünce aile reisi sıfatını ve mes'uliyetini birine devretti sanabilir.

Şimdiki halde yegâne ümit Sermin. Bu savruk, bu uçan, bu başboş kızın içinde bir safiyet gizli. Safiyetin ortasında bir filizlenme var gibi. İnsan o yaşlarda henüz tamamen kabuk tutmaz. Bir yerlerinde ter temiz, dejenere olmamış duygular saklar. Ve bu gibi duygular müsait zemin-zaman bulunca boy atarlar.

Sermin'de Doğu ile Batı iç içe. Hangi duygu temel, hangi his çatı, kendisi de bilmiyor. Bazan Şarklı, bazan Garplı oluşu bundan. Eğitim sisteminin-materyalizme dayanan temeli ile, ninesinden kalan inanç kökü sık sık çatışıyor.

Kızcağızın içindeki karmaşıklığa ustaca dalıp, temiz duygularını, saf düşüncelerini, kesinleşmemiş de olsa birtakım temel inançlarını kanaviçe üstüne gergef işler gibi ustaca ve titizlikle işlemek gerekiyor. Annesinin ve babasının üstünde tesiri tam. Onu kırmamak için ikisi de her boyaya girmeye hazır. Genç kızı kurtarmak, bir bakıma onları da kurtarmak demektir.

Kapıyı Sermin açtı. Eşiği geçer geçmez atom bombardımanı sonrası Hiroşima'ya girmiş gibi tuhaf bir duyguya kapıldı. Sanki bir evde değil, bir evin enkazları arasında bulunuyor.

Ceset denebilecek kadar yıkık üç insan, perişanlığın bütün izlerini yüzlerine kazımışlar, öyle korku dolu, ızdırap yükü altında ezik, bakıyorlar. Gözlerde bulanıklık, şaşkınlık, yılgnlık iç içe. Ve her birinde insana ürküntü veren ayrı bir donukluk.

YOLBAŞI ? 147

Selâm verdi. Çantasını Sermin'e uzattı. "Belli, yanardağ indifa etmiş. Felâketin sıcaklığı, yine de ruhlardaki buzulları eritememişse yazık!"

Koltuğa oturdu. İlhami Bey sanki bunu beklemişti şimdiye kadar. Gözyaşlarının tuzluğuna bandığı bir sesle, "Gitti!" dedi.

Bu tek felâket kelimesini bir yerlerden hatırlıyor Mithat. Nereden? "Allah'ım, nereden?" Babasının öldüğü gün. Daha çok küçük kendisi. Beş yaşlarında filân. Evet o gün. "Anne, babam ne zaman dönecek?" sorusuna annesinin tek kelimelik cevabı: "Öldü."

İlhami Beyin "Gitti" diyen sesinin, annesinin "Öldü" diyen sesine şaşılacak kadar benzemesi neden? İkisinde de aynı do-

nukluk, aynı ağırlık, aynı yakıcılık ve üğul üğul hasret.

Toparlandı, hayalini çekti aldı maziden. "Kim?" diye soracağı yerde, yahut "Nereye gitti?" diyeceğine, "Hangisi?" diye sordu, kendisi de pek farkında olmadan.

Cevabı Sermin verdi, galiba öfkenin kabarık çalkansımı da savundu bu sesle.

"Semra tabii!"

Genç adam alacağı karşılığı bile bile,"

"Büsbütün mü?" diye ekledi sorusuna.

Melâhat Hanım başım salladı. Hıçkırdı sonra. Elleriniyüzüne kapayıp salondan kaçtı. Sermin de onun arkasından...

"Karma aile ilk kurbanını vermiş" diye düşündü genç adam.

Acıyordu. Topuna acıyordu. Kaidelerinden habersiz bir oyun oynuyorlardı bunlar. Batıyı bilmeden taklit ediyor ve bünyeye uymayan reçetenin acısını çekiyorlardı.

İlhami Bey birden patladı. Ayağa fırlamış, sesinin yettiği ölçüde bağırarak konuşmaya başlamıştı:

148 ? YOLBAŞI

"Dünyayı kurtaracaklarını iddia edenler gelsinler de, şimdi yavrumu kurtarsınlar! Bu cehennem azabından beni, karımı, kızımı, oğlumu kurtarsınlar! Hayatı yaşanır hale getirdiklerini söyleyip kasım kasım kasılanlar, böyle bir dramı hayatlarında yaşadılar mı hiç, yaşadılar mı?"

Onsekizini ikmal ettiği an "Ben gidiyorum" deyip aile yuvasını bir tekmede dağıtan kızları kim durduracak? Onları kim kurtaracak? Kim koruyucu kanatlan altına alacak? Onu bu şartlar için hazırlayanlar mı?

Birden hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı. Sonra sakinleşti yavaştan. Gözyaşlarını kuruladı. Başını kaldırdı. Parmağını Mithat'ın yüzüne yüzüne salladı.

"Sen de kurtarıcılardan değil misin, Mithat? Dün sosyalizmin dünyayı kurtaracağını söylüyordun. Bugün İslâmın kurtuluşa medar olacağını söylüyorsun. Benim ciğerim sokağa düştü. Hadi kurtar! Ne duruyorsun, kurtarsana! Kızımı kurtar! Kurtar! Kurtar!"

İliklerine kadar soğudu vücudu. Mithat buzlu suya batırıldı sanki, ruhu buzkalıbı gibi dondu, vicdanı mengeneye sıkıştı, kulakları zonklamaya başladı. Ses hep aynı tonda beyninin içinde yankılanıyor:

"Kızımı kurtar! Kurtar! Kurtar!"

Sermin'in az önce annesinin peşinden çıktığı kapıya gözü çakıldı. Baktı, baktı.

Evet, biri gitmiş, ama iki tane daha var. Timur ile Sermin. Bu dram belki de tekrarlanmaz bir daha. Kurtarabilirse... Kurtulmak isterlerse...

"Allah kullarının kurtulmasını ister," diye mırıldandı. "O rahmeti sonsuz olan yüceler yücesi varlıktır. İpine sarılan selâmete varır. Onu şaşkın kullara anlatmak lâzım."

YOLBAŞI ? 149

Caddeye çıktığında vakit geceyarısına yakındı; yağmur hâlâ yağıyordu.

"Yağsın," dedi "Bu şehir de, şehrin insanları da alabildiğine rahmete muhtaç. İyi ki yağmur yağıyor, ya taş yağsa!"

Caddeler oldukça tenha. İstanbul şu haliyle kabuğuna çekilmiş kaplumbağaya ne kadar da benziyor.

Aksaray meydanını geçerken Valide Camiinin iki zarif minaresine uzun uzun baktı. Islanmaya aldırmadan seyretti. Biraz mahzun gibi duruyorlar. Galiba puslu havanın ağırlaştırdığı bir his bu, yahut az önce aralarında bulunduğu ailedeki acının tesiri. Yoksa mânâ âleminin direği minarelerde, hüznün eşi ne? Onlar geleceğin ümidini yeşertiyorlar.

Her basamağında dinlene dinlene, okuya okuya takunya takırdatan eski zaman müezzinlerinin ayak seslerini duyuyor gibi. Atmosfer bu sesleri bünyesinde bir teyp bandı maharetiyle sakladıktan sonra, genç adama aktarıyor sanki.

İnsanın yerini makine alalıberi hiçbir müezzin şu minarenin merdivenlerinde takunya takırdatmamış olacak. Basamaklarında durup hiç kimse zikretmemiştir herhalde. Bundan mı mahzun gibi minareler? Kimbilir.

Nedense hüznünlendi. Saçlarından süzülen yağmur damlaları yüzünün yarısında gözyaşlarıyla birleşerek akıyor şimdi. İçinden ellerini yüzüne kapayıp hıçkırma hıçkırma ağlamak geliyor. Koparılan özüne, sövülen, yozlaştırılan ruhuna ağlamak! Koparanlar, şovenler ve yozlaştırılan adına ağlamak... ağlamak!

Patronlarını öldüren sekreterler, evlerini terk eden kızlar, çirkefin içine yuvarlanan ana kuzuları için ağlamak. Öldürülen, kaçırılanlar, yuvarlayanlar adına!

Toparlanmaya çalıştı.

Ağlamak neye yarar ki? Az mı ağlamış bu yolda. Fert fert de-150 ? YOLBAŞI

ğil, milletçe üstelik. Akıtılan yaşlar imkân olsa da bir araya toplanabilse, ihtimal Van Gollü gibi bir yarideniz meydana gelirdi. Netice: lanetlenmiş Frankeştayn'larm daha da artması.

Hayır, ağlamayacak, ağlamamak! Onu ağlatmak, yalvartmak için elbirliği eden güçlere; Marksizme, sosyalizme, faşizm'e, eyyamcılığa, materyalizme bu zevki tattırmamalı. Başını dikmeli, sesini gürleştirmeli, akıtılan gözyaşlarının hesabını demokratik yollardan sormalı.

Gayr-i ihtiyarî güldü: Hangi demokratik yol? Kendilerini "aydın" ilân etmiş bir azınlık zümrenin, bir lotarya grubunun inhisarındaki demokrasi mi?

İyi, ama bu tekelcilikten de demokrasiyi kurtarmak gerekiyor mu? Bir vatansever münevver için mukaddes vazife değil mi bu?

Elbette. Öyleyse ilk iş, dini ezmenin, dindarları sindirmenin adına demokrasi denmeyeceği gerçeğini bütün dünyaya ilân etmek. Demokrasi adına sunulan, ama buram buram menfaat ko-

kusu taşıyan reçeteleri yırtmak, reçete tutan elleri kırmak, çirkin yüzlerdeki güleç maskeleri alaşağı etmek lâzım önce.

"Hangi yolla?" diye söylendi. "Her gün sokak sokak gezip bağırarak mı? Deli diye adamı içeri tıkırlar. Şehir şehir, bölge bölge dolaşıp konferans vererek mi?"

Zihninden şöyle bir hesapladı. Altmış yedi vilâyet, beşyüz yetmiş iki kaza, kırk binden fazla köy. hepsini gezebilmek için bir ömür bile yetmez belki.

"Uzun iş," dedi. "Üstelik peşin alkışlar insanı şımartır, belki de dâvasından uzaklaştırır. Ruhu benlik duygusu avuçlarsa, ihlâs gitti gider. Bir daha tutabilirsen tut. Yoo, bu olmaz. Bir başka yol... Ah! Özel radyo istasyonu kurmaya müsaade etseler."

Bir müsaade etseler... Yapar mı yapar. Üç yüz bin liraya ya-
YOLBAŞI ? 151

kın parası var. Ülke boş değil ya: Gider, zengin iş adamlarına derdini anlatır:

"Bakın" der. "Marksist fikirler giderek yaygınlaşıyor, üniversitelerimiz anarşi çıkarmak için hazır kuvvet barındıran karargâhlar haline geldi. Rusya'ya bakın, Bulgaristan'a bakın, Doğu Almanya ile Çekoslovakya'ya bakın! Oralarda serbest teşebbüs yok. İhtilâlden hemen sonra girişilen operasyonlarla zenginlerin mallarına el konmuş, fabrikaları, işyerleri devletleştirilmiş. Canları bağışlanmış mı? Ne gezer! Ya çalışma kamplarını, yahut idam sehpasını boylamışlar."

Uzun uzun anlatır, sol hareketlerin tarihî gelişiminden misaller verir, yapılan neşriyattan örnekler gösterir. Türkiye'deki sol hareketi diğer komünist devletlerdeki gelişimiyle mukayese eder ve eninde sonunda mutlaka onları inandırır. Yardım etmelerini sağlar. Hiç değilse borç verirler. Taştan, çelikten değiller ya bu insanlar.

"Al" derler. "Neyimiz var, neyimiz yok, hep senin olsun. Tehlikeyi görüyor, fakat ne yapmamız gerektiğine karar veremiyorduk. Sen çıktın, köklü bir teşebbüse geçmek istiyorsun. Yap bu işi, finansman tamamen üstümüzde olsun, idarî yönü seni ilgilendirir. Hadi iş başına!"

Ama imkânsız. Türkiye'de radyo istasyonları kurmak devlet tekelinde. Özel teşebbüse bu alanda yer yok.

Boş oturmak da olmaz ki. Bir şeyler yapmalı. Babaların ıztırbını, anaların iniltisini dindirecek bir şeyler.

Çocuksu bir çığlıkla kendisine geldi.

"Yazıyooor!"

Gazete satan çocuğun sesiydi. Yağmur altında çekirge gibi zıplayarak koşuyordu. Ya kalabalık ailesine yardım, yahut sine-ma harçlığını denkleştirmek için ıslanıyordu.

152 ? YOLBAŞI

Elektrik direğinin altında dikilen genç adamı görünce durakladı. "Çok kaçırmış olacak" diye düşündü. Bir gazete satabilme

ümiyle sesini feryada dönüştürüp hıçkırıkla karıştırdı.

"Bir iş adamının öldürüldüğünü yazıyor! Yarınki gazeteler, yarınki!"

Mithat, çocuğu çağırıldı. Gazete satmak için bazan bomba haberler uydurduklarını biliyordu.

"Adamı neden öldürmüşler?" diye sordu.

Çocuk kurnaz, pişkin bir gülümsemeye:

"İşporta haber yok abicim. Tosla parayı, okuyabildiğin kadar oku."

Genç adam, çocuğun gözaçıklığına güldü.

"Ver," dedi "bir tane."

"Hangisinden, abicim?"

Bir sürü gazete resmi geçit yapmaya başladı gözlerinin önünde ıslana ıslana. Çok satan bulvar gazeteleri, bol resim, bir de cinayet haberleri üstüne kurulu. Renkli fotoromanlarla dolu olanlar ekseriya fazla satar. Ağırbaşlı geçinen sol gazete, keçisi çalınan müftü hakkındaki haberi müftünün keçi çaldığı şeklinde vermekle maruf; dinle ilgisi olan herkese çamur fırlatan, her şeyi yıkmaya çalışan malum malavcı. Başka? Aşırı soldakiler. Bir de çıkış gayelerini İslama hizmet diye ilân eden, fakat kendi tezini anlatmaktan çok karşı tezi çürütme gayretiyle hizmete vakit bulamayanlar.

"Dere kurbağasına döndük, abi, biraz acele et. Şunu vereyim mi?"

Tirajı en yüksek bir hava-cıva gazetesi uzatmıştı. Mithat aldı. Nasılsa gazetelerin hiçbiri kendisine hitap etmiyordu. "Al birini vur öbürünü." Bir lirayı uzattı.

İş adamının öldürülüşünü manşetten vermişlerdi. Kocaman YOLBAŞI ? 153

siyah harfler Mithat'ın ıslak bakışlarına yapıştıyordu. "Bir iş adamı vurularak öldürüldü." Her gün sürü ile insanın öldüğü bir dünyada çok mu enteresan sanki bu haber? Gazeteye göre öyle olmalı. Madem ki iş adamı, madem ki zengin, manşetten vermeye değer. Nasıl bir rekabetin kurbanı olduğunu Allah bilir.

Yarın en azından bir milyon insan bu hadiseyi duymuş olacak. Yorumlar yapılacak, hayat hikâyesi çeşitli gazetelerden öğrenilip "İyiydi-kötüydü" filan gibilerden tartışılacak, niçin vurulduğu üstüne fikirler beyan edilecek.

Aniden beyni zonkladı. Manşete takılı gözleri parladı.

"Gazete!" diye söylendi kendi kendisine. "Bazı düşünce ve görüşlerin yayılmasında en etkili vasıta."

Adımlarını sıklaştırdı. Bayezid yokuşunu hızlı hızlı çıktı. Gü-lümsüyordu. Ensesinden beline doğru kayan muzip damlacıklar artık onu ürpertmiyor, aksine mutluluk veriyordu.

İslâm medeniyetinin dayandığı esas çizgileri gazete diliyle her gün millete anlatmak, böylece yeni bir uyanışa o medeniyetin çevresi içinde zemin hazırlamak fikri cazipti. Düşündükçe

daha da cazipleşiyordu. Almanya'da kazandıklarını bu hayırlı iş için sarf edebilir, böylece hem parasını çalıştırmış olur, hem de hizmet yolunda birkaç arkadaşın istihdamını temine vesile olur. Parası yetmez şüphesiz, ama borç bulabilir, bazı iştiraklar sağlayabilir. Sefahatin çamuruna yuvarlanmamış birkaç zengin mutlaka vardır; yardım ederler, etmeleri lâzım, bu dâva onların da öz dâvası. Önce arkadaşlarına damşmalı, gazete çıkarmanın lüzumlu olup olmadığı tartışılmalı. Tek başına varılacak karar sıhhatli olmayabilir. Madem ki bir topluluğa mensuptur, madem ki bu topluluğun bir şahs-ı manevîsi vardır, her düşünce bu şahs-ı manevînin esasları içinde enine boyuna incelenmeli.

Yeniçeriler Caddesinin üstünde bulunan evine gelene kadar 154 ? YOLBAŞI

şırıl sıklam oldu. Fakat aldırılmıyordu. Nisan yağmuru düşüncelerine bereket getirmişti.

Anahtarı kilide soktu. "Tık" sesi gelene kadar çevirdi. Az sonra önünde açılacak olan bir apartmanın giriş kapısı değil, sanki geleceğin ümit kapısı. İncitmekten korkar gibi yumuşak itti, ikinci kata çıkan merdivenin başındaki paspası ayağıyla düzeltti.

Yukarı çıktı. Dairenin ziline bastı. Cevap veren yoktu. Mehmet Bey dönmemiş olacaktı. Daireyi onunla paylaşıyorlar. Kendi yaşında, ufak tefek bir insan. Vücudunun ufak tefekliği yanında ruhunun engin büyüklüğü Mithat'ın gözlerini hep kamaştırır. Malî sebepler yüzünden liseden sonra okuyamamış, bir süre maliyede memurluk yapmış, rüşvet tekliflerinden bunalınca da kendisini hizmete vermiş. Muvazeneli, mantıkla heyecanı bağdaştırabilen ender insanlardan. Sözlerinde hem heyecan var, hem de mantık silsilesiyle örülü bir tutarlılık. Mithat onu dinlerken hep hayran kalır.

Kapıyı anahtarla açtı. Elektriği yakmadı. El yordamıyla bir koltuk bulup oturdu. Kafasındaki gazete mücessemleşmiş, duvarın karasına yapışmıştı. Görür gibiydi. Ne cinayet haberi, ne fotoroman. Ne anasını öldüren, ne karısını kesen. Bunların sebepleri yalnızca, milletin özünden nasıl koparıldığı, nasıl aslından uzaklaştırılıp taklide yönetildiği üzerine araştırmalar, makaleler, fıkralar. Buram buram fikir, buram buram öz...

Düşüncelerini sıcağı sıcağına birisine anlatma ihtiyacını nasıl da duyuyor içinde; bu arzu, bu iştihak nasıl da kendisini belli ediyor. "Mehmet Bey nerede kaldı acaba? Kimbilir hangi hizmet yolunun üstünde o vakur, o ciddî ve azimli yürüyüşüyle ilerlemekte şu an."

Elektrik düğmesini çevirdi. Kafasmdakiler ürkmüş gibi dağıldılar. Namaz kırmamıştı daha. Kollarını sıvadı, terlikleri ayağına geçirdi, abdest aldı.

YOLBAŞI ? 155

Şimdi dünyaya bütün kapılar kapanmış, vücut, ruh ve beden olarak her zerresiyle Allah'ına teveccüh etmişti. İbadetin hazzı-

nı yudum yudum içiyordu. Bu hazzı duymadan yıllarca bir gallet kuyusunda nasıl yaşayabildiğine namazdan sonra bir kere daha şaştı. Af dileye dileye yatağa girdi. Mehmet Bey döndüğünde o mışıl mışıl uyuyordu.

Sabah namazından sonra ilk yaptığı iş, fikrini Mehmet Beye açmak oldu. Heyecanlı heyecanlı konuya girdi:

"Kardeşim, her sabah Babıali'de yirmiye yakın gazete çıkıyor. Bir tanesi olsun, öze ve bize dönük değil. Çoğu kozmopolit Batıcı, bir kısmı militan sol, öze dönük gibi görünenler bu işin şuurundan mahrum. Reaksiyondan öteye geçemiyorlar, meselelerini ya bilmiyorlar veya bildiklerini anlatamıyorlar. Doktrin ticareti yapanlarla resim ticareti yapanlar el ele öz değerlerimizi batırırken, biz bu noktaya niçin gereken ehemmiyeti vermiyoruz?"

Kuşluk vakti Zafer çıkageldi. Mithat yine aynı konuyu açtı, uzun uzun konuştu:

"Yirmi gazete demek, her sabah yirmi ayrı yerden bombardımana maruz kalmamız demektir. Durmadan yara alıyoruz. Uydurma, yalan haberlerle millî ve manevî değerlerimizi lekeliyorlar. Ya susup sineye çekiyor, veya hayıflanmakla iktifa ediyoruz. Bu sözlerimle hiçbir şey yapılmadığını söylemek istemiyorum. Şükür, geçmişe nazaran hayli mesafe almış durumdayız. Hamiyetli, feragatkâr sebatkâr arkadaşlarımız, dâva sahipleri, dâvalarının şuurunda, taviz vermeden yürüyorlar. Anlatmak istediğim, gazetecilik noktasında da hizmet zemini bulabileceğimizdir."

Zafer'le Mehmed'in bakışmaları susmasına yol açtı. Tereddüt etti. Acaba olmayacak şeylerden mi bahsediyordu? Bir hayalin peşinde mi koşuyordu?

156 ? YOLBAŞI

"Anlat!" diye teşvik etti Zafer, "niçin sustun?"

"Bilmem ki, bir an hatalı davrandığımı sandım."

"Yok canım, anlatmana bak sen. Aslında zaman zaman bizim de düşündüğümüz şeyleri söylüyorsun. Düşündüğümüz ve tatbikata koyduğumuz. Biliyor musun, bu uğurda ne cefalar çektik? Matbaalar bir sayfalık gazetemizi basmak istemediler. Anlaşmaları bile hiçe sayarak oyunbozanlık ettiler. Mehmet'e sor, biri yüzümüze karşı ne dedi biliyor musun? 'Basarnam, matbamı başıma geçirirler.' Aynen böyle, acı acı gülmekten kendimi alamamıştım. Bir başkası ise 'Bu gazeteyi Babıâli'de yaşatmazlar, aklınız varsa vazgeçin, niçin inat ediyorsunuz canım, memlekette yapacak başka iş mi yok? Zaten gazetecilikte eskisi gibi para kalmadı, iyi bir yatırım alanı sayılmaz.' Adam neyin peşinde, biz neyin derdinde! Dahası var. Dağıtım konusu. Şirketler dağıtmamakta öyle bir direniş direndiler ki, sonunda tek sayfalık gazetemizi kendimiz satmak mecburiyetinde kaldık. Şimdiye kadar üç-dört deneme yaptık, o tecrübelerin ışığında bir denemeye daha girebiliriz. Ama baştan sağlam tutmalı işi, gazetemizi basacağımız matbaa, dağıtım şirketi filân, önceden bulun-

malı. Müşküller baştan halledilmeli ki, sonu yine hüsrarla bitmesin."

Mithat heyecan dolu bir jest yaptı:

"Yani prensip olarak kabul, öyle mi?"

"Evet" diye başlarını salladılar. Sonra Mehmet Bey tek başına götürdü sözü.

"Evet, ama biz üç kişi bu işin altından kalkamayız. Dâva arkadaşlarımıza durumu bildirelim. İstanbul'dakilerle bizzat görüşelim, bir araya gelelim, istişare edelim; kısacası, üç çift göz yerine üç bin çift gözle görelim."

Mithat heyecanın zirvesinde bulunuyordu, ayağa kalktı, pencereden dışarısını seyretti görmeden, bir süre de gezindi, sonra geldi, arkadaşlarının önünde durdu:

YOLBAŞI ? 157

"Evden kaçan kızlar, çirkefin ağına yakalanan masum, fakat hoş gençler. Her gün kaç tane, kaç baba bağırlarına taş basarak yoldan çıkan oğlunun, yahut kızının matemini tutuyor. Ben gözlerimle gördüm. Yavrumu kurtarınız diye feryat eden seslerini duydum. Kulaklarımdan bu ses gitmiyor bir türlü. İçim parça parça oldu. Bu sesi siz de duysaydınız, eminim, içiniz sızlardı."

Zafer elini göğsüne bastırarak,

"Zaten sızlıyor," dedi. "Yıllardır. Bir kanun kaçağı olarak polis tarafından arandığım günlerde bu ıztırabın binde birini dahi duymuş değilim. Hayatı bir kovalamaca olarak kabullenmiştim. Dünyayı futbol topuna benzetiyordum. Birkaç siyaset adamı bu topla sürekli oyun halinde idiler. Birinin ayağından öbürünün ayağına, sonra öbürünün. Bir gün imandaki derin saadete ulaşınca, onunla birlikte ruhumda müthiş sancılar da başladı. Acı ile tatlının bu kadar iç içe girdiği bir dönemi daha yaşamış değilim. Bazan hüngür hüngür ağlamak istedim, bazan katılasıya gülmek. Bir heyecan küpü idim. Aklımdakini hemen yapmaya çalışırdım. Sonra sonra ölçülerim teşekkül etti, istişarenin mânâsını anlamaya başladım. Şimdi gazete çıkarma fikrini arkadaşlara açalım. İstanbul dışındakileri mektupla haberdar edelim. Evet denirse para bulalım. Matbaa ile, dağıtım şirketiyle anlaşalım. Tamam mı?"

"Tamam!"

"İyi, bir mektup örneği yazıp teksirle çoğaltırız. İş daha çabuk ve kolay olur. Mehmet, kardeşim, sen İstanbul'dakileri telefonla ara. Akşam burada toplanalım. Önce Mustafa'yı haberdar et, bu fikir onu yakıyor nicedir, bir başka gazetede çalışıyor, ama kafasında hep öz fikirlerine hitap eden bir gazete çıkarmak yatıyor. Kaç kere konuyu açtı, evet diyemedik. Parasızlıktan evvelâ, yoksa gazetemiz olsun, kim istemez."

158 ? YOLBAŞI

"Uç yüz bin liram var," diye söze girdi Mithat. "Tamamını bu işe yatırmaya hazırım. Bazı iş adamları ile temas kurup yardım

sağlamayı da üstleniyorum."

"Onlara pek güvenme, daha önce boyumuzun ölçüsünü aldık."

"Yine deneyeceğim, anlatmak görevimiz, yardıma yanaşmazlarsa yanaşmasınlar. Ben sadece anlatacağım, yalvaracak değilim."

"Öyle olsun bakalım, yalnız unutma, paranın tamamını kaybedebilirsin, iş garantisi yoktur."

"Bu riski göze alıyorum. Daha çok gencim, yeniden kazanabilirim, para umurumda bile değil. Bir kör boğaz, nasılsa doyar."

Gülümsüyordu son sözlerini tamamlarken.

Daktilonun başına cızırdan cızırdan taktı kâğıdı, tuşlara yüklendi.

Mehmet Bey telefon sehpasının yanına oturmuş, önüne cep rehberini açmıştı. İnce uzun parmakları bir tavuk gibi numaratörü gagalıyordu.

Zafer köşeye çekildi. İlk gazete deneyini düşündü. Zorluklar, ama ne yaman zorluklar. Yığın yığın, tümen tümen. Maziye, göçtü.

Yıl 1964 filân... Küçük çapta bir haftalık gazete çıkarmaya başladılar. Babîâli'nin Batı kusuğuna bulanmış çehresinde belki ilk defa bu kadar parlak bir doğuş oldu.

Her geçen hafta gazete biraz daha yerleşti. Dindarlar sahip çıkıyorlar. "Bizim gazetemiz" diyorlar. Tiraj giderek artıyor. Hemen hiç iade yok. Dâva sahipleri kalan gazeteleri iade edip zaten müşkül şartlarda çıkan gazetelerini daha müşküle düşürmek için aralarında taksim ediyor, uzak köylere postalıyorlar. Bazılarının postacılarla başları derde giriyor, ama ehemmiyeti

YOLBAŞI M 159

yok. Gelen mektuplar bu işi sonuna kadar şevkle, zevkle yürütecekleri yolunda.

Dördüncü sayı da çıktı.

"Heveskâr birkaç genç gazetecilik oynayacak" diyen Babîâli şişknleri bu netice karşısında şaşkın. Yeniden filizlenen eski kök hepsini ürkütmüş. "Çare yok, susturmak lâzım" dediler. Millet, haşmetli mazisini yıkanlardan hesap sormaya kalkarsa, gazeteleri başlarına geçer çünkü. Bu ses Babîâli'den yükselmemeli. Dört sayı ne demek? Onlar daha doğuş sancılan çekerken nice gazeteyi öldürmüş insanlar, tecrübeliler bu konuda, çok tecrübeli.

Babîâli'de her zaman bir gazete çıkarabilirdi, ama bunun İslâmî fikirleri yaymaması şart. Hele hele milleti düşünmeye sevk etmemesi lâzım. Millet düşünmeye başlarsa rahatları bozulur, bir hesaplaşma dönemi açılır. Oysa hesabını veremeyecekleri yığınla iş çevirmişler şimdiye kadar, çevirmekte de devam edecekler. Vay bu tekere çomak sokmak isteyenlerin hali ne!

Yolunu buldular. Matbaacıyı tehdit ettiler. Fakat adamın an-

laşması vardı. Bir yıl müddetle basmak zorunda idi. Cayan taraf tazminat ödeyecekti.

Bundan kolay ne var? Tazminatı onlar ödediler. Yeter ki bu filiz kırılınsın, gerekirse daha da ödeyecekler.

Gazete orada kala kaldı. Zafer ve arkadaşları o matbaa senin, bu matbaa benim, bütün matbaaları gezdiler. Yok, yok, yok. Herkes anlaşmış gibi aynı şeyleri söylüyor:

"Basarnayız."

Neden, niçin, niye? Bu sorular sanki beton bir duvara sorulmuş gibi cevapsız kalıyor.

Çaresizlik gökboyu. Neredeyse ümit yaprakları solacak. Hüsran bütün dâva sahiplerini cenderesine alıp sıkacak, sıkacak...

160 B YOLBAŞI

Tam bu sırada yüksek tirajlı gazetenin teklifi geliyor:

"Gazetenizi bize satınız."

Asla! Bu ceylân hiçbir sırtlanın eline teslim edilemez.

Bir sayfaya indiriyorlar ve teksirle çoğaltıyorlar. Zahmetli, zaman ahcı bir iş. Ve üstelik Anadolu'ya artık sevk etmenin de imkânı yok.

Ne yapmalı, nasıl etmeli?

Soru işaretleri beyinlere saplanmış, ünlemler topuz topuz kalfalara iniyor.

Nasıl yapmalı?

Babiâli şişkinleri yaptıklarıyla kalmaya niyetli değil. Son çıkan el ayası kadar sayıyı savcılığa ihbar ediyorlar. Sebep, yasak kitaplardan pasajlar aktarılmış.

Yasak kitap dedikleri de dini anlatan, İslâmın derinliklerindeki gunceleri derip Müslümanlara sunan kitaplar.

Hop! Gazete kapatılıyor.

Babiâli yüzsüz yosmalar gibi ellerini oğuşturuyor:

"Başardık" diyor, yalanıyor, sırtlıyor, gevşiyor.

"Susturduk!"

Fakat susar mı? Öyle kolay kolay silâhını teslim eder mi?

Bir bekleme/ toparlanma süresi. Anadolu'dan çuval çuval mektup. Yakınma, sızlanma, öfkeli de zaman zaman.

"Çöl ortasında bir su menbaı bulmuştuk, tam kana kana içecekken kuruttular."

"Dikenliklerin ortasında yeni bir yol açılmaya başlamıştı, yolumuzu tıkadılar."

"Bahçemizde yeşeren taze, nazenin gülü daha tomurcuk halinde iken kopardılar."

YOLBAŞI ? 161

Ve bitmez, tükenmez sorular:

"Ağabey, ne zaman yeni bir gazete çıkaracaksınız?"

"Ağabey, iman, ehl-i küfür cephesine teslim mi olacak?"

"Ağabey, şevkimiz bu kadar mıydı? Bu yolda ölümü dahi göze almayacaksak niçin yola çıktık?"

İstekler, arzular, temenniler ayrı yerlerden yola çıkıyor ve

hep aynı noktada birleşiyorlar.

"Mutlaka yeni bir gazete çıkarmak lâzım."

Çıkardılar, yine kapatıldı. İsmi değiştirip tekrar çıkardılar, tekrar kapatıldı. Ama arzular hep aynı noktada düğümlü kaldı:

"Mutlaka bir gazete."

"İşte bugün yeni bir gazete için yeniden kollar sıvanıyor. Bu, yeni çileler demektir, yeni ıztıraplar demektir. Belki de demir parmaklıklar demektir. Şimdiye kadar olmamış bir şey değil ki..."

"Dönmek ne kelime! Hep, ama hep ileri gitmek, daima yürümek, müşkülleri ezerek sık adımlar atmak..."

Mithat yazıyor, Mehmet telefon ediyor. Daktilo tuşlarının tırtısına karışıyor "alo" sesi. Boşuna değil, yeni bir gazete çıkarılacak. Müslümanların giriştikleri herhangi bir işi yarım bırakmayacaklarının da ispatı lâzım hem, bu ispatlanacak.

Zor şartlarla tekrar gırtlak gırtlığa mücadele başlamıştır. Herbiri fedakârlığın, cefakârlığın son noktasına kadar gelmiştir. Bazan yol dikenlerle örtülmüş, bazan derin çukurlarla dolmuştur. Herşeye rağmen yürünmüş, engeller aşılmış ve bugünkü duruma çıkılmıştır. Yine yürüyecekler, hep yürüyecekler, el ele, gönül gönüle...

Büyük gün. Güneş parlak. Bir gün önceki yağmurun buharı genizlerde ince bir zift kokusu bırakıyor. İstanbullu günlük çilesini çekiyor. Başarılan büyük işten bihaber. Verilen diş diş mü-162 ? YOLBAŞI

cadelenin farkında bile değil. Zaten neyin farkında ki? Birçoğu özünü ruhunun derinliklerinden söküp alanları bile tanımamış daha. Sürüklenircesine yaşıyorlar. Bulanık, kirli bir hayat. Fakat berrak, pırıl pırıl bir gün.

Bugün İstanbulluların çoğu için birşey ifade etmese bile, Mithat ve arkadaşları için çok şey ifade ediyor. Bir kere, bugün inanç cephesi kuvvetli bir silâha kavuşmuş bulunuyor. Düşmanın silahıyla düşmanına mukabele edebilecek, dostlarını savunabilecekler. Mukaddesata dil uzatanların dilini kesebilecekler, kılıç uçlu kalemler, hakikati görmemekte direnen gözlere hamle hamle inecek.

Geceyi rotatif başında uykusuz geçim Mithat, vücutça çok yorgun ve fakat ruhen şaşılacak derecede zinde, kalabalığa karıştı. Elinde her an parmaklarıyla okşadığı bir gazete. Aylardır süren yıpratıcı gayretin ilk mahsulü. Okşuyor, okşuyor; doymuyor yine, gözlerine kaldırıyor sık sık, yüzüne sürüyor.

"Başardık" diyor içinden bir ses, "bir gazetemiz var artık. Küçük de olsa bir gazetemiz var ya!"

Cicili resimler yok, rengârenk çerçeveler yok, sosyete haberleri yok, gazino, banka ilânları da yok. Kendi çapında, fakat çerçevesini çatlatacak kadar dolgun muhtevalı bir haftalık gazete. Sosyete sütununun yerine sosyete perdesi ile örtülmüş iffet cellâtlığının anatomisi. Karısı kötü yola düştü diye öldüren kocanın tam boy fotoğrafı yerine karısını o yola iten sebepler. Gü-

zelliik yarışması ,rjrine, Kur'ân okuma yarışmasının haberi. Yok yere ölenler, öldürenler yerine, cinayetlerin, canilerin ve mazlumlarnın ruh portreleri. Bunlar var.

"Daha?"

Dinden kopuşun dinmez sancıları.

Bu nesil nasıl yetiştirildi?"

Yolbaşmdakiler.

YOLBAŞI ? 163

Bu cemiyet nasıl kurulur?

Ve diğerleri. Kurtuluşa çıkan yollar, acıyı dindiricek mânâ reçeteleri. Sırasıyla, alt-alta, yan yana. Harflerin bu gazetede bir savaşı yok, hayır; tam bir uzlaşma, bir kardeşlik havası içindedir.

"Başardık ya, ilk sayısını çıkardık ya, gerisi gelir."

Bir anda her yer güllük gülistanlık olmayacak tabii. Yeni engeller çıkacak, yollarına daha derin çukurlar açılacak. Bunları da aşmalı ve hep yürümeli, doğruya yürümeli, hakikatlere yürümeli, imana yürümeli, Islama yürümeli. Şaşmadan, sapmadan, yalpalamadan, yürümeli, yürümeli...

Gazeteyi tanıtmak lâzım, birkaç günlük gazeteye ilân vermeli bunun için.

Mithat'la Zafer gittiler sağcı tanınan bir günlük gazeteye.

"Efendim, bir ilânımız olacak."

Uzattılar ilânı.

Adam elektriklendi birden, yerinden fırladı.

"Basarnayız!"

Kendi tepkisinden kendisi ürkmüş gibi etrafına bakındı, tekrar oturdu, yalvaran bakışlarla baktı karşısındakilere:

"Kusura bakmayınız, patronun kesin talimatı var, nihayet bir gazeteyiz, başka bir gazeteyi tavsiye edemeyiz, prensiplere aykırı düşer bu, anlayacağınızı umarım."

İlânı geri uzattı:

"Güle güle efendim."

Başka bir sağcı gazetenin ilân müdürüne gittiler. Hemen birincisine yakın bir tepki ve hemen hemen aynı cümleler:

"Basamayacağız, özür dilerim."

Zafer çakmak çakmak baktı adama, bakışlarıyla bunalttıktan sonra, bir balyoz gibi tek kelimeyi indirdi:

164 ? YOLBAŞI

"Niçin?"

İlân müdürü oyalanma ihtiyacıyla pencereye yürüdü, kanadı açtı, arkasına bakmadan,

"Prensip meselesi," dedi.

"Prensip mi? Önceki günkü nüshanızda yeni çıkacak sol bir derginin ilânı vardı, sözümona sağcısınız, üstelik prensiplerinizi de var, niye bastınız o ilânı?"

Adam derinden soluklandı. Tedirgin bir sesle,

"Onu," dedi, "patronun özel emriyle bastık. Siz de özel emir getirirseniz..."

Çıkınlr. Başka birşey yapamazlardı. Adamın gazetesine ortak değillerdi ya. Dilediği gibi kullanırdı. Dilediği ilânı basar, dilerse basmazdı. Bunun için direnmek beyhude idi.

"Sağcı patron solcu patronun masa arkadaşı olmalı," diye tahmin yürüttü Zafer. "Baksana, özel emirle ilânını bastırıyor."

Mithat cevap vermedi. Bir çıkar yol arıyordu. Gazeteyi nasıl tanıtacaklar? Gerçi dostlar sağolsun, bu işi fahrî olarak elden ele, dilden dile yapıyorlar, ama onların ulaşamadığı eller, seslerini duyuramadıkları kulaklar var.

Çağaloğlu Meydanının tam orta yerinde çakılmış gibi durdu.

"Buldum!" diye bağırdı. "Radyoya ilân verelim."

Bir dolmuşa atlayıp Aksaray'a, oradan otobüsle Taksim'e gittiler. Taksim'den Harbiye'ye kadar yürüdüler. İstanbul Radyosunun kapısından içeri girdiler.

Fakat heyhaat! Gök demire kesmiş, yer bakır katılığına bürünmüştü. Radyo idarecileri gazetenin muhtevasını görünce çarpılmışa dönmüşlerdi. Telefonlar açılmış, ağır kapılar gıcırdayarak örtülmüş, yarım saat içinde ummadıkları cevap gelmişti.

"Bu ilânı duyuramayız."

YOLBAŞI ? 165

"Niçin?" sorusu yine muallâkta kaldı Memurlar müdürlere, müdürler genel müdüre, genel müdür yönetim kuruluna attı. Oda oda gezerek akşamı ettiler. En sonunda baykuşla serçeyi birbirinden ayırd edemeyen fikir cücelerini küçük dünyalarıyla baş başa bırakarak eve döndüler.

El ilânı basmaktan başka çare yoktu.

Öyle yapacaklardı. Bu ilânları Anadolu'nun dört yanına dağıtacaklar, dâva sahipleri dükkânlarına asarak gazeteyi duyuracaklardı. İmkânsızlıklar arasında bir imkân yolu böylece bulunmuş oldu.

• • •

Neriman incelenerek yürüyor. Askısından omuzuna astığı çanta en büyük angarya; kâh o yana sallanıyor, kâh bu yana sallanıyor, Neriman yavaşlayınca çanta da ,yavaşlıyor, durunca duruyor, gölgesi gibi.

Arkaya döndü, Sermin'e nemli bir gülücük gönderdi:

"Öfff bu çanta," diye şikâyet etti, "sıcakta da hiç çekilmiyor."

"Öyle," diye tasdik etti Sermin, bir yandan da dudaklarının üstünde biriken damlaları elinin tersiyle sildi.

Çok sıcak. Meteoroloji bile şaşmış bu işe. Kışa merdiven dayamışken böylesine günlük güneşlik, böylesine kavur kavur hava. Neriman'ın annesi geçen gün komşusu Hamide Hanıma dert yanıyordu.

"Kardeş, dünya tersine döndü, baksana havanın sığağına."

"Haklı kadıncağız" diye düşünmüştü Neriman. "Baksana havanın sığağına!"

Bu sıcakları değerlendirmeliydi. Havalarda bir soğursa bir dahaki sefere kadar ohooo! Kimbilir kaç ay geçer.

Okullarında niye açmışlar sanki? Saçma! Okulsuz olur mu? Yine saçma! Niçin olmasın! İlkçağlarda okuma yazma mı vardı?

166 ? YOLBAŞI

işaretlerle, resimlerle ne de güzel anlaşıyordu insanlar. Yine de pekâlâ mutlu oluyorlardı. "Öyleyse saadet ilimle teknikle bağimli değil."

Bunları düşünmenin sırası mı canım! Herşey ne kadar güzel. Bugün insanları bile sevimli İstanbul'un. Kendisine öyle geliyor. Çünkü neşeli, çünkü genç, hayat dolu, geleceğe ümitleniyor, istikbal için hayal kuruyor. Renklerin cümbüşünde yüzen yeni bir dünya çizerek bir uçtan bir uca kulaçlıyor. Kötülüklerle de, gerçeklerle de kapalı bir dünya bu. Neriman'ın dünyası. Hayallerinin en ortalık yerinde uzunca boylu, kumral saçlı —yok sarışın yok yok, en iyisi yine kumral— düzgün konuşan, gülünce yanaklarında gamzeler açan, şık giyinen, danstan müzikten, kısaca her türlü eğlenceden hoşlanan bir genç bulur daima. Bazen bir subay elbisesi geçirir sırtına, bazan da spor, kolsuz bir gömlek. Ama en çok denizci kılığını sever Neriman. Ve sık sık hayalindeki genci bu kılığa sokar. Beyaz bahriyeli elbiseler, paça bolca, düğmeler madenî, üzerlerinde çapa resmi var, omuzlarda apoletler, kollarda şerit.

Sonra bir peri padişahının oğlu olduğunu düşünür hayalindeki gencin. Bir gün gelecek, kaptığı gibi kır atının terkisine atacak, ver elini peri padişahının ülkesi. Neresi, orası? Canım öne mi yok, hayal bu ya!

Hülyalarının burasına ekseriya annesi paldır-küldür dalar:

"Kız, arkadaşın telefonda!"

Gider, konuşur, sonra yine hülyalarına döner. Önünde ders kitabı açık, dargın gibiler; birbirlerini görmeden mütemadiyen bakışırlar.

"Kfz, Mehmet arıyor seni."

Mehmet dediği o kısa boylu genç. Biraz da peltek konuşur. Gülüşünü bulaşık suyuna benzetir Neriman. Kafasındaki hayalleri hiç mi hiç bağdaştıramaz, bu yüzden de kızar, fakat kızgınlığını belli etmez.

YOLBAŞI ? 167

Gider, konuşur döner yine hayallerinin koynuna.

"Nedir bu dalıp gitmeler böyle, nen var senin, derslerini mi düşünüyorsun?"

Sermin'in yumuşak sesiyle toparlandı, çantasını yine savurdu öne arkaya, arkaya öne, yürüdü.

"Sana bahsetmiştim hani, o yakışıklı var ya subay aday, denizci, hatırladın mı?"

"Yoo, hatırlayamadım, adı neydi?"

Aklına ilk gelen ismi savurdu attı:

"Mehmet," dedi. "Hatırlıyor musun?"

"Bahsetmemiştin ki. Eee... Ne geçti aranızda? Kız sakın..."

İki endişeli çizgiyle noktalı sözünü, bitiremedi, ablasını hatırlamıştı birden, gözle görülecek şekilde sarardı, kötü ihtimalleri korkutup uzaklaştırmak ister gibi üst üste öksürdü.

"Sandığın gibi değil," diyerek kolunu çimdikledi Neriman, "anam, ısrar ediyor, ama bilmem ki. Yakışıklı da ha! Allah vermiş canım."

"Cengiz'den de yakışıklı mı? Hangi geçen sene gezdiğin çocuk."

"Şaka etme, o gaga gibi burnuyla nesi yakışıklı Cengiz'in, fakat hakkını yemeyelim şimdi, iyi oğlandı. Ayrıldı galiba okuldan."

"Herhalde."

Gülhane Parkında ağaçların arasında yürüyorlardı. Birkaç yapışkan bakışı ıskaladılar, söz atan iki serseriye terslediler ve geldiler, Sarayburnu yakasında bir sıraya yan yana oturdular.

Neriman hayalindeki Mehmed'i anlattı, anlattı. Bazan gerçek Mehmet, o sık sık telefon eden peltek sesli çocuk gözlerinin önüne geliyor ve yüzünün buruşmasına sebep oluyordu. So-168 ? YOLBAŞI

nunda hep kendisinin konuştuğunu, Sermin'in ise nedense susmayı tercih ettiğini fark ederek özür dilemek istedi:

"Hep ben konuştum, biraz da sen birşeyler söylesene."

Sermin arkadaşının anlattıklarını dinlemiyordu ki, ne söylesin? Son sözlerini bile anlayamamıştı. Ne dediğini tekrarlamak zorunda kaldı.

"Hep ben konuştum, sen sustun diyorum, şimdi sen konuş, ben dinleyeceğim."

Hiç hazırlıklı değildi.

"Ben mi, ne konuşayım?"

"Canım, birşeyler söyle işte, arkadaşlarından bahset."

"Arkadaşlarım... Mithat Ağabey var. Almanya'dan geldi, gazete çıkarıyor şimdi."

"Ay ne heyecanlı! Gazeteci bir tanıdığın var ha; kız, ağabey filân diyorsun, ama sakın!"

İnce, tırtıllı bir kahkaha attı, gözleri Sermin'inkilerle vuruşunca elini ağzına kapayarak susmak zorunda kaldı.

"İnandım canım," dedi, "inat etme, ben sadece...."

"Sandığın gibi değil," diye kestirdi attı Sermin, "Gerçek bir mücadele ruhu taşıyor, gazetesini türlü zorlukları yenerek kurdu, işte."

Çantasından çıkardığı son sayıyı Neriman'a uzattı. Bir yandan da yüzünü tetkik ediyor. Neriman gazeteyi okumaya başladı. Alıştıklarına benzememesi ilk anda onu rahatsız etmiş gibi. Ama gözlerini satırlardan, başlıklardan ayıramadığı da bir gerçek.

"Nasıl buldun?"

Neriman bir süre daha iç sayfaları karıştırdı. Sonra gazeteyi geri verdi.

"istersen sende kalabilir."

Başını iki yana salladı:

"Ayol, başımın bizimkilerle derde girmesini mi istiyorsun?"

Bu gazeteyi elimde görseler ablam bir yandan, annem bir yandan, babam öbür yandan etmediklerini koymazlar."

"Yani istiyorsun da onlardan çekindiğin için..."

"Şey... bilmem ki. Doğrusunu istersen biraz tuhaf bir gazete bu. Ben bol resimli olanlarından hoşlanırım. Bir de fotoromanlar var ya caanıım! Vazgeçilmez şeyler. Ders kitaplarımın sayfalarına yapıştırdım en sevdiğilerimi. Hani şu kotra sahibi gençle fakir kızın maceralarını; oğlan ne âşıktı ama değil mi Sermin? Aşk dediğin böyle olmalı. Bu gazete... Ne bileyim, hem sevdim, hem korktum. Duygularımı şimdi ifade edemeyeceğim. Belki uzun uzun okusam korkum gider. Galiba bir parça da ölüm kokuyor; ha bana mı öyle geldi dersin? Aynı kokuyu sen duyuyor musun?"

"Duymaya ne hacet," dedi Sermin. "Ölümü her an görmüyor muyuz? Bir gün biz de ölmeyecek miyiz?"

"O başka. Canım, böyle şeyleri hatırlatmasana? Bak, tüylerim diken diken oldu. Korku ruhumun yapraklarını sarartıyor. Ay, bu cümleyi sevdim. Dur bakalım, nereden aklımda kalmış. Hah, buldum! Şu kotra sahibi gençle..."

Sermin doğruldu.

"Geç oldu artık, gidelim."

Öğle güneşinin ortasma daldılar.

170 ? YOLBAŞI

BEŞİNCİ BÖLÜM

Fatih'in ruhaniyetini hazmedemeyen Batıcı kozmopolit şaşkınlığın Paris'i: Şişli.

Yirminci asrın son çeyreğinde būs bütün yozlaşan mimarî zevkin veledi. Estetik duygunun can çektiği semt. Taşlar âdeta gelişigüzel yığılmış, bölmeler hesapsız kitapsız çakılmış ve sıvanıp boyanarak adına apartman denilmiş.

Dilek Apartmanı da bunlardan biri. İki sokağın kesiştiği köşe başında, doğruyu kesen eğri misali dikilmiş, altı kat yüksekliğiyle herkese tepeden bakıyor.

Dilek Apartmanının sekiz basamakla inilen bir de bodrum katı var. Basamakları aydınlatma ihtiyacıyla alelacele açılmış intibamı veren kırk mumluk bir ampulle ışıklandırılmış koca bir loşluk. Merdiven trabzanında mum kalıntıları. Teknolojinin oyunbozanlığına karşı alınmış iptidaî tedbir.

Bodrumdaki tek daire, dört ay kadar önce kiralanmış. Ev sahibi Yahudinin kiradan yana hiç derdi yok. Parasını tıkr tıkr aldıkça da onun açısından mesele kalmıyor. İsterse atom bombası imal edilsin. Gerçekten de bir milletin bütün mirasını uçura-

çak bir atom bombası imal ediliyor burada. Adı-sanı belirsiz, ne yaptıkları meçhul kişiler girip çıkıyorlar bodrum katma. Bazan günlerce hiç kimse uğramıyor, bazan da birkaç kişi giriyor, günlerce dışarı çıkmıyorlar. Kısacası, Dilek Apartmanının bodrum katı, sekiz basamaklı merdivenin ilk basamağından itibaren bir sır perdesiyle örtülü.

Sır perdesini yavaş yavaş aralıyoruz. İçerde Timur, Celâl ve Recep var. Anlaşıldı, Dilek Apartmanının bodrum katı, son yıllarda boy atan anarşinin buraya uzanmış boynuzlarından başka birşey değil.

Celâl, somyanın üstüne boylu boyunca uzanmış, sigarasının dumanından halkalar yapma çabasında. Bazan ah çekip göz süzerek hayalini taşıyan diğer münasebetsiz hayallere kızgınlığını ifade ediyor. Başka tek hareket yok.

Recep, altına çektiği sandalyeye tersinden oturmuş, ıslıkla enternasyonal marşını çalıyor. Kolları sandalyenin arkalığında ve çenesi kollarının üstünde; diziyle de marşa tempo tutuyor.

Timur ise pencere önünde dikilmekte. Belki yarım saattir hızla önünden geçen bacakları seyrediyor. Onun için dünya yalnızca şu yarım pencerenin demir mazgalından görünen yarım insanlardan ibaret. Bacaklar, bacaklar! Kimisi keskin ütülü, kimisi soba borusundan beter; ayakkabıların bazıları gıcır gıcır boyalı, bazıları pürtüklü, yırtık. Bunlara bakıp toplumdaki sınıfsal farklılığı bulmaya çalışıyor. Kafasında yeni bir dünya: O dünyada bıçak gibi keskin ütülü pantolonlar yok, boru gibisi de yok; ikisinin arasında bir uzlaşma arıyor. Ne çok keskin, ne de çok silik, ikisinin arası; olur mu acaba? Sınıfsız toplumu kurmak mümkün mü?

Bu güve yine kemiriyor beyninin ucunu: Sınıfsız toplum kurmak mümkün mü? Sovyetler Birliği kuramadı, Çin kuramadı, Küba kuramadı, biliyor. Bildiği için de tedirgin oluyor. Keşke

172 ? YOLBAŞI
yalnız sol eserleri okumakla yetinseydi. Ah! Mithat niçin döndü sanki? Kalsaydı ya Almanya'larda, dönmeseydi, hiç dönmeseydi. Nereden sokuşturdu kafasına, kendisi de kanıp nereden okudu o sağcı eserleri? Bu bulanıklık ondan herhalde. Kafası bir keşmekeş. Sağ ile sol daima savaş halinde. Sınıfsız toplum olur mu? Oluyorsa Sovyetler Birliği niçin kuramadı, ya Çin, ya Küba? Bir grup partili halkı eziyor. Komünist Partisine üye olanlar için dünya cennet, ya üye olmayı kabul etmeyenler? Kamplara... akıl hastanelerine. İsterse dünyayı yerinden oynatan bir âlim olsun, isterse Nobel kazanmış sanatçı, birşey ifade etmez. Parti kodamanları yakadaki böceği silkeler gibi atıverirîfer adamı, ülkenin en uç yerindeki bir cehenneme. Meşhur Sibiry bu-zulları veya... aklına gelmiyor, Çin'de Sibiryaya yerine neresi kullanılıyor acaba? Ya Küba'da, Bulgaristan'da, Doğu Almanya'da? Doğu ile Batı. Koca Almanya'yı ortadan bölen utanç duvarı, ölüm perdesi gibi birşey. Onca tedbire rağmen her yıl yüzlerce Doğulunun Batıya kaçışını neye yormalı? Bu bulanıklık...

Kafası çamaşır leğeninden farksız. Eskiden çok berrak olan düşünceleri şimdi sabunlanmış, kaygan ve kaypak; üstelik de kirli. Kirlilik Marksist düşüncelerde mi, öbürlerinde mi? İhtimal ikisinin karışımında. Yeniden temizlemenin bir yolu olmalı. "İslâmî düşünce, düşüncelerin en temiz, en berrakı" diyor Mithat. Bilseniz. İslâm adına bildiği tek şey ninesinin ak örtüsü ve secadesi. Mithat gerçi bazı şeyler anlattı, ama doğru dürüst dinlemedi ki. Keşke dinleseydi, belki o zaman kafasmdakiler çamaşır suyuna dönmezdi.

Bu arada enternasyonal marşını ıslıklamaktan bıkan Recep pes perdeden bir şarkıya geçti:

"İşçisin sen, işçi kaaaal!"

"İyi ama," diye düşündü Timur, "çocuk hep işçi kalmak istemiyorsa ne olacak? Böyle şarkı mı olur yani? İnsan işçi iken işveren olamaz mı? Biriktirir üç-beş kuruş, bir yere yatırır, küçük YOLBAŞI ? 173

çapta, kazanır, yine kazanır. Al sana bir kapitalist cellat, bir sömürücü, bir ağa! Fazla ileri gitmiyor muyuz? Ne sıcak! Bu mevsimde bu hava, olur şey değil. Ne sıcak!"

Gömleğinin düğmelerini bir tamam açtı. Fakat serinleyemiyor. Burası bir apartmanın bodrum katı değil, sanki cehennem dibi, "Allah kahretsin, ne sıcak!"

Sırtını pencere pervazına dayadı ikisine birden;

"Azıcık," dedi, "Azıcık dışarı çıkıp serinlesem kıyamet kopmaz ya. Çok sıcak burası."

Celâl kaçınıcı sigarasından bilinmez, hâlâ halka yapmakla meşgul. Hiç istifini bozmadı, bakmadı bile. Recep yarım döndü, dudaklarını yayarak lıkr lıkr güldü.

"İyidir," dedi başını da sallayarak, "burası mapushane damından çok çok iyidir, yan gel, keyfine bak."

Timur Celâl'dan bir medet aradı:

"Serinlemek için," dedi, "azıcık, çok sıcak burası."

Celâl ağzındaki dumanı rasgele savurduktan sonra alabildiğine müstehzi bir cevap verdi.

"Başını suya sok oğlum, plajda bilet kalmadı."

Timur ikisine de içerledi, ama ses çıkaramadı. Hücrenin şefi Celâl'dı ne olsa. Her sözü mutlaka uyulması gereken kanun hükmünde.

Belki ellinci defa yüzünü yıkamak için mutfağa girdi.

O sırada zil iki uzun bir kısa çaldı. Timur suyu avuçlamışken döktü. Zilin her çalışı, içinde fırtınalar koparıyordu. Neden bilmiyor, ama bu sestten nefret ediyordu.

Kapının açıldığını gıcirtı sesinden tahmin etti. Sert ayak sesleri duydu. Yürümüyor, sanki tepiniyor adam. Görmeden biliyor kim olduğunu. Garbis. O gök gözlü, keçi sakallı, uğursuz baykuş! Gözlerindeki şeytanî parıltı, burnundaki tiksindirici yarı ? YOLBAŞI

mukluk, dudaklarındaki jilet ağzı tebessüm, Timur'a daima bir

baykuşu hatırlatmakta. Bir kaybolup bir gözükmelerini de baykuşluğuna veriyor.

Kalın sesi.tâ mutfağın içinde patladı:

"Timur nerede?"

Cevap veren olmadı soruya. Herhalde işaretle mutfakta olduğunu anlatmışlardı.

"Çağırın," dediğini duydu.

Çağrılmayı beklemeden odaya döndü.

Bugün adamın keçi sakalı her zaman olduğundan daha intizamsız. Omuzlarını geçen saçlar herhalde on beş gündür su yüzü görmemiş olacak.

Timur'a şöyle bir göz attı. Oradan açık pencereye kaydı bakışları. Müthiş birşey keşfetmiş gibi atıldı:

"Kim açtı bu pencereyi?"

Timur çekine çekine,

"Ben," dedi.

"Aptal, serseri!"

Başka lâf etmeden gitti, kapakları örttü. Perdeyi çekti. Döndü, eski yerinde durdu.

"Oynaşıyorsunuz be! Dalga geçiyorsunuz! Kaç kere söyledim, yaptığımız oyun değil diye. Kendinizi anacığınızın dizi dibinde mi sanıyorsunuz hâlâ? Size gerçekleri göstermek için ne yapmalı, bilmem. Yahu azıcık çalıştırın saksılarınızı, insanlar ölüyor, görmüyor musunuz? Niçin peki?"

Doğrusu Timur bu sorunun cevabını çok merak ediyordu. Defalarca kendi kendisine sormuş, fakat inandırıcı bir karşılık bulamamış, zaman zaman içinden yükselen itiraz seslerini din-dirememişti. Kulak kesildi.

YOLBAŞI ? 175

"Çünkü," diye devam etti adam, "bu düzeni yıkacağız! He-defimiz bu."

Timur yıkılmamak için tutunmak zorunda kaldı. Hissedilir derecede rengi atmıştı. Recep,

"Hasta mısın?" diye fısıldadı.

"Sıcaktan," dedi.

Cevabı tatminkâr bulmamıştı. Aklına hep Mithat'ın sözü geliyor, takılıyordu. "Bu idareyi antidemokratik ilân ettiniz, bu yüzden yıkmaya çalışıyorsunuz. Saygıyla karşılardım belki, komünizmin demokrasi anlayışını bilmeseydim."

Mithat'ın sözlerinde gerçek payı var mı acaba? Avrupa ülkelerinin çoğunu gezmiş, Doğu Almanya'yı görmüştü. "Proleterya diktatörlüğü komünizmin ana unsurudur, ama lâftan ibarettir. Pratikte kendilerini işçi temsilcisi ilan eden bir yahut birkaç kişinin mutlak hakimiyetine dayanır. Demokrasi admâ bu idareyi nasıl benimsersin?" Ardından eklerdi: "Faşizme, diktaya dayalı olduğu için karşı iseniz, aynı sebepler yüzünden, evet, en az aynı sebepler yüzünden komünizme de karşı olmak durumundasınız."

Timur elini havaya kaldırdı. Galeyana gelmiş dinleyicileri teskine çalışan bir hâkim edası içinde,

"Bir dakika bakar mısınız yoldaş," dedi gök gözlüye.

Bakışlarıyla Timur'u tokatladı:

"Ne var?"

"Birşey sormak istiyorum."

Küfreder gibi,

"Sor," dedi, "ne soracaksın."

Timur'un bütün enerjisi bitti bir anda. Adamın bakışlarında herşeye kararlı bir ifade okuyordu. Düşünce tarzına uymayan bir sualle karşılaşması halinde çok şey yapabileceği imajını göz-
176 ? YOLBAŞI

lerinde toplamış gibiydi. Sormadı. Dudaklarını diliyle ıslattı, iki defa yutkundu.

İnandıramayacağı endişesiyle de ilk aklına geleni söyledi:

"Yeni bir görev alıp almayacağımızı sormak istedim."

Kandı mı, kanmadı mı? Timur kestiremedi. Yalnız, gök gözle-
rinde bir küçümseme gördü.

"Göreve hazır mısın?"

"Ta... tabii."

"Güzel. Önce hepiniz oturun bakalım. Kulaklarınızı da açın."

Timur karyolaya, Celâl'in yanına ilişti. Recep tersinden oturduğu sandalyeye bu sefer doğru dürüst çöktü. Ayakta Garbis kaldı sadece.

"Yeni bir görev sizi bekliyor. Akademisyen yoldaştan bu sabah emir aldım. Gittim, bir gazeteci yoldaşla görüştüm. Bir yobazın sindirilmesi konusu var."

"Öldürülecek mi?" diye sordu Recep, sesinde buz kırıkları vardı.

"Sadece dövülecek," dedi Garbis. "Basit bir iş. Üçünüzü görevlendiriyorum. İkiniz etrafi gözlerken, biriniz ardından sokulur ve ense köküne demir çubuğu yapıştırırsınız."

Bakışlarını Timur'un göz bebeklerine batırdı.

"Zincir sallamaktaki maharetini biliyorum. Vurma işi senin. Tamam mı? Al, sana yeni bir iş işte, sorup duruyordun."

Timur baş sallamakla yetindi. Beyninin itiraz noktaları uyuşmuştu.

"Bu vakitleri ikindi namazından döner," diye tafsilâta geçti adam. "Ekseriya Kapalıçarşı girişindeki camide kılar. Adı ne o caminin? Neyse ne, önemli değil. Biz bahçede bekler, ardına takılırız. Adamı size gösteririm, ama üst yanına karışmam. Polis yeterince tanıyor beni."

YOLBAŞI ? 177

Timur'un dilinde "Niçin dövüyoruz?" sorusu dolanıyor, fakat alacağı cevabı biliyor. "Karşı devrimcidir" der, çıkar işin içinden. Yahut gözlerini büzerek "Sual sorma, söyleneni yap" diye aksileşir. Yine sormadı. Garbis, Timur'un beyninden geçenleri okumak istiyordu ama. Sırtarak yaklaştı. Bir soru ile ka-

fasına vurdu:

"Aileni özledin mi?")

Timur başını başka tarafa çevirmek zorunda kaldı. Adamın gözlerindeki tuhaf pırıltı onu müthiş sinirlendiriyordu.

"Bende ailenle ilgili bazı haberler var. Sarhoş ablan ağa girdi. Üyesi öğretmenlerden meydana gelen bir sol sendikada faaliyete geçti."

Timur çarpıldı sanki. Ağa girmenin mânâsını biliyor. Bir girenin bir daha kolaylıkla paçayı kurtaramadığını da biliyor. Yüzünde nefret çizgileri derinleşti. Boğuk bir sesle karşısındakini tırmaladı:

"Ablamdan ne istiyorsunuz?"

> Adam ellerini iki yana açtı.

"Hiç. Hele ben, hiçbir şey istemiyorum. Kendi ayağıyla gitmiş ve örgüte katılmak istemiş. Araştırmışlar. Ablan olduğu meydana çıkınca almışlar. Garanti belgesi gibi çocuksun, bununla övünebilirsin."

Mütemediyen sırtıyor. "Avinı yakalamak üzere atılmaya hazırlanan bir yılanın gözlerinde acaba şu adamın gözlerindeki ifadenin aynısı bulunmaz mı?" diye düşündü Timur.

Timur düşünmekle kaldı. Söyleyemedi. Sadece ondan iğrendiğini gösteren bir bakış fırlattı yüzüne.

"Bu kadar," dedi adam. "Yarın saat ikide Çemberlitaş'taki buluşma yerinde hazır olmanızı istiyorum. Hiçbir mazeret dinlemem, tamam mı?"

178 ? YOLBAŞ!

Recep'le Celâl,

"Tamam şef," dediler. "Dediğin yerde tam ikide."

Timur'a baktı Garbis, ama Celâl'e hitap etti:

"Operasyondan sen sorumlusun Celâl. Herşey yolunda gitmeli. Anlıyorsun ya."

"Tabîî yoldaş, meraklanma sen. Ama..."

Çıkmak üzereyken döndü:

"Ne var?"

Celâl yakınma gitti. Başparmağıyla şahadet parmağını birbirine sürterek "para" işareti yaptı.

"Kolay," dedi adam, elini cebine atarken. "Bin yeter mi, şimdilik?"

"Eh..."

Uzattı iki beşyüzü.

"Alın, zıkkımlanın bakalım. Körkütük olmak yok ha!"

Celâl çekti aldı parayı.

"Yok," dedi acele ile. "Çakırkeyif olduk mu keseriz."

Garbis çıktıktan sonra, ardından bir tükrük postaladı:

"İyi çocuk aslında," dedi. "Üstten bakması da olmasa..."

Recep Celâl'in ellerine bakıyordu.

"Ne kadar verdi?" diye sordu dayanamayarak.

Celâl kâğıt paralardan birini cebine zula etmişti çoktan.

"Beşyüz," diye cevap verdi. "Akim fikrin parada senin."

"Ya senin? Amma da pinti herif be. Bu para kime yeter? Köpek gibi hizmet ediyoruz. Paçayı bir kaptırırsak, bu beşyüzleri bizi kurtaramaz."

"Aksileşme," diye çıktı Celal. "İki gün önce de beşyüz vermişti. Sanki hesap mı soruyor."

YOLBAŞI ? 179

Aslında iki gün önce de bin vermişti, ama beşyüzünü Celâl yine el çabukluğuna getirmişti. Zaman zaman iyi bir yankesici olabileceğini bile düşünüyordu. Uyanık geçinen arkadaşlarını uyutabildiğine göre, sokaktakileri rahatlıkla tongaya bastırabilirdi.

"Neyse", dedi, para bahsini kapatmakta acele ederek, "biriniz gidip nevale alsın. Bir çilingir sofrası kuralım akşam vakti."

Çilingir sofrası denince, Timur, bulunduğu yerden koptu. Babasını hatırladı. Sesi aynı tazelikte kulaklarında uğulduyordu.

"Hanım, çilingir sofram hazır mı?"

Mutfaktan annesinin sesi.

"Azıcık daha sabret, bey, şimdi hazır olur."

Hesapladı kafasında, daha doğrusu hesaplamaya çalıştı. Babasının tabancasını beline sokup evden ayrıldığı günün üstünden kaç ay geçmiş? Bir türlü bulamıyor. Günler haftaların içine girmiş, aylar sarımtırak dişlerini göstererek yüzüne, yüzüne sırtmaya başlamışlar. Düpedüz alay ediyorlar.

Belki dört ay, belki de altı. Ama çok uzun zamandır eve uğramadığı kesin. Acaba ne yapıyorlar? Babası yine çilingir sofrasına devam ediyor mu? Ablası malûm. Garbis'in gevşek tabiriyle "ağa tutulmuş." Bir balık gibi tıpkı, çırpınmak, debelenmek faydasız, tutuldun mu tutuldun, kurtuluş yok. Zavallı Semra, Sermin... annesi... O günkü bitkin hali gözlerinin önünden gitmiyor bir türlü. Acıyor, Semra būs bütün gitmiş, kendisi de öyle. Anası hâlâ yaşıyorsa'bir mucize sayesinde belki, kalbi var kadının.

Hücrede kalması gerektiği kendisine söylendiği gün nasıl sevindiğini hatırlıyor. Bıktığını sandığı aile hayatından uzakta, dilediği şekilde yaşamak... Cazipti gözünde. Fakat heyhat! İzinsiz sokağa çıkması bile yasaklanmış, bu bodrum katı cehennemine tıklıyordu. Nefes almak dahi mesele burada.

180 ? YOLBAŞI

"Demek Semra ağa tutulmuş ha! Bir evden iki balık, biraz fazla değil mi? Camm kimin umurunda, fazlaysa fazla, iade etmezler ki. Tutuluncaya kadar ağam; paşam; çırpınmaya başlayınca, host, otur yerinde! Lanet olası!"

Bulanık, muvazenesiz düşüncelerinin ortasına, Recep'in sesi bir kova kaynar suyu boca etti:

"Timur çıkmaya can atıyordu az evvel, ver parayı, öteberi al-sın."

Timur bön bön baktı Recep'e, sırtıyordu.

"Öteberi almak için bakkala kadar git, can atıyordun serinlemeye, işte sana fırsat."

Sözlerini anladığından emin değildi, o kadar boş bakıyordu ki Timur.

"Hey!" dedi. "Uyansana babalık! Ne oluyor yahu, kaç gündür ayakta uyuyorsun."

Aksileşti Timur.

"Kendi işinize bakın," dedi bet bet. "Düşünmek de yasak mı?"

Recep yine güldü:

"Komünizmi metheden düşünceler serbest."

"Ya eleştiren?"

"Kafiyede yasak."

"Düşünmesi de mi?"

"Tabii. Düşüncenin altında eylem yatar, iyi biliriz bunu. Önce düşünceler öldürülmeli. Yoksa düşünenlerden başlamak daha mı akıllıca? Neyse hadi sallan da birşeyler al bakkaldan. Kafaları iyice çekelim. Yarm işbaşı."

Robot gibi yürüdü. Recep şakayla karıştırıp galiba doğruyu söylüyor. Bu teşkilât içinde düşünmek gerçekten de yasak. Emir verilir, emir alınır, hepsi bu.

YOLBAŞI ? 181

52

"Peki," dedi, "gideyim."

Semra'nın teşkilâtın öbür ucunda vazife almış olduğunu bilmek delikanlıyı müthiş rahatsız ediyor. Bir genç kızın yamyamlar arasına düşmesi gibi görüyor bunu. Sağ kurtarmanın bir yolu var mı acaba? Örgüt şeflerinin ayaklarına kapanıp yalvarsa, dinlerler mi? Daha neler? Hem reddederler, hem de konuşmaya hazır hale geldiği gerekçesiyle icabına bakarlar.

İçinden Mithat'ı lanetledi. Sosyalist olmasında onun payı büyüktü. Giderek yayılan boşluğu doldurmanın arayışına girmişken Mithat önüne dikilmiş, ballandıra ballandıra sosyalizmdeki eşitliği anlatmıştı. Oysa hangi eşitlik? İçinde bulunduğu örgütte elemanlara söz hakkı mı veriliyor. Şefler kararlaştırıyor, alt kademe uyguluyor, bu kadar. Düğmesine basılınca harekete geçen makinalardan farksızlar. Birer tedhiş makinası.

Mithat şimdi bir başka insandı. Sosyalizmden caymıştı. Dâvasına ihanet etmişti. İhanet mi? Acaba Mithat'ın yaptığı dönüş mü ihanet, yoksa kendisinin içinde bulunduğu ısrar mı? Hem bu rejimin müsamahasından yararlan, hem bu rejimi yıkmaya çalış.

Bakkala gelmişti. Alacağını aldı. Dönüşte yine Semra'yı düşündü.

"Kurtarmak lâzım," dedi sonunda. "Kızı kurtarmalıyım."

Kendisi de şaşıtı buna, afalladı.

"Kurtarmak mı? Böyle düşündüğüme göre önce kendim kurtulmalı değil miyim? Fakat Semra bir kız. Benim için bir tehlike

varsa, onun için bin tehlike var. Ne tehlikesi? Örgütte emniyet yok mu? Birbirimize kardeş gözüyle bakmıyor muyuz? Kardeş gözüyle! Yani Garbis denen itin bakışları pek mi kardeşçe?"

Bir türlü karar veremedi. İntizamlı düşünmeyi dahi beceremedi. Sanki beynine hükmediliyor, doğru düşüncelerini meçhul bir el bozuyordu.

182 ? YOLBAŞI

Bodruma döndü.

•••

Güz bir başka sarar İstanbul'u, her yerdekinden ayrı, her yerdekinden beceriksiz. Yapraklarla çöpçülerin savaşı yeniden başlar. Süpürürler dökülür, dökülür süpürürler. Parklar meyusiyetin tenhaliğinde serinler, koca şehir yazın sıcağından arta kalan bütün terini sık sık boşaltır, saçaklarda yağmur sicimlenir.

1968 yılı güzü, soğuk bir gün. Hava birden bozmuş, sıcaklık buruşuk bir hamle daha yapmaya fırsat bulamadan teslim olmak zorunda kalmıştı. Yaz başında gardroplara kaldırılan pantolar bugün ilk defa revaçta. Belki bu yüzden İstanbul naftalin kokuyor.

Cağaloğlundu bir sokak. Sokak içinde bir han ve hanın ikinci katında yeniden filizlenen haşmetli mazi.

Mithat makalesini bitirdikten sonra pencereden sokağı seyrediyor. Kafasında çeşitli düşünceler var; berrak, pırıl pırıl düşünceler. Ne zerre miktar bir bulanıklık, ne de nokta kadar bir karışıklık. Muntazam, birbirini tamamlayan düşünceler.

Düşünmeyi seviyor, sevdiği için de hep düşünüyor. Geçmiş, hâli, istikbali. Ne yapıldı, ne yapılmak isteniyor ve daha ne yapılacak? Geçmişin ışığında, hadiselerin muhasebesini yapmak güzel şey.

Oldukça iyimser. Ümitsizlik denen hüsrana batağı değil kafasına, şu gazete idarehanesine bile giremez. Vakıya büyük güçlüklerden sonra bu noktaya gelindi, ihtimal daha büyük güçlüklerle de karşılaşılabilir. Olsun! İnanç, mesai ve sadakat bütün problemlerin kilidini açacak anahtarlardır, mühim olan bu anahtarlığı taşımak; taşımak, fakat cepte değil, kalbde, beyinde... Gerisi gelir.

Büro olarak kullandığı oda pek sade. Asude bir görünümü var. İnsanı rahatlatıyor. Duvarlar kütüphanelerle boydan boya

YOLBAŞI ? 183

kaplanmış. Köşede Mithat'ın kullandığı çelik masa, üstünde notlar, yazılar, daktilo, telefon ve birkaç kitap. Meşin kaplı dört koltuk odanın dört köşesine intizamlı yerleştirilmiş. Tam ortalarında ise bir sehpa duruyor.

Koltuklardan biri belki hâlâ sıcak. Az önce İlhami Bey burada oturuyordu. Geldi, bütün korkularını, tedirginliklerini, kuşku-

larını ve endişelerini kendisi ile birlikte içeri taşıdı. Bu yüzden odanın havası hafif buruk, Mithat bu havayı teneffüs ettiğini hissediyor.

İlhami Bey endişelenmekte yerden göğe kadar haklı. Büyük kızı kaçmış, oğlu kayıplara karışmış. Gazetelere kayıp ilânı verdiği halde cevap yok.

"Tabancamı da aldı gitti" dedi, kırık dökük. "Nereye? Bilen yok. Okul arkadaşlarından birine rastladım dün, okula uğramıyormuş kaç aydır. Peki, ama ne yaptım ben ona? Niçin kaçtı evden?"

Mithat bu "niçini" yakalamıştı çoktan, yakalamıştı ama doğrudan İlhami Beye söyleyemiyor, tereddüt ediyordu. Daha zaman lâzımdı, biraz daha zaman. Acı ilâcın yapışkan tadı damaklardan silinmeliydi evvelâ, biraz unutmalıydı hiç değilse; o zaman konuya derinlemesine girecek ve "niçin"Terin cevabını bir bir verecekti.

"Çünkü eğitim sisteminin bıraktığı boşluğu İslâmî terbiye sistemiyle dolduramadınız" diyecekti. "Çünkü" diyecekti, "dinî kavramları öcü diye çocuğunuzun beynine sokuşturan zihniyetle mücadele etmediniz. Çünkü din adına, İslâm adına ona hiçbir şey vermediniz. Kendiliğinden ne olacağını umuyordunuz? Fazilet timsali mi? Haksızlık bu. Hem hiçbir şey verme, hem de sırası gelince vermediklerini iste. Haksızlık bu! Hem kötülüklerin kucağına ellerinle oturt, hem de iyilik bekle. Haksızlık bu! Siz haksızsınız enişte! Çilingir sofrasında ekilen tohum, boşlukların girdabında yeşerir ve eninde sonunda batağa girer kalır."

Ezan sesi, ikinci olmuş. Bu sese yalnız kulaklarını değil, içini de açtı. Sindire sindire havayı solukladı. Sonra lâcivert perdesününü sırtına geçirdiği gibi atladı sokağa.

Köşedeki muhallebiciden bir kişi çıkıp peşine takıldı. Parkalı biri. Parkasının kol kısımları aşınmış, ipleri yalelli söylüyor, yaka dağınık, ama adımları kesin ve kararlı.

Mithat Nuruosmaniye Camiine girince parkalı adam caminin arkasında kendisini bekleyen üç gence sokuldu.

"Geldi," dedi sinirli sinirli, "çıkınca gösteririm."

Timur demir çubuğun soğukluğunu ruhunda duyuyor, iliklerini donacakmış gibi geliyordu. Acaba yüzü ne şekil almıştı? Aynaya baksa... Karşısındaki tuvalete doğru adımlarını attı. İki ucundan kırık kirli bir ayna bulup karşısına geçti. Perişan! Bir yüz ancak bu kadar ihtilâç çizgileriyle dolu olabilir. Beynindeki karışıklığı aksettirircesine kırışan alnında elini dolaştırdı, ür-küntüyü kovmak isteyen birkaç hareket yaptı. Yalnız bir eliyle. Çünkü koluna soktuğu demir çubuk öbür eline rahat hareket imkânı tanımıyor. Korkuyla geriledi ve tuvaletten çıktı. Paytak adımlarla arkadaşlarına yaklaştı. Recep şüpheyle süzdü onu.

"Korkuyorsan bana bırak," diye fısıldadı kulağına.

Cevap vermedi. Bu işi yapmamak için can atıyor, ama, söyle-

se iki paralık olacak. Soğuğa rağmen vücudu yapış yapış ter. Canı müthiş sıkkın. Birbiri ardından sinirli hareketler yapıyor. "İşte!"

Gabris'in işaret ettiği yana bakınca camiden boşalan kalabalığı fark etti.

"Hangisi?" diye sordu Celâl'in tırtıllı sesi.

"Şu," dedi Garbis, "lacivert pardesülü. Haydi."

YOLBAŞI ? 185

Arkasına takıldılar. Timur uykuda gibi aralarında yürümeye başladı. Birazdan yan sokağa sapmıştı lâcivert pardesülü adam.

"Tam sırası," diye fısıldadı Garbis, "Yallah Timur!"

Timur mekanik adımlarını hızlandırdı. Yetiştii. Şimşek gibi bir bakışla taradı etrafını. Sokağın başında yaşlı bir hamal duruyor sadece: Tasasız bir duruş. Tam fırsat şimdi Timur için, aranıp da bulunamayacak bir fırsat.

Demir çubu aşıya kaydırıldı. Ucundan yakaladı, sıktı. Soğukluğunu daha beter hissetti içinde, dişlerinin tangırdadığını duydu. Şimşek hızıyla kaldırdı kolunu ve aynı hızla demir çubuğu Mithat'ın başına gömdü.

Sağır bir gürültü, sonra yapışkan bir sükût, ardından sinirleri koparacakmış gibi geren iğrenç hadisenin maskara kahkahası.

Mithat birden düşmedi. Önce şöyle bir döndü Timur'a doğru. Bir an göz göze geldiler. Delikanlının damarlarındaki kan çekildi, mos mor kesildi, kilitlenen dudaklarının arasından boğuk bir homurtu koptu:

"Mithat Abi!"

Mithat'ın dudakları oynadı, ama birşey söyleyip söylemediği meçhul. Başından fıskıran kan iki kol halinde yüzüne, oradan çenesine doğru süzölmeye başladı. Çenesinin altında iki kol birleşti ve şıpır şıpır yere damladı. Bu kanlı yüzde bedenî olmaktan ziyade ruhî bir acının derinlemesine çukurları kazılıydı. Timur'a dönük bakışlarında kin yoktu. Fiilin gerisindekileri bulmaya çalışan bir arayış içindeydi. Timur'u kucaklamak ister gibi kollarını iki yana açtı. Kimbilir, belki de gerçekten kucaklamak istemişti. Ama Timur dehşetle geriledi, kaçması gerektiğini dahi düşünemeyecek kadar bön, tutuk ve suçluluğun insanı damar damar kemiren o psikolojik baskısı altında ezikti.

"Kaçsana ulan!" diye bağırıldılar arkasından. "Kaçsana!"

186 ? YOLBAŞI

Gevşeyen kasları demir çubuğu taşıyamaz olmuştu. Tangırtıyla kaldırırma düştü demir çubuk. Bu tangırtı Timur'un içgüdüünü sinyallede. Sinyaller beyne ulaşınca da fırladı.

Mithat'ı yalpalarken bırakmıştı. Yere düştüğünü göremedi. Ardından "Tutun, kaçırmayın" diye bağırılanlar Timur'un kaçışını hızlandırdılar. Deli gibi koşuyordu. Birkaç kişi peşin., düşecek gibi yaptı, o kadar. İlk heyecanı savuşturan herkes, "Nemelâzım" gibilerden omuzlarını kaldırdı. Mithat'a bakarak "Vah vah" etmekle yetindiler. Böylesi daha kolaylarına geliyordu.

Timur ilk şaşkınlığı yenmiş, .;oktan kalabalığın arasına karışmıştı. Arkadaşlarından hiçbirini etrafta göremeyince bir şüphe beynine saplandı. Acaba bu işi yaptırdıktan sonra, polisle onu baş başa bırakıp sivişmişler miydi? Bir sözü vardı Garbis'in. Demişti ki, "Polisle başın derde girerse silâhlarımızla mücadele edeceğiz, sen de tabancanı hazır bulundur, ne olur ne olmaz." Bereket babasının tabancasını kullanmaya lüzum kalmadan işi başardı. O pis işi. Evet, lağım sularından bes beter pis! Teyzesinin oğluna vurmak. İdeolojik görüş ayrılıkları yüzünden. Eski-den ne kadar severdi. Ayrılmak istemezdi yanından. Kaç yıl? Şimdi onu bile hatırlamıyor ama uzun, çok uzun bir zaman. Belki yüz yıl. "Allah belâsını versin, sanki ne diye sosyalizmden caydı?" Almanya dönüşü ondan ne bekliyordu, o ne getirdi. Herşey eskisi gibi olsa, neler vermez!

Bilse ki başına vuracağı adam öz teyzesinin oğlu Mithat'tır, acaba yine işi kabullenir miydi? Herhalde hayır! Garbis biliyor muydu? Şüphesiz, o herşeyi bilir. Kendisine bağlı militanlara araştırma yaptırmıştır. Semra'nın ağa tutulduğunu nasıl biliyorsa, bunu da biliyor. Demek vurmak için özellikle kendisini seçmiş, zevkten dört köşe olmak için bu dramı sahnelemiş. "Bin belânı versin, çakal oğlu çakal! Sana gösteririm ben, canına okumazsam!"

Hesap soracak, kimsenin tereddüdü olmasın bundan, mutla-YOLBAŞI ? 187

ka soracak. Ve eğer bu sahneyi bilerek hazırlamışsa... Ne yapacak? Kopacak mı örgütten, kopabilir mi, cesareti yeter mi buna? Garbis'le kavga eder hiç değilse. Dövebilirse döver, dövemezse kendisi dövülür. Her iki ihtimal de rahatlatacak içini, bundan emin. Dayak atsa da rahatlayacak, yese de, tuhaf bir duygu.

Bir taksi çevirdi ve Şişli'deki bodrum katının adresini verdi.

• e •

Lizol kokusu hastanenin her köşesine o kadar kuvvetle sinmiş ki, İlhami Beyin kolunda kapıyı geçen Melâhat Hanım mendilini alelacele burnuna bastırmak zorunda kaldı.

Gözlerinde yaş kıpırtıları vardı. Yol boyunca ağlamış, yeğeni-ni o hale koyanlara lanetler yağdırmıştı. Odasına girince üstüne kapandı.

"Seni bu hale koyanların elleri kopar inşallah, sana kıyanlar kıyım kıyım kıyılır inşallah! Ağaçlara, taşlara geçesiceler, belâ yağsın başlarına inşallah!"

Mithat'ın içi burkuldu.

"Beddua etme, teyze," dedi. "Ne yaptıklarını bilmiyor onlar, aldanmışlar, aldatılmışlar."

"Geçmiş olsun," dedi İlhami Bey.

Elini tuttu. Gülüyordu, ama gözlerinde endişeler kıpır kıpırdı.

"Başını bunca sargıların içine hapsettiklerine göre, iyi benzetmiş keratalar. Akşam doktorla görüştüm, beyinde bir zedelen-

me yokmuş çok şükür."

Gözleriyle "evet" işareti yaptı Mithat.

"Nasıl oldu?"

"Arkamdan saldırdı. Tek kişi gördüm. Etrafta arkadaşları da olmalı."

188 ? YOLBAŞI

Melâhat Hanım yine kendisini tutamayarak atıldı:

"Elleri kırılсын, kopsun, yanlarına düşsün inşallah! Dilim dilim doğransın, katranlara bulansın, kurşunlara geçsin gâvuroğ-lu gâvur!"

Mithat yumruk yemiş gibi sarsıldı, eliyle teyzesinin ağzını kapadı.

"Rica ederim, teyze, bu sözler ağzma yakışmıyor."

"Ya ne yapmamı istiyorsun? Ellerimi açıp dua mı edeyim? Senden ne istediler? Ne yaptın onlara? Niçin vurdular?"

İlhami Bey,

"Yakalanamamışlar ha," dedi. "Peki, sen tanıyamadın mı?"

Mithat, bakışları kendisine ele verir endişesiyle başını çevirdi. İlhami Bey genç adamın bu hareketini fark etmişti. İçinde birşeylerin koptuğunu hissetti. Kalbi hızlı hızlı vurdu. Alnı kırıştı. Acı karışığı iki çizgi, dudaklarının iki yanında yalpalandı. Bitkin bir sesle,

"Yoksa tanıdın mı?" diye sordu.

Rengi balmumunu andırıyordu. Acı, müthiş şüphelerle iç içe beynine saplanmıştı. Timur ve Semra. Baba kalbinin iki kayıp çarpıntısı. Hayatının sonbaharında yaşama güneşini hepten kapatan yağmur yüklü iki bulut. Kimbilir şu an neredeler, ne yapıyorlar? Tabancası —karısına hâlâ söylemedi ama— ikide bir aklına takılıyor. Ya Timur o silâhla bir delilik yapmaya kalkarsa? Ya bir süre önce vurulan öğrenci? Okulun penceresinden bahçeye atılan ceset? Ya şu başı sargılar içinde yatan genç? Peki ya Timur? Bir ilgisi olabilir mi bu olaylarla? Olmuşsa... Olmuşsa! Yo... kuruntu, boş kuruntu hepsi. Timur böyle şey yapmaz! "Niçin yapsın? Sosyalist olduğu için mi? Moda canım, moda işte. Saç uzatmak gibi, bol paça pantolon giymek gibi, mini etek gibi bir moda." Mini etek. Semra'nın en çok sevdiği kıyafet. Öğ-YOLBAŞI ? 189

retmen olduktan sonra bile bırakamadı. Bir gün okul müdürü o kıyafetle okula gelmemesini rica etti diye, Semra nasıl kızmış, nasıl köpürmüştü. Eve döndüğünde zil zurna idi. Müdür hakkında söylemediğini bırakmadı. "Örümce kafalı, çağdışı, gerici, yobaz, eller aya gidiyor, bu hâlâ mini eteğin peşinde."

İlhami Bey ne zamandır kahveye de çıkamıyordu. Sokakta onu görenler hâlâ selâm veriyorlar gerçi, ama dudaklarındaki manâlı tebessümler yok mu, İlhami Beyi delirtiyor. Söylentiler malûm: "Kızını dövmeleyen dizini döver" diyorlar. "Böyle olacağı önceden belliydi" diyorlar. Sanki nereden belliydi? Elinden geldiğince modern bir baba olmaya çalıştı. Çocuklarını hiçbir

surette baskı altına almadı. "Baskı kötü netice verir" derdi. Birşeyden mahrum etmedi onları. Saadeti evlerinde bulsunlar diye çilingir sofrasına zaman zaman çocuklarını da aldı. Birlikte kahdeh tokuşturdular. Filmlerdeki modern babalardan daha modern olduğu muhakkak. Yine de evlâtları kaçıyor, niçin? Mithat gibi bir oğlu olsa yine kaçarmıydı acaba?

Gözleri karyolaya gitti. Gülümseyerek yüzüne bakıyor, hafif sesle teyzesine birşeyler söylüyordu. Son sorusuna cevap vermediğini hatırladı. Tekrarlamaya hazırlandı, ama içinden gelen tuhaf bir korku yüzünden kendisini tutmak zorunda kaldı.

Onun yerine başka birşey sordu.

"Gazete işi nasıl gidiyor? Hevesin daha bitmedi mi?"

Genç adam iç çekti:

"Galiba anlatamıyorum, enişte. Beni bir heveskâr sanıyorsunuz. Heveskârlığımız sosyalizmle tatmin oldu. Gelip geçici bir duygu idi, geldi ve geçti. İslâm ezelden ebede uzanan büyük bir dâva. Heves değil, gaye. O kadar gaye ki, uğruna ölüm vız geliyor."

İlhami Bey aklına pek sığdıramadı bunu. Ciddî ciddi,

"Emin misin?" dedi.

190 ? YOLBAŞI

"Adım gibi. Bütün paramı gazeteye yatırdım. Üstelik borçlandım da. Umduğum gibi olmadı. Zenginlerle görüşmeler sürdü gitti, fakat bir netice çıkmadı. Çoğu gaflette. İlanlarıyla solu desteklemeye devam ediyorlar. Çünkü komünizmi hâlâ tehlike olarak görmüyorlar. Fakat dâvayı anlayanlar da var. Allah razı olsun, maddî manevî destek oldular."

İlhami Bey başını iki yana salladı:

"Seni anlamak zor, evlât," diye itiraf etti. "Bize böyle bir dâvanın varlığından bile söz etmediler. Anlamakta mazurum. Rahmetlik annem seccadeden kalkmazdı. Alışmış diye düşünürdük. Eski kuşaktan der, geçerdik. Sanki ibadet o yaştakilere hasmış gibi bir his hâlâ içimde. Nasıl geldi bu, nereden geldi, bilmiyorum. Namazında, orucunda olanlara tuhaf gözle bakmaya alışığızdır. Bunu da çok tabii karşılıyoruz. Niçin? Yine bilemem."

"Bu bilinmezlere bir cevap bulmaya hiç çalışmadınız değil mi, enişte?"

"Doğrusu hayır."

"Eh artık bu sorulara bir cevap aramak zorundasınız gibime gelior. Hatırlıyor musunuz, enişte? Semra'nın evi terk ettiği gece 'Yavrumu kurtar' diye feryat etmiştiniz. Niçin bunu benden beklediniz de, masa arkadaşlarınızdan beklemediniz?"

"Şey... Galiba dindar olduğun için..."

"Öyleyse dinin gerçek bir kurtarıcı olduğunu kabul ediyorsunuz."

Bocalamaya başladı:

"Ne bileyim! Yani, nasıl desem bilmem ki? Evet desem kurtulun diyeceksin. Bu yaştan sonra zor biraz. Hayır desem, başka

kim kurtaracak? Bir içinden çıkılmaz iş ki... En iyisi burada kesmek. Öyle değil mi? Seni fazla yorduk. Gitsek iyi olacak artık."
YOLBAŞI ? 191

Ümitsiz bir el hareketi yaptı:

"Bizden geçti, Mithat oğlum, bizden geçti artık. Yuvarlandık, hayatımızı boşa bitirdik. Bari çocuklarımız kurtulsa..."

"Ama nasıl? Babalar, analar kurtulmadıktan sonra, ailede keşmekeş devam eder. Çocuklar da kurtulamaz."

İster istemez tasdik etti:

"Çok haklısın. Bak ne diyeceğim; eminim aklına gelmemiştir. Önümüzde seçimler var. Şu tehlikeli yolu bırak. Adaylığını koy. İnan bana, kazanırsın. Parlamentoda daha iyi mücadele imkânı olur. Ne dersin?"

Genç adam ilgisiz kaldı.

"Daha öne de söylediler," dedi, yanmağız.

"Ya! Peki ne cevap verdin?"

"Böyle birşeyi aklımdan bile geçirmediğimi söyledim. Ben hizmet verebileceğim alanı tespit etmiş bulunuyorum. Kanaatımca en iyi hizmeti bu alanda verebilirim."

"Bazı dindarlar parti kuruyorlar, milletvekili filân oluyorlar ama..."

"İhtimal, siyaseti mizaçlarına uygun buluyorlardır, ben bulmuyorum. Dahası var; filî siyaset dâva adamını yıpratır, büyük ihtimalle de yozlaştırır."

"Hep dâva!"

"Evet, hep dâva! Şahıslar fâni, dâvanın şahs-ı manevîsi ise hep bakidir. Fâniler bakiye basamak olmalı. Siyaset de dâvayı kendisine basamak gibi kullanmak ister. Çok yerde düşmemek için ona tutunur. Bu hal siyasetin kısırlığını, yozluğunu, zaman zaman da çamurunu, dindar siyasetçi istese de istemese de, dâvaya bulaştırır. Ben bu töhmetin altında ezilmekten korkarım. İnşallah bu çok mühim meseleyi bir başka gün derinlemesine konuşma fırsatını buluruz."

192 ? YOLBAŞI

Bütün büyük dertlerine, içindeki karanlıklara, beynine dayalı burgulara rağmen, İlhami Bey gülümsemekten kendisini alamadı.

"Biliyor musun, gazetenin sonuna kadar okuyorum. Lugata filân lüzum duymadan hem de. Hoşuma da gidiyor. Şuna buna sataşmadan kendinizi anlatıyorsunuz galiba. Anlayabildiğim kadarıyla iyi bir yol. Ha, bir müjdem var; Sermin gazetenin çıkacağı günü iple çekiyor. Son verdiği kitabı da bitirdi."

Hazineye kavuşmuş define arayıcısının yüzünde nasıl bir ifade belirirse genç adamın yüzündeki ifade aynen o. Gözleri ışık ışık, çehresi ap aydınlık, gülümsemesi tepeleme mutluluk dolu.

Doğrulmaya çalıştı.

"Sahi mi?"

Karısına göz attı İlhami Bey. Deminden beri pencerenin

önünde oturuyor, gözlerini siliyordu.

"Hanım, anlatsana yahu. Aa! Niçin ağlıyorsun hâlâ? Bak, yeğenin arslan gibi maşallah. Üzülecek ne var?"

Melâhat Hanım burnunu çekti. Mithat'ın durumu iyiydi, evet. Ya Semra'nın, ya Timur'un? Bazan Mithat için, bazan çocukları için ne zamandır ağlıyordu pencere önünde. Gözyaşlarının yarısını yanaklarına, yarısını da kalbine akıtarak.

"Evet evet," dedi. "Babasına içkiyi yasakladı. Ninesinin secadesine oturup saatlerce dua ettiğini görüyorum. Çok değişti, çok..."

Genç adamın yüzünde bir sevinç dalgası daha dolaştı.

"Sahiden içmeyi bıraktınız mı, enişte?"

İlhami Bey elini kır saçlarına attı, parmaklarıyla taradı.

"Kızı evde tutmanın başka yolu kalmadı ki," dedi. "Sözleşmemiz var. Geceleri çıkmayacak, ben de çilingir soframı kurmayacağım. Zor oldu ya, galiba iyi oldu."

YOLBAŞI ? 193

Bu aile Batılılaşma belâsına iki kurban vermişti, ama geride kalanların kurtulması için yeni bir ümit ışığı yanıyordu. Demek toplum bütünüyle dejenere olmamıştı.

Ilık ılık güldü:

"Ne sevindim bilemezsiniz, enişte," dedi. "Hastaneden çıkar çıkmaz geleceğim inşallah."

Kapı açıldı. Eşikte yirmi yaşlarında, sarışın, uzunca boylu, gözlüklü bir genç belirdi. İçerde ziyaretçiler olduğunu görünce yüzüne bir pembeliktir geldi. Bakışlarını Mithat'a çevirdi:

"Sonra gelirim ağabey."

"Gir, Cemal," dedi Mithat. "Yabancı değiller. Teyzemle eniştem. Yazıları getirdin mi?"

Girdi. Selâm verdi önce. Koltuğunun altında getirdiği kalın dosyayı etajerin üstüne bıraktı. Gitti, İlhami Beyin elini sıktı.

"Nasılsınız efendim, tanıştığımıza memnun oldum."

"Ben de," dedi İlhami Bey.

Başının zarif bir hareketiyle Melâhat Hanımı selâmladı.

Melâhat Hanımın genzine bir düğüm tıkanı. Güçlülükle yuttu bunu, gülümsemeye çalıştı. Şu genç Timur'un yaşında. Bundan başka hiçbir ortak yanları olmadığı muhakkak. Ama yine de oğlunu hatırlatıyor.

Kimbilir nerelerdedir, ne yapıyordur? Hayatın inişi'çıkışı bol yollarda, bir eğri adım atar da tökezlerse... tökezleyip yuvarlanırsa... "Vah yavrum!"

"Biraz daha iyisin ya, ağabey."

"Allah'a şükür, kardeşim, çok iyiyim. Zafer Bey, Mehmet Bey nasıllar? Ya diğerleri? İşler iyi gidiyor mu?"

"Selamları var, ağabey, merak etmesin dediler. Abone paralarının çoğu geldi. Yeni aboneler de var: Yalnız bir terslik oldu, ağabey."

194 ? YOLBAŞI

"Ne gibi?"

"Bize yüz bin lira faizsiz borç veren vardı ya?"

"Hamdi Bey mi? Şu sanayici..."

"Evet, ağabey. Korkutmuş olacaklar. Parasını istedi bu sabah."

Genç adam dudaklarını ısırды. Başka hiçbir tepki göstermedi. Elini etajere attı. Dosyayı aldı, battaniyenin üstüne koydu.

"Aramızda korkaklara yer yok," dedi azimli bir sesle. "Git doktoru bul, derhal çıkmak istediğimi söyle. Muamelelerle meşgul ol lütfen. Bir gün istirahat yeter. Yatacak zaman değil şimdi."

Delikanlı heyecanla atıldı:

"Ağabey, telâşlanma! Bu meseleyi biz halledeceğiz, on gün mühlet aldık. Sen iyileşmene bak."

Genç adamın bakışları birden sertleşti.

"Dediğimi yap, Cemal, kafa derimdeki dört dikişlik çatlaktan ölecek değilim. Çatlağı kafalarının içinde taşıyanlar var. Onlarla uğraşmalı. Yaralarını tedavi etmeli. Hadi git, bir dakika bile kaybetmek istemiyorum."

Delikanlının direnci kırıldı, yumuşacık bir teslimiyetle,

"Peki, ağabey," dedi. Odadan çıktı.

İlhami Beyle karısı şaşırıp kalmışlardı. Şu haliyle hastaneyi terk etmek istemesi, ne sebeple olursa olsun delilikti. Melâhat Hanım fikrini açıkça söyledi:

"Çıldırılmışsın sen, iki adım atamaz, yığılır kalırsın sokak ortasında."

Mithat güçlkle karyolaya oturmayı başarmıştı.

"Bir kaldıran bulunur elbet," dedi.

İlhami Bey atıldı bu sefer:

YOLBAŞI ? 195

"Hayatınla oynuyorsun, evlât!"

"Hayatım Yaradanına aittir, dilediği an emanetini çeker alır. Lâkin o âna kadar hizmet üzere olmak emelindeyim. Ölüm gelecekse gelir, ama beni hastanede tembel tembel yatar durumda değil, masamın başında çalışırken bulsun."

İlhami Bey karısına, çaresizliğini göstermek için,

"Bu oğlanla da başa çıkılmıyor ki," dedi. "Lâfı insanın ağzına tikiyor. Hikmet kuluçkası mübarek."

Melâhat Hanımın aklına birşey gelmişti. Ama kocasından habersiz, aklına geleni Mithat'a söylemekten çekiniyordu. Eliyle yaklaşmasını işaret etti. İlhami Bey karısının yanına gitti. Bir süre fısıldaştıktan sonra, Mithat'a döndü. Hem şaşkın, hem de memnun görünüyordu. Ellerini oğuştura oğuştura fısıldaşmanın sırrını açtı:

"Bak, aklımıza ne geldi, teyzenle mutabakata vardık. Mesele yüz bin lira ise, bunu karşılamaya hazırız."

Genç adam afalladı birden, şaşkın şaşkın bir süre bakındı.

"Hazır mısınız? Yani siz gazeteye yüz bin lira borç mu vereceksiniz şimdi?"

İlhami Bey alçak perdeden patlattığı kahkahayı beyaz örtülerin üstüne sıvadıktan sonra.

"Ha deyince yüz bin lira cepten çıkmaz," diye devam etti.

"Yarın sabah elimle teslim edeceğimi taahhüt ediyorum."

Genç adamın itiraz edebileceğini düşünerek acele acele iki elini önüne perde gibi tuttu.

"Tabîî borç. Eliniz açılınca ödersiniz. Üstelik seni de gazeteni de seviyorum. Eh, sebep arıyorsan bu yeter sanırım."

Mithat kalkabilseydi ayaklarına kapanırdı İlhami Beyin. Şahsı için değil, dâvası için.

"Sağolun," dedi. "En kısa zamanda ödemeye çalışırız. Mem-196 ? YOLBAŞI

lekette babadafa kalma arazi parçasını ipotek edeyim isterse-
niz."

İlhami Bey kızar gibi oldu:

"O nasıl saçma söz öyle? Bak, saçmalamaya devam edersen vazgeçiveririm, haberin olsun."

"Bu fedakârlığınız hastaneden çıkmamam için değil umarım teyze."

Melâhat Hanım yine gözlerini silmekle meşguldü. Bu sefer ne kızı, ne oğlu vardı aklında. Genç adamın içten sevinci yüreğini kabartmış, paranın hangi yolla kullanılırsa saadet getirdiğini hayatında ilk defa farketmişti. Oyun masalarında, içki sofralarında, balo salonlarında tükenen koca bir servete nasıl yanıyordu şimdi.-

"Hayır," dedi. "İster kal, ister çık. Biz bu parayı gazetenin müşkül duruma düşmemesi için veriyoruz. Bir de elimizde kalan son serveti, kızımızı, Sermin'imizi kurtarmak için veriyoruz. Eminim, çok sevinecektir."

Kapı açıldı, Cemal'di gelen. Mithat sorgu dolu bakışlarını delikanlıya yükledi.

"Evet, Cemal?"

"Doktor bağırdı, çağırdı, ama sonunda razı oldu."

Bir kâğıt uzattı. Parmağım bir noktaya bastı:

"Şurayı imzalar mısın ağabey? Arzunla ayrıldığına dair. Doktor mes'uliyetten sıyrılmak istiyor da."

Mithat imzayı attı.

"Bir belge imzalatmak insanı dünyevî bazı mes'uliyetlerden kurtarabiliyor," dedi. "Ya ahirete taallûk eden diğer mes'uliyetler?"

Delikanlı tekrar dışarı çıktı. İlhami Bey merakını yenemeyerek sordu:

YOLBAŞI ? 197

"Kim bu çocuk? Akrahan filân değil. Olsa tanırdık."

Genç adam Cemal'in çıktığı kapıya bir göz attı.

"Dâvasına hizmet edebilmek için evinden kaçan bir üniversi-

te öğrencisi," dedi. "Babası geçmişin büyüklerinden. Evde namaz kılmasına bile müsaade etmiyor. Din kitaplarının kapaklarını söküp, sol kitapların kapaklarından takmış, okurken fark etmesinler diye. Evden çıkarken ya arkadaşlarla eğlenmeye gittiğini söylüyor, veya kız arkadaşını gezmeye götüreceğini. Görüyorsunuz, herkesin bir başka türlü derdi var."

Karı koca iç çektiler. Aynı anda hıçkırığa benzer bir sesle, "Öyle," dediler.

Genç adam elini başına götürdü. Çatlayacakmış gibi ağrıyor. Zaten çatlamış ya. Dört dikiş attılar. Başına vuranın Timur olduğunu iyice gördü. Fakat içinde nokta kadar kin yok. İlahî tecellî, diyor. Timur'u sola çeken kendisi. Cenab-ı Hak bu cürmünün cezasını vermiş. Başından akan kanla birlikte günahının da akmış olmasını diliyor için için "Bir gencin yoldan çıkmasına sebep olmak az günah mı? Demir çubuğun açtığı yaradan akan kan bu günahı temizlemeye yettiyse kârlı sayılırım."

Yine Cemal,

"Herşey tamam, ağabey, işte de elbiselerin. Biraz kanlı, ama çıkacağını bilmediğimden temiz elbise getirmedim. Gidene kadar idare eder artık."

"Araba kapıda," dedi İlhami Bey. "Sizi gazeteye ben götürürüm. Teyzen ne zamandır görmek istiyordu, öyle değil mi, hanım? Bu vesile ile görmüş olursun."

"İyi olur," dedi Melâhat Hanım.

Mithat yavaşça giyindi. Hep birlikte hastaneyi terk ettiler. Köşedeki camiin minarelerinden ikinci ezanı okunuyordu. Melâhat Hanım gayr-i ihtiyarî,
198 ? YOLBAŞI

"Azıallah Celleşanühü," diye mırıldandı.

Mekanik bir hareketle eşarbına el attı. Alnına doğru iyice çekti.

Mithat, teyzesinin bu hareketini göz ucuyla görmüştü. Birlikte arka koltukta oturuyorlardı. Bir mânâ vermeye çalıştı. Felâketlerin altından saadetler çıkar bazan. Bu aile kurtuluşun eşliğinde galiba. Eski hallerine yabancı gibiler. Yine de hareketlerinde bir tereddüt, bir çekimserlik, toptan bir tutukluk var. İntibak edene kadar bu tereddütlü dönem sürecektir. Yalnız bırakılmamalıdır. Dönüş, yeniden hayata dönüş, sanıldığı kadar kolay olmuyor.

Valide Camimin minaresindeki alem pırıl pırıl. Güneş, kubeleri kucaklamış. Yeni baştan ısıtıyor mânâ âlemini. Ruhu ve maddesiyle birlikte.

• • •

Günlük magazin çok renkli birinci sayfası boydan boya yatağın üstüne serilmiş. Az ötesinde Sermin, yüzükoyun yatağa kapalı. Gazetenin kıp kırmızı sekiz sütunluk manşeti tâ uzaklardan farkedilebilecek kadar çarpıcı:

"Neriman öldürüldü."

Neriman ha! Hani hayalinde hep yakışıklı bir deniz subayı-

nın portresini taşıyan uçarı kız. Bir bürokrat ailenin şımarık, boş kızı.

Neriman ha! Hani Sermin'le Gülhane Parkında bir sıraya yana yana oturup hayalinin derinliklerindeki Mehmed'i tıpkı sahici bir Mehmet kadar rahatlıkla anlatan fotoroman meraklısı kız.

Hani vardiya...

"Neriman öldürüldü."

O Neriman! Hani Mithat'ın çıkardığı gazeteyi "Ölüm kokuyor" diye almak istememişti. Hani alınındaki perçemleri savura YOLBAŞI ? 199

savura sınıfta gezinir, hocaların taklidini yaparak ortalığı gülmekten kırardı.

Hani Şark ile Garp çekişmesi onu da çok yaşıtı gibi öz değerlere karşı duygusuzlaştırmış, mantığın zoruyla bazan bir arayışa, çevrenin tesiriyle ise boşluktan boşluğa girmişti.

"Neriman öldürüldü."

Sermin sabahtan beri tutuk, sabahtan beri yılgın ve biçare. Zaten çoktan beri Sermin, başka bir âlemin giriş kapısında mütereddit, zaman zaman azimli, fakat bazan ümitsizlik girdabında me'yus, bekliyor. Beklerken...

"Neriman öldürüldü."

Melâhat Hanım, kızının her gün biraz daha değiştiğini fark etmiyor değil. Bundan derin bir haz duyuyor. Eskiden kızının gün gün kendisinden ve ailesinden uzaklaştığını hissedirdi. Şimdi yaklaştığını seziyor, memnun oluyor. Lâkin bazı bazı endişelenmiyor değil. Mithat'ın gönderdiği veya bizzat getirdiği kitaplar, kırmızı kırmızı kapaklı, yeşil yeşil kapaklı, yaldızlı... O kitaplar var ya, acaba Sermin'in hummalı bir şekilde onları okuması faydalı mı? Yeni dünyasında kızını nelerin beklediğini keşinkes bilmemekten gelen yamrı yumru bir endişe; seven her annenin normal endişesi...

"Neriman öldürüldü."

Odada ölüm sessizliği var. Arada Sermin'in kesik hıçkırıkları bu sessizliğin üstüne gülle gibi düşüyor, havayı karıştırıyor, sonra bunaltan ölüm sükûtu odayı yeniden avuçluyor.

Neriman okuldan eve dönmüş, evde kimseler yok. Baba akşamın karanlığını ip ip yine meyhanede çekiyor olmalı, anne kimbilir nereye çene yarıştırmaya gitmiş. Ev boş, ev ıssız.

Ders çalışmaya başlamış. Bir ara zil çalmış, açmış kapıyı Neriman. Bakmış, eşikte tanıdık bir çehre; bir delikanlının heyecandan vınlayan çehresi...

200 ? YOLBAŞI

Manşet:

"Neriman öldürüldü."

Şen Neriman, ağlamaklı zamanlarında bile gülmenin, güldürmenin bir yolunu bulup zil zurna kahkahalar atan neşeli Neriman, şakrak!

Ne istemişler kızdan.

Sermin'in genzine yine dallı budaklı koca bir çınar tıkanı. Yutkundu, ama inmiyor; öksürdü, fakat çıkmıyor, nefesi daraldı.

"Allah'ım!"

İnilti yahut hıçkırık. "Allah'ım" dedi, biraz rahatladığını hissetti.

"Neriman'ı öldürdüler ha!"

Ama niçin, ama niye? Zor bir soru bu. Sermin bir türlü cevaplandıramıyor. Neriman'ın gazetede kanlı resmi de gözlerinin önünden bir türlü gitmiyor.

•••

Neriman'ın katili bir hafta sonra yakalandı. O da öğrenci, üniversite imtihanlarına hazırlanıyormuş. Yirmi yaşında bir delikanlı. Adı Mehmet.

"Ne istedin!" diye bağırdı Sermin katilin gazetede fotoğrafına, "zavallı arkadaşımın ne istedin?"

Tükürdü yüzüne, yüzüne. Tatmin olmadı, parça parça yırttı gazeteyi, parçaları tuvalete attı.

"Senin yerin lağımlardır bu şehirde, lââyık olduğun yere git, pis fare!"

Sonra tekrar yatağına kapandı, doyuncaya kadar ağladı. O hafta Mithat, makalesinde Neriman'ın ölümünü işliyordu. Hadiseye kimsenin bakmadığı bir açıdan bakıyor. Bir başka netice-
YOLBAŞI ? 201

.ye varıyordu. Makalesinin başlığını "Neriman'ların ölümü" diye atmıştı.

Sermin çok ilgilendi. Mithat'ın böyle öğrenci ölümleriyle meşgul olacağını hiç ummazdı. Yanıldığını görüyordu. Bakalım, o da diğerleri gibi "Yazık oldu genç kıza, elleri kırılacak katil" şeklinde mi yazmıştı yazısını? Merakla okumaya başladı:

"Nerimanların ölümü."

"Neriman bir genç kızdı. Binlerce genç kızdan biri. Binlerce lise öğrencisi gibi. Onbeşinde veya onaltısında.

"Binlerce aileyi saran bir boşlukta yetişmiş, yeni neslin savrukluğuna kendisini kaptırmış, bilmeyerek yılanın ağzına atılmış zavallı bir kurbandır Neriman.

"Arada bir sinema, arada tiyatro, bazan kız-erkek karması gruplarla gezmeler.

"Bazan plaj, bazı geceler diskotek Bar ve pavyon! Yudum yudum içki, duman duman sigara.

"Ve belki de Kandil geceleri yatırlara mum yakmalar. İhtimal, arada bir Fatih Camiinde mevlid dinlemeler. Bu tezatlar dünyasında, Batı ile Doğunun karma karışık hüküm sürdüğü bir toplumda sancılı bir neslin mensubu Neriman.

"Bazan mini etek, bazan blucin; belki bazan da ninesine özenip, başörtüsü çeker.

"Çantasında ders kitaplarının sayısından çok fotoroman. Gazete adına aileye giren, sadece allı pullu, boyalı, bol resimli va-

rakpareler. Özden kopuşun bütün delilleri.

"Ne yapıyorsun kızım? diye sormayan bir aile, zehirin panzehirini gericilik sayan, İslâmı 'yobazlık' addeden zihniyetin törpüsüyle ulvî hislerden, yüce kaidelerden kopmuş aile reisleri.

"Ve Neriman büyümüş, bir genç kız olmuştu.

"Bir genç kız olmuştu Neriman, evet; binlerce liseli genç kız-
202 ? YOLBAŞI

dan biri. kopuk kopuk hislerin, karışık düşüncelerin, muvazenesiz, insicamsız duyguların girdabında bocalayan binlerden biri.

"Şark ile Garp çatışmasının hilkat garibesi. Madde ile mânânın yıllardır süren savaşının sembolü.

"Yirmilik bir delikanlı tarafından katledildi.

"Delikanlıyı tanıyormuş. Zile basınca açmış. Bir ecel sessizliğiyle içeri süzölmüş delikanlı, telefon etme bahanesiyle.

"Namahremle aynı çatı altır ' başbaşa kalınmayacağı yolundaki dinî hüküm öğretilmemiş ki Neriman'a. Yabancı bir kadınla yabancı bir erkek baş başa bir arada bulunurlarsa, üçüncü şahıs şeytandır' mealindeki hadis-i şerif, içine yerleştirilmemiş ki. Oysa din, bu ve benzer hükümleri getirirken Neriman gibilerini düşünüyordu. Bu hükümlere uyulsa, Neriman'ı yaşitlarını bozmak, duygularını dejenere etmek, özden koparıp Batıcılık çemberinde ruhsuzlaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yapan boyalı gazetelerin sütunlarına 'Neriman'ı öldürdüler' başlığı ve kanlı cesedinin renk renk fotoğrafları geçmeyecekti.

"Ya Neriman'ı öldüren Mehmet? O da flörtü gençlere tavsiye eden anlı-şanlı üniversite prof'larının tuzağına düşmüş, aynı dramı kendi açısından yaşamış bir başka bedbaht!

"O da yalnız bir kadının evinde, şeytanın tuzak kurduğu gerçeğini öğrenememişti. Daha doğrusu ona da öğretene olmamıştı.

"Ve bir evde, bir ikinci vakti barutla ateş yan yana geliyordu.

"İnfîlâk kısa süre içinde oldu. Delikanlı hayvanî hislerle kirlenmiş aşkına karşılık bulamayınca bıçağı kaptı, sapladı, sapladı...

"Neriman'a yine bravo! Delikanlının kötü emellerine râm olmaması, ölüm pahasına kendisini savunması, geçmişin namus telâkkisinden hiç değilse bir kırıntı taşıdığını gösterir. Demek hâlâ sökülememiş, kurutulamamış kan damarları mevcut."

YOLBAŞI ? 203

Sermin okumayı bıraktı. Karışık hisler ilk defa yeni bir mecraya doğru sür'atle yol almaya başlıyordu. Bunu sezdi. Makalede kendisine hitap eden, kendisini çağıran bir taraf vardı. Çok değişik bir açıdan ele alınmıştı konu. Gerçeklerin tâ kendisiydi.

Doğru! Neriman hadisin hükmünü bilip uysa, katile kapıyı açmayacaktı.

Delikanlı dinin emirlerine itaat gösterse, genç kızın evine girmeyecekti.

"Fakat onları bu hislerden, bu hasletlerden uzaklaştıranlar

var. Mithat bunlar için birşey söylemeyecek mi?"

Aradığını bulmak ümidiyle yazının kalan kısmını okumaya başladı.

"Neriman öldü. Annesi 'Katili asın' diye feryat etmekte.

"Ama acaba katil, yirmilik delikanlı Mehmet midir?"

"Neriman'la birlikte gezmelere çıkardık, sinemaya, tiyatroya giderdik. Annesi Neriman'ı bana vereceği yolunda vaadlerde bulunmuştu. Ablası, kardeşini benimle evlendireceğini söylemişti' diyen Mehmet..."

"Yoksa katil, iki gencin birlikte gezmelerine izin verenler miydi?"

"Yoksa, yoksa katil, katiller! Kadın-erkek münasebetlerinde hiçbir hudut tanımayan yüksek mevkilerdeki Batıcı çok saym'lar mıydı?"

"Bir evin yatak odasında tek maktul var gerçi, ama binlerce katil sokaklarda kol geziyor."

Sermin kendisini tutamadı, ellerini yumruk yaparak yastığa indirdi:

"Evet, evet, Mithat Abinin dediği doğru! Asıl katil onlar! O Batı reçetesini uygulayanlar. Radyo mikrofonlarından, televizyon ekranlarından 'Flört ediniz' diye ahkâm kesenler. Asıl onlar!"

204 ? YOLBAŞI
rı aşmalı, aşmalı ki ibret olsun! Millî kökü kurutmanın cezası, intikamı alınsın."

Süzgündü alabildiğine, bitkindi. İçindeki fırtınalı hava yüzüne kazanmıştı. Sanki yirmi yaş birden ihtiyarlamıştı genç kız.

Okumaya devam etti:

"Kızımı niçin öldürdün?" diyerek Mehmed'in yakasına sarılan anne, aslında bu cemiyetin ruhunu öldürenlerin yakasına sarılıyor.

"Mehmed'e lanet okuyan baba, aslında İslâmî aile anlayışını yıkanlara lanet okuyor.

"Ne diyordu üniversite prof'u?"

"Genç erkeklerle genç kızlar mutlaka flört etmeliler."

"Oysa ne demişti Hazret-i Peygamber?"

"Yabancı bir kadınla yabancı bir erkek başbaşa bir arada bulunurlarsa, üçüncü şahıs şeytandır."

"Ve... Kara bir perde daha iniyordu aile facialarının üstüne.

"Kap kara bir perde!"

Bocaladı Sermin. Yatakta yatıyor olmasaydı belki de yuvarlanacaktı. Okuduklarını bir kere daha aklından geçirdi. "Yanlış" diyebileceği tek satır, tek kelime yok Mithat Abi haklı. Gerçeği olduğu gibi görüyor. Bir teselli aradı kendine, bulamadı.

Başını avuçladı. "Bir bakıma kurtuldu" diye geçirdi içinden.

Ablası düştü aklına. Sevdiğinden değil, hayır. Doğrusu merakından. Aynı akıbet mi bekliyor onu da? Yoksa daha fecî birşey mi?

Ya kendisi?

Ya okul arkadaşları, tanıdıkları?

Sorular soruları getiriyor peşinden. Kafasının içinde soru işaretleri çengellerinden takılmış. "Tavşan kaç" oynuyorlardı. Daha düne kadar kendisinin oynadığı gibi.

YOLBAŞI ? 205

Hendekte bir tavşan,
Uyuyordu, uyuyordu;
Yok mu bana sataşan?

Benim ile oynaşan... Tavşan kaç, tavşan kaç,
Tazı sen onu tut!

Tavşan kaçamamıştı bu sefer. Tazı ansızın bastırmıştı. Ve Neriman öldürülmüştü. Ruhu isyan etti, çırpındı:

"Neden? Niçin? Niye?"

Ve tek bir soruda düğümlendi bütün sorular.

"Kurtuluş çaresi nedir?"

Düşünmekten bunaldığında Mithat'a telefon etmeye koştı. Sesini duyunca nedense rahatlıyor. Hem yazısı için tebrik edecek, hem "Kurtuluş çaresi nedir, ağabey?" diye soracaktı.

Monoton hareketlerle numarayı çevirdi.

206 ? YOLBAŞI

ALTINCI BÖLÜM

Gök kör bulut, gök ağlamaklı, gök yeryüzüne baka baka hüznü kucaklıyor. Caddelerde insan istifi. İç içe girerek düğümlenmiş trafiğin cenderesinde İstanbul hırıltılı tırtıllar bırakarak soluk almaya çalışıyor.

Mithat bir dolmuşun içinde, dalgın bakışları sinemaların öğle seansından dağılan insan istifini tarıyor, kafasında yine düşünceler güreşe tutuşmuş, yenen yenene...

Bunca insanın iki saatini hayal perdesine hasretmesi biraz ters geliyor ona. "Dünya gerçeklerinden iki saat için de olsa kopmayı ve perdedeki hayalin iç çekişlerine kendilerini kaptırmayı kâr mı sayıyorlar ne? Acaba seyrederken coştukları, bazan alkışlayıp bazan ıslıkladıkları filmin gerçeklerden ne derece uzak olduğunu, şimdi, düğümlenmiş trafiğin ortasında, gerçekle yüz yüze oldukları şu an fark edebiliyorlar mı? Acaba asık suratlar bu fark edişin bir işareti mi sayılıyor?"

Bir film afişini okumak için düşüncelerine ara verdi.

"Parçala, Behçet..."

Yamalı bir tebessümle dudaklarını büzdü, isim gerçekten çok
YOLBAŞI ? 207

manidar geldi ona. "Yıllardır bütün değer ölçülerini parçalamak için ellerinden geleni yapanlar, herhalde şuuraltı dürtüsüyle nasıl parçaladıklarını göstermek maksadıyla bu filmi yapmadılar, kendilerini deşifre edecek halleri yok ya. Zaten afişten belli. Bu filmler, boşluktaki gençleri uçkurundan yakalayıp seks ticaretinin acımasız batağına çekiyor ve birkaç kuruş menfaat karşılığında onları orada boğuyor.

Parçala! Sonra hükmet! Siyonizmin ve komünizmin müşterek

taktiği. Önce milleti manevî değerlerden koparmak, etnik gruplara bölmek, küçültmek... Sonra da hüküm altına almak!"

"Biz bu oyuna mı geliyoruz?"

"Efendim, birşey mi söylediniz?" dedi şoför.

Mithat yüksek sesle düşünmeye başladığını ancak o zaman fark etti.

"Burada ineyim, kardeşim."

Yanındakileri rahatsız etmemeye çalışarak atladı aşağı. Kaldırım hâlâ çok kalabalık. Haya perdesinin müptelâları tika basa doldurmuş yolları. Baktı, baktı...

Çoğunun yüzü asık, kimininki gökyüzü kadar karanlık. Bazılarında pişmanlığın izleri, bazılarında silikliğin tortusu var. Şu önünde, gayr-i resmî geçit yapan insanlara toplum deniyor. İmkân olsa da, teker teker sinemada iki saati neden boşa geçirdiklerini sorabüse. Acaba deli mi derler? Muhakkak öyle. "Sinema günlük hayatın içine öylesine bir giriş girdi ki, adama niçin sinemaya gittiğini sormak, elbette yadırganır. Bunları iptilâlarından çekip almanın bir yolu var mı?"

Gazeteye gelinceye kadar düşündü durdu. Sorularına cevap aradı hep. Sonunda Zafer beye açtı:

"Ağabey, binlerce insanı sinemadan çıkarken gördüm, boşa geçirdikleri iki saat yüreğimi tutuşturdu."

208 ? YOLBAŞI

Zafer Bey gülümseyerek takıldı:

"Senin de yüreğinin yanmadığı an yok, birader her tarafın ateşe kesmiş."

"Dediğin gibi, ağabey, ateşe kesmiş! Milletimin öz değerlerini yakan menhus ateşin lâvları şimdi milletimi de yakmakta. Yalım yalım... Cayırtılar kulaklarımı tırmalıyor. Çıkardığımız bir haftalık gazete, hitap ettiğimiz mahdut bir zümre. Aklıma bir soru gelip takılıyor, ağabey neden gazetemizi hep cami avlularında sattırıyoruz?"

"Bize yakın düşünenler camilerde de ondan."

"Doğru cevap. Doğru, fakat yeterli mi? Camiye gidenlerin çoğu zaten hidayette. Ya sinemadakiler, tiyatrodakiler, bardakiler, pavyondakiler?"

"Anlamadım, onlarla ne ilgimiz var?"

"Yok, işte mesele de burada. Niçin yok? Onlar kendi kendilerini bu çamurun içine atmış değiller ki. Biri kollarından tutmuş, üstelik gözlerini de bağlayarak bir çirkefe sürüklemiş. Burası çamur değil, medeniyet denizidir demişler. Zavallılar o gün bugündür medeniyet denizinde temizlendiği, yüceldiği kanaatıyla kirleniyor, gittikçe alçalıyorlar."

"Hâlâ gözleri bağlı mı?"

"Görmedikten sonra bağlı olmuş olmamış, ne fark eder?"

"Yani içinde buldukları çamurun farkında değiller, diyor-sun."

"Öyle. Tesirli propaganda sayesinde kendilerini medeniyet denizinde temizlenir görüyorlar hâlâ. Yazık oluyor. Ellerinden

tutup çekmek lâzım. Bunun için dâvayı onlara ulaştırmak gerek."

"Kısacası bar-pavyon kapılarında, sinema-tiyatro çıkışlarında gazete satalım diyorsun."

YOLBAŞI ? 209

"Evet, ağabey, bunu demek istiyorum. Felâketzedelere el uzatmalıyız. Felâketlerin ortasında bazan bir saadet filizlenir. Binde birini kurtarsak kârdır."

Zafer Bey başını öne doğru salladı.

"Başka projelerin de var mı?"

"Var," dedi Mithat. "Yol boyunca düşündüm. Sinema ve .tiyatro, sanat dünyasının iki kolu. Bu kollar çarpılmış, hayra uzanacağına şerre uzanır olmuş. Kırmaya gücümüz yetmez. Milleti men etmeye de. Kala kala ne kalıyor, ağabey?"

"Sakın artist filân olmaya niyetlenme, önce beni karşında bulursun."

"Ben değil, ağabey, kabiliyetli arkadaşlarımızdan bir grup. Müsbet eserler sahneye koyabilirler. Film yapabilirler. Herkes, Behçet'in nasıl parçaladığını seyredeceği yerde, ecdadının şehamet destanlarını seyrediyor. Hem bizim millet görülmemiş şekilde tarihine düşkün bir millettir. Bu tür filmlerin iş yapacağı da muhakkak."

"Daha başka?"

"İmkânım olsa bir mahalle kurardım. Tavizsiz dinini yaşayan insanları bu mahallede toplardım. Fakirini, zenginini. Nasıl millete örnek bir yer olurdu, değil mi ağabey? Suç işlenmez; fakire sadakası, zekâtı verilir, ahlâk, an'ane yaşatılır, hak-hukuk gözetilir."

Zafer Bey mesut bir gülücükle dudaklarını neşelendirdi.

"Kendine gel hey!" dedi. "Bir duyan olursa atarlar seni içeri."

"Neden?"

"Daha neden diyor? Şeriat devleti kuramayınca şeriat mahallesi kuruyor diye yer yerinden oynar. Şaka yaptım. Şaka yaptım ya, bütün bu anlattıkların yine de olacak iş değil."

"Sanki ne mâni var?"

210 ? YOLBAŞI

Zafer Bey doğruldu. Şakacıktan Mithat'ın omuzuna bir yumruk attı.

"Hayal kurma arkadaş," dedi. "Benim felsefem nedir, biliyor musun? İdeal, fakat gerçekleşmesi müşkül şeylerin ardından koşup zaman tüketmektense, hemen yapılabileceği, biraz noksan da olsa yapmak evlâdır diyorum. Bu sayede hiç değilse bir yol açılmış olur. Zaman lehimize işliyor. Arkamızdan gelecek nesil bu yolu genişletir, dilerse asfalt döker! Lâkin şunu bil: Biz dikenlerin üstünde yürümek zorundayız. Pabuçsuz hem de. Çıplak ayaklarımız kana boyanacak, avurtlarımız içe çökecek, çile çekeceğiz!"

"Ağabey, zaman lehimize işliyor dedin."

"Yine de derim, bin kere, on bin kere. Gerçek budur. Düşünsene: Adına Batılılaşma denen şirret törpü yüz yıl boyunca manevî değerlerimizin üstünde gezindi, durdu. Çoğunu eritti, bir kısmını yıprattı, bazılarını tanınmayacak şekilde bozdu. Yine de Haçlı kültürü, İslâm kültürünün yerini alamadı. Ama, meydana getirdiği koca boşluktan komünizm faydalandı. Yani, benim anladığım kadarıyla, Türkiye'de Batıcılık hareketiyle komünizm tahribatta el ele verdiler. İkisinin de çıkış noktası materalizm. Buluştukları nokta da bu milletin özelliklerini, en başta dine olan sadakatini, an'anesine karşı hassasiyetini yıkmak. Batılı olacağız dedik, Bannın kopyacısı olduk. Silik bir kopya. Komünistler bu kopyaya sahip çıktılar. Silik yerleri kendi bildikleri, diledikleri gibi doldurdular. Laikliği belki de bu yüzden Avrupai tarzda değil de, komünist ülkeler tarzında benimsedik. Dinsizlik sayarak yıllarca Demokles'in kılıcı gibi dindarların tepesine asılı tuttuk. Eeeh! Söyletme beni, rica ederim! Gırtlığıma kadar doluyum, Mithat."

Eliyle boğazını keser gibi bir işaret yaptı:

"Kesseler kan yerine çile akacağından eminim! Bazan gerçeği YOLBAŞI ? 211

görmek bile kabahat sayılıyor. Sokak kabadayısı, sabıkalı, vurguncu, soyguncu Zafer, nasıl bir duruma geldi, diye merak eden yok. Savcı Bey bu sefer de tutuyor, din devleti kurmak istediğimden bahisle 163. maddeye çarptırıyor beni. Biliyor musun, vurgunculuktan yalnızca altı ay yattım, oysa dinimi yaşamaya başladığımdan bu yana, toplam üç yılımı cezaevinde geçirmişim. Bir mahkemede savcıya dönerek dedim ki: 'İnsanlar yaradılış gayelerine ters istikamette doludizgin gidiyor. Ateşe atılmak üzereler. Felâketi fark edip onlara mâni olmaya çalışanları da eziyorlar üstelik. Benim hareketim budur. Size niçin ters geliyor. Avrupa mukallidi kalmak isteyenlere ters gelsin, kafasını yabanm ideolojisine kiralayanlara, yahut satanlara ters gelsin, ama sayın savcı, size ters gelmesin.' Bu sözlerden sonra beraat talebime katıldığını söyledi. Dünya yanıyor. Mithat, dünya yanıyor! Bu yangınla gönüller tutuşmuş, değerler tutuşmuş, nesiller tutuşmuş, yanıyorlar! itfaiye geldi, su sıkacak. Kolaylık göstermeliler değil mi? Heyhat! Kolaylık göstermek şöyle dursun, hortumu kesiyorlar!"

Alnında ter boncuk boncuk. Küçücük kristal kürelerden bazıları yanaklarına akıyor. Sesi daha coşkun:

"Hedefe ulaşmak uğruna uçsuz-bucaksız çölü geçmeye çırpınan yolcuyu engellemek için su kuyularını kuruttular! Maziye kök salıp istikbale atılmaya hazırlanan neslin kökünü yoldular! Koca ağaç kurumakta. Biri gelip sulamak istiyor. Elindeki kova-yı kapmaya çalışıyorlar. Yasak deniyor, bu ağacı sulamak yasak!"

"Hakim bana okuduğum kitapların yasak olduğunu söyledi. Yasak nedir? diye sordum. Kanunların men ettiği şey. Peki ka-

nunlar niçin men eder? Millete devlete zararlı olduğu için. Haykırırım o zaman: 'Şu kitaplara bakın! Allah aşkına inceleyin, millet için, devlet için, cemiyet için zararlı tek satır, tek kelime bulabilir misiniz? Allah'a inanın, Peygambere inanın diyor, bu-212 ? YOLBAŞI

nun neresinde kötülük? iyilik edin, muhtaçlara yardımda bulunun diyor, neresinde kötülük. Bunlara zararlıdır, kötüdür diyen bir zihniyet, gelmiş geçmiş bütün dinleri, dünya düşünürlerini, âlimlerini mahkûm etmiş sayılır. Aşağı yukarı kendisini bilen herkes cemiyetleri insanları iyiliğe teşvik etmiştir çünkü, bu yüzden onlar da suçlanmak.

'Avrupa feylesoflarından medet uman Türk düşüncesi, kendi değerlerine, kendi düşünürlerine sırt çevirmekle mi kültürde, sanatta, medeniyette ilerleyecek? Hâlâ soracak mısınız, yüzyıldır niçin büyük bir insan yetiştiremedik diye? Kendi insanlarımızı, değerli âlimlerimizi böyle mahkeme önlerinde mahkûm ettik de ondan!'

"Böyle dedim, Mithat, kardeşim, aynen böyle! İçimi döktüm. Döktüm, ama altı ay yattım. Neyse, gelelim teklifine: Sinemaya, tiyatroya el atmak, günlük gazete çıkarmak, haftalık birkaç dergi neşretmek. Bunlar iyi şeyler, yapılması elzem işlerden. Fakat bir noktada kala kalıyoruz işte. Paramız yok. Gittiğimiz zenginlerden çoğu 'Bu işten çıkarım ne olacak?' diye soruyor. Kendi açısından haklı, niçin kınayalım? İş adamıdır, kazanmaya alışkıntır. Elbette soracak. Anlatıyoruz. Yine de çoğu anlamıyor. Ahiret için sevap kazanmak yerine, dünya için para kazanmayı tercih ediyorlar. Hamdi Bey, gazete için yüz bin lira faizsiz borç para vermişti bize. Bir sene sonra ödeyecektik. Aradan iki ay geçmeden geri istedi. Bu sana çok şey ifade eder, sanıyorum. Kendi imkânlarımızla bir şey yapabilir miyiz? Bunu araştıralım. Okurların desteği, gönüldaşların yardımı ile daha ne gibi hizmetler verebiliriz. Bunu düşünelim. Gecemizi, gündüzümüze katarak düşünelim."

Mithat boynunu bükmüş dinliyordu. Projelerin istikbaldeki bir tarihe tehir etmesi gerekti. Önce ellerinde bulunan haftalık gazetenin günlük hale gelmesi için çalışmalıydılar.

"Haklı söylüyorsun, ağabey," dedi. "Daha gerçekçisin."

YOLBAŞI ? 213

"Gerçekçi olmak iyi, fakat gerçekleri, kitlelere de göstermek lâzım."

"Günlük gazete?"

Gözlerinde pırıltılar oynadı Zafer Beyin:

"Evet," dedi, "günlük gazete. İkinci merhale."

Kapı fıkırdadı. Ardından açıldı. Bir genç kızın çehresi belirdi eşikte. Sermin...

"Girebilir miyiz, ağabey?"

Arkasında annesinin silüetini fark ettiler. İkisi de örtünmüştü. Sermin'in gözlerinde yeni bir hayat ışığı, annesininkinde son

pişmanlığın feryadı gizliydi. Zafer Bey onları görünce kapıya yöneldi:

"Hoş geldiniz, efendim," dedi. "Buyurun içeri. Benim işim var zaten, gitmek üzereydim."

Genç kızla annesi odaya girdiler. • .

Mithat'ın bakışları ondan ona gidiyor, her seferinde ayrı bir memnuniyet dalgasıyla ürperiyordu. Almanya'dan İstanbul'a geldiğinde bunların ne halde olduklarını düşündükçe hafakanlar basıyor. Ya şimdiki halleri? Sermin kurtuldu. Yalnız Sermin değil. Melâhat Hanım ile İlhami Bey de kurtuldular. Çoktan beri İlhami Bey çilingir sofrasını kurdurmuyor. Unutmuş gibi. Gerçek saadeti, aile ocağının sıcaklığını duymaya başladığını söylüyor. Ah ne olurdu, Semra ile Timur da tekrar aileye katılıp bu engin saadeti paylaşsalar? Fakat yok. Gidiş o gidiş.

Mithat ayakta, gülüşü ışık ışık.

"Bana annemi hatırlattın, teyze, tıpkı seninki gibi bağlardı."

Melâhat Hanım,

"Ona özendim ya zaten," dedi. "Şu kız gibi bağlamayı beceremiyorum yine de."

214 ? YOLBAŞI

Oturduktan sonra devam etti:

"Biliyor musun, Sermin'i okuldan attılar."

"Bırak, anneciğim," diye itiraz etti genç kız. "Özel meselelerimizle vaktini almamalım Mithat Ağabeyin."

Mithat,

"Ne münasebet," dedi. "Hem bu senin özel meselen değil, küçük hanım. Niçin atıldın bakalım?"

Sermin sesini dikleştirdi.

"Başımı örttüğüm için."

Baticılık törpüsü hâlâ işliyor demek. Hâlâ!

"Ya!" dedi. Mithat, hayretinin derinliğinde sadet serpintileri saçarak. Sermin'in tavizsiz İslâmı yaşama azmi Mithat'a engin bir huzur vermişti.

"Evet, tek sebep bu. Sınıfımın birincisi olmama rağmen atıldım okuldan. Elem çekmiyorum. Lâkin bu soruya cevap arıyorum. Eteğini dilediği kadar kısaltanlara disiplin kurulu birşey demiyor da, uzatanları niçin atıyor?"

Bomba gibi bir soruydu bu, odanın ortasında infilâk etmişti. Ama galiba bütün ülkeyi sarsmıştı. "Zamanla bu soruyu soranlar elbet artacak, eğitimdeki aksaklıklar, yüz yıllar gelen yanlış uygulamalar gözler önüne bir bir serilecek."

"Aynı soruyu müdüre de sordum" diye devam etti Sermin.

"Bazı ilkelere filân bahsetti. Anayasadan maddeler okuyarak şahsî hürriyetlerden söz edecek oldum, tuhaf bir mahlûkmuşum gibi baktı. Baştaki örtü mü mühim olan, yoksa başın içindeki bilgi mi, dedim, sustu. Onun da aynı sorulara cevap aradığını anladım. Artık şaşmıyorum. Cemiyetin tuhaf karşıladığı çok şeyin öz değerlerimiz olduğunu anladım. Yaban öylesine bünyeye girmiş ki, millet kendi kendisini tanımaz halde. Bu du-

rumda ne yapabiliriz acaba?"

YOLBAŞI ? 215

Mithat yazı makinesinin tuşlarıyla oynuyordu. Dalmıştı. Kafasında yeni bir mücadele plânı geliştirme çabasıydı.

Sınıfının birincisi olduğu halde Sermin'i okuldan atan zihniyet, yeni yeşeren filizleri kırmaya uzanan bir eldi. Karşısına çıkmadığı takdirde daha nicelerini kıracak. Susmak, yahut yalnızca küsmek ve bu küskünlük içinde kabuğa çekilmek olmaz! "Allah müstahaklarını versin" deyip oturamazlar. Hem böyle diyecekler, hem de ilgili her yere dilekçeler vererek, keyfi kararın kaldırılması için ne mümkünse yapacaklar. İcabında Ankara'ya gidip milletvekilleriyle tek tek konuşacak Mithat. "Genç kıza haksızlığın girdabında yalnız bırakmamalı." Bırakmaması lâzım. Çünkü aynı durum yarın, veya öbür gün başka genç kızların da başına gelebilir. "Bu haksız uygulamayla mücadele şart."

Çaresizlik içinde ellerini açıp, "Ne yapabiliriz ki?" diye soran teyzesine döndü.

"Ne yapabileceğimizi, görmek için denemek zorundayız," diye konuştu. "İşi oluruna bırakmak bize zarar verir. Böyle yapa yapa adamları alıştırdık. Bizi yılm, ürkek, sinmiş sanmalarına sebep olduk. Peşin hükümlerle mücadeleden kaçtık. Ürkütüldüğümüz doğru, ama bu ürküntüden yılmayıp mücadele veren önderlerin varlığı da inkâr götürmez. Muvaffakiyetin sırrı mücadeleden geçer. Ümitsizlik kapımızdan içeri adım atmak değil, aralığında bile bakmamalı. Mevlânâ'nın dediği gibi. Bu kapı umutsuzluk kapısı değildir. İşbaşı..."

Yazı makinesini önüne çekti. Bir kağıt taktı:

"İlgili her yere yazacağım," diye devam etti. "Bu haksızlığın mutlaka önlenmesini isteyeceğim. Hakkımızı alacağız. Susarsak haksızlığa çanak tutmuş oluruz, mes'uliyete gireriz."

"Bırak, ağabey, ben zaten okumak istemiyorum bundan sonra. Okumuşlara baktıkça ürküyorum."

216 ? YOLBAŞI

"Senin bileceğin birşey. Önce hakkımızı alalım, istersen yine devam etmezsin. İstersen dışardan imtihanlara girersin. Bunları sonra konuşuruz."

Bunları teşhir, tesbitin tasdikinden ibaret kalır. Yapılması gereken, yaraları sarmak, tahribatın tamirine çare aramak.

Yazısının başlığını boş bir kâğıda not aldı: "Kurtuluş çaresi."

Kalktı. Teyzesine doğru gitti.

"Araştırıyorum," dedi. "Bulacağımızı umuyorum. İkisi de İstanbul'da olsalar gerek. Lütfen telâş etmeyi bırakın, teyze. Düşünün ki felâketlerin içinde bile bazı saadetler gizli. Onlar ihtimal, evi terk etmemiş olsaydılar, siz gerçeği görmemekte direniyor olacaktınız."

Melâhat Hanım başını indirdi:

"Galiba doğru. Hâlâ direniyor olacaktık. Dünyevî iki felâket

uhrevî büyük saadete medar olabilirse, yine kârlı çıktık sayılır. Lâkin oğul öz evlâtlarımdır onlar."

Elini kalbine bastırdı.

"Şuramda müthiş sızılar kıvraniyor. Bul onları. Mithat, ne olursun bul! Fazla yaşamayacağımı hissediyorum. Son kalb krizi müthiş geldi. Bir dahaki sefere galiba yolcuuyum. Evlâtlarımı son olarak bir arada göreyim,"

Sermin'in gözlerinde yaşlar birikti, dudaklarının kenarı ince, fakat acı kıvrımlarla doldu. Annesinin koluna girdi. Zayıf, ürperti dolu bir sesle,

"Gitsek, anne" dedi.

Melâhat Hanım göz pınarlarının coşkunluğunu durdurmak için üst üste yutkundu.

"Gidelim, kızım," dedi. "Allahaismarladık, Mithat."

Genç adam taşlaşmıştı. Kimildayamıyor; teselli edici bir söz bile bulamıyordu. Sadece,
YOLBAŞI ? 217

"Güle güle," diyebilirdi. O da Melâhat Hanımla kızı odadan çıktıktan çok sonra.

Yerine döndü. Başını elerinin arasına aldı.

"Nasıl münasip görürseniz..."

Mithat'ın yazmaya hazırlandığını anlayınca, Melâhat Hanım doğruldu:

"Bize müsaade," dedi.

Duruşundan birşeyler söylemek istediği seziliyordu. Vazgeçer gibi oldu bir ara. Kapiya yürüdü. Sonra birden döndü.. Korku ve endişesinin kısıklaştığı fısıltı halinde bir sesle genç adama,

"Timur'dan bir haber çıkmadı değil mi?" diye sordu.

Mithat yüzünü teyzesine çevirdi. Balmumuna dönmüştü. Uzun zamandan beri makyaj yapmıyor olacak. Krem ve boyaların meydana getirdiği Batıcılık maskesi düşmüş. Şark kadınlarının munis, müşfik çehresi belirmiş. Bu çehrede engin endişelerin izleri var. Zavallı teyze! Evlâtlarından biri Batıcılığın uçsuz bucaksız boşluğuna yuvarlanmış, öbürü komünizmin batağına düşmüş! Hançerlenen ana yüreğinin sessiz feryadı Mithat'ın kulaklarına geliyor:

"Yavrularımızı kurtarınız!"

Bir an genç adamın içi bu yavruları boşluğa, yahut batağa itenleri bir bir teşhir etme arzusuyla yandı. "İşte düşmanlarınız!" başlıklı bir yazı serisi hazırlamayı düşündü. Sonra vazgeçti. Neye yarayacaktı ki? Çağdaşlaşma teranesiyle iğrençlikleri yurda sokan ve maymun iştihasıyla öz değerlerimizi yutan özentî, mukallid kafalar, "Din kalkınmaya manîdir" sloganıyla dindarları ezdirirken, öbür yandan komünizm gibi, insanları köleleştiren bir sistemi buyur eden şahıslar, şimdiye kadar çok teşhir edildi. Fakat ar, namus, haysiyet, izzet gibi duygulardan yoksun devrim yobazlarının yüzleri kızarmadı bile. Birçoğu

menfur tebessümü dudaklarında, hâlâ devlet radyolarından ahkâm kesiyor.

"Nasıl kurtarmalı? Bu çocukları, bu anneleri, babaları ejderhanın pençesinden nasıl kurtarmalı? Yıllar yılı koynumuzda beslediğimiz yılan ısırmağa başlamış. Kızıl zehir, Batı yıldızıyla iç içe kanımıza karışır. İnsanlar bir kâse zehire ruhlarını satıyor. Sokaklar ruhsuz cesetler dolu! Sovyetler Birliği gibi, Çin gibi, Küba gibi Doğu Avrupa ülkeleri gibi, yaşayan ölülerin ülkesi olmadan eldeki kurtuluş reçetesini tatbik koymalı. Yeni laboratuvar deneyleriyle kaybedecek vakit yok. İlk yardım hemen yapılmazsa yarm çok geç olabilir. Mücadele stratejimiz karşıımızdakilerin tezini çürütmeye çalışmak yerne, kendi tezimizi anlatmak olmalı. Marksizmin tatbik kabiliyetinden yoksun bulunduğu, Sovyet Rusya örneğinden sonra şartlanmamış karalarca iyiden iyiye anlaşıldı. Batıcılık ise ailelerin felâketli feryadıyla boykot ediliyor. Hem, onların tezini çürütmek iyiden iyiye incelemek olur. Onları incelemekten, kendi tezimizi anlatmaya vakit kalmaz. Zaman durmuyor. Öyle bir çağlayan ki, biraz gaflet edip çırpmmayanlar zamanın akışında sürükleniyorlar. Ömür, akreple yelkovanın kısıracında. Her anı en iyi şekilde değerlendirmek lâzım. Dindarlar önce dinlerini öğrenmeli, yaban menşeli düşünceden onlara karşı, öz düşüncelerle çıkmalı. Bâtıl, Hakkın karşısında susmak zorunda kalacak. Fikrî plâformda gerilemeye başlayacak. Tutunabilmek için kaba kuvvete başvuracak. İşte bu nokta son noktadır. Kaba kuvvet bitişik, yok oluştun işaretidir. Zaten bu yola girmiş bulunuyorlar. Şu halde din, yakın geçmişe nisbetle büyük merhaleler kat etmiş sayılır. Evet, gerçek bu. Artık dindarların tehlike teşkil ettiğine inanan kalmamış gibi. Birkaç kasıtlı hariç. Bir haftalık gazete ile gerçeklerin dile gelmesi karşısında nasıl da paniğe kapıldılar, nasıl da beni yıldırmağı denediler. Demek biz kazanıyoruz. Artık haftalık gazete yetmez! Ne yapıp yapmalı, günlük çıkmalıyız. Bizi YOLBAŞI ? 219

reddeden zenginlerimize meseleyi tekrar anlatmalıyız. Kovsunlar, küçümsesinler, ne zararı var? Şahsî izzetimi ayaklarının altına serebilirim. Islâmın izzeti yanında benim izzetim nedir ki? Denemeliyiz. Okurlarımızdan borç isteyebiliriz. Allah'ın yardımıyla bu iş olur. Azmin karşısında engeller tek tek yıkılır. Yol açılır önümüzde. Şu dilekçeleri yazayım evvelâ. Sonra kalkar, Hamdi Beye giderim. Verdiği yüz bin lira borcun bir yıl vâdesi olduğu halde, iki ay sonra geri isteyen Hamdi Beye. Tekrar yardım talep edeceğim. Kendim için değil bu, niçin tereddüt edeyim? Dâva hepimizin dâvası."

Yazı makinasının tuşlarında parmaklarını gezdirmeye koyuldu. Siyah harfler yan yana dizildi. Kelimeler cümle oldu. Cümleler birikti, koca bir dilekçe meydana geldi.

Pencereye oturmuş bir güvercin genç adamı seyrediyor, arada bir gagasıyla camı tıkırdatıyordu.

Mithat yazmayı bitirince güvercini gördü. Gülümsedi.

"Güzel kuşum," dedi. "Ne yeme alışkanlığından vazgeçiyorsun, ne hürriyet aşkından. Odanm içine aldığım da çırpımdın, durdun. Başını camlara vurdun. Kurtulmak için küçücük vücudundan beklenmeyen bir güçle savaştın. Oysa önüne istediğinden âlâ yiyecekler koymuştum bakmadın bile. Şimdi geldin, dışardan ihtar ediyorsun bana. Yem saatinin geldiğini söylüyorsun."

Çekmecedan bir naylon torba çıkardı. Gitti, pencereyi açtı. Güvercin gukladı sevinçle. Genç adam elindeki torbadan pence-re kenarına bir miktar buğday döktü. Güvercin tekrar gukladı.

"Güzel kuşum, yemini ye," dedi. "Ben Hamdi Beye gidiyorum."

Kanadı örttü, kapıya yürüdü.

Bir saat sonra, Hamdi beyin bürosundaydı.

•••

220 ? YOLBAŞI

"Hamdi Bey, bizi anlamakta güçlük çekmediğinizden eminim."

Maun masanın arkasındaki adam şöyle bir kımıldadı. Başının saçsız kısmını sağ elinin serçe parmağıyla kaşdı.

"Anlamaya çalışıyorum," diye konuştu. "Fakat gereği gibi anlayabildiğimden emin olduğumu söyleyemem. Biraz daha açmanızı rica etsem."

Mithat öne doğru abandı.

"Korkunç bir başıboşluk içinde bunaldığımızı kabul ediyorsunuz, değil mi?"

"Bakın bunu anlıyorum, Mithat Bey, evimden biliyorum çünkü. Bir kızım la bir oğlum var."

Yaka silkti.

"Ne saygı kaldı, ne sevgi, birader. Kendi havalarında. Diledikleri gibi yaşıyorlar. Manevî değerlere saygılıyım, milliyetçiyim, ama tutucu olduğumu kimse iddia edemez. Yalnız bir parça derli toplu olmalarını istemek de hakkım, takdir edersiniz. Ama nerede! Hoşgördükçe azıtıyorlar, daha beter oluyorlar. Ne yapacağımı şaşırđım. Sizin gibi bir evlâdım olsa, bütün servetimden vazgeçmeye hazırım."

Mithat hafiften kızardı.

"Teveccühünüz, beyefendi," dedi.

Hamdi Bey parmağını havaya dikti. Sağa sola birkaç kere salladı

"Yo, hayır, iltifat için değil, dos doğru söylüyorum. Yalnız, size karşı mahcubum. İnanın ki, vakitsiz geri istediğim o paraya şiddetle ihtiyacım vardı."

"İnanıyorum efendim, emin olun."

Hamdi Beyin gözleri birden daldı. Avurtlarını kemirdi bir müddet. Sonra çok hafif bir sesle,

"Gerçek bu değil oysa," dedi. "Açıkçası..."

Tereddüt bulutu yüzünü gölgelemişti. İç çekti:

"Açıkçası korktum. Nereden haber almışlar, bilmiyorum. Yolumu kestiler, size verdiğim parayı derhal geri istememi söylediler. Söylediler de söz mü? Emrettiler âdeta. Dört kişi. Meymetsiz dört delikanlı. Önümdeki eli devamlı parkasının cebinde, biri arkamda, ikisi iki yanımda."

Aynı ânı yaşıyormuş gibi sıkıntıyla kımıldadı, alnındaki terleri kurularıp başını iki yana salladı:

"Biliyorum, direnmeliydim," diye devam etti. "Fakat genç değilim artık, karşı koyamadım. Korkmuştum. Hâlâ da korkuyorum. Başkaca hiçbir yardımda bulunmamamı da tembihlediler. Bugün geldiğinizi haber verdikleri zaman doğru kabul etmek için kendi kendime mücadele ettim. Fakat dâvanızda öylesine samimisiniz ve öylesine sâdıksınız ki, sonunda ne olursa olsun, dedim. Şimdi lütfen daha açık bir dille özetleyin meseleyi. İyice anlamak istiyorum."

Mithat hiçbir tepki göstermedi. Adamın anlattıklarını dinledikçe, zenginliğin insanları korkaklaştırdığı söyleyen bir Avrupalı düşünürü hak veresi geliyordu. Bu konuya hiç girmemeyi uygun gördü. En iyisi soruları cevaplandırmaktı.

"Hamdi Bey," diye başladı. "Kızınızla oğlunuzdan canlı iki misal verdiniz az önce."

"Evet," diye atıldı Hamdi Bey, "ne yapacağımı bilemiyorum."

"Oysa iyi bir terbiye vermeye çalıştınız, değil mi?"

"Ha, tabî. İyi yetişmeleri için hiçbir masraftan kaçınmadım, hattâ mürebbiye bile tuttum."

"Mürebbiye... Batı kültürünün sokuşturduğu, Tanzimat ithali bir özenti daha."

222 ? YOLBAŞI

"Efendim, anlayamadım!"

"Mürebbiye tuttunuz. Türk mü?"

"Şey... hayır, Fransızdı, tam bir Batılı. Çocuklarım iyi bir terbiye alsınlar, istiyordum."

"Batı terbiyesi."

"O zaman geçerliydi, Mithat Bey. Bilemezsiniz, biz ne kadar küçümsenirdik. Anadoluluğu üstümüzden bir türlü atamamıştık. Bu yüzden aşağılık duygusuna kapılırdık. Cemiyet âdeta bünyesinden reddediyordu bizi."

"Sizi mi?"

"Anadoluluğumuzu. Yabancı kalıyorduk. Giyindik, kuşandık balolarda monşer dedik, bonjur-bonsuvar dedik, yine de olmadı."

"Ve çocuklarınızı bu özentinin kucağında yetiştirdiniz, efendim. Üstelik bir Fransız mürebbiyenin elinde."

"İyi yetişsinler diye, efendim."

"Fakat iyi yetişmediler diyorsunuz."

"Doğru. Cemiyet bozuk, kabahat bende değil ki. Onlar için elimden geleni yaptım."

"Yaptığınız şeyin iyi olduğu kanaatinde idiniz şüphesiz, hâlâ o kanaatta mısınız acaba?"

"Tereddüt içindeyim şimdi, bilmem ki ne desem?"

"Neticeyi gördükten sonra tereddüde düşmeniz çok tabii. Özür dilerim, Hamdi Bey, sizi kırma pahasına açık konuşmamı ister misiniz?"

Adam başını tasdik makamında salladı.

"Sizi dinliyorum."

"Yadırgandığınızı, cemiyete intibak edemediğinizi söylemiş-tiniz yanlış hatırlamıyorsam, bu nasıl bir cemiyetti?"

YOLBAŞI ? 223

"Kozmopolit; İngiliz, Fransız karışık. Harp zenginleri, borsa kumarbazları vesaire; niye sordunuz?"

"Oysa sizi hiç de yadırgamayacak bir millet ekseriyeti de yaşıyordu Türkiye'de. Böyleyken siz kozmopolit bir çevreye girmek için kendinizi zorladınız. Çocuklarınızı ona göre hazırlamak istediniz."

Hamdi Bey mırıltı halinde,

"O dönem Avrupalık modaydı," dedi.

"Moda," diye tekrarladı Mithat. "Şu moda hastalığı ciğeri-mizi söküyor. İnsanlar kendilerine verilmiş cüz'i iradeyi bile ihtiyarları ile kullanmayarak yabanın eline teslim ediyorlar. Size tuhaf gelmiyor mu, Hamdi Bey?"

"Ne, moda mı?"

"Hani bir yatırımda zarar edince 'Şansım yokmuş,' diyorsunuz, bir felâkete uğrayınca 'Kader' diye mırıldanıyorsunuz. 'Şans' yahut 'Kader' unsurunun içinde bir insanüstü gücü imaya çalışıyorsunuz. Lâkin elinizden geleni, iradeniz altında olanı bile kullanmayıp kendinizi Paris modacılarının emirlerine tâbi ediyorsunuz. Kendimi de katayım, ediyoruz diyeyim. Parisli emir gönderiyor: Bu yıl pantolon paçaları geniş; genişletiyoruz. Emir gönderiyorlar: Ceket uzun olacak; uzatıyoruz. Ya hanımlarımız? Dünyanın çok yerinde kadınlar hürriyet istiyoruz pankartlarıyla sokağa dökülüyorlar, ama moda konusunda kendi rızalarıyla kuklalaşıyorlar. İplerini tanımadıkları bir yabancıya eline vererek ruhî ve bedenî hürriyetlerini eziyorlar. Çünkü o yabancıya emirlerine uydukları ölçüde güzelleştiklerini sanıyorlar. Fakat düşünmüyorlar ki, güzellikte bir miyar yok ellerinde. Sadece Parisli modacı. Peki, ama onun hangi dayanağı var? Neye istinaden güzeli, çirkini ayırd edebiliyor? Bize ne kadar tabii geliyor değil mi bütün bunlar? Öylesine alıştık ki, moda göre giyinmeyi küçümsüyoruz; görgüsüz filân ediyoruz.

224 ? YOLBAŞI

Eh, bu ortamda yetişen çocukları başka nasıl olabilir? Duvarda yaldızlı kabının içinde asılı Kur'ân-ı Kerimi görüyorlar da, hiç

yerinden indirilmeyen bu şeyi biblo ile bir tutuyorlar. Hemen her evde var. Bazı evin yangın sigortası, bazı evin talih kuşu. Bazıları da felâket önleyicisi gözüyle görüyor İlâhî kitabı. Onun bir dünya nizamı olduğunu ne zamandır unutmamışız."

Derin bir nefes aldıktan sonra devam etti.

"Bu İlâhî kitabı kabından çıkarıp yeniden rahlenin üstüne açmanın mücadelesini veriyoruz. Açmak, okumak, anlamak ve yaşamak. Sancıları dindirmenin yolu bu reçeteden geçiyor."

"Hamdi Bey, cemiyetimizin bozulmasına sebep olan şeyler nelerdir? Hangi unsurlar muvazenemizi bozmuş, başıboş bir nesil meydana getirmiştir? Kanaatımca en başta gazeteler. Ardından roman, hikâye, sinema, tiyatro; yani sanat ve edebiyat. Öyleyse aynı yolda öze dönüş gerçekleşebilir."

"Biraz daha açar mısınız, Mithat bey?"

"Bizi bozan şeyleri düzelterek, tahribatı önleyebiliriz demek istiyorum. Komünizmi işleyen, düzen yıkıcılığı yapan, yahut seksle kafaları uyuşturan romanlar, hikâyeler yerine doğruyu, güzeli, iyiyi veren eserler yaymak. Kitlenin sinema ve tiyatro alışkanlıklarını müsbete kanalize etmek. Yani millî değerlere sâdik filmler çevirip, oyunlar sahneye koymak..."

"Çok güzel," diye mırıldandı Hamdi Bey.

Genç adamın söylediklerini içer gibi dinliyordu. Olabildiği kadar masaya abanmış, bir elini çenesinin altına koymuştu.

"Gerçekten de çok güzel şeyler bunlar, Mithat Bey. Hep düşünürdüm. Dindarlar sinemaya karşı tiyatroya karşı, romana filan karşı; öyleyse gençlik üstünde tesirli olamazlar derdim. Yanılmışım. Birşeyler yapabileceğinize şimdi büsbütün inandım. Önce hangisinden başlamak istiyorsunuz?"

YOLBAŞI ? 225

Genç adam memnun memnun gülümsedi.

"Mümkün olsa da hepsini birden yapsak. Fakat bir sıraya koymak lâzım galiba. Bana göre yayın ön plânda gelir. Gazete, kitap, dergi..."

"Ben ne yapabilirim bu arada?"

"Gazeteyi günlük yapmak istiyoruz. Ayrıca bir yayınevi kurmaya çalışacağız. Kabiliyetli arkadaşlarımız var. İstihdam edeceğiz. Sizden sadece mamullerimizin reklâmını istirham ediyoruz. Böylesi sizin için de, bizim için de uygun olur sanırım."

Hamdi Bey elektriklenmiş gibi yerinden fırladı. İki elini de aynı anda ileri uzattı.

"Yo, yo, yo!" diye haykırdı adeta. "Reklâm olmaz." ?

Hareketine kendisi bile mânâ verememiş olacak ki, sıkıntılı sıkıntılı kravatına el attı, düğmesini gevşetti, tekrar yerine oturdu.

"Affedersiniz," dedi. "Mazur görün. İstiyorum ki, ilân yoluyla size yardım edemem. En iyisi, münasip bir miktar vereyim. Ama kimsenin bundan haberi olmasın. Ne kadar istiyorsunuz?"

Mithat bu tepkiyi önce anlayamadı, sonra yavaş yavaş intikal

etti. Adam korkuyor. Mamullerinin dindar bir gazetede görünmesinden korkuyor. Belki de kendi açısından haklı. Yıllar yılı sürdürülen menfî propagandanın tesirinde kurtulmak kolay değil. Ona göre dindar, hâlâ sakınılması gereken kişi, dinî hareketler de irtica!

Sosyalist gazetelere, müstehcen resimler basan paçavralara ilân vermekten niçin sakınmadığını sormak geldi içinden, fakat sormadı. Faydası olmazdı. Ayağa kalktı. Son söz olarak,

"Bu dâva öksüz değil. Hamdi Bey," dedi. "Bir gün fikriniz değişirse ilân servisine telefon edersiniz. Numaramız gazetemizde var. Umarım, bu gereği duyduğunuzda fazla gecikmiş olmazsınız. Allahaismarladık!"

226 ? YOLBAŞI

Hamdi Bey kapıya baka kaldı. Ardından koşmak, "işte bütün servetim, alın, ben de dâvama sahibim" diye bağıra bağıra kassasında ne var, ne yok Mithat'ın kucağına boşaltmak gibi coşkun bir duyguya kapıldı. Yarıya kadar doğruldu. Belki de düşündüğünü yapacaktı. Dört anarşist kapıda belirmeseydiler... Recep, Celâl ve Timur. Başlarında yine Garbis. O gök gözlü, keçi sakallı. Girer girmez pencereye yürüdü. Jaluziyi parmağıyla aralayarak caddeyi gözetledi. Bu karşı kaldırımdaki siluet... Evet, tâ kendisi.

Döndü, gök mavisi gözleriyle, Hamdi Beyde az önce uyanan hamiyet duygularını insafsızca dövdü. Hamdi Bey kilitlenen çenesini zor açtı:

"Ne... Ne istiyorsunuz benden?"

Dördünü de tanıyor. Bir gece evinin önünde yoluna çıkmışlar, Mithat'a verdiği yüz bin lirayı derhal geri istemezse başına gelecekleri sayıp dökmüşlerdi. Beynine bir kurşun sıkıp çöp tenekesine atmaktan tutun, otomobiliyle birlikte denize yuvarlamaya kadar her çeşit tehdit vardı sözlerinde. Hamdi Bey razı olmuş, parayı almıştı. Peki, ama daha ne istiyorlar?"

Sorusuna cevapmış gibi,

"Elli binlik çek," dedi gök gözlü anarşist, "örgüt için para lâzım da, sen aklımıza geldin."

Hamdi Beyin ağzı kurudu:

"Elli bin," diye kekeleydi.

"Evet, tam tamına o kadar. Valla aşsa kurtarmıyor, imalât yüksek."

Gülmeye hazırlanan Celâl'i sert bir bakışla azarladıktan sonra.

"Böyle, Hamdi Bey," diye devam etti alaycı konuşmasına.

"Herhalde fabrikalarınızda greve gidilsin istemezsiniz. Hoş, YOLBAŞI ? 227

ona bile gerek duymayız. Bir gece kibriti çaktığımız gibi... hıştırt!"

"Elli bin!"

Büyülü kelimeydi sanki, tekrarlamaktan bıkmıyor' Hamdi Bey. Beyninin plâğı takılmış gibi.

"Elli bin!"

Garbis sivri sivri güldü:

"Oyunbozanlık etme ama, ha aklımda iken sorayım."

Keçi sakalını titreterek pencereyi işaretledi:

"O ne arıyor karşı kaldırımında?"

"Kim?" dedi Hamdi Bey, ince ince gelen bir felâketin tedirginliğini soluyarak.

"Anlamamış görünme, ihtiyar, beynini patlatırım! Adam gibi konuşmaya çalışıyorum seninle. Kim olduğunu pekâlâ biliyorsun. O gazeteci, ne arıyor?"

"Şey... ben..."

Sürekli parkasının cebinde tuttuğu elini ağır ağır çıkardı. Tabancayı görülecek şekilde kaldırdı.

"Menevişi parlak mı?"

Hamdi Beyin ağzından ötelere de kurudu, gırtlığına kadar.

"Ha," dedi. "O mu? Geldi işte, geçerken uğramış da..."

Timur işkillenmişti. Gazeteci denince nedense hep Mithat geliyordu aklına.

"Kim?" dedi merakla.

"Sus sen! Kimse kim."

Terslenmek onuruna dokundu, ama sesini çıkarmadı. Geçen gün düşündüğünü tatbik etmiş, hesap sormaya kalkmıştı. Hani Mithat'ı dövdürdükleri için. Bir güzel dayak da kendisi yemişti. Dayakla kalsa; böyle saçmalamaya devam ettiği takdirde sonsuz ? YOLBAŞI

za kadar susturulacağı ihtar edilmişti. Bu adamla tartışmak ölüm çukuruna atlamaktan farksız.

"Demek geçerken hatırımı sormuş, inanmamı istiyorsun bu palavraya, sanki para istediğini bilmiyorum."

Konuşmuyor, havlıyordu.

"Bak, babalık, kapik koklatırsan paralarını seninle birlikte çukuruna doldururuz. Benden bu kadar. Şimdi elli binlik çeki uçlan. Sermayesine dedik a, valla zarar bile ediyoruz."

Recep'le Celâl göbeklerini tutup ileri geri yalpaladılar. Akılları sıra katılarak gülme taklidi yapıyorlardı.

Bu sırada kapı Hamdi Beyin gergin sinirleri üstünde gıcırdayarak aralandı. Garbis avucunu şiddetle çekti. Celâl hemen kapının ardına doğru attı kendisini.

Bir baş uzandı aralıkta. Bir genç kız başı. Mor berenin içinden taşan saçlar kıvrım kıvrım. Donuk mavi gözler odayı bir baştan öbür başa taradı önce, yadırgayan bir ifade belirdi pudralı yüzde, tereddüt bulutu göz rimelini bes beter gölgeledi.

"Baba," dedi fısıl fısıl, tedirgin.

Cevap beklemeden ne düşündüyse düşündü, içeri girdi. Yaşlı iş adamına yaklaştı

"Toplantın olduğunu bilmiyordum, baba."

Külhanı pozda sağ kulağına doğru yatırdığı bereyi bir parmak darbesiyle merkeze kaydırıldı.

"Var ya," diye cevap verdi Hamdi Bey neden sonra, "görürsün ki toplantım var, Aysu."

Tabii olmaya çalışıyordu, fakat başardığı pek söylenemezdi. Genç kızm rimeli tekrar bir tereddüt bulutuyla gölgelendi. Garbis'e biraz dikkatlice baktı. Yüzü karaya çaldı gök gözlünün, eli yine belirli şekilde oynadı. Genç kız umursamaz tavırla gülümsedi. Yine babasına döndü.

YOLBAŞI ? 229'

"Sonra gelirim baba, yirmi beş bin vaad etmiştin, unutma, o kürkü mutlaka almalıyım, tamam mı, nonoş babacığım?"

Hamdi Bey kızma bir zarar verirler endişesiyle bir an önce gitmesini istiyordu. Aceleyle,

"Tamam tamam!" dedi, "söz, alacağım o kürkü."

Tanımadığı bir gülüşle baktı babasına, sanki cesaret vermeye çalıştı.

"Sonra uğrarım" dedi, kapıya yürüdü.

Timur, genç kız odaya girdiğinden beri müthiş rahatsızdı. Yüzünü göstermemeye çalışıyordu. Genç kızın kapıya yöneldiğini görünce derin bir nefes aldı.

Fakat Aysu eşikten döndü. Timur yüzünü saklayacak vakit bulamadı. Göz göze geldiler.

"Timur!" diye miyavladı genç kız.

Ona doğru yürüdü, elini uzattı.

"Sen burada miydin, şekerim? Gördüğüme sevindim. Niçin okulu boşladın sanki, yüzmüş yüzmüş kuyruğuna gelmişsin. E... Konuşmayacak mısın, şimdi ne yapıyorsun?"

Çakılmış gibi duran delikanlı kımıldadı. Omuzlarını silkti.

"Hiç."

"Anladım, babamdan iş istemeye gelmişsin. Tonton adamdır, sana mutlaka iş verir. Öyle değil mi, babacığım?"

"Tabii," dedi Hamdi Bey, "istediği iş olsun."

Kızın bir an önce çıkması için sessizce dua ediyordu. Garbis'in gök gözleri bir Hamdi Beyin üstünde, bir Aysu'nun üstünde gezinip dönüyor. Fıldır fıldır.

Aysu hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi, Timur'un kolunu yakalamış, tartaklıyor.

"Ama telefon edeceğine söz ver."

230 ? YOLBAŞI

Timur acele ile:

"Söz."

"Eh, öyleyse hoşçakal!"

Öbürlerine bakmadan elini havada salladı:

"Hoşçakalm."

Aysu, çıkar çıkmaz Garbis Timur'a sokuldu. Gözleriyle yiye yiye,

"Bu kızla tanıştığını söylememiştin," dedi.

Sesi sorgu doluydu.

Timur çenesiyle iş adamını işmarladı:

"Kızı olduğunu bilmiyordum ki..."

"Kızı olduğunu bilmeyebilirsin. Fakat bu kızın varlığından bize hiç söz etmedin, niçin?"

"Gerek görmedim!"

Garbis çok kindar bakıyordu Timur'a.

"Gerekli olup olmadığına sen değil, örgüt karar verir. Bütün toplumsal ilişkilerini bitirmek zorundasın. Toplumsal ve kişisel ilişkilerini."

Bu adamla tartışılmazdı. Sadece her sözü tasdik edilir, her emri itirazsız uygulanır. Timur bu kaideyi çoktan beri biliyor. Buna rağmen içinden kopan itiraz cümlesini frenlemiyor. Oldukça yüksek perdeden bir çıkış yaptı:

"Bu şehirde en az bin kişi tanırım. Hepsini rapor etmek zorunda mıyım yani? Böyle saçmalık olmaz."

Adam parkasının cebinde tuttuğu eli yarıya kadar çıkardı. Tabancanın horozu görüldü. Hamdi Bey korkudan taşlaştı. Diğer iki genç telâşlı hareketlerle açıldılar. Timur geriledi. Babasından aşırıldığı tabanca gerçi belinde duruyor, ama elini atıp çekene kadar kurşunu beynine yer. Alnında soğuk ter taneleri belirdi. Gözlerini dehşet bürüdü. Sırtı duvara dayanınca,

YOLBAŞI ? 231

"Yapma," diye inledi.

Garbis merhamete gelmiş olamazdı, herhalde bir saçmalık yapmak üzere bulunduğu idrakine vardı. Tabancayı tekrar cebine soktu.

"Seninle sonra hesaplaşırız," diye homurdandı.

Avucunu Hamdi Beye uzattı.

"Acele çeki yaz babalık, fazla vaktimiz yok. Bankadaki hesabını araştırdık. Yüzündeki şaşkın ifadeyi neye yorayım? Anladım, bankalar müşterileri hakkında bilgi vermez diyorsun. Biz alırız, hesaplarını tek tek sayayım istiyorsan, bankalardaki kredilerinle birlikte. İstemiyorsun, anlatmam ben de merak etme. Hadi sallanma!"

Hamdi Bey çek defterine istenen rakkamı geçirdi, "hamiline" diye de kaydetti. Uzattı gök gözlüye.

"Al!"

Garbis dikkatle yazıları okuduktan sonra, parkasının üst cebine yerleştirdi. Dışının kovuğunu göstere göstere sırttı:

"Sakın arkamızdan gammazlamaya kalkma; kızını seviyorsun umarım, o çıtkırıldımın başın bir şeyler gelmesini istemeyeceğinden eminim."

Başının çıplağını fiskeledikten sonra, kapıya yöneldi.

"Gidelim," dedi.

Fakat onları bir sürpriz bekliyor.

Mithat, Hamdi Beyin bürosundan çıkıp karşı kaldırıma ulaşınca tuhaf bir hisle arkasına bakmıştı. Tam o sırada dört anar-

şist kapıyı geçiyorlardı. Birini şaşılacak derecede Timur'a benzetti. "Ne olur oğlumu bul!" diye yalvaran teyzesinin sesini tekrar duyar gibi oldu. Ümit dolu bekleyişine başladı. Arada geziyor, farkında olmadan Hamdi Beyin bürosunun penceresine sık sık bakıyordu. Bir ara jaluzinin oynadığını fark etti. Şüphe 232 ? YOLBAŞI

okları şurasına, burasına saplandı, içeri giren dört kişi, Hamdi Beyin yolunu kesen dört kişiyle irtibatlı mı? Acaba aynı adamlar mı? Tereddüt kötü kemirmeye başladı içini. Geri dönmeye karar verdi. Tam kararını tatbik etmek için yürümüşken kapının önünde spor bir hususî durdu. Bereli genç bir kadın atladi aşağı. Hamdi Beyin kızı. Babasının masasındaki fotoğraftan tanıyor. Bir terslik varsa mutlaka görecekti. Vazgeçti dönmekten, beklemeye devam etti. Timur'a benzettiği adam çıkmadan bir yere gitmeyecekti, kararı karardı.

Belki on dakika sonra genç kızı kapının önünde tekrar gördü. Telâşlıydı. Koşarken sendeliyordu. Büronun karşısındaki pasta-neye girdi. Telefona sarıldı. Hayret! Acaba niçin babasının bürosundan telefon etmemişti? Niçin telâş ediyordu? "Polisi arıyorsa" diye düşündü. "Babasının bürosundan arayamaz tabî, dışarı çıkması lâzımdı. Hamdi Beyin odasında bir anormallik olmalı, bu kesin. Yoksa kızı niye telâşlansın?"

Garbis, Aysu'yu kuşbeyinli sanmakla belki de hayatının en büyük aptallığını yaptı. Oysa kız, daha babasının yüzünü görür görmez bir şeyler tahmin etmişti. Bir terslik olduğunu anladı, ama belli etmedi. Normal davrandı, hattâ Timur'la birkaç cümle bile konuştu. Aptal sanılmak için ne mümkünse yaptı kendi hesabına. Niyeti, sekretere telefon ettirmektir, polis çağırtacaktı. Fakat konuşmaların içerden duyulabileceğini hatırlayınca dışarı koştu. Pastaneye girdi ve düşündüğünü yaptı. Bereket karakol çok yakındı. Elde kaç polis, kaç bekçi varsa hemen gönderileceğini söyledi komiser. Ayrıca civardaki devriyelere de telsizle talimat verecekti.

Mithat caddenin başında üç polisle iki bekçiyi fark edince bu kadar erken gelmelerine şaşdı. Aynı anda şaşan biri daha vardı: Garbis. Aysu'nun polislere doğru yalpalayarak koştuğunu, parmağını üzerlerine diktiğini, polislere birşeyler söylediğini görünce şaşkınlığını yendi.

YOLBAŞI ? 233

"Dağılın!" diye bağırdı.

Mithat kapıdakilere takılmış kalmıştı.

"Timur!" dedi, yakıcı bir inilti halinde.

Kaçıyorlardı. Polisler tabancaları fora etmiş, arkalarına takılmışlardı.

"Teslim olun!" diyordu biri, "kanun namına!"

Timur kaçmakta fazla gecikti, heyecanlı mizacı tereddüdünü uzatmıştı. Yan sokağa saptı Garbis'in ardından, fakat onu görmedi. "Çoktan uzaklaşmış olacak" diye düşündü. Aklına taban-

cası geldi. Hırsla çaktı. Yan dönüp arkasından koşan polise ateş etti, tutturamadı.

"Teslim ol!" diye bağırdı arkasındaki polis, "at silahını..."

"Erkeksen gel kendin al," dedi dişlerinin arasından, tetiğe bir daha bastı.

Çeneleri kilitlenmişti. Vücudunun her yanı aynı ihtilâcın cenderesinde kas katı, gözleri büyük büyük, polisin elinden kaçmaktan başka düşündüğü yok.

"Dur! Kaçamazsın!"

Küfretti. Üst üste iki defa daha yüklendi tetiğe. Bir feryat! İnce, çocuksu bir feryat! Gürültüye merak edip pencereden sarkan altı yaşındaki bir kız çocuğunun feryadı. Kurşunlardan biri tam alınının ortasında ürkünün bir kızılılık bırakmıştı.

Timur farkında değil, hayatının son noktasına doğru koşuyor, kurtuluş sandığı yerde ölümün pusuya yattığından zerre kadar haberi yok.

Garbis... Yine gök gözlü, keçi sakallı anarşist. Bir apartmanın kapısına siperlenmiş, Timur'u gözlüyor. Polise yakalandı, yakalanacak. Polisin ateşe mukabele etmemesine de müthiş içerliyor. Timur'u gebertseler mesele kalmayacak. Örgüt anlı şanlı bir merasim yapar, bol bol "Faşist hükümet, katil polis" diye 234 ? YOLBAŞI

bağırma fırsatı bulurlar. Ama ölmeden ele geçerse... Facia olur. "Bülbül gibi konuştururlar sersemi, bülbül gibi." İşte sokak başında iki polis daha! Tamam, kurtuluş yok. Başka bir çare... Örgütü kurtaracak bir çare!

Seslendi:

"Hişt, Timur, bu yana!"

Duydu bu sesi, kime ait olduğunu da kestirdi. Hızla sola saptı ve tam Garbis'in önüne geldi. Silâhının göğsüne çevrili olduğunu, namludan iki ateşli kustumuk fıskırdığını hayal meyal fark etti. Göğsünde müthiş acılarla kıvrandı.

"Yaktın beni!" dedi o kadar. Yere kapaklandı. Damarlarından boşalmaya başlayan kan, gölcükler halinde vücudunu sardı. Günahlarını yıkamak ister gibi sarmalayan kan gölcüğünün ortasında birkaç saniye yuvarlandı Timur, sonra katıldı kaldı.

Garbis çoktan apartmana dalmıştı. Polis apartmanın önüne geldiği sırada o bir koltuğa gömülü, sigara içiyordu.

Mithat polislerin omuz başından Timur'a baktı, başını iki yana salladı, acı dolu bir sesle mırıldandı:

"Bu maceranın sonu! Bir su testisi daha su yolunda kırıldı."

Devriyeler de yetişti. Cıvardaki binalara dağılıp tek tek aradılar. Bir morfinmanla eski bir katili yakaladılar. Fakat Timur'un katili bulunamadı. Oysa çok yakındaydı. O kadar yakında iki sokaktaki konuşmaların hemen hepsini duyuyor, sırtıyor, bazan yapışkan, isterik kakhahalar atıyor. Bununla birlikte zil çalınca ürktü, toparlandı. Çenelerini kısarak kalktı. Dışardan bir ses,

"Polis," dedi, "kapıyı açm!"

Gardroba gitti gök gözlü elbise yığınının arasından bir -sten tabanca çıkardı, okşaya okşaya yerine döndü.

Kapıyı meşhur bir aktörün açtığını gören polisler şaşırıldı, he-
YOLBAŞI ? 235

men hepsi tanıyordu adamı, hemen bütün filmlerini görmüşlerdi.

Yana çekildi aktör.

"Buyurun, arkadaşlar," dedi güdük bir gülüşle, "buyurun, gelmişken bir acı kahvemi için."

Gösteri polisleri duygulandırmıştı. Adamın kendisinden emin hali zaten tereddüde yer ver vermiyordu. Rahatsız ettikleri için özür dileyerek meseleyi kısaca anlattılar. Aktör bütün ustalığını kullanıp hayatının en gerçek rolünü oynadı. Polisleri atlattı. Hattâ genç bir memur fırsat bu fırsattır diyerek imzalı bir fotoğrafını rica etti.

Salona döndü aktör, sten tabancayı okşaya okşaya rakı için Garbis'e bir zafer işareti yaptı. Fotoğrafını imzaladı.

"Dilersen abilere ben de imzalı fotoğrafımı armağan edebilirim, yoldaş" diye yayıldı Garbis. "Hatıra diye saklarlar."

Polisler yalnız bu fotoğrafla kös kös döndüler. Akşam çökerken acı yüklü bulutlar şehri her yanından kucaklıyor, buram buram terletiyordu.

236 ? YOLBAŞI

YEDİNCİ BÖLÜM

İstanbul hiç istifini bozmamış, ezanla tango karışımı hayatını sürdürüyor. Ayasofya ile Sultanahmet yalnız!

Bu sabah yalnız onlar minareden minareye bakışarak her sabahkinden hazin selâmlıyorlar birbirlerini. Sultanahmet'in haşmeti, yine Ayasofya'nın hüznüle kubbeleşen tepesine sabah selâmını gönderiyor:

"Allahüekber, Allahüekber!"

Ayasofya'nın mukabil selâmında, Batıyı kopyacılığın silik çizgileri var:

"Günaydın!"

Susuyor. Kendi sözüne kendisi bile yabancı, bıkkın ve utanıyor gibi...

Az ötesinde morg binası. Maktullerin dünya ile ahiret arasında beklemek zorunda oldukları buzlu bekleme salonu. Soğuk odada çelik sürmeler, sürmelerin birinde ise Timur...

Beyazıt'da bir otel odasında Timur'un ablası Semra. Gazete elinde kala kalmış, donuk bakıyor. Gözyaşları sık sık kardeşinin
YOLBAŞI ? 237

resimleşmiş cesedine damlıyor. Islak noktalar buruşuk buruşuk parlıyor. Yanındaki sehpa boş şarap şişeleriyle dolu. Tablada izmaritlerin savaşı.

Sabaha kadar içmiş. Ruhu bir cenderenin kısılcığında yoğruluyor. O kısılcacı kırmanın yegâne yolu içmek diyor. İçiyor ve içi-

yor! Ağzı yangın yerinden farksız. Perişan saçmaları, kızarmış, kan çanağına dönmüş gözleri, akmış makyajı ve kısılmış çene-
siyle genç bir kızdan çok, günahlarının kavurucu sıcağında tü-
kenen bir sokak kadını andırıyor.

Pencere camlarında rüzgâr kırbaç kırbaç! Sokaklar yine gün-
lük çılgınlıklarını atmaya hazırlanmakta. Semra'nın içi de, dışı da
dünyaya kapalı; yalnızca ruh âleminin zangırdayan kapıları
önünde tek tük gölgeler oynuyor. Birincisi babasının gölgesi:
"Hanım, çilingir sofram hazır mı?" İkinci gölge annesine ait:
"Birazdan hazır olur, bey." Şu üçüncüsü kim? Uzun boylu, ge-
niş omuzlu. Evet, bir erkek silueti. Galiba Mithat! Kollan şefkat-
le ileriye uzanmış, boynu hafiften sağa yatık. Sesi fısıl fısıl kula-
ğında: "Gel!" diyor, "kurtul." Hah! Kurtulmak isteyen kim? Sen
önce kendini kurtar da! Yeni bir gölge; Sermin olmalı. Zayıf, ip
ince. Fısıltı: "Gel" diyor, "abla, gel artık." Küçük fare Senden iğ-
reniyorum! Biri daha var gölgeler arasında. Timur bu. Neden
öyle sallanıyor? Mithat ona dönmüş, kolları şimdi daha da ileri-
ye uzanmış. Babası, annesi, Sermin hep ona dönüyorlar; hepsi
de Mithat gibi uzatıyorlar kollarını; tutmaya çalışıyorlar, yıkıl-
masını önlemek istiyorlar; ne çare! Timur hep geriliyor, hep ge-
riliyor. Fısıltı: "Gitme" diyor. "Gitme Timur, bize gel, hep gerili-
yor. Fısıltı: "Gitme" diyor. "Gitme Timur, bize gel, dön bize!"
Dönmüyor, geriliyor, yalpalıyor; fırtınanın koynunda çürük bir
kadirga, yelkenleri bile şişmemiş, belli yardıma muhtaç, fakat
yardım almaktan kaçıyor. Kollar ilerde, kollar kucaklamaya ha-
zır, ama kucaklanmak istenen kişi kaçmakta. Bir çılgılık:
"Kaçma!"

238 ? YOLBAŞ!

Kendi çılgılığından kendi ürktü. Yırtık bakışlarını dolaştırdı
odanın içinde. Herşey eskisi gibi. Karyola, komodin, üstü leke-
lerle benekli ayna, ucundan kırık abajur... Geldiği gün nasıl
idiyse yine öyle. Ama kendisi geldiği günden çok farklı.

Babasının gazeteye verdiği ilân hâlâ gözlerinin önünde, ama
dönmeye hâlâ niyeti yok. Bu haliyle mi? Zaten dönemez. Süp-
rüntüden farksız. Mevcudiyetlerini bile düşünmek istemiyor.
Aile arasına dönmek, yemden cendereye kısmaktan farksız.
Hürriyeti tattıktan sonra, hürriyetten fedakârlık edemez. "Hür-
riyet ha! Hah... hah... Hürriyet mi, hangi hürriyet. Şu iğrenç
odanın kapalı perdeleri içinde mahpus hürriyete hürriyet diye-
nin..." Zaten ne, öğretmenlikten istifa etmiş, mensubu olduğu
sol sendikada görev yapıyor şimdi. Orada bús bütün bağımlı.
Emir alıyor, uyguluyor. Mahiyetini düşünmüyor bile. Düşünse
bazı şeyler sorması gerekecek, sorunca da koca heyulayı karşısı-
na dikecekler: "Örgüt disiplini" diyecekler. Kimse sendikadan
filan bahsetmiyor, "örgüt" diyorlar. Örgüt şöyle, örgüt böyle.
"Allah belâsını versin!" Toplantılarına katılıyor, uzun konu-
maları esneye esneye dinliyor; boşuna. Bir türlü onlar kadar tu-
tamıyor, onlar gibi olmayacak duaya âmin diyemiyor. Bu yüz-
den kopuk kalıyor, onların yanında onlardan ayrı bir insan; çe-

lişen, hattâ çekişen yanları var, ikaz ettiler, dedi ki: "Ayağını biraz daha denk almaya bak, yoksa karışmayız." Karışmayız derken niyetleri tehdit miydi acaba? "Aaaaam, sen de, ne olursa olsun!" Bomboş mahlûklar çoğu. Kürsüye gelen herkes bir süre makinalı tüfek gibi kelime taarruzunda bulunuyor, sonra içi boş teneke misali tangırdamaya başlıyor. Bir soru aklına takıldı diyelim, sordun; cevabı yoktur. Cevap yerine kasım kasım kasılarak çok bilmiş bir tavırla "Sorma, uygula" derler, sana da susmak düşer.

Zaman zaman bütün bunlardan nefret ediyor, eve dönmek için kendisini hazırlıyordu. Fakat yapacak gücü yok, göze al-YOLBAŞI ? 239

mıyor eski hayatını. Babasının çilingir sofraları, annesinin saatler süren gençleşme ameliyeleri, Sermin'in bitmez, tükenmez kaprisleri —hâlâ eski hallerinde sanıyor— Timur'un küçümseyişleri... Özlenecek şeyler değil bütün bunlar, değil ya, itirafa zorlansa yine de özlediğini söyleyecek. Asıl gözünde tüten, ninesinin odası. O dünyevî gürültülerden uzak, beşerî hıncın, hır-sın, kıskançlığın eşliğini aşamadığı oda. Evde Semra'yı rahatlatan yegâne yer. Ve ninesi... Geçmişin yumuşak çizgileri, tatlı yanları dolanırdı ak yüzünde. Bir melekleşme, bir buharlaşma mevcuttu, belki de ruhlaşma... Evde herkesten çok ninesini sevdi. Kimbilir, belki de bilmeden ninesinin şahsında mazesini seviyordu. Deseler inanmaz şimdi.

Robot duygusuzluğu içinde doğruldu. Somyanın gıcirtısı beyin hücrelerini pençe pençe tırmaladı. Timur'un ölümüyle duyduğu acıyı insanlara karşı duyduğu nefrete bileyi taşı yapıyor. Bu nefret yalnız insanlara karşı değil, cansız varlıkları bile kuşatıyor. Elmas bir çerçeve içinde çürük bir tabloya benzettiği dünyada ne var ne yok, hepsini avucuna alıp posası çıkana kadar sıkmak istiyor. Elinden gelse herşeyi yıkacak, yakacak; taş üstünde taş bırakmayacak. Şu ayaklarının altında kayan dünyadan da, alay eder gibi çingiraklı kahkahalar atan İstanbul'dan da intikam alacak.

"Kardeşimi bir kişi değil, herkes öldürdü!"

Kenet kenet çenesinden süzüldü göz yaşları, halıya damladı.

Perdeleri yırtarcasma çekti, güneşin ilk ışıkları mızrak mızrak gözlerine saplanıp acıttı. Caddede insanlar. Bir yerlerden bir yerlere doğru akıyorlar. Kovanı terk etmiş arılar gibi. Fakat aralarında arıbeyi yok. Ondan mı böyle dağınık ve başı boş gidiyorlar?

Arıbeyin nerede? Bir geçmişin, hem de şanlı bir geçmişin şahsında mahkûm! Bu yüzden istikbale atılan her adımda dağınık-240 ? YOLSAŞI

lık var; bitkinlik, perişanlık var. Bu insanlar nereye gittiklerinden habersizler. Bilmemek çok korkunç, ama, bazan bilmek de korkunç!

"Kardeşimi bir kişi değil, herkes öldürdü!"

Hüküm de korkunç. Bir kişiye karşı değil, herkese, herşeye karşı kin dolu, yakan, kavuran bir kin!

Giyindikten sonra sokağa çıktı. Başı boş, hedefsiz bulduğu insan seline karıştı. Adımlarını şuarsuzca attı. Alışkanlıkla sendi-ka binasına gitti. Salon her zamankinden kalabalık. Asık yüzlerde alışılmamış bir fırtına geziyor. Arkasında bir ses:

"Semra!"

Döndü, genel sekreterle burun buruna geldi. Yanında parkalı, keçi sakallı bir adam. Gök gözlerinden sadizmin şuarsuz parıltıları damlıyor. Semra çabucak gözlerini adanım gözlerinden aldı, genel sekretere,

"Evet," dedi.

"Üzgünüz. Hepimiz çok üzgünüz. Acını tüm örgüt paylaşıyor."

Yanıdaki de buna benzer şeyler mırıldandı. Semra bir türlü inanmıyor. Üzgünüz diyorlar, diyorlar ama ses tonlarında üzüntünün kırıntısı yok, sanki "Çok sevindik" der gibi. Tuhaf...

"Ben," dedi gök gözlü adam, "Timur'u iyi tanırdım, fevkalâde bir çocuktü. Yanımda vuruldu. Hemen yanibaşımda, kahramanca öldü. Bir solcuya yaraşır şekilde."

"Öldü ya," dedi Semra kırık kırık, "öldü ya!"

Gözgöze gelmemeye çalışarak söylüyor söyleyeceğini. Elinde değil, adamın bakışlarından ürkmüş nedense; yalnız bu kadar olsa, keçi sakalından da öğreniyor.

Genel sekreter ikisini baş başa bırakarak çekildi. Semra bir an evvel adamdan kopmak isteğiyle yürüdü. Ama gök gözlü ar-YOLBAŞI ? 241

dından gitti. "Ne yapışkan herif" diye düşündü Semra, "defolsa gitse ya!"

"Bu yolda ölmek herkese nasip olmaz," diye konuştu gök gözlü, "Timur'un adı sosyalizm tarihine geçecek."

Bu kadarı kendisini bile tatmin etmemiş olacak ki, ilave etti:

"Altın harflerle!"

Semra, âni bir isyanla sarsıldı, yumruk yumruk bağırdı:

"Kendisi de okuyacak mı bunu?"

Hıçkırdı. Yaşlar sağnak sağnak gözlerine hücum etti.

Odalardan birine doğru sürüklediler. Teskin edici sözler sinirine dokundu, hiç birşey yapamamanın çaresizliğinde hıçkırıkları artıkça arttı. Neden sonra şakinleşince etraftan özür diledi. Yalnız kalmak istediğini söyledi. Genel sekreter hariç, herkes dışarı çıktı.

"Lütfen," dedi Semra, "beni yalnız bırakın."

"Üzüntünü anlıyorum," diye yıldı general sekreter. "Ama seninle konuşmam gerek. Az evvel konuştuğün adam var ya, hücreler arası koordinatördür. Adı Garbis. Ona karşı biraz saygılı davranmanı istiyorum."

Semra diklendi, pençe pençe sesini karşısındakinin yüzünde şaklattı:

"Ne istediğiniz umurumda değil, kardeşimi öldürdüler! Bundan siz de sorumlusunuz, o iğrenç sakallı adam da. Hepiniz öldürdünüz kardeşimi!"

Bakışları bulanır gibi oldu genel sekreterin, aynı sertlikte bir mukabeleye hazırlandı; sonra vazgeçti, genç kızın yanına sokuldu, ellerini tutmak için uzandı.

Semra hızla çekti kendisini.

"Defolun!"

242 ? YOLBAŞI

Yine bir gölgelenme adamın bakışlarında, ama sonra yine durulma.

"Keder bize örgütün çıkarlarını unutturmaman, mantıklı ol. Üzüntülerimiz çalışmalarımıza ket vurmamalı. Her ölümle daha çok bilmeli, daha çok bilinçlenmeliyiz. Rica ediyorum, toparla kendini."

Semra bıkkın bir el hareketi yaptı:

"Nasıl toparlanırım, ölen benim kardeşim, anlıyor musunuz, kardeşimdi benim."

Genel sekreter bu sefer kızın saçlarını okşamaya kalktı. Semra daha beter bir şiddetle geri çekildi. Adam bozuldu, bozulunca da kızgınlığını frenleyemez hale geldi.

"Örgütün kararlarına uymak zorundasın," diye havladı.

"Önümüze düşeceksin, morga gideceğiz, kardeşini gerekirse zorla ellerinden alıp İstanbul caddelerinde dolaştıracağız."

Semra isyanla çırpındı:

"Kardeşimi rahat bırakın, yoksa!"

Sustu. Nasıl devam edeceğini bilememekten gelen bir susuştu bu. Genel sekreter bir tehdit şeklinde değerlendirdi.

Müstehzi bir tavırla sordu:

"Yoksa ne?"

Evet, ne? Kos koca örgüte karşı ne yapabilir? Gözünün yaşına bakmaz, harcarlar. Yalnız bir şey... Tek şey geldi aklına ve fazla düşünmeden ortaya attı:

"Polise ihbar ederim."

Genel sekreterin şaşkınlığı geçmeden çat kapı, eşikte gök gözlü adam.

"Herşey hazır," dedi, "toparlandı mı Semra?"

Genel sekreter başıyla "Gir" işareti yaptı.

YOLBAŞI ? 243

"Bu güvercinin niyeti bozuk," dedi, "polise gitmeyi kafasına koymuş."

Garbis yiyecekmiş gibi Semra'ya baktı. Yumruğunu yumruğuna sürterek,

"Koparırım," dedi. "Şuna bak! Polis kardeşini öldürüyor, o polise gitmeye kalkıyor. Kadın kaprisiyle uğraşacak vaktimiz yok, bir an önce morga gitmeliyiz. Diğer arkadaşlarımız çoktan yoldadırlar şimdi, acele edelim."

"Rahat bırakın diyorum, kardeşimi rahat bırakın!"

Mecalsiz, sönük, yıkık! Mukavemet edemeyeceğini biliyor ve çaresizlik içinde çırpıyordu.

"İstemiyorum," diye fısıldadı.

Garbis. memnun memnun sırttı, kızın mukavemeti eriyordu, isterik sesi son olarak bu mukavemetin üstünde tepindi:

"Böyle fırsat her zaman ele geçer mi, bu olanaktan yararlanmamak, aptallık olmaz mı? Ne diyorsun genel sekreter yoldaş? Örgüt kararlı. Gidilecek morga, ceset zorla da olsa polisin elinden alınacak; önce üniversite bahçesine gelinecek, söylevler verilecek, faşist polis diye tempo tutulacak! Oradan sokak sokak gezilecek. İstanbul'da güç gösterisi yapılacak. Kararlaştırılmış herşey, şu kızın isteyip istememesi önemli değil. Ya söyleneni yapar, veya..."

"Kardeşinin yanını boylar" diyecekti, fazla buldu, susmayı tercih etti. Zaten sözlerinin gelişinden gerisi pekâlâ anlaşılıyordu. Semra da bunu anlamıştı, ürperdi. İsyân yelkenlerini ağır ağır indirdi.

"Bildiğiniz gibi yapın, yalnız beni karıştırmaym, ailem orada bulunacak, karışmak istemiyorum."

"İşte bu olmaz!" diye kestirdi attı Garbis, "bulunman gerekiyor; hem de en çarpıcı pankartı önümüzde sen taşıyacaksın. Be-244 ? YOLBAŞI

yaz üstünde kırmızı bir yazı bulunacak: 'Kardeşimin kanını istiyorum!' Gerçekten çarpıcı değil mi?Oyunbozanlık istemez, bu pankartı sen taşıyacaksın, işte o kadar!"

Hiddetle yerinden fırladı, Garbis'in gök gözlerine daldırıldı bakışlarını, her hücresi ayrı isyan ihtilâcları içinde baş kaldırmıştı:

"Taşımayacağım!" dedi. "Beni kimse zorlayamaz."

Garbis'in eli sert bir hareketle cebine gitti. Tabancasını tuttu, sıktı.

"Taşıyacaksın," dedi sakın sakın, "çünkü ben taşımam istiyorum."

Semra sert bir red hareketi daha yaptı:

"Sen kim oluyorsun be! Özgürlüğüme ailemi bile karıştırmadım.",

"Sahi mi?"

Sesi kindar ve alaycıydı. Fakat çıkmak için davranan genç kıızı engelleyecek herhangi bir harekette bulunmadı. Aksine, kapıyı ardına kadar açtı ve müstehzi bir jest yaptı:

"Hanımefendi buyursunlar."

Semra topuklarını vura vura çıktı.

"Bırakmamalıydık," diye homurdandı genel sekreter.

Garbis hiç oralı olmadı. Kızın çıktığı kapıyı hâlâ açık tutuyor, köpüklü köpüklü gülüyordu.

Semra beyinde tepinen soru işaretlerini sıraya koymaya çalıştı uzun süre. Hem yürüdü, hem düşündü. Kardeşinin sokak sokak dolaştırılmasını istemiyordu. Örgütün çıkarına imiş, yere batsın örgüt, mörgüt! Topunun canı cehenneme. Zaten onlarla

ruhî hiçbir bağı yok, yalnızca başıboş yaşama hevesi aralarına itti. İlk zamanlar heyecan verici buldu, sonra sonra bıkkınlık vermeye başladı, şimdi ise nefret ediyor.
YOLBAŞI ? 245

Morga gitmeyeceği için memnundu, fakat bir yolunu bulup, kardeşini ideolojik emellerine halet etmelerinin önüne geçmeliydi. Nasıl yapacaktı. Polisi haberdar etsi... Mutlaka tedbir alır, kalabalığı dağıtırlar. Ama polise nasıl gitmeli? Kardeşini onlar öldürmedi mi? Nefret dolu içi. Belki kendisini tutamaz, polislerin yüzüne tükürür; tutuklarlar o zaman. Hayır, gitmek olmaz. Bir başka yol bulmalı.

Bir telefon kabininin önünden geçerken mihlandı. İşte başka yol: polise telefon etmek. Herşeyi anlatır, sonunda hepsinden nefret ettiğini haykırarak bir parça kendisini de rahatlatırdı.

Karşı kaldırımdaki tütüncülerden bir jeton aldı, bir de gazete. Gazetenin "lüzumlu telefonlar" köşesinden emniyet müdürlüğünün numarasını buldu. Fakat talih! Geri dönünceye kadar kabine biri girmişti. Adamı parçalamak geldi içinden. "Tam da telefon edecek zamanı bulmuş serseri!" Sabırsız hareketler yaparak bekledi. İskarpinin topuğunu kaldırım betonunda takırdattı, çantasını mıncıkladı, parmaklarıyla saçlarını taradı veya karıştırdı.

Adam nihayet konuşmasını bitirip çıktı. Genç kızı gözleriyle ısırmağı da ihmal etmeyerek yürüdü. Semra elini kapıya attı. Girmek üzereyken biri bileğine yapıştı.

"Yavaş ol biraz!"

Duyduğu ıslık gibi sesin sahibini görmeden tanımıştı. Dönünce gök gözlerin donuk parıltısıyla karşılaşacağını biliyordu. Dönmedi:

"Bırak!" diye silkindi, "telefon edeceğim."

"Hayır, edemeyeceksin, izin vermeyeceğim! Daha önce de söylemişim, gerekirse vururum seni."

Çok tabii bir konuşma yapar gibiydi. Semra inanamadı. Hızla döndü, bakışlarıyla meydan okumak istiyordu. Kararlı gözler toslaştı boşlukta, Semra göz kapaklarını indirmek zorunda kaldı.

246 ? YOLBAŞI

"Ne istiyorsun?" dedi sönük sönük.

"Hiç. Sadece benimle morga geleceksin. Arkadaşlar alt yoldan gidiyorlar. Bir pankart taşıyacaksın. Hani o bahsettiğim kırmızı yazılı pankart. Arada bir bağıracaksın. Katil iktidar, katil polis, vesaire; hep bildiğin şeyler. Bağırmasan da olur. Gel, önümüzde yürü, o pankartı taşı, kâfi. Manzara daha dokunaklı olsun."

Dişlerini sıktı:

"Yürü!"

"Ya yürümezsem, ya reddedersem..."

Garbis kızın kolunu kıracaktıymış gibi sıktı. Bir yandan da cebindeki silâhı Semra'nın görebileceği şekilde, yarıya kadar çıkardı.

"Bu oyuncağın kara namlusu şaka etmez, kızım!"

Kara namlu! Demek bütün bunlar gerçek. Bir avuç genç heyecan duymak için yapmıyor. İşin içinde namlular var. "Kardeşimi vuran da bir namlu... Kara namlu!"

Yürüyor ve düşünüyor:

Bir namlu... hep namlular! Kardeşini polis vurmuş, öyle diyorlar. Kim diyor? Şu koluna zoraki girmiş gök gözlü gibileri. Polise kalsa, kendi kendilerini vurdular, diyor. Yani polise göre, Timur'u yanındakilerden biri vurdu. Yanındakilerden biri... Bu adam! Ölürken Timur'un yanında olduğunu söylemişti. Nefret yüklü bir merak:

"Siz kardeşim ölürken yanında mıydınız?"

Garbis'in sıkılı eli biraz gevşedi.

"Evet," dedi, "can verirken, intikamımı al yoldaş dedi, alacağım, dedim, yemin ettim. Başucunda yemin ettim, bu yeminimi tutacağım."

"Başucunda idiniz?"

YOLBAŞI ? 247

"idim dedim ya..."

"O kadar yakınında..." -

Garbis'in canı sıkıldı:

"Ya!"

"Ve polis sizi ele geçiremedi, aklım almıyor."

Bileği tutup pençe yine kasıldı. Semra sarsıldı. Bu parmaklar... Kardeşini öldüren tabancanın tetiğini bu parmaklardan birinin çekmediği ne malûm? Bunların söyledikleri doğru da, polisin söylediği mi yanlış? Buğulandı birden.

Yırtık bir fısıltı çıktı dudaklarından:

"Kardeşimi sen öldürdün!"

Parmaklar daha da kasıldı. Kulaklarının dibinde Garbis'in ısıklık sesi yankılandı:

"Sakın bir dellik edeyim deme, uslu uslu yürü, durumumuz hiç garip değil. Baksana, kol kola giden sürü ile âşık var etrafta."

"Alçak!"

• • •

Üç gün sonra Semra'yı bir otomobile tıktılar. İki yanında silâhlı iki adam. Gerçi açıktan açığa tabancalarını genç kıza göstermiyorlar, ama arada bir şurasına burasına sert demiri dokundurarak hissettiriyorlar.

Direksiyon başında Garbis oturuyor. Hareketleri sinirli. Örgütün istediği şekilde olaylı bir cenaze töreni tertipleyemediği için iyi bir mariz yemişti. Gizli Komünist Partisi üyesi yoldaş Avram, gözlüklerinin altında fıldır fıldır dönen gözlerle uzun uzun baktıktan sonra,

"Delikanlı" demişti. "Ya istediklerimizi eksiksiz yaparsın, veya politbüro üyeliğine veda edersin."

248 ? YOLBAŞI

Titremişti Garbis. Hayatını ortaya koyarak çalışıyordu, yine de küçük bir hatasını görmezden gelemiyorlardı. Ne zamandır politbüro üyeliği hayaliyle yaşamaktaydı. Bu hayali elinden almak demek, beynine bir kurşun sıkmak demektir. Vaktiyle bizzat parti genel sekreteri söz vermişti. "İhtilâl gerçekleşir gerçekleşmez üyeliğin hazırır" diyerek. Bir de kızıl yıldız nişanı ile taltif edilecekti.

Ama işler yarı yarıya berbat oldu işte. Hep Timur'un kızkardeşi Sermin yüzünden! Onu hesaba katmamakla yanıldı. "Bir aileye girdin mi bütün fertlerini avlamak lâzım! Yoksa bir uygunsuz vakitte böyle oyunbozanlar çıkıverir insanın karşısına. Çıkar ve bütün hesapları alt üst eder."

Dişi bir kaplan gibi üzerlerine atılmıştı Sermin.

"Abimi kimseciklere vermem!" diye feryat ede ede. "Dirisini kullandınız, ölüsünden ne istiyorsunuz?" diye diye.

Onu dinlemezlerdi, silkeler, bir köşeye atarlardı. Timur'un annesini, babasını da aşarlardı. Ah! Şu Mithat denen gazeteci yok mu? Allah'ın cezası bir adam atak mı atak! Yalnız polisi değil, halkı bile harekete geçirdi, gazeteci oluşu da işini hayli kolaylaştırdı. Gerici güçleri bir ayaklandırma ayaklandırdı ki, militanlar kaçacak delik aradılar.

"Soytarı," dedi dişlerinin arasından. "Başka meslek yokmuş gibi... Nene lâzım gazetecilik! Dindarsan öğren Arapçayı, çık bir caminin kürsüsüne. Namaz nasıl kılınır, oruç nasıl tutulur, bıyık dudağı geçmeli mi, geçmemeli mi? Anlat anlatabildiğin kadar."

Canı cehennem! Gösteri onun yüzünden suya düştü. "Katil polis, kahrolsun Amerikan emperyalizmi, halklara özgürlük" diye slogan sıralamaktan başka birşey yapamadılar. Bu kadarı büyük şefleri elbet tatmin etmez. Yoldaş Avram, yüzünü tokatlamakta yerden göğe kadar haklı. Sermin'in kalabalığı yarıp ab-YOLBAŞI ? 249

lasına tükürmesini bile önleyemedi. Gerçi misilleme olarak Semra'yı bağırttı: "Kardeşimi isterim." Bunu da nasıl yaptı. Genç kızı sırtından silâhla dürtükleyerek; yoksa ona kalsa pankart bile taşımayacaktı.

Sermin'in çılgın gibi fırlayıp ablasına saldırdığı an gözlerinin önüne gelince, yavaş yavaş sırtıttı. "Tam anlamıyla militan bir görünüşü vardı" diye düşündü. "Öfkeli. Gözler kanlanmış, yüz pençe pençe kırmızı, bu haliyle daha beter güzel. Bir de örtüsü olmasa..."

Dikiz aynasından Semra'ya kaçamak bir göz attı. Hoş, bu da güzel. Hele gözlerindeki isyan pırıltıları, hele dudaklarının ağlamaya mı, gülmeye mi hazırlandığı meçhul, Mona Liza tipi kıvrılışı. Ucuza kaptırdı vesselam! Ama başından defetmesi

lâzım. Beynine bir kurşun sıkılmak var ya, örgüt para ister. Kızı beyaz kadın tüccarlarına satma fikri Celâl'm. İyi çocuk Celâl, böyle giderse ihtilâlden sonra iyi bir yer verirler.

Dün gece bir anlaşma yapıldı, bir Yahudi ile. Kızı beşbine alıyor. Parası da peşin. Yurt dışına satacak, dürzü şeflerine mi ne? Irgalamaz kendisini. Paraya bakar, para tamamsa herşey tamam.

Küçükçekmece'yi geçtiler. Yol oldukça tenha. Biraz daha yüklendi gaz pedalına, otomobilin kilometresi doksana yükseldi.

Timur'un tabutu gösterişliydi doğrusu, babası son görevini de lüks tarifeden yapmıştı. "Öbür tarafta Timur için bir imtiyaz olur belki bu tabut. Zengin sınıftan olduğunu anlarlar da, iltimas geçerler! Heh, hee..."

Kendi kendisine hırıltı karışımı güldü, sarı dişleri kirli kirli. parladı, gök gözlerinde istihzanın yaralayıcı noktaları. Bir daha baktı dikiz aynasına.

Semra sakın gibi, şüphesiz kendisi için hazırlanan merasim-250 ? YOLBAŞI

den habersiz. Az sonra cümbüş var. David'in eline teslim ederken nasıl hırçınlaşacak kimbilir? Hoş, bunun zevki de bir ayrı ya! Dilini dudaklarının üstünde dolaştırdı, zevkten dört köşe olmuştu.

Çiğ pembe boyalı iki katlı villâmsı bir evin önünde arabayı durdurup aşağı atladı. Arkadakilere bakmadan,

"Buraya kadar baylar, bayanlar," dedi.

Semra kımıldamadı bile, hüsran onu oturduğu yere çakmıştı sanki, hareket edemiyordu.

"Aşsa," diye dürttü yanındakilerden biri, "atla hadi!"

Yarı zorla indirildi. Eve soktular. Bu hizmetçi kapıda karşıladı onları, alıp salona götürdü.

"Beyefendi şimdi gelir, rahatınıza bakın."

Semra yaban yaban bakındı etrafına, her zerresi bir tuzak kokusunu duyuyor, ama mahiyeti hakkında bir fikri yok.

Kapıda "beyefendi" belirdi. Şişman, kırmızı yüzlü, kemer burunlu. Paytak paytak yürüyor ve mütemediyen de alık alık sırı-tıyordu.

"Hoş geldiniz, çocuklar."

Semra'ya alıcı gözüyle baktı, biraz uzun ve oldukça terbiyesizce.

"Mal bu ha!"

Garbis "evet" işareti yaptı, hemen ardından,

"İyi mi?" dedi. -

"Hem-hum" gibilerden bir şeyler geveledi adam, elini iç cebine götürdü, Semra'nın üstünden bakışlarını almadan bir deste para çıkardı. Bir miktarını ayırıp Garbis'e uzattı. "Beş yüzünü kestim, pasaportta hesapsız bir engelle karşılaştık, aşmak için beş yüz kayme gitti."

YOLBAŞI ? 251

Garbis itiraza hazırlandı, ama adamın kesin tavrını görünce sustu. Boşa çene yormak olurdu. Para konusunda hele, adamın hiç şakası yok. Irkına has bir zaaf.

Uzandı, parayı aldı, bir iş adamı titizliği ile sayarak cebine tıktı.

"Kız senin," dedi.

Adam zile dokundu, hizmetçiye iki isim vererek gelmelerini istedi. Zebellâ gibi iki adam girdi az sonra. Yırtık yüzlü, mey-menetsiz, gangster tipli adamlar.

"Emret, şef" dedi uzun boylusu.

Semra'dan yana bir göz attı, kirli kirli güldü.

"Bir kuş daha kafesledin ha şef, bravo!"

Gözleriyle çıkıştı adam, tek cümle söyledi:

"Muhafaza altına alın, yarın hareket edecek..."

Salınarak yaklaştılar. Semra fırladı, kapıya attı kendisini. Ancak iğrenç oyuna intikal edebilmişti. İğrenç, kusturacak kadar iğrenç! Bir mal gibi kimbilir dünyanın hangi bucağına ihraç edilecek, para karşılığı zenginlere satılacaktı. Adı üstünde ticaret; beyaz kadın ticareti.

"Alçaklar!" diye bağırdı boğuk boğuk.

Kıs kıvrak yakaladılar.

"Alçaklar!"

Hissiyatını ifade için başka kelimeler arıyor, fakat bulamıyordu.

İfadesiz yüzlerde birkaç merhamet çizgisi belirir gibi oldu, ama bunlar derinleşmedi. Satıhta kaldılar. Yüzler tekrar, her türlü insanî duyguya kapalı kalblerin abus yansıtıcısı oldular.

"Bırakın!" dedi Semra, soluyarak. "Bırakın, alçaklar!"

"Bu güvercin fazla huysuz," diye söylendi gangasterlerden biri, "başka çaremiz yok."

252 ? YOLBAŞI

Cebinden çıkardığı kloroformlu mendili yüzüne kapadı. Bastırdı, bastırdı.

Semra ihtilâçlar içinde sarsıldı, çırpındı, fakat kendisini menegene gibi sıkkan kollardan kurtaramadı. Koku genzini yakarak beynine yükseldi. Karanlık noktaları arttıkça arttı, meçhul hayaller oynadı şuurlarında. "Hanım, çilingir sofram hazır mı? Şimdi hazır olur be..."

Sesler gittikçe uzaklaşıyor, şuuru mütemadiyen yalpalıyordu, ama arada oldukça berrak çığlıklar da duyuyordu:

"Bağımsız Türkiye!"

"Halklara özgürlük!"

"Kahrolsun emperyalizm!"

"Yaşasın barış ve halkların kardeşliği!"

Yaşasın... kardeşliği... halkların... özgürlüğü...

Sesler gittikçe uzaklaştı, hayaller silikleşti, mazi ile istikbal birbirine karıştı. Fakat maziden mi, istikbalden mi nereden, bir el uzandı, son bir fısıltı: "Gel" dedi, "Gelsene..."

Yoğun gri bir ses...

O sisin içinde bir gemi; geminin dümeni kırık, dalgalar gök-boyu, rüzgâr homur homur, makine stop...

"Batıyoruz!"

Pusula yanlış, doğru yerine batıyı göstermekte ve gemi bu yüzdten fırtınanın koynunda. Yolcunun ne suçu var? Bu pusulayı yapan suçlu, rotayı tesbit eden suçlu, hatayı göremeyen kaptan suçlu...

Birinci kaptan, ikinci kaptan... Hepsi suçlu.

"Batıyoruz... Kaptan!"

Çehreler dalgalandı ve bûs bütün silindi.

Sonrası,, uzun bir yolculuk. Esrar, eroin, morfin... Dumanın YOLBAŞI ? 253

ve alkolün uyuşturduğu yayvan kahkahalar. Günahının üstünde tepinen yeni günahlar.

Daha sonrası... Uçurum! En tepe yerinde ince bir siluet. Uçurumun dibinde coşkun okyanusun kırbaçladığı kayalar, sivri sivri. Ve sabahın alaca karanlığını yırtan bir çığlık:

"Bizi kim kurtaracak!"

Bu çığlık indi, indi... ve denizin kara dalgalarında söndü. Uzaktan, şehir tarafından, sefahat yuvalarının caz müziği belli belirsiz denize aktı. Dalgalar bu günahın karasıyla isyan edip kabardılar, sahile daha sert tokatlar attılar.

El yerinin polisi gün ortasında sahile vuran cesedin kimliğini bile tesbit edemedi. Fazla da üstünde durmadı zaten. Bu sefahat şehrinin günlük olaylarından sayılırdı. Dünyanın dört yanından getirilen kızlar bu şehirde çok kere günahlarını bir intiharla noktalarlardı. Ve şehir tabii seyrinde, çılgınca hayatına devam ederdi.

Eğlencelik bir kız daha ölmüştü, olan biten hep hep bundan ibaret. Kayda bile değmez, üzölmeye ise hiç...

Bir kişi hariç. Kızın çalıştığı yeri işleten ingiliz uyruklu Yahudi. İzak Kahun. Cesedi görünce saçını başını yormaya, "Ah, vah" etmeye başlamış, yakınlarına "Çok çok üzöldüm" demişti, "Daha masrafımı bile çıkartmadan öldü."

Orada Semra'm tabutunu çakan çekiç darbeleri, burada yankılanamadı ve genç kızın akıbeti meçhul bir sır perdesiyle örtölü kaldı. Ne Türk polisinin eli, ne de Mithat'ın ve ilhami Beyin özel gayretleri bu sır perdesini aralayamadı Semra'nın dosyası kayıp kızlar dolabına kaldırıldı Binlercesinin arasına atıldı, artist olmak için evden kaçanların, daha iyi bir hayata kavuşma hayaliyle ailesinden kopanların, artist ajanı pozunda kadın tüccarlarının eline düşenlerin arasında, Semra'nın da dosyası tozlandı gitti. "Bizi kim kurtaracak?" feryadı kulaklara ulaşamadı, 254 ? YOLBAŞI

ama ihtimal, kardeşler arasındaki ruhî köprüden Sermin'in şuuraltına girmeyi başardı. Genç kız gazeteye vereceği ilk yazışma ablasının çığlığını başlık yaptı:

"Bizi kim kurtaracak?"

Ve mütemadiyen bu sorusuna cevap aradı durdu.

"Kim kurtaracak? Bizi dalâletin iğrenç batağına çekenler mi? Bizi biz'den koparıp zorla yabancı bir medeniyeti benimsetenler mi? Batılılaştırmak için Batının kucağına itenler mi? Dinimizi, ananemizi, aile düzenimizi çalanlar mı?"

"Bizi kim kurtaracak?"

"Ecdada dil uzatanlar, dini düşman sayanlar, inancı materyalizmin törpüsüne tutanlar, mânâyı maddeye ezdirenler mi?"

"Bizi kim kurtaracak?"

"Feryat dudaklarda düğüm düğüm, yılların feryadı! Boşluk, alabildiğine boşluk, yılların boşluğu! Beynimizin ışığı söndürülmüş, doğru, eğrinin çamuruna bulanmış; gerçek, yalanın kurbanı edilmiş; bütün yollar kesilmiş, bir tanesi hariç: Batıya gideni. Başka çaremiz yoktu, yahut vardı, ama biz bilmiyorduk, öğrenememiştik, kasten öğretmemişlerdi. O yolda girdik, zoraki, mütereddit. Baktık yol çıkmaz, baktık bize uygun değil, baktık boğulacağız!"

"Dönmek istiyoruz, önlüyorlar. Mecburî istikamet, diyorlar. Mücadele başlıyor. Döneceğiz aslımıza diyoruz, gerçeklere döneceğiz diyoruz, bu yolu açanlardan, bu yola bizi sokanlardan hesap soracağız diyoruz... Soracağız!"

"Çünkü bu yolda şerefsiz bir ölüm kardeşlerime pusu kurdu, çünkü bu yol milletimi de yutmak istiyor. Beni, sizi, herkesi... Kanmayacak, herşeyi yutacak! Materyalizm batağı bizi boğmak istiyor.

"Genç kafalar boşlukta, düşünceler istikametsiz, kurtarıcı di-YOLBAŞI ? 255

ye gösterilenlerin kendilerini kurtarmaktan âciz mahkûmlar olduğu iyice ortaya çıkmış. O zaman yeni çareler aranmış ve boş kafalar 'çare' gibi görünen teoriye çaresizliklerinden sarılmışlar; Marksist olmuşlar. İnançsız bir nesil yetiştirmek için etmediğini bırakmayanlar bile şaşkın; bu kadarını onlar da ummamış olacak!

"Şimdi bir keşmekeş var. Sahte reçeteler yırtılıp yırtılıp reçeteyi verenlerin suratlarına atılıyor. Çünkü yetersiz; ama adamlarda bir başka reçeteyi görecektir şuurlu, öyleyse bizi onlar kurtaramaz, biz kendimizi kurtaracağız!"

"Mazi günün aksiyonunda dirilmeli, batıl için ölenlere hakikat bütün çıplaklığıyla gösterilmeli. İşte uğruna ölünebilecek yegâne dâva diye takdim edilmeli. Önce anlamalı, sonra anlatmalı. Reçete hazır, benimsemeli, benimsetmeli.

"Kardeşlerim! Dalâletin batağında çırpırmır, neslim gibi boşlukta yuvarlanırken, bu reçeteyi sundular. Aldım, benimsedim. Ruhumun buzları çözüldü, ip ip gözlerimden geldi yaşlar! Bu benim özümdü. Bu ninemin taç misali örtüsü, bu şanlı mazinin şan formülüydü. Önceleri annemle babam, eski kuşakla yeni kuşak arasında mütereddit, muallâkta, mukallit köprülerdi.

Şimdi özün sırrında ikisi de mesut, ikisi de huzur dolu. Günahlarımızın tövbekârlığı, seccadelerin okşayışları hüzünlenip, dudaklarımızdaki dua ile birlikte Yüceler Yücesine gidiyor.

"Kalem ustası değilim. İçimden koptuğu gibi, içimden kopanları sizlere aktarmaya çalışacağım. Büyük hastalıklar uzman doktorların elinde tedavi edilebilir. Önce bu uzmanı arayalım, sonra tavsiyelerine uyalım. Kurtuluşumuza ve cemiyetimizin kurtuluşuna vesile olacak başka bir çare bilmiyorum."

Sermin okumayı bitirdi, önce annesine baktı. Ağlıyor. Gözlerinin nemi burnunun ucundaki kırmızılığa doğru kayıyor.

Sonra babasına döndü. Yaşlı adam durgun. Bakışlarını perde-
256 ? YOLBAŞI

nin alt köşesindeki işlemelere çakmış. Gergefin her iğne deliğinde bir hâtıra arar gibi. Semra işlemiştii onu, maharetli iğne darbeleriyle bıkmadan usanmadan işlemiştii. Lise sondaydı o sıralar. Ne uzun bir zaman...

"Çok güzel, kızım," dedi mahmur mahmur. "Bu işi iyi yapacağına benziyorsun."

Cümleleri koptu...

"Yapa... caksın... bu... işi! Biz... kurbanlar... vermiş bir... aileyiz! Yıllarını... Batı-Doğu uyuşmazlığı... içinde geçiren bir aileyiz... kızım! Günahımızı... günahlarımızı... çocuklarımız... çekti! Suçluyuz... kızım!"

Ağladığını göstermemek için kucağındaki gazeteyi gözlerinin hizasına kaldırdı ve sustu.

Annesinin, babasının hüznü Sermin'i de sardı, hicran çırpınışları kalbini avuçladı, sıktı. Yaş gözlerine hücum etti. Bir telli aradı.

"Ümitvar olunuz. Şu istikbal inkılabatı içinde en yüksek gür sadâ, İslâmın sadâsı olacaktır!"

Rahatladı. Yaş perdesi gözlerinin önünden kalktı. Korkusu kuşkusu dağıldı. Yeni bir ümit goncalandı, yeni bir şimşek çaktı, kafasının karanlık noktaları nur nur ışıklandı. Annesinin elini tuttu:

"Bizim uğradığımız felâkete şimdiye kadar binlerce aile uğramıştı. Hiç değilse bundan sonra felâkete uğrayacakların önüne geçmeliyiz. Ümitsizlik yok. 'Yaşasın sıdk, ölsün yeis!' Gözyaşlarını kurula, anneciğim, kederini dağıt! Bizi kederlendirmek için, bizi felâketlerin girdabında boğmak için bütün imkânlarını seferber etmişlerin inadına, toparlan! Onları ümidin tokadıyla tokatla, anneciğim!"

Melâhat Hanımın uçuk dudaklarında bir tebessüm. Ümidin tatlı tebessümü ve hafif bir tasdik:

YOLBAŞI ? 257

"Haklısın, kızım!"

Sonra İlhami Beyin cesur sesi:

"Hanım Münazarat'ı versene bir zahmet."

Ondan önce Sermin kütüphaneye koştu. Yıldızlı ciltlerin, ara-

sından birini çekip babasına uzattı. Pırıltı dolu bir gülüşle kederini sıvaya sıvaya yerine oturdu. Yakın geçmiş çok uzakta şimdi. Babası "çilingir sofrası" nı sormuyor, Münazarat'ı istiyor. Münazarat asrm doktorunun berrak reçetesi, ümitsizliği, gırtlığından yakalayıp yere çarpan iman formülü. Demek İlhami Bey hastalığını teşhis etmiş, reçeteye dört elle sarılıyor. Artık kafasında alkolün uyuşukluğu yok, imanın berraklığı var.

"Yüksek sesle okur musun, babacığım."

İlhami Bey kitabı açtı. Gonca gonca bir tebessüm gönderdi Sermin'e.

"Bıraktığım yerden devam etmek şartıyla, yazar kızım," dedi. "Yarın akşama kadar bitirmem lâzım. Kendi kendime söz verdim."

Bir güneş karanlıkları yırtta yırtta aile içinde doğuyordu.

• • •

Bu kız doğuştan gazeteci," diyerek gülümsedi Zafer Bey, "inan, böylesine güzel cümleleri benim diyen yazar yan yana dizemez."

"Ben o kadar iyimser değilim," dedi Mithat ayağa kalkarken. "Çok çalışması lâzım. Şimdi gidiyorum. Ona bazı kitaplar götüreceğim."

Mehmet bey telefondaki konuşmayı bitirmişti. Ahizeyi yerine bıraktıktan sonra, Mithat'a bir zafer işareti gönderdi:

"Teşekkür telefonları yağıyor. Millet susamış kardeşim. Çöl ortasında su bulmuş kazazedeler gibi ağızlarını dayıyorlar. Sermin Hanımın yazısı hemcinsleri arasında yankılanıyor. Bugün 258 ? YOLBAŞI

gelen telefonların yüzde altmışı ona ait. Anlaşılan kadınlarımız erkeklere nisbetle bes beter susuz."

"Öyledir ya, su yerine yıllar yılı zehir verilmiş. Moda uğruna soyulup soğana çevrilmişler. Boyah tırnaklar tâ Parislerden uzanıp ruhlardaki cevheri sökmüş, almış. Bunun boşluğu müthiş oldu. Eyyamcı bir kalabalık türedi. Bence başarının sırrı nerede biliyor musunuz, arkadaşlar? Çirkinliklere temas etmeden sunulan güzelliklerde."

"Nasıl?"

"Cemiyet bütün beşerî çirkinliklerin içinde zaten. Bir de bunları eşeleyip 'İşte çirkin, işte fena' demenin âlemi yok. Tekrar beyinleri pürüzlendirir, istifhamlar doğurur, saf zihinleri bulanır. Gözleriyle gördüklerini resim ve yazılarla pekiştirmek bir bakıma çirkinliğe meşruiyet kazandırır. Böyle yapmak bana kalırsa yanlış. Doğrusu sadece güzellikleri, yalnız iyileri sunmak, gözler önüne müsbet olanı, güzel olanı sermektir. 'Bâtılı iyice tasvir, safi zihinleri idlâl eder' kaidesine tam tamına uyarsak başarı göstergesi yükselir, kanaatmdayım. Plajdaki hayasızlığı resimleyip gazeteye bastıktan sonra altına 'İşte böyle yapmak fenadır' kaydını geçmek, müsbet yerine menfî netice doğurur."

Mehmet Bey başını öne doğru salladı.

"Doğrudur. Zehir ile panzehiri aynı kâse içinde sunmanın bir

işe yaramayacağı malûm. Hattâ yan yana ayrı kâselerde vermek bile mahzurlu. Çünkü günümüzün insanı zehirin zehir olduğunu bilmiyor. Yıllarla gelen propaganda bunu panzehir niyetine yutturmuş. Alışkanlıkla yeniden zehir kâsesine sarılması mümkün. Öyleyse zehiri göstermeden panzehir vermeli. Sözlerine katılıyorum, Mithat."

Mithat biraz sonra gazeteden ayrıldı. Bir otobüse atlayarak teyzesinin evine gitti.

Kapıyı Melâhat Hanım açtı. Yeğenini görünce solgun yanaklarına pençe pençe renk doldu.

YOLBAŞI ? 259

"Buyur, oğlum/' dedi, yana çekildi.

Aileye giren iki canlı felâketin kekremsi havası daha eşikte hissediliyor. Timur'u vuran eller Semra'yı da çekmiş koparmış, çirkin bir dünyanın içine zorla itmişti. Genç kızın ne olduğunu bilen yok. İki aydır hiçbir haber alamadılar. Ailenin tek tesellisi taze bir inançla dolmuş olmak. Felâketin içinden filizlenen yeni ruh, ninenin taşıdığı eski ruhla mezcolmuş. Evde ürkütücü felâket kokusunun yanında rahatlatıcı gülsuyu kokusu da hissediliyor artık.

Genç adam selâm verip girdi.

İlhami Bey gözlüklerinin üstünden Mithat'a baktı.

"Aleyküm selâm evlât, gel bakalım, şöyle yanıma gel."

Mithat yaşlı adamın yanına oturdu. Elinde açık unuttuğu Kur'ân-ı Kerime gözleri takıldı.

"Hatim indiriyorsun galiba, enişte..."

İlhami Beyin gözlerinde önce fırtınalı dalgalar, ardından fırtına sonrası durgunluk.

"Nerede o şans! Anam Kur'ân okumayı öğretmek için elinden gelen herşeyi yaptı. Hocaların asıldığı bir devirde cesaretle ders vermeyi sürdüren İzzeddin Efendiden Kur'ân dersleri aldırdı bana."

Alnı kırıştı birden.

"Bir gün küçük mescide jandarmalar geldi. Hiç unutmam, hocaefendinin bileğine kelepçe taktılar. Fabrikadan yeni çıkmış gibi pırıl pırıl bir kelepçe. Başından sarığını kaptılar. Yerlere vurdular. Beyaz sarık şeritler taşıyan jandarma. Hocanın suçunu yıllar sonra anlayabildim ancak. Laikliğe ters düşmüş. İki gün sonra döndü. Zavallının ayakta duracak mecali yoktu. İki koluna girmişler, âdeta sürükleyerek getirmişlerdi. Bir ay kadar yaşadı."

260 ? YOLBAŞI

Gözlerindeki yaş damlalarını göstermemek için başını mutfak kapısına doğru çevirdi. Derin derin iç çekti:

"Kur'ân yazısından o gün bugündür ürktüm. Bununla birlikte rahmetli annem yarı zorla öğretti. Sonra mektep yılları. Her kitap hemen her sayfasında padişahları küçümsüyor Osmanlı devletiyle alay ediyordu. Bize, gelenin keyfi için geçmişe söv-

meyi öğretiler. Küfürleri masum masum tekrarladık. Papağanlara taş çıkartacak derecede ezberci yetiştirildik. Neyi niçin yaptığımızın ehemmiyeti yoktu. Yapmamız isteneni yapıyor, söyledığı şekilde söylüyor ve sınıfımızı geçiyorduk. Yüksek tahsil yapamadım, ama yüksek memur olmayı becerdim. Bunu da papağanlıkta ileri gitmeye borçluyum. Bir de Batıcı olmaya. Bazı arkadaşlarım 'Osmanlı kafası taşıyor' gerekçesiyle terfi edemezken, ben yükseldikçe yükseldim. Fazileti ayaklarımın altına alarak ikbal merdivenlerini çıktım. Zirveye geldiğimde emekli oldum. Şimdi aşağıya bakınca müthiş başım dönüyor."

Mithat'ın ellerini tuttu. İçli bir sesle,

"Mithat, oğlum," diye devam etti. "Sana bir tuhaf hareketinden söz deyim mi? Dün birine rastladım. Yaşlanmış, ama görür görmez yine de tanıdım. Vaktiyle rüşvet alarak işini yaptığım biri. İçimden bir dürtme geldi. Adımlarım beni tuttu, adamın önüne attı. Yutkundum. Söze nereden başlayacağımı, daha kötüsü nasıl karşılanacağımı bilmiyordum. Yine de durumu nakletmeyi becerdim. Aldığım miktarı hatırlamıyordum. Lütfedip söylemesini rica ettim. Bir tuhaf oldu. Elinde olmadan gü-lümsedi:

'Nereden bileyim,' dedi. 'Senin gibi kaç memura rüşvet verdim ben.'

"Cebimde yalnız bin lira vardı. Çıkardım, itiraz etmesine kalmadan avucuna tutuşturdum. Şaşkınlıktan sallandı. Bakışlarını üstümden ayıramadı uzun süre. Gözlerinde takdir ile şaşkınlığın oynadığını gördüm. Elini omuzuma koydu, çekine çekine: YOLBAŞI ? 261

'Bu fazilete eriştin ha' dedi. 'Ben ise hâlâ sarhoşum. Hâlâ kumarbazım. Üstelik iflâs halindeyim.'

"Başını gökyüzüne kaldırdı.

'Allah şahidim olsun, içkiye de, kumara da tövbeler tövbesi!'

'Hakkını helâl ediyor musun' dedim.

Genzine dallarıyla birlikte bir ağaç tıkanmış gibiydi. Gırtlığı kalkıp iniyordu.

'Hı' dedi.

"Bakışlarındaki soruları cevaplamaya çalıştım. Tövbekar olduğumu, Allah korkusunu kalbime yerleştirdiğimi anlattım.

'Aslına döndün demek' dedi. 'Ne kadar güzel. Öze dönüş insanı nasıl da yüceltiyor. Allah korkusu kanunların yapamadığını nasıl da yapıyor. Ben de şu dakikadan tezi yok, tövbekar oluyorum. Bana dua et. Lütfen adresini de ver.'

"Adresimi verdim. Sarmaş dolaş olduk sokak ortasında. Ne sahne idi bilsen. Ayrıldığımızda ağlıyordum. Onun da ağladığını biliyorum. Gözyaşlarımız gönüllerimizde birleşti, hissediyordum bunu. Ama yalnız bir kişi! Ah, imkân olaydı da bütün aldıklarımı iade edebilseydim."

Karısına döndü:

"Hanım, lütfen bir bardak su. Ne düşünüyorum biliyor mu-

sun, Mithat oğlum? Çalıştığım yerlerdeki evrakları inceleyeceğim. İşlerini gördüğüm insanların isimlerini adreslerini tek tek araştıracağım. Sonra adreslerine birer mektupla durumu anlatacağım. Bulabildiğim kadarını bulurum. Bütün servetimi kaybetme pahasına da olsa aldıklarımı geri veririm. Başka türlü rahatlayamam."

Getirilen suyu içti, yeni uzattığı bıyıklarında tomurcuklanan birkaç damlayı elinin tersiyle sildi.

"Artık bulabildiklerimi bulurum. Gerisini Allah affeder inşallah."

262 ? YOLBAŞI

Sustu. Kanunların ulaşamadığı gizli köşelerde, vaktiyle dinin otoritesini hissedememiş olmanın derin azabını vücudunun her zerresinde ayrı ayrı duyarak uzun bir süre suskun kaldı.

Mithat teyzesinin kocasına bakıyor, bir yıl önceki İlhami Beyle, şu karşısında duran adamı mukayeseye çalışıyordu. Aralarında hiçbir benzerlik yok gibi. Her tarafından buram buram sun'ilik dökülen, Avrupa mukallidi İlhami Bey nerede, yeniden öze dönüşün heyecanı ile yanakları al al, gözleri pırıl pırıl İlhami Bey nerede? "Yâ Rabbî! Bu kısa zamanda böylesine bir değişikliği Senin kuvvet ve kudretinin ötesinde hangi kuvvet ve kudret gerçekleştirebilir? Ey Kadir Allah! Çırpınışları kurtuluşla neticelendir ki Türk milleti yeni İlhami Beyler kazansın. Nefsine karşı savaş'anları muzaffer et ki, nefsin esiri köleler çoğalmasın!"

İlhami Beye yamuk yumuk gülümsedi.

"Enişte. Gösterdiğiniz fazilet karşısında duygularımı ifadeden âcizim. Sizin kine benzer hislerle dolduğum çok olmuştur. Vaktiyle sosyalizm propagandası yaparak yoldan saptırdığım masum Anadolu çocuklarını yeniden kazanmak için neler feda etmezdim? Buna çalışıyorum. Yazdıklarımın hedefi budur. Ben yaban ellerde doğruyu buldum. Bu yüzden bahtiyarım. Ya onlar? O, vaktiyle yaraladığım genç filizler?"

Gözleri daldı, Timur'u hayalledi:

"Kaç tanesi kırıldı kimbilir!"

İlhami Bey,

"Üzülme" dedi. "Benim yaşımda değilsin. Önünde yıllar var. Hatalarını tamir imkânı bulursun inşallah."

"İnşallah, enişte, inşallah! Lâkin, ecel gizlidir. Azrail Aleyhis-selâm ruhumuzu kabzetmek için her an pençesi havada emir bekliyor. Korkarım, ömrüm yetmeyecek."

YOLBAŞI ? 263

Sözlerine pişman oldu. Genç bir ölü çıkmıştı evden. Onu hatırlatmanın âlemi var mıydı?

Melâhat Hanımın ana yüreği hıçkırıldı. İlhami Bey derin bir tevekkül içinde gözlerini yarı kapadı. Şair Eşreften bir beyit mırıldandı:

"Düşünsek biz ölümden korkmamak lâzımdır, zira;

"Yerin altında, üstünden ziyade akrabamız var!"

"Sayayım mı?" dedi devamla, "Annem, babam, oğlum, iki ağabeyim ve ablam şimdi ahretteler, kim kalıyor? Karım, kızım ve bir de sen. Altıya karşı üç. Eşref haklıymış."

Gözlüklerinden parmaklarını sokarak gözlerini sildi.

"Haklıymış ya, her giden ciğerimin bir parçasını koparıp götürüyor. Mithat, oğlum, senin desteğin de olmasa, inan toptan yıkılırdık!"

Mithat bir tevazu cümlesi mırıldanmasına bırakmadan kulağına eğildi:

"Semra'yı bulamadın, değil mi?"

"Ne yazık ki hayır."

"Başına ne geldi dersin? İstanbul'dan kaçtı mı, kaçırıldı mı? Hiç değilse sağ olduğunu bilsem. Kardeşinin cenazesinde bir tuhaftı. Sanki zorla sürüklenmiş, tehditle getirilmiş."

Eşikte Sermin belirinci sözlerine devam etmedi, sevgiyle ona gülümsedi.

"Gel bakalım, büyük yazar, patronuna hoşgeldin de."

Sermin söz dinleyen bir çocuk gibi söyleneni yaptı.

"Yazın fena sayılmaz," dedi Mithat.

Çenesiyle büfenin üstündeki paketi gösterdi.

"Bazı kitaplar getirdim. Önce, okumadan yazılamayacağını bilmen gerek. Bir yandan lise bitirme imtihanlarına hazırla-

264 ? YOLBAŞI
nırken, bir yandan başka kitaplar okuyacak ve durmadan da yazacaksın."

"Kızımı öldürecek misin?" diye takıldı İlhami Bey.

"Yok, hayır. Yaşamının yollarını göstermeye çalışıyorum ona. Huzur içinde yaşamının."

Sermin kitap paketini aldı. Müsaade isteyerek çıktı. Melâhat Hanım müşfik müşfik baktı ardından.

"Ne iyi," dedi. "Artık kızım hesabına korkular içinde kıvranmıyorum. Ne eve dönmeme endişesi var, ne kucağında bir piçle dönme kaygusu. Bu hayat ne kadar güzelmiş meğer."

Ailelerin köklü ıztırabını, anaların derin endişesini birkaç cümle ile özetlemişti Melâhat Hanım. Çay pişirmek için mutfığa geçince İlhami Bey,

"Şu kadının sabrına şaşıyorum," diye konuştu hemen arkasından. "Eskiden çarçabuk paniğe kapılırdı. Ardı ardına iki evlâdı gitti, sessiz sedasız gözyaşı dökmekten başka bir isyanını görmedim. Kopmayan bir yerlere tutunmuş gibi. Ayakta durmayı bir şeylere borçlu sanki. Nereye tutunduğunu bilsem..."

Çaylar içildikten sonra Mithat gazeteye döndü. Kendisini orada biri bekliyordu. Sanayici Hamdi Beyin kızı Aysu. Hayli şaşırmış olmasına rağmen, belli etmedi.

Cemal,

"Hanımefendi sizi bekliyorlar, Mithat Bey," dedi.

Mithat hafiften başını bükerek genç kızı selâmladı:

"Hoşgeldiniz, efendim."

Aysu doğrudu. Beklenmedik bir hadise karşısında kalanların duyduğu tepkiler bütünüyle gözbebeklerinde birikmişti. N "Mithat Bey siz misiniz?" diye sordu, inanmaz bir sesle.

"Sizi dinliyorum."

YOLBAŞI ? 265

Gülmeye çalıştı:

"Doğrusu çok daha yaşlı sanıyordum, babam sizden o derece sitayişle bahsetti ki, genç bir adamın böylesine bir olgunlukta olabileceğine ihtimal vermedim. Sahi, kendimi tanıtmayı unuttum, Hamdi Beyin kızıyım. Adım Ay su..."

"Biliyorum, Aysu Hanım. Babanızın masasında fotoğrafınız vardı. Ayrıca Timur'un vurulduğu o meş'um günde sizi gördüm."

"Ya! Nerede acaba?"

"Pastaneden telefon ettiğiniz sırada. Polisi aradığınızı tahmin ettim. Neyse, size ne gibi bir hizmette bulunabilirim?"

Çantasından çıkardığı zarfı genç adama uzattı:

"Babam rica ediyor. İlânlarını gazetenizde görmekten mutlu olacak. Hata ettiğini, bağışlamanızı diliyor."

Mithat tek kelime söylemeden zarfı aldı. Masanın sürmesine attı.

"Ne şekilde çıkması gerektiği orada yazıyor. Faturayı lütfen bürosuna gönderirsiniz."

Bir tereddüt geçirdikten sonra,

"Babamın bu kadar adamı varken, neden bu ilânları benim getirdiğimi merak bile etmiyorsunuz?" dedi.

"Niçin merak edeyim? Herhalde böylesi münasip görülmüştür."

"Ben istedim. Sizi tanımayı arzu ediyordum."

Mithat bir el hareketi yaptı. Bu harekette biraz da sıkılganlık vardı.

"Her insan gibi işte," dedi.

"Evet, gerçekten de görünürde bir fazlalığınız yok."

"Olması mı gerekirdi?"

266 ? YOLBAŞI

"Öyle sanmıştım. Belki de iki başlı tahayyül etmişim, kimbilir? Toplum içinde öylesine değişik bir tipsiniz ki."

"Ben mi?"

"Tabii siz. Adeta uzaydan gelmiş gibi. Mazur görün, açık konuşuyorum."

"Fazlaca açık," diye mırıldandı genç adam. "Üstümde tartışmayı bıraksak, ne dersiniz? Gördünüz, herkes gibiyim. Belki eksik yanlarım var, ama fazlalığının farkında değilim. Olduğunu da sanmıyorum. Babanız beni anlatırken iyi duygularını katmış olmalı. Hakkımdaki düşüncelerine teşekkür ettiğimi lütfen bildiriniz."

"Söyleyeceğim. Fakat evvelâ siz bana söyleyiniz; hedefiniz nedir?"

"Düm düz bir soru bu, Aysu Hanım. Özetlemeye çalışayım. Diyoruz ki, Millî ahlâka, örf, an'ane ve dinî duygulara sırt çevirmeden de kalkınmak mümkündür. Buna Japonya'yı örnek gösteriyoruz. Diyoruz ki dinin hükümlerini öğrenmek, tatbik etmek ve ettirmeye çalışmak gericilik değildir. Hattâ buna gerektiği gibi ehemmiyet verilmemesinin sancılarını çekmekteyiz. Diyoruz ki, insanlar kendi menfaatlerinden önce millet menfaatlerini düşünmelidirler."

Genç kız dayanamadı, elini kaldırarak âdeta haykırdı:

"Ama bunlar çok güzel şeyler!"

"Teşekkür ederim. Zaten İslâm dini baştan başa güzellikler manzumesidir."

"Fakat şaşıyorum, gazetenizi bizim çevrede mahkûm ettiler. Kötü düşünüyorlar hakkınızda. Sizi tanımadan, gazetenizi okumadan, bağlandığınız fikrin kaynağını tetkik etmeden peşinen reddettiler."

Mithat gülümsedi:

YOLBAŞI ? 267

"Ne yapalım. Bazı insanlar hem savcı, hem hakim oluyor. Biz de mahkûm olmak düşünüyor."

"Sizi burada beklerken gazetenizi tetkik etmek fırsatını buldum. Doğrusunu söylemek gerekirse, alışılmışın dışında bir hüviyeti var. Sosyete haberlerine hiç yer vermiyorsunuz. Bu konudaki düşüncelerinizi hemen hemen tahmin ediyorum. Fakat gazetenizin sosyeteye girmesi için zoraki de olsa bu konuya yer verseniz..."

Şimdiye kadar benzer teklifler çok gelmişti. Kimisi spor istiyor, kimisi festival haberleri. Bunların hepsine verdiği bir cevap var genç adamın, Aysu'ya aynı cevabı verdi:

"Tâviz yeni tâvizleri peşinden getirir. Bataktakileri kurtarmanın yolu, o batağa girmek değildir. Aksi halde kurtarmaya giden de batar. Bataklıkta çırpınanlara el uzatmakla iktifa ediyoruz. Biz anlatıcıyız, hidayet edici değil."

"Anlıyorum," dedi genç kız, doğruldu. "İzin verirseniz yine rahatsız edeceğim. Çok yerde bulamadığım huzuru burda bulunduğum süre içinde yudum yudum tattım."

Ne zamandır sorup sormamakta tereddüt ettiği şeyi nihayet ortaya attı:

"Sizin gibi düşünen bir bayan varsa şayet, lütfen adresini verir misiniz?"

"Elbette," dedi Mithat.

Bir kâğıt çekti. Üstüne Sermin'in adresini yazdı. Uzattı:

"Buyurun. Onunla her meseleyi tartışabilirsiniz."

Genç kız çeker gibi aldı adresi.

"Allahaismarladık Mithat Bey. Size çok teşekkür ederim."

"Ben de teşekkür ederim. Babanıza hürmetlerimi iletiniz lütfen..."

Kollarını göğsünde kavuşturmuş, pencereden dışarısını sey-

reder görünen Cemal'e döndü:

268 ? YOLBAŞI

"Kardeşim, lütfen bayana yol gösteriniz."

Aysu çıkarken Sermin'in adresi yazılı kâğıdı havaya kaldırdı.

"Bu adrese mutlaka gideceğim Mithat Bey, hemen şimdi gitmek istiyorum, ama..."

Bakışlarında bir soru ışığı yandı, söndü:

"Bir mahzuru var mı acaba?"

Mithat memnun:

"Hiç bir mahzuru yok, yalnız bir dakika, telefon edip evde mi değil mi öğrenelim."

Aysu kapıda beklerken Mithat numarayı çevirdi. Birkaç kelime konuştu, ahizeyi yerine bıraktı, müsbet mânâda başını salladı:

"Sizi bekliyor efendim."

Genç kızın gözleri şimdi daha berrak, daha memnun parlıyordu. Tekrar teşekkür ettikten sonra Cemal'in peşinden çıktı. YOLBAŞI ? 269

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Genç bir üniversiteli güneşten bir damla gibi Mithat'ın odasına damladı:

"Müjde, ağabey! İlk kitabımız çıktı."

Başını yazı makinesinden kaldırıp gözlerini genç üniversite öğrencisine çevirdi. İki elinde iki kitap. Kıymetli bir elması tutar gibi tutmuş, parmaklarıyla okşuyor ve mütemadiyen saadet pırlıtları saçarak gülümsüyordu. Uzattı:

"İlk kitabımız, ağabey, yaymevimizin neşrettiği ilk kitap, inşallah yüzlercesi takib eder bunu."

Mithat kitabı okşaya okşaya aldı. Güneşin yedi rengini kapağına içirmiş, derinliklerinden gönül dolusu selâm gönderiyor gibi.

Sayfalarını karıştırdı, bazı yerlerinden paragraflar okudu, gözlerine yaklaştırdı, masaya koydu; sonra yine aldı, yine baktı, yine karıştırdı, yine okudu.

İçi kabardı. "Nereden nereye?" diye düşündü. "Bir zamanlar küfür cephesinin bombardımanına boyun bükerek tahammül etmeye çalışan iman ehlinin bugün gazetesi var, yeni kurulmuş

270 ? YOLBAŞI

da olsa bir yayınevi üst üste kitaplar basacak. Artık susulmuyor, gerektiği zaman gerektiği gibi mukabele ediliyor. Millet bozulması, özün sökülmesi, insanın yozlaşması için kullanılan araçlar, bugün el değiştiriyor. Yaptıkları tahribatın günahıyla ezik, ama iyi niyet erbabının elinde, bozduklarını düzeltmekte kullanılacakları için de memnun. Gazete bu düzelmenin müjdesi. Ve ilk kitap yine bu düzelmenin ilk büyük adımı."

Bu bir romandı, ama hakikatlerle ziynetlenmiş bir romandı. İslâmın ana prensiplerine riayetkar bir romandı. İman ehlinin ızdırabınm boğum boğum olduğu günleri hikâyeye ediyordu.

Millî bünyede sol romanların meydana getirdiği tahribatı tamire çalışıyordu. Bir gayeye hizmet edecekti. Bir yandan büyük bir kesimin roman ihtiyacı giderilecek, sanat, hizmet kervanındaki yerini alacaktı.

Tekrar aldı, sevdi, okşadı.

"Bir cephe daha açtık," dedi kendi kendisine.

Bu kadar sevinci kaldıramıyor, âdeta bir ortak arıyor sevincine, aklına Sermin geldi.

Kızcağız çok memnun olacaktı, kaç gündür hep bu kitabı sorup duruyordu, hemen alıp götürmeli, bu coşkunu ailesini ortak etmeliydi.

"Teyzemlere gidiyorum," dedi çıkarken, "lüzum olursa oradan ararsınız."

Sermin kitabı görünce kendisini tutamayarak yerinden birkaç kere zıpladı, göğsüne bastırdı. Bir süre coşkun hareketler yaptı. Annesi ikaz etmeseydi, daha kimbilir neler yapacaktı.

"Kendine gel, kız!"

Yüzü al al oldu.

"Özür dilerim," dedi. "Ha ağabey, dün kim geldi biliyor musun?"

YOLBAŞI ? 271

"Kim?"

"Aysu, ikidir geliyor. Bütün gün beraberdik/Sosyete denen kokuşmuş bataktan kurtulmak istiyorum' diye çırpındı durdu."

Mithat meraklanmıştı:

"Sonra?"

"Konuştuk. Çevresinden bahsetti, ağladı konuşma esnasında, kuşağımın derdiyle üzgün, tedirgin. Gençlik Rehberi'nden okudum, okuduklarımı dinlemedi, ağabey, içti. Bir müjdem daha var; Mahallede üç olduk, kızlar haftada bir iki gün eve geliyorlar, beraberce meselelerimizi tartışıyoruz, külliyattan okuyoruz. Kendilerine İslâmî ölçülere göre yeni elbiseler diktirdiler."

Mithat bunca heyecanı nereye sığdıracağını şaşırды, öylece baka kaldı Sermin'e.

"Allah'ım!" diye mırıldandı, "Kadir Allah'ım!"

Akşam yemeğine kalmadı. Bu yakında üniversite öğrencilerinin tuttuğu bir daire vardı. Oraya uğradı. Sevincini onlarla da paylaştı. Ulaşamadığı yerlere telefon ederek yayınevini ilk kitabını müjdeledi.

Fakat bu coşkunu bir hadise gölgeleyecekti.

O gece saat yirmüç sularıydı. Şişli'de, mahut Dilek Apartmanının bulunduğu sokakta aniden polis otomobilleri belirdi. Resmî, sivil polisler atladılar. Telsizler işledi, sert kol hareketleri gecenin karanlığını darbeleyerek komutlar çekti.

Otomobil homurtuları Dilek Apartmanının bodrum katından duyulmuştu. Celâl aralarına yeni katılan iki militanla Darwinizm üstüne havlaya havlaya konuşuyordu. Ona göre, maymun soyundan gelmiş olmak kadar mükemmel birşey olamaz-

di. Kökün hayvana dayanması bazı hayvanlıkları mazur gösterebilirdi, ne iyi etmişti de Darwin "Baba" bu nazariyeyi ortaya atmıştı. Marksizm, Darwin'e gerçekten de çok şey borçluydu.
272 ? YOLBAŞI

Bir yerde havlamasını keserek merakını tatmin için pencereye koştu. Polis otomobillerinin üstündeki mavi ışık bir an yüzünü yalayarak geçti.

"Allah kahretsin!" dedi hırçın hırçın. "Basıldık galiba."

Receb'in eli yatağın altında doğru kaydı. Timur'un ölümünden sonra Garbis sten tabanca getirmiş, "Bulunsun" demişti, "Ne olur ne olmaz, gerekirse postu pahalıya satarız."

"Polis mi?" dedi dişlerini gıcırdata gıcırdata.

Perde aralığından dikkatle bakan Celâl,

"Karşı apartmana girdiler," diye tekmil verdi. "Bizimkilerden kimse var mı orada?"

Recep gevşedi. "Cık" etti umursamaz. Sonra,

"Yok," dedi, "olsa bilirdik."

İki acemi de meraklanmışlardı. Silâhları ellerinde odanın ortasında duruyor, sorgu dolu gözlerle Recep'e bakıyorlardı.

"Yok birşey," dedi rahatlamak için, "baskın karşıya."

"Ne varmış karşıda?"

Omuzlarını kaldırdı:

"Bilir miyim?"

Celâl'in yanma gitti. Perde aralığından bakınca polislerin karşı apartman kapısında kaybolduklarını gördü. İki tanesi kapı ağzında dineliyor, bir üçüncüsü otomobillerin arasında volta atıyordu.

"Hiç meraklanma," dedi Celâl'i dürterek. "Dertleri bizimkilerden birini, veya birkaçını yakalamak olsaydı buraya üç araba ile değil, cemseler dolusu gelirlerdi, askerî takviye alarak belki de. Otomatik silâha bile lüzum görmemiş adamlar baksana, kuzudan birini arıyorlar belli, ama kimi?"

Kim olduğunu ertesi sabah gazetelerden öğrendiler, 'Nur YOLBAŞI ? 273

âyini yapan altı kişi suç üstü yakalandı.' Beşi çeşitli fakültelerde öğrenci, biri Anadolu'dan gelmiş misafir. "Suç üstü" halini gazete uzun uzun tasvir ediyor. Halıların üstüne diz çökmüşlerdi. Hukuk Fakültesinden Metin isimli genç kitap okuyor, diğerleri sessiz sedasız dinliyorlardı. Polislerin paldır küldür içeri daldıklarını görünce, Edebiyat Fakültesi öğrencisi olduğunu soruşturma sırasında ifade eden genç hiddetlenerek, "Ayakkabılarınızı çıkarın, bu halıların üstünde namaz kılıyoruz" diye bağırmıştı.

"Cesurmuş," diye fikir yürüttü Celâl, "polise bağırmanı bize has sanırdım."

"Tehlikeli," dedi Recep, "şu dindarlar, haklarını bu derece pervasız savunmayı öğrenmişlerse, gerçekten tehlikeli."

"Niye sanki?"

"Niyesi var mı? Şimdiye kadar ilke milke diye sindirilmiş adamlar, bizimkiler sindirmiş. Höt deyip oturtmuşlar. Kanunları Demokles'in kılıcı gibi başlarının üstünde sallayarak susturmuşlar. Şimdi bir silkiniş dönemi başlamış demek. Baksana, altı kişiden beşi yüksek tahsilde. Yarın bu adamlar kilit noktalara yerleşip bizimkileri alaşağı ederlerse halimiz duman. Şu ihtilâli biraz daha önce almanın yolunu bulmalı. Şefe söyleyeceğim. Bir bodrumda pineklemek sinirime dokunmaya başlıyor."

"Al benden de o kadar. Özgürlük savaşı için canını ortaya koy, bir gök gözlünün emrinde günlerini mapushane damından farksız bodrumda geçir, ne desen haklısın."

Receb yeni arkadaşlarına doğru kaçamak bir bakış attı:

"Yavaş," diye fısıldadı Celâl'e, "ağır ol bakalım."

• • •

Mithat gazetenin hukuk müşavirini alarak sabah sabah adliyeye damlamıştı. Koridorda beklediler. Polis nezaretinde getiri-274 ? YOLBAŞI

len gençlerin yüzünde pırlıl pırlıl tebessümler vardı. Hiçbiri te-
dirgin, veya yılgın görünmüyordu. Edebiyat Fakültesi öğrenci-
lerinden Mahmud, Mithat'ı fark edince elini salladı:

"Selâmün aleyküm, ağabey," dedi, "iyi misiniz."

Yanma gitmek için sıradan çıktı. Bu hareket polislerden birini kızdırmış, delikanlıyı itmişti. Mithat zaptedemediği bir öfkeyle atıldı:

"Çek ellerini üstünden!" diye bağırdı adliye koridorlarını çın çın öttürerek. "Cani mi, katil mi, yoksa memleketi yıkmak için çalışan komünist militan mı?"

Hukuk müşaviri kolundan çekmeseydi belki de aralarına da-
lacak, polisin görevi başında bulunduğunu unutarak ağzına ge-
leni söyleyecekti. "Kendinizi ne yapmış sanıyorsunuz? Dinî
eser okuyor diye yakaladığınız gençler yüzünden Türkiye'yi
kurtarmadınız mı? Ne bu yahu? Üç-beş kişi evinde, yuvasında
dinini öğrenmek isteyince cürüm işlemiş olur mu? Kelepçe-
lerden yılacağımızı, böylece dinimizden taviz vereceğimizi sa-
nıyorsanız aldaniyorsunuz. Yıllarca başımızın üstünde salladı-
ğiniz tehdit kılıçlarını şuurumuzla parçaladık. Kanunlara saygı-
lıyız, ancak kanun yapıcılar kahir ekseriyetin hilâfına kanun ya-
parsa; bununla da yetinmez, kendi kanunlarına uymayıp Ana-
yasanın fikir hürriyeti maddesine ters düşen fiillerle cemaatleri
sindirmeye çalışırsa, bizim kuzu kuzu buna boyun eğmemiz
beklenmesin. Haklıyız. Türkiye nüfusunun yüzde en az doksa-
nı tarafından tanınan ve hürmet edilen mukaddes mefhumla-
rının emanetçisi olduğumuz için de çoğunluktayız. Çoğunluk
azınlığa değil, azınlık çoğunluğa uyacak, demokrasinin icâbı
budur! Ve biz yalan yanlış uygulamaların, haksız hareketlerin,
keyfi sultaların önüne kale gibi dikileceğiz! Ya demokrasiyi tam
uygulayan, veya demokrasi olmadığını kabul edin diyeceğiz."

Diyecekti ya, hukuk müşaviri çekti aldı onu.

YOLBAŞI ? 275

"Bırak, memur ne yapabilir, aldığı emri böyle, onu uyguluyor. Biz herşeyi hakim önünde söyleriz."

Sorgu öğle sonrasına kadar devam etti. Gençler pardösülerini koridora sererek saf bağladılar, gelip geçenlerin hayret dolu bakışları, kimi tebrik, kimi nefret dolu nazarları ve gazetecilerin ikide bir patlayan flaşları altında namazlarını cemaatle kıldılar.

Ertesi gün bu manzara bulvar gazeteleriyle solcu gazetelerde manşetti. Hele biri jurnalciliğin daniskasını yapmıştı. "Adliyede irtica!.."

Sonunda ünlem ve üç nokta. Mithat bunu okuyunca elinde olmadan güldü:

"Ne muhteşem bir manzara, âdeta yeniden neşv ü nema bulan dinî hayatın tablolaşmış hali. Ben bu fotoğrafları hayatımın en değerli hâtırası olarak saklayacağım."

"Ama, ağabey, böyle başlık çekenlere birşey demiyor musun? Hâlâ dinî hayatın zararlı olduğu yolunda bazı fikr-i sabitleri pekiştirmeye matuf değil mi?" diye soran Cemal'e,

"Aldırma," dedi. "Bu fotoğraf birçokları için cesaret kaynağı olacak. Milyonlarla yapılamayacak bir propaganda bu. İşte, diyecekler, yıllarca ürkütülen dindarlar artık o seviyeye geldi ki adliye koridorlarını mescit diye kullanıyorlar. Bundan cesaret bulacaklar ve böyle pırıl pırıl gençlerin mahkûm olması halinde hâlâ zihniyetleri bulanık, kafaları örümcek ağlarıyla kaplı, ilerici geçinen devrim yobazlarının yüzlerine yüzlerine mânâ kervanına katılacak. Dâvayı bir uçtan da onlar tutup kaldıracaklar."

Ve Dilek Apartmanının bodrum katı alabildiğine tedirgin.

"Serseri herifler!" diye gürledi. "Bir zamanlar sağcıların düştüğü hayata düştüklerini bilmiyorlar."

"Hangi hata?" diye sordu Recep.

"Bizi yaza yaza duyurdular. Komünizmi yere yere adını, ide-

276 ? YOLBAŞI

olojisini köylere kadar ulaştırdılar. Tevkifleri yere yere meşruiyet kazandırdılar. Şimdi biz yapıyoruz aynısını, eskiden olsa neyse, ama şimdi yemezler. Maymunun gözü açıldı. Herkes demokrasinin ne olduğunu az-çok biliyor. Ve bu hareket gerçekten de demokrasinin canına okuyan bir harekettir. Sorarlar adama: Kitap okuyor diye adamları yakalamak, demokrasi ile bağdaşır mı?"

"Bizim işimize gelmez mi bu?"

"Gazeteye manşet çekmek işimize gelmez, gelmemeli. Bana kalırsa onlar hesabına büyük propaganda. Ne diyecek bu fotoğrafı gören Anadolu? Diyecek ki: 'Vıy babo, biz hâlâ çocuklarımızı camiye göndermeye korkuyoruz, İstanbul'daki ağalar hükümet konağında namaz kıly!' Anladın mı şimdi, niçin mahzurlu? Bu yüzden cesaretlenecekler, bu yüzden belki de cumhuriyetin ilk yıllarında içlerine sinen müthiş korkuyu atacaklar ve belki de bu yüzden tekrar dinî eğitim yapmaya, yaptırmaya başlayacaklar... Tüh anasına!"

Küfretti, öfkesini alamadı, gitti gazeteyi adamakıllı ezdi.

"Kulaklarını bükmeli bunların, burunlarının doğrusuna gitmesinler. Örgüt hep bize iş buyuracağına biraz da şu yan kuruluşlarla ilgilense ya. Paranın çoğunu onlar alıyor, işin zorunu biz yapıyoruz."

Yine küfretti.

Ve bir hafta sonra aynı gazetede yedinci sayfada tek sütun halinde verilen haberden delikanlıların serbest bırakıldığını öğrenince bir daha küfretti.

Türkiye değişiyordu.

• • •

Tahliye kararı almış genç üniversiteliler kol kola adliye sarayını terk ediyorlar. Mithat tam ortalarında, İlhami Bey sağ baş-YOLBAŞI ? 277

ta, hukuk müşaviri ise sol başta. Melâhat Hanım, Sermin, Aysu ve daha bir sürü genç kız, orta yaşlı bayan, yaşlı ninelerle el ele on adım kadar arkadan yürüyorlar. Mahkeme salonunda avukatın yaptığı müdafaa çoğunu hislendirmiş, çoğunu ağlatmış, gözlerde sevincin yumuşattığı yaş taneleri hâlâ pırıl pırıl.

Birazdan gençler bir ağızdan marş söylemeye başlıyor.

"Kör dünyanın göbeğine,

"Hak yol İslâm yazacağız.

"Kuşların göz bebeğine,

"Hak yol İslâm yazacağız.

"Yola, ağaca, pınara,

"Esen yele, yağan kara,

"Yağmur yüklü bulutlara,

"Hak yol İslâm yazacağız."

Adımlar marşın ahengine uydurulmuş, kararlı, emin, tutarlı; eller kardeşçe duygularla kavuşmuş, gülümseyen gözlerde geleceğin müjdesi yatıyor. İnsanlar dönüp dönüp bakıyorlar. Kimisi derin bir hasretle soluklanıyor, kimi yüzler dalâlette inadin siyahıyla bús bütün kara, pençe pençe öfke:

"Kim bunlar?" diye homurdanıyorlar, "nereden çıktılar?"

Cezaevinden mi sahi? Yoksa mazinin istikbale dönük ruhundan mı?

Neredense, çıktılar, geliyorlar işte; el ele geliyorlar, kol kola geliyorlar, gönül gönüle geliyorlar! Bir başka marşın kıvrılıp ruhları sarmalayan nağmesi Ayasofya'nın minarelerine doğru yükseliyor:

"Biz Kur'an'ın hadimleri,

"Pür imanlı ve zindeyiz!

"Bu yoldan dönmeyiz asla,

"Peygamberin izindegiz!

"Alemlerin Efendisi,

278 ? YOLBAŞI

"Peygamberin izindegiz!

"Hayra koşan, serden kaçan,

"Bize nurlu ufku açan,
"Alemlere rahmet saçan,
"Peygamberin izindegiz!
"Tende kalan bir can ile,
"Aşk ile pür iman ile,
"Biz, Hazret-i Kur'ân ile,
"Peygamberin izindegiz."

Ayasofya ilk durak. Yılların hüznü kubbelerin pırıltısını almış gibi. Solgun ilkbahar güneşi yaprak yaprak minarelerde. Bakıyorlar, bakıyorlar. Kalabalık birikmiş, yüzler kâh asık, kâh sevincin ürpertili çizgileriyle manâlı. Gençlerden biri öne çıkıyor. Göğsü Ayasofya'ya doğru.

"Ayasofya!" diyor.

Ses kubbelere toslayarak minarelerin şerefesini dolanıyor ve Arş'a doğru açıyor. Kimbilir nerelerde yankılanarak kalabalığın üstüne rüzgâr rüzgâr serpiliyor:

"Ayasofya!

"Ûrperdi hayalim, bu nasıl korkulu rüya?

"Şaştım, neyi temsil ediyorsun Ayasofya?

"Çöllere gibi ıssız, ne hazin ülke muhitin,

"Yâd eller gibi yurdunda garip olmalı mıydın?

"Beşyüz senelik bezmine ermekti ümidim,

"Çöllere gibi ıssız, seni ben görmeli miydim?

"Bayram, Ramazan, Cuma, mübarek gecelerde,

"Avize değil mum bile yanmaz mı içerde?

"Coşmaz mı denizler gibi, yâdındaki âlem,

"Göklerde melekler, tutuyor hep sana matem!

"Yâdında bin üçyüz senelik menkıbeler var,

"Her menkıbe, hicranına matem tutar, ağlar,

"Tarihimin ömründe, gönüller dolu güldün,

YOLBAŞI ? 279

"Çılınca esen bir acı rüzgârla döküldün,

"Şimdi cennet, sana sermez mi yeşil gölgesini,

"Şimdi huriler işitmez mi ilâhi sesini?

"Hangi eller sana akşamları zincir vuruyor,

"Yüce feryadını, kimler boğuyor, susturuyor?"

Söylüyor, söylüyor. Ağlıyor, hıçkırıklara karışıyor manzumenin mısraları. Ve bitiriyor.

"Ey derin facia, manzumeye sen sığmazsın.

"Tutuşup yanmada kalbim, seni tarih yazsın!"

Tutuşup yanan kalblerin atar damarlara fıskırttıkları sanki kan değil, ateş! Kalabalığın çoğu bu ateşin yalınlarını içinde duyuyor, bir kısmı "Bunlara da ne oluyor? dercesine, yaban yaban bakıyorlar. Mânânın efsunkâr derinliğini kulaçlayarhayanlar parmaklarını Sultan Ahmet Camiine doğru uzatıyor: *

"Nah! Orada koca cami dururken, Ayasofya müzesine ne çakılıp kaldılar sanki?"

Anlatmakla anlaşılacak gibi olmadığını bilenler soru sahiple-

rini yalnızca bakışlarıyla susturuyorlar. "Ayasofya'yı konuşmak değil, duymak gerek" diyorlar. "Bu duyuş ancak kavî bir imanla gerçekleşebilir, bu varsa Ayasofya fethin sembolü olarak vardır, bu yoksa yalnızca bir mimari değerden ibarettir. Nasıl anlatmalı?"

Haber yankılanıyor, kulaktan kulağa uzanarak önce Babıali'ye, sonra bütün İstanbul'u kucaklıyor. Yıllardır mânâyı maddede bombardımanına tutan magazincilerle solcular, bir de hiçbir şeyciler el ele tutuşup ağız birliğiyle ortalığı velveleye boğuyorlar.

"İrtica hortladı... Devrimler elden gidiyor!"

Abus çehreli militanlarını Ayasofya'ya salıyorlar.

"Varın, hadlerini bildirin!"

280 ? YOLBAŞI

inananlarla inanmayanlar yine karşı karşıya. Adem Aleyhisselamdan bu yana devam edegelen mânâ ile maddenin savaşı Ayasofya'nın önünde yeniden başlıyor. Bakışıyorlar. Militanlar salyalarını yüzlerine bulâştıra bulaştıra bağırmaya başlıyor.

"Sosyalist Türkiye!"

Karşı tarafın cevabı kırbaç gibi bütün sosyalistlerin, inançsızların, devrim yobazlarının yüzüne yüzüne saklıyor.

"Müslüman Türkiye!"

Bu çağlayan köpüre köpüre kalabalığı yoğuruyor ve "İnnü'ye dedim ki" diye başlayan yetmiş yaşlarında, fötr şapkalı, bıyıksız, hafif kambur adamın sözünü bölüyor.

"Aaa!" diyor, şaşkın, "Biz bu sesi yıllar önce susturmamış mıydık?"

Millî Şef döneminden kalma bir alışkanlıkla masayı yumruklayarak, hım hım sesini akort etmeyi dahi düşünmeden bas bas bağırmaya başlıyor.

"Medreseleri kapattık, elif-be'yi yasakladık, hocaları astık, kestik, hâlâ bunlar! Böyle... meydanlarda... nasıl bağıra... bilirler? Nasıl?"

Nefesi tıkanı, mos mor kesildi, yutkunmak istedi, ama yapamadı, tıkanan her neyse inmedi, öksürmeye teşebbüs etti, yine olmadı, bir hırıltı çıktı genzinden.

Karşısında oturan orta yaşlı telâşla doğruldu, yanma gitti, omuzuna koydu elini:

"Kendinize gelin," dedi, "kendinize gelin!"

Bir hırıltı daha bıraktı, salyalar dudağının iki yanında saydam çizgiler bırakarak çenesine doğru aktı. Vücudu kasıldı, kasıldı, sonra birden gevşedi; ağızından bir "püf" sesi çıktı, başı yana düştü, gözlerinin akı donuklaştı.

Ses çağlayanı pencere kanadından bir daha, fakat eskisinden bes beter bir hışımla içeri daldı:

YOLBAŞI ? 281

"Müslüman Türkiye!"

Öbür taraf gemi azıya almış, toplantıyla uzaktan akından

alâkası bulunmayan sloganları kişnemeye başlamıştı:

"Kahrolsun Amerikan emperyalizmi!"

"Kahrolsun işbirlikçi burjuvazi!"

"Halklara özgürlük!"

"Gericilere ölüm!"

Polis copu araya girdi. İmanlı gençlik kanuna karşı saygının en açık örneğini meydanda bırakarak çekildi. Öbürleri kudurmuşçasına polis arabalarına, memurlara saldırdılar. Taşlarla, sopalarla, bazan da silahlarla üzerlerine gittiler. Meydan ana-baba gününe döndü. Ortalık karıştı. İki polisin ağırca yaralanmasına sebep olan militanlar, hızlarını alamayarak Babiâli'ye doğru topluca slogan bağıra bağıra yürüdüler. "Sağcı" saydıkları gazetelere taş yağdırdılar. Dakikalarca önlerinde durup salya döktüler. Bu arada Mithat, arkadaşlarıyla birlikte gazeteye gelmiş, odasına çekilmiş. Bir kurşun, camı parçalayarak omuzu hizasından duvara saplanınca fırladı. Pencereye koştı. Ne yaptığının pek de farkında olmadan haykırdı:

"Sizin de kurtulmanızı istiyoruz!"

Salonda sohbet edenler gürültüye koştular. Mithat'ın pencere önünde yalpaladığını gördüler. Birkaçı aynı anda bağırdı:

"Ağabey!"

Çekip, iç salona aldılar. Alnından kan damlıyordu. Gülümsemedi:

"Telâşlanmayın," dedi zinde bir sesle. "Kurşun yarası değil, taş yarası. Kabahat bende, pencereye gitmemeliydim."

Gençler mor mor soludular, yumruklarını sıktılar!

"Ağabey, dışarı çıkıp hadlerini bildireceğiz."

282 ? YOLBAŞI

"Sakın," dedi. "Öyle birşey yapmaya kalkmayın, biz anarşi çıkarıcı değiliz. Vakur, sakın karşılayalım. Polis vaziyet eder elbet. Bu kudurmuş kalabalığı başıboş bırakacak değiller ya..."

Zor yatıştırdı. Yarasına baktılar. Fazla derin değildi, temizlediler, sardılar.

Zafer elini tuttu:

"Kardeşim," dedi, "ikinci defa gazi oldun."

Mithat elini alnında dolaştırdı,

"Bu uğurda şehit olan binlere, gazi olarak ulaşmak mümkün mü?"

Militanlar dağıldıktan sonra gazeteye polisler geldi. Ellerinde bir fotoğraf. Fotoğrafta Mithat ve arkadaşları kol kola görünüyor. Ağızlarının açık oluşu, marş söyledikleri anda fotoğrafın çekildiğini gösteriyor.

"Ne olacak bu?" dedi.

"Müdüriyete kadar gideceğiz, fotoğraftaki arkadaşlarınızı da alarak. Bir ifade vereceksiniz."

Mithat gayr-i ihtiyarî gülümsedi:

"Tuhaf! Gazetemi harabeye çevirdiler, kurşun omuzumun hizasından duvara saplandı, buyrun bakın! Alnıma taş geldi, arkadaşlar sağolsun, sardılar. Ve siz karşıma geçtiniz, müdüriyete

gidelim, diyorsunuz. Haydi hayırlısı. Bütün bunları ben yapmışım gibi suçlanırsam asıl o zaman şaşarım!"

Ve korktuğu başına geldi Mithat'ın. Ateşli bir savcı parmağını namlu gibi uzatarak hakimlerin yüzlerine doğru haykırdı, haykırdı:

"Bütün bu fiillerin faili şu karşınızdaki adamdır!"

Hakimler inanmaz gözlerle baktılar, arada fısıldaştılar, bazan dosyalara eğildiler. Sonunda tevkifine karar verildi.

YOLBAŞI ? 283

Bu karar Mithat'a idam hükmü kadar ağır geliyordu. Suçsuzluğuna inandığı için belki, belki de yıkmak isteyenler, öldürmek isteyenler, memleketi batırmak isteyenler bir yanda melanetlerini rahatça işlerken; onları da kurtarmak, cemiyete kazandırmak, inançlı ve faydalı vatandaşlar yapmak için çırpınan insanları yakalamayı ters bulduğu için. "İşe bakın" diyor, "Yangın çıkardıktan sonra körükleyenler serbest de, bu yangını söndürmek için çırpınanlar mevkuf! İtfaiyenin hortumunu kesmekten ne farkı var? Ters mi ters, tuhaf mı tuhaf! Sizi kurtarayım diyor, ellerini uzatıyorsun, bileklerine kelepçe vuruyorlar! Ey Kadir Allah... Gafletin bu kadarı görülmüş şey mi? İnsanlar bu derece iyiyi, kötüyü ayıramaz hale mi geleceklerdi? Kendilerine faydalı olanları yıkıp yakacaklar da ölümlerini elleriyle mi hazırlayacaklar?"

Kalabalık arasında yalnızlık! Ürküten, korkutan bir his. Mapushane kalabalığı Mithat'ı teselli etmiyor, aksine, daha derin bir yalnızlığa itiyordu. Onu anlamıyorlar. "Yahu kim namazına, niyazına karışır, kim mevlüt okuttun diye seni içeri sokar, var bu işin içinde bir iş!"

Yine anlatıyor. Ümitsizliğin son kertesini mapushane havasına bütünüyle hakim. Herkes cemiyetin kurtuluşu yerine kendi kurtuluşunu tasarlıyor. Kimler yok ki burada, genç adam kimlerle tanışmadı ki...

Katiller, ırz düşmanları, hırsızlar, dolandırıcılar, kapkaççılar... Kendilerim anlatıyorlar:

"Abi, gece hırsızlığına boş silahla çıkacaksın, bu işin raconu böyle, ustamızdan tembihliyiz. Değil mi, abi, herşeyin bir yolu var..."

Bir yolu var, herşeyin. Herkes bir yolun başında. Kimi hırsızlığın, kimi ipsizliğin, kimi namussuzluğun...

"Adama dedim ki, bu beş lirayı vermişim, vermedin dedi.

Dedim ki gözünü seveyim, az bi para, gel hırlaşmayahm. Hırlaşsak ne çıkar, demez mi? Abicim, inanolsun kellemin tası attı, sen misin ulan! Ha sen misin... Çektiğim gibi tüy incesi bıçağı... Gerisi bildiğiniz gibi. Adamın bürosunda ettik o işi ya, aleyhimize oldu. Meğer ki yolda çevirsek ve kavga çıkarsak, kavga esnasında da şişlesek cezamız hafifleyecekmiş. Nereden bilelim, kanunun maddesi böyle düzülmüş meğer, bir daha sefere kal-

284 ? YOLBAŞI

dı!"

"Vaktinde koyarım sandım, ne yani, her gün milyonlarca.lira-yı avuçla, pösteki sayar gibi say... Hatırlayınca midem bulanıyor; o paralar ne kirli öyle... Aman ne kirli öyle... Müfettişler âni bastırdı. Ne herze yemeye geldiler, bilir miyim? Açığım ortaya çıktı. Vurdular hırsız damgasını... İnsan hali, ne olmuş yani! Şurada altı ayım kaldı, çıkınca..."

Bazan ümitsizliğin çemberi kırılır gibi oluyor.

"Affedilecekmişiz, duydunuz mu ha?.."

"Kim demiş?"

"Gardiyan, şu Neron dediğimiz var ya, o gardiyan!"

"Kaç kaymeni kesti bu habere?"

"Öylesi değil, imanım, bir kadehe çarpıldı!"

Her gün iğnesi takılmış plâk gibi hemen hemen aynı tekerlemeler. Af söylentileri, sonra ümitsizliğin yoğunlaştırdığı sessizlik.

Zamanla hepsine alıştı, yadırgamaz oldu.

Bazan etrafına birikiyorlar. Manisalı İzzet teselliye çalışıyor dili döndüğü kadar.

"Atma kendini, abi, derinlere atma! Burada herşey bir başka türlü, alışacaksın. Ama sizi fazla tutmazlar, okumuş yazmış takımın çok kaldığı görülmemiş. Hiç tasan olmasın, eli kulağında, bugün yarın çıkarsın."

Manisalı İzzet kendi tabiriyle "namus belâsına" katil olmuş

YOLBAŞI ? 285

bir gariban. Çok fakirmiş. Karısı ve çocuğuyla istanbul'a gelmiş, İstanbul'un fiyakalı hayatına kesilerek... Gelmiş ya, söylen-diği gibi taşı toprağı altın değil. Beton yığını meret! Hangi dala tutunmuşsa kırılmış, talihsizlik bit gibi tutunmuş yakasına, bırak demiş bırakmazmış, etme dermiş edermiş...

"Gel zaman git zaman, inşaatta çavuşluk bulduk. Çavuşluk deyince askerlik aklıma düşüyor. Bilir misiniz, çavuştum askerlikte. Rahat, hazırol tüfek as, tüfek çıkar! Yığınla ana kuzusuna askercilik öğrettim. Ya, az-buz adam değilimdir diye söylüyorum. Tahsil de eh, yetesiye var. Ortaokulun kıyısından kırdım. İkinci sınıftan. Ne diyordum. Evet bir inşaata çöreklandık. Gel zaman git zaman. Bir de ev tuttuk inşaata yakın. Ev dedimse, parmaklıklardan gölgesi içeri düşen apartman gibi değil. Siz deyin tavuk kümesi, tilki ini deseniz yine olur ya. Bizim hatun, köylü filân, ama iyice. Öğle yemeklerini inşaata taşıyor. Ben çoğu gece inşaatta kalıyorum. Gel zaman git zaman... Bir kalfa inşaatta, Allah'ın sırası, boy vermiş, ama ne akıl, ne insaf, ne namustan yana nasibi var. Bizim karı gelince işi gücü bırakıp tükü yakar. İlk aldırılmazdan geldim. Öyle ya, herifin keyfinin kâhyası değiliz a. Sonra sonra..."

Sözün burasında sigara dumanıyla karışık yoğun bir nefes bırakıyor:

"Gel zaman git zaman... Bizimki şikâyete başlamaz mı? Böyle iken böyle. Daha öğle yemeği getirmeyeceğim. Olur diyorum, getirme. Gel zaman git zaman... Bir gün... Bir kış günü. Kalfa iş buyuruyor bana. Filance yerdeki nalbura git, filân filân şeyleri al. Elimde bir liste, verilen adres uzak mı uzak. Manzarayı çakmıyorum. Ah, eşşek kafam! Yokluğumuzda seninki eve damlıyor. Kariya sataşılıyor. Bizim karı bereket ki namusuna kavî. Boğuşuyorlar. Dönüşte bir uğrayayım eve, diyorum. İyi etmişim. Bakıyorum, bir curcuna içerde. Boğuk sesler. Kapıyı açıp dalıyorum içeri. Vaay!"

286 ? YOLBAŞI

Sekiz yaşında bir kızın ırzına geçen cipi gözlü sıska öteden atılıyor, yalana yalana:

"Ne gödün... Ne gördün?"

Manisalı ondan yana bir tükrük atıyor.

"Ahlâksız kerata" diyor. "Gözünü patlatırım senin!"

Üstüne yürüyecek gibi yapıyor, ama engelliyorlar.

"Bırak ahlâksızı, sen anlatmana devam et."

"Nerede kalmıştık, ha, boğuşma vardı. Bizim iki yaşındaki sabi köşede yatıyor. Çocukcağz iki günden beri kızdırılmış bakır saç gibi... Ateşler içinde fıkara. Patrondan maaşı alacağız da, aybaşında doktora götüreceğiz. Aybaşma da var bir hafta kadar. Neyse... Öyle görünce Allah sizi inandırırın, kafamdan dumanlar çıkarıyorum. Elimdeki ıvır zıvırm içinde yarım parmak bir demir boru da var, elli santim boyunda filân. Çekiyorum' aradan. Adam beni görünce sıvışmayı deniyor ya, önünü kesiyorum. Bir saldırma saldırıyor o zaman, kudurmuş sanki. Bakıyorum, kuvvetine kuvvet yetiremeyeceğim. Bizim hatun iki gözü iki çeşme, namusumu temizle diye ünlüyor. Ulan, sen misin karımın namusuna sataşan? Yıkıyorum demir boruyu başına, vur ha vur! Neresine gelirse. Yığılıp kalıyor ya, hıncımı alamamışım, vuruyorum... vuruyorum..."

Gözleri alevleniyor, akı da karası da bulamıyor.

"Kariyi da tepeleyeceğim, ama gürültüyü duyan atlıyor eve, atlıyor eve. Kariyi niçin tepeleyeceğim? Niçin ki, kuyruk sallamayanın ardına düşmezler. Günahı yokmuş fıkaranın ya, neden sonra anladım. O ara bıraksalardı, demiri onun da başına boca ederdim."

Biten sigarasını ayağının altına alıp eziyor:

"Gerisini biliyorsunuz işte" diye bitiriyor sözlerini.

"İyi etmişsin" diyorlar. "Namus düşmanlarını yaşatmamalı YOLBAŞI ? 287

bu memlekette. Ne demek lan, elin namusuna yan bakmak ne demek!"

Mithat nedense Manisalı İzzet'i kendisine yakın buldu; namusu için katil olduğundan mı, kendisine "yeteşiye" okumuşluğundan mı, yoksa halindeki, tavrındaki ifadeden mi? İlk ona açıldı, mücadelesini başından başlayarak anlattı. Dâvasını,

dâvasının içindekileri nakletti.

Üçüncü konuşmalarında Manisalı ağlıyordu. Ellerini yakaladı, öpmeye davrandı. Mithat kucakladı onu:

"Estağfurullah, gerekirse ben senin elini öperim."

Gün gün değişmeye başlamıştı. Artık başından geçenleri değil de Mithat'tan öğrendiklerini anlatıyor, arkadaşlarını şaşırtıyordu. Bazıları suyu menbamdan içmek için Mithat'a koşuyorlar; saatlerce bıkmadan, usanmadan anlattıklarını yudumluyorlardı. Koğuşa bir rahatlık gelmiş, yerleşmişti. Eskisi gibi ne vukuat çıkıyor, ne bir karışıklık oluyordu. Müdür iki defa Mithat'ı yanına çağırarak tebrik etti, teşekkürlerini sundu.

Aşağı yukarı her gün ziyaretine geliyorlardı. Artık görüşmelerde bir problem çıkmıyordu. Müdür eski katılığını bırakmış, her gelenle görüştürmeye başlamıştı. Olabildiğince de hürmetkar davranıyordu.

"Temenni edilmez, ama Mithat Bey, sizin gibileri çoğalsa da şu mapushanede yıllardır sağlayamadığım disiplin, sükûnet temin edilse diyeceğim geliyor. Bir arzunuz varsa çekinmeden söyleyebilirsiniz."

"Teşekkür ederim, Müdür Bey, sayenizde kitaplarıma kavuştum, arkadaşlarımla görüşebiliyorum, dâvama hizmet edebiliyorum, bir mapushanede başk ne istenebilir?"

"Arkadaşlarınızdan filân bir şikâyetiniz olursa icabına bakarız. Doğrusunu itiraf edeyim mi? Sizi katillerin, hırsızların, ip-sizlerin arasına mahsus atmıştım. Şimdi bundan dolayı utanç

288 ? YOLBAŞI
duyuyorum, dilerseniz yerinizi değiştirebilir, hafif suçluların arasına gönderebilirim."

Mithat bunu bir ceza olarak gördüğünü söyleyerek istemedi. Yerinden memnundu. İlk günlerdeki ümitsizlik, ümidin pençesinde can vermişti. Etrafındaki halka genişleye genişleye neredeyse bütün koğuşa kaplamış. Yalnız birkaç kişi bigâne. Biri çipil gözlü namus cellâdı. Ve onun durumunda olanlar. Mithat ehemmiyet vermiyor. Ama diğerleri Mithat kadar sabırlı değil. Cemaatle namaz kılarlarken türkü çağırdı diye çipil gözlüyü evire çevire dövdüler. Bu hal onun gibileri için ders oldu, būs bütün sinmek zorunda kaldılar.

Koğuşun havası bir mapushane havasından çok medrese havasını andırıyor. Zaten anlaşmışlar, "Medrese-i Yusufiye" diyorlar. Pırıl pırıl gülüyorlar.

"Burada da hizmet varmış" diye düşünüyor zaman zaman.

"Allah'ın hikmetinden sual olunmaz. Bir adlî hatanın vesile olduğu hizmet ne kadar manidar. Çirkin gibi görünen mevkufiyetin sırrında ne güzellikler gizliymiş. Beşerî haksızlığın ortasından nasıl da hak ve hakikatin güneşi yükselirmiş." Bunu şimdi çok iyi anlıyor ve dua ediyor.

Dün İlhami Bey, Melâhat Hanım ve Sermin geldiler. Müdür odasını görüşmelerine tahsis etti. Uzunca konuştular. Teyzesi üzgündü, şiş şiş gözlerinde hâlâ yaş vardı. Şakalaştı, teselliye

çalıştı. O kadar memnun ve coşkun göründü ki, rahtladılar. Mahzun geldikleri yerden sevinerek ayrıldılar.

Nihayet ikinci defa mahkeme önüne çıkarıldı. Mevkufiyetinden bu yana iki ay geçmişti. Salon tıklım tıklımdı. Merak eden koşmuş, halk yığın yığın bahçeye yığılmıştı. Mithat salona alındığında gürültü bıçaklandı. Tıs yok. Meraklı gözler onu iyice inceliyor, kimisi "Vah vah," kimisi "Oh oh" çekiyordu. Arkadaşlarını dudaklarındaki gülücükle selâmladı, geçti maznun YOLBAŞI ? 289

sandalyesine oturdu. Köşede iki avukat, arkada dinleyiciler yığını, önde yargı makamı. Adalet dağıtıcıları sert çehreli, yüzlerinde hiçbir ifade yok. Her türlü duygudan uzak, mesleklerinin icabını yerine getirmeye hazırlanıyorlar. "Gerçekten de her türlü duygudan uzak mı bunlar?" diye düşündü Mithat. Yüzlerine aksettirmedikleri bazı düşünceler yok mu kafalarında? Kim bilecek?

Celse açılıyor. İddianame okunuyor. Sıra avukatların müdafasında. Önce biri, sonra ikincisi.

Mithat'ın bunlara ilâve edecek birşeyi var mı?

"Evet var, sayın mahkeme heyeti.

Konuşuyor, belki on dakika, belki yarım saat; yooo, savcıya sorarsanız tam bir saat. Birkaç kere sözünü kesmeye davranıyor, kalabalıkta bir homurtu, reis bey tokmağını masaya vuruyor, savcıya müdahale etmemesini bir kere daha ihtar ediyor. Maznun kendisini savunacak.

Ve karar.

"İddialar subuta ermediğinden sanığın tutukluluk halinin kaldırılmasına..."

Şiddetli bir çağlama:

"Yaşasın adalet!"

Seyirci kendisini tutamamış, bağırmıştı. Mithat arkadaşlarıyla kucak kucağa, Adliye Sarayının cümle kapısından çıktı.

O zamana kadar tedirginlikle bekleyenler Mithat'ı kapıda görünce henüz aksi bitmemiş çağlayana seslerini karıştırdılar.

"Yaşasın adalet!"

Sonra yine o marş:

"Koç burcuna yay burcuna,

"Bebeklerin avucuna,

"Minarelerin ucuna..."

290 ? YOLBAŞI

"Hak yol islâm yazacağız!

"Herkes duyacak, bilecek,

"Saklanmaz gayri bu gerçek,

"Yaprak yaprak, çiçek çiçek..."

"Hak yol İslam yazacağız!"

Melâhat Hamm mendilini yine burnuna bastırmış, İlhami Bey coşkun coşkun, Sermin alev alev! Aysu, Hamdi Bey ve diğerleri...

"Hak yol!" diyorlar. "İslâm yazacağız!"

Yol uzun, yol sarp, yol dikenli, yol kayalık! Ama genç adam yürüyor...

Engelleri aşı aşı, dikenleri kese kese kayaları yıka yıka yürüyorlar. Genç adamlar yürüyor, genç hanımlar yürüyor. Yalnız gençler değil, İlhami Bey gibi, Hamdi Bey gibi, Melâhat Hanım gibi orta yaşlılar da yürüyor. Bu yol herkesin yolu, bu yol doğru yol, gerçek yol..."

Mazinin haşmeti âtiye akmış, şevketi yalnız İstanbul'u değil, bütün yurdu kucaklamış, ve derinden derine akan bir ses bu yürüyüşe karışmış:

"Yürü, hâlâ ne diye kendinle oynastasın?"

"Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!"

O yaşta olanlar, daha yaşlı yahut daha genç olanların kolunda, yanında, yüreğinde. Omuz omuza, el ele, ses sese! Yürüyüş devam ediyor.

Yüz yıldır materyalizme ve komünizme kurban ver gelen millet yeni bir yolbaşmda, yeni bir cehd, taze bir şevkle dolu, nizamın, hakikî fikrin ilhamıyla, saadet bahçesine akıyor. Cemiyet ölümün, suskunluğun, yıkılışın eşliğinden dönüyor. Adeta kan tazeliyor, ilhamını Kur'an'dan alan insanlar islâma hizmetle mükellef olduklarının şuuru içinde yürüyor, yürüyor ve yürüyorlar.

YOLBAŞI ? 291

"Yürü, hâlâ ne diye kendinle oynastasın?"

"Kızım, sen de Fatih'ler doğuracak yaştasın!"

• • •

Bir sonbahar günü. Yağmur damlaları kaldırım taşlarına akşam ninnilerini söylerken Mithat, Zafer ve Mehmet İlhami Beyin kapısını tıkırdatıyorlar. Melâhat Hanım açıyor.

"Buyurun, hoşgeldiniz."

İlhami Bey kahveye çıkmış. Melâhat Hanım birazdan döneceğini söyleyip misafirlerinden izin istiyor.

Mithat düşünceli. Arkadaşlarının isteklerine uymakla iyi mi etmiş? Gerçi bu yolla Sermin'i sevdiğini yayan dedikodu uzmanı mahalle acuzelerinin ağzı kapanacak, ama yeni problemler çıkmayacak mı?

Zafer'e bakıyor sonra Mehmet Beye, yaptıkları işin çok hayırlı olduğuna inandıkları muhakkak. Pırıltılı gözlerinden, alabildiğine memnun yüzlerinden açıkça belli. Bu kardeşten yakm insanlar asla kötülüğünü istemezler, iyi bilir, ama kendisi hazır mı evliliğe? Aile hayatı, hizmetlerine ket vurmaz mı? Evleneceği kızla önce bu noktada mutabık kalmalı. "Ben" demeli, "yine cezaevine düşebilirim, çeşitli baskılara maruz kalabilirim, hattâ benim yüzümden sana zulmedebilirler, razı mısınız?" Razi olursa, "Sana" demeli "gül gülistan bir hayat vâdedemem; gün gelir, yan aç yatmak zorunda kalabilirsin; yıl geçer, elbiseni yenileyemeyebilirsin; aklına gelen gelmeyen her türlü mihnete,

zahmete, meşakkate uğrayabilirsin, bütün bunlara razı mısın?"
Yine razı olursa, "Daha" demeli, "icap eder, seyahatlere çıkarım; günlerce evden uzakta kalabilirim; dâvama hizmet için aile hayatımdan büyük tavizler verebilirim, buna da razı mısın?"
"Razıyım" derse eh, Sünnete uyarak evlenir, her cihetiyle İslâmî bir yuva kurar. Zaten bir hafta kadar evvel Zafer de bunu anlatmak için uğraşıyordu: "Kardeşim, Sermin Hanımla birlikte ör-
292 ?? YOLBAŞI

nek bir aile olursunuz, ben inanıyorum, ruh u canımla inanıyorum. Sermin Hanım hemcinsleri ile alâkadar olur, onlara islâmî gerçekleri anlatır, büyük hizmetler yapar; sen de öbür yandan hizmetini sürdürürsün. Üstelik birbirinize destek olursunuz; ayrıca mahalle dedikodularının da önüne geçersiniz, gafletle girdikleri suizan batağından onları kurtarırsınız." Ama niçin ille de Sermin? "Çünkü" diyor, "meselemizi iyi bilen bir kız, tahsilli, dalâletten hidayete geçtiği için de dalâlet batağını en iyi şekilde değerlendirebilecek durumda; münsiptir, kardeşim, pek çok münasiptir; hiç tereddüde yer yok; gidelim İlhami Beyden Sünnet-i Seniyye mucibince kerimesi Sermin Hanımı isteyelim."

Bu konuyu düşündü. Sonunda arkadaşlarına hak verdi. Mehmet Bey ve diğer birkaç dost da reylerini evlenme cihetinde kullanınca, Mithat'a susmak düştü. "Münasip görüyorsanız olsun" deyiverdi. Fakat bunu çok kolay dedi gibisine geldi sonra sonra. İç muhakemeyi derinleşürdi. Acaba o çok hareketli hayatını yaşarken, beşerî bir sevginin yüreğine sızdığını fark edememiş olabilir mi? Meselâ bahis konusu Sermin olmasa yine bu kadar kolay "Evet" der miydi?

Aynı soru yine kafasında, ama yine "Evet" diyemiyor. Niçin? Sermin'i dâvasına çok yakm bulduğu için mi? Kendisine bir destek aradığı için mi yoksa? Yıpranmış, bir yere yaslanma ihtiyacını mı duymuş? Son ihtimalin varit olmadığı kesinlikle malum, kala kala belki... Evet, evet, niçin itiraf etmekten korksun, biraz da sevdiği için...

Zil sesi ile düşünceleri dağıldı. Kapıyı açtı. Kendisinden evvel İlhami Beyin gür sesi içeri daldı:

"Bırr, ne hava, ne hava!"

Ak saçlarında yağmur damlaları, yüzünde hafif uçukluk.

"Ohoo, sen burada miydin Mithat? Bilseydim erken dönerdim."

YOLBAŞI ? 293

Gözleri Mehmet Beyle Zafer Beyi kucakladı.

"Aman!" dedi elma şekeri verilmiş bir çocuğun sevinciyle, "baskın ha! Evimi bastılar diye polise gammazlayayım da görün gününüzü."

Hareretle kucakladı hepsini, yağmurluğunu askıya geçirdi.

"Hangi rüzgâr attı böyle? Evli olsaydınız evden kovulduğunuza hükmederdim,"

Zafer Bey şakaya şakayla karşılık verdi:

"Demek yengem sizi evden kovmuş ki, kahveye sığınmış-sınız bu havada."

Parmaklarıyla ak saçlarını geriye taradı, oturdu:

"Haklısın evlât," dedi. "Eski alışkanlıkların topu birden itilemiyor. İhtiyar adamım, ne işim var kahvede? Oturup günahlarımın tövbesini Hak Tealâya sunsam yâ, değil mi?"

Yaşlı adamın her yanında bir ayrı ızdırabın yarası vardı, Şöyle hafiften temas etmeye bile gelmiyor, yaralardan biri kanamaya başlıyordu. Bereket ki, çoğu tedaviye yüz tutmuştu.

"Anlatın bakalım, işler nasıl gidiyor?"

"Hamdolsun," diye konuştu Mehmet Bey, "zaten buraya da yeni bir iş konuşmaya gelmiştik."

İlhami Bey gözeriyle sorduktan sonra,

"Hayırdır inşallah," dedi.

Mehmet Bey Mithat'a baktı, gözleri önündeydi genç adamın, yanaklarında utancın pembesi vardı.

"Bir sünnetin ihyası hayır olur elbet, doğrusu bu işte pek erbab sayılmayız. Kısa ve kestirme gideceğim, mazur görün lütfen."

İlhami Bey meraktan çatlayacaktı neredeyse.

"Söylesene be, oğlum," dedi acele acele.

294 ? YOLBAŞI

Zafer Bey pat etti, sözün içine düştü:

"Lâfi evirip çevirmeyelim, diyeceğimiz şu: Kerimeniz Sermin Hanımı, Mithat kardeşimize istiyoruz."

İlhami Bey şaşılacak kadar tabîî karşıladi, gülümsedi, hattâ şakalaştı:

"Bak hele, böyle damdan düşercesine kız istendiğini ilk defa görüyorum. Daha üstümü başımı bile kurutmadım yahu!"

Şakacılığı Mehmet Beyi kuşkulandırmıştı:

"Çok ciddîyiz. Umarım, şakaya almadınız."

"Yok canım," dedi İlhami Bey kolunu okşayarak, "Bakmayın siz, bugün neşem yerinde, şakacılığım da üstümde. Neden ki, biz bu işi hanımla çoktan kotarmıştık. Neredeyse Mithat oğlumuz teklif götürecektik. Erken davranmanız usulüne uygun oldu. Siz oturun, varayım hanıma müjdeyi vereyim."

Kalktı. Melâhat Hanım mutfakta idi. Kocasının geldiğini duymuş, dörtlü cezveyi ocağa vurmuştu. Mutlu haberi kocasından alınca elini kalbine bastırdı. İlhami Bey yapmacık bir telâşla koluna yapıştı. Hafiften sarstı:

"Aman, hanım, bayılayım filan deme sakın, kalbinin tıktıklarına hakim ol lütfen."

Yanağını fiskeledi:

"Önce kahveleri pişir tamam mı?"

Melâhat Hanım söyleyecek söz bulamıyor, sevincini ifade edememenin acziyeti ve çaresizliği içinde, büyüyen gözlerle kocasına bakıyordu. Ümitleri bir bir sönmüş, felâketler ardı ardına sökün etmişti. Ama işte... Felâketlerin ortasında yeni bir saadet daha filizleniyordu.

"Şükür Allah'ıma!" diyebildi.
Kahve taşmıştı.
YOLBAŞI ? 295

"işte korktuğuma uğradım!" diye bağırdı İlhami Bey. "Şu kahveyi güzel güzel pişirsen de, boş vakitlerinde heyecanlansan olmaz sanki..."

Sevincinden çıkışıyor karısına. En az Melâhat Hanım kadar mutlu o da. Gözlüklerinin arkasında gözlerinin buğusu var. Misafirlerinin yanma döndü.

"Çocuklar," dedi, "benden söylemesi. Kızım anasına çekmişse, Mithat yandı demektir. Ağız tadıyla bir kahve bile içemeyecek."

Mithat başını biraz daha indirdi. Tuhaf bir utanma duyuyor. Şimdiye kadar yalnızca bir akraba olarak geldiği bu eve damat olarak gelecek. Bu farka alışması için biraz zamana ihtiyacı var.

Aynı anda odasında Sermin de başını önüne indirmiş, annesine olur veriyor:

"Siz münasip gördükten sonra, anneciğim!"

Ve... Yol uzayıp gidiyor. Yolbaşındaki kalabalık şuurlana şuurlana artıyor. El ele tutuşmuş çiftler var. Uzun mantolar ismeti sarmış. Başörtüler kırışksız bir inancın, saf bir imanın, pürüzsüz ve katıksız bir ruhun bayrağı gibi dalgalanıyor.

Mazi bakıp bakıp tebessüm ediyor. Ecdad doğrulmuş, nicedir kenetlenen dudaklarını aralamış, iştihakla,

"Sübhanallah!" diyor.

Ve... İstanbul yavaş yavaş gecenin koyuluğun yaslanıyor.

— SON —